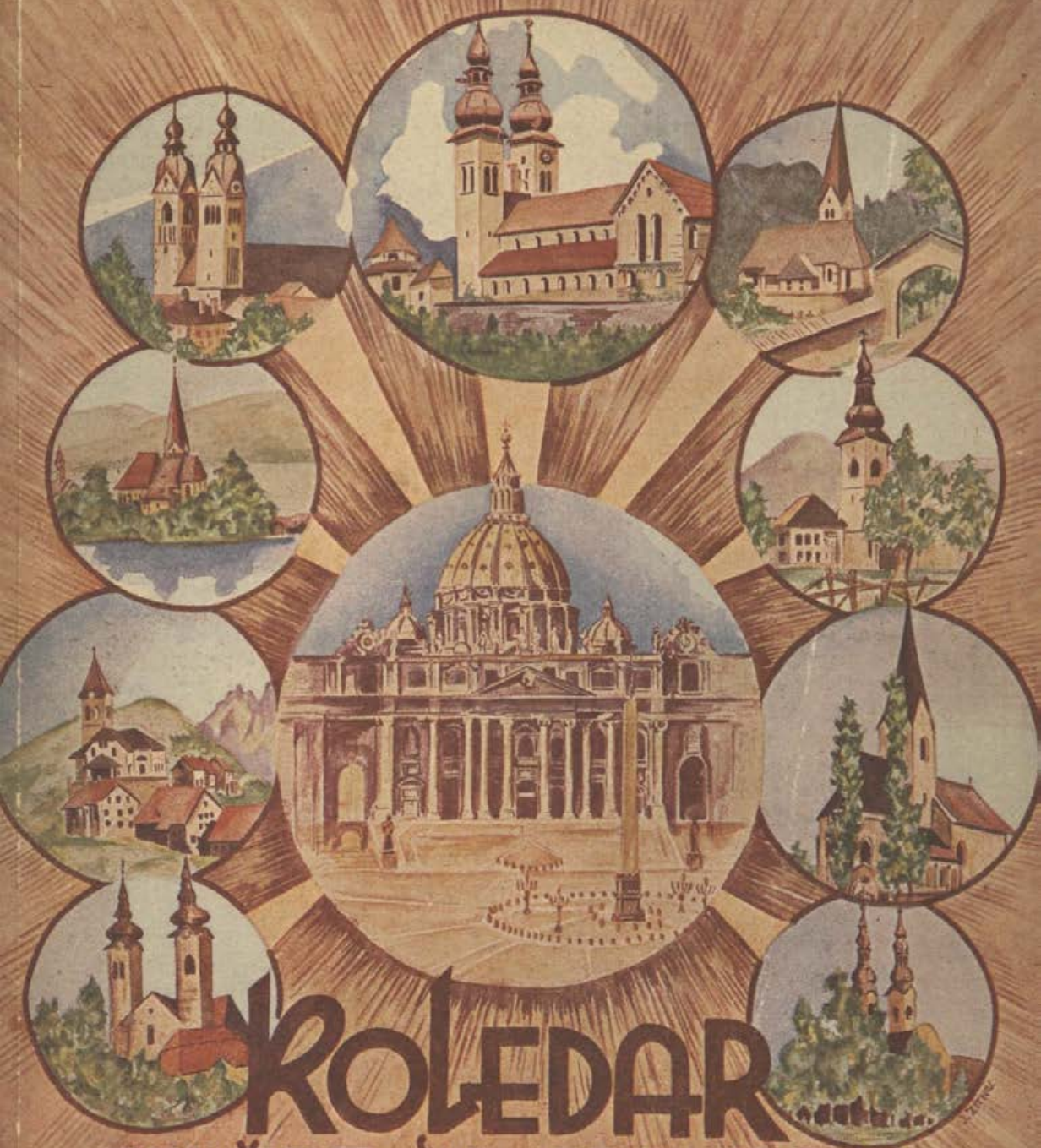

KOLEDAR

DRUŽBE SV. MOHORJA

sveto leto

1950

DRUŽBA SV. MOHORJA V CELOVCU

10.-OKTOBER-STRASSE 27

Ima v zalogi še:

Koledar za leto 1948	cena	5	S
Koledar za leto 1949	cena	5	S
Družinske večernice 1948	cena	3	S
Družinske večernice 1949	cena	3	S
Molitvenik otroka božjega — ilustr. — v platno vezan	cena	5	S
Molitvenik otroka božjega — ilustr. — v polplatno vezan	cena	4	S
Nemško - slovenska vadnica	cena	7.50	S

Dušnopastirski urad prodaja:

Svete pesmi. Zbirka cerkvenih ljudskih pesmi	cena	5	S
Partitura k „Svetim pesmim“ (ciklostil)	cena	20	S
Jezus male k sebi kliče, nauk za prvoobhajance	cena	1	S
Sveti evangelij po Luku	cena	2	S
Nedelja, cerkveni list krške škofije za Slovence	cena	0.15	S
Otrok božji — nabožni tednik za otroke	cena	0.10	S

Spominske slike za prvoobhajance s slovenskimi napisi
za deklice in dečke.

Poštnina in zavojnina se zaračunava posebej.

Naslovna stran koledarja poudarja idejo svetega leta. Rim je središče krščanstva. S prestola sv. Petra nam prihajajo žarki milosti in luči. Te milosti in nauke luči sprejemajo in nam jih posredujejo naše škofije in cerkve, ki so s škofi, nasledniki apostolov, v zvezi. — Slika nad baziliko sv. Petra je stolnica v Krki. Ob njej na levi je najstarejša slovenska Marijina božja pot — Gospa Sveta. Pod njo Otok na Vrbskem jezeru. Pod to Sv. Višarje. Pod Višarjami Božji grob v Podjuni. Na desni strani je Marija v Trnju v Žel. Kapli. Pod to Podgorje, na to Marija na Zilji in končno Žihpolje. Po Mariji Srednici milosti nam Bog deli milosti — zato so v glavnem Marijine božje poti zbrane na sliki.

Sliko je izdelal Ivo Žitnik.

KOLEDAR

DRUŽBE SV. MOHORJA

ZA SVETO LETO

1950

NARODNA IN STUDIJSKA
KNJIŽNICA TRST

A handwritten signature or mark, possibly "J. 492/1950", written in dark ink.

SKL 1160-45

B 1160/1950

019890492

COBISS •

Izdala in založila: Goriška Mohorjeva družba
Tisk: Tiskarna „Carinthia“, Celovec

VLADIKE SLOVENCEM

Dr. Jožef Köstner
knezoškof krški in pokrovitelj
Mohorjeve družbe v Celovcu

Dr. Karel Margotti
nadškof goriški in pokrovitelj
Goriške Mohorjeve družbe

Dr. Gregor Rožman
škof ljubljanski

Dr. Anton Santin
Tržaško-koperski škof

Dr. Maksimiljan Držečnik
škof lavantinski

Anton Vovk
pomožni škof ljubljanski

Letošnje leto 1950 je sveto leto ali jubilejno leto

ima 365 dni ter se začne in neha z nedeljo.

SONČNI IN LUNINI MRKI V LETU 1950.

Lunin mrk nastopi le ob polni luni, če nanjo pade senca Zemlje. Vidimo ga povsod, kjer je luna ob času mrka nad obzorjem.

Sončni mrki nastanejo tedaj, kadar leži Luna med Soncem in Zemljo ter nam Luna zakriva delni ali celotni pogled na Sonce. Nastopi samo ob mlaju. Viden je ta mrk samo na nekaterih predelih zemlje. Potek in trajanje je v različnih krajih različno.

Leta 1950 bosta dva sončna in dva lunina mrka. V Evropi bomo videli samo lunina mrka.

I. Delni sončni mrk bo 18. marca.

Začetek ob 14 uri 11 minut.

Konec ob 18 uri 53 minut.

Viden bo v južnih polarnih krajih, na koncu Južne Amerike in v južni Afriki in na južnem delu Atlantskega oceana.

II. Popoln lunin mrk bo 2. aprila.

Začetek ob 20 uri 9 minut.

Konec ob 23 uri 19 minut.

Viden bo v Južni Ameriki, Evropi, Afriki, Aziji, na Atlantskem oceanu. Tudi v Avstraliji.

Popoln sončni mrk bo 12. septembra.

Začetek ob 2 uri 23 minut.

Konec ob 6 uri 54 minut.

Viden bo samo v severnih krajih Azije, Severne Amerike in v drugih polarnih krajih.

IV. Popoln lunin mrk bo 26. septembra.

Začetek ob 3 uri 32 minut.

Konec ob 7 uri 2 minuti.

Viden bo v Severni Ameriki, v Južni Ameriki, v Evropi, Afriki in južno-zahodni Aziji.

PREMAKLJIVI PRAZNIKI

Sedemdesetnica 5. februarja; Pepelnica 22. februarja; Velika noč 9. aprila; Križev teden 15. do 17. maja; Vnebohod 18. maja; Binkošti 28. maja; Sv. Trojica 4. junija; Sv. Rešnje Telo 8. junija; Srce Jezusovo 16. junija; Angelska nedelja 3. septembra; Roženvska nedelja 1. oktobra; Žegnanska nedelja 19. oktobra; Misijonska nedelja 21. oktobra; Kristus Kralj 29. oktobra; Zahvalna nedelja 5. novembra; 1. adventna nedelja 3. decembra.

CERKVENO NEZAPOVEDANI PRAZNIKI

Svečnica, Oznanjenje Device Marije, Velikonočni ponedeljek, Binkoštni ponedeljek, Rojstvo Device Marije, sv. Štefan.

ZAPOVEDANI PRAZNIKI (BREZ NEDELJ)

1. januar, Novo leto; 6. januar, Sv. Trije kralji; 19. marec, sv. Jožef; 18. maja, vnebohod; 8. junij, Telovo (Sv. Rešnje Telo); 29. junij, sv. Peter in Pavel; 15. avgust, vnebozetje Marijino; 1. november, Vsi sveti; 8. december, Brezmadežna; 25. december, Božič.

Letos bodo kvatri: Pomladni 1., 3. in 4. marca.

Poletni 31. maja, 2. in 3. junija.

Jesenski 20., 22. in 23. septembra.

Zimski 20., 22. in 23. decembra.

ASTRONOMSKI LETNI ČASI

Pomlad se začne 21. marca ob 5 uri 36 minut.

Poletje se začne 22. junija 0 uri 37 minut.

Jesen se začne 23. septembra ob 15 uri 44 minut.

Zima se začne 22. decembra ob 11 uri 14 minut.

GODOVINSKO ŠTEVILO

Zlato število	13
Epakta	XI
Sončni krog	27
Rimska številka	3
Nedeljska črka	A
Letno znamenje	19

ZNAKI ZA LUNINE SPREMEMBE

Mlaj	☾
Prvi krajec	☾
Ščip ali polna luna	☾
Zadnji krajec	☾

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
Ned. ev.: Detetu dajo ime Jezus (Lk 2, 22—21)			
1	Nedelja	Novo leto, Obrezovanje Gospodovo, Odilo	♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍
2	Ponedeljek	Presv. Ime Jezusovo, Makarij A.	
3	Torek	Osmina Janeza Ev.; Genovefa.	
4	Sreda	Osmina Ned. otrok, Angela Fol.	
5	Četrtek	Bedenji dan, Telesfor	
6	Petek	Razglasenje Gospodovo, Sv. Trije kralji	
7	Sobota	Valentin; Lucijan	
Ned. ev.: Dvanajstletni Jezus v templju. (Lk 2, 42—52)			
8	Nedelja	1. po razglasenju; Sveta družina; Severin	♎ ♏ ♐ ♑ ♒ ♓
9	Ponedeljek	Julijan in Bazilisa; Peter, škof	
10	Torek	Viljem, škof; Gregor X. p.	
11	Sreda	Higin, papež; Teodozij	
12	Četrtek	Alfred, opat; Tatjana; Ernest	
13	Petek	Veronika Mil. devica; Osmina razgl.	
14	Sobota	Hilarij, c. uč.; Feliks Nolanski	
Ned. ev.: Svatba v Kani Galilejski (Jan 2, 1—11)			
15	Nedelja	2. po razglasenju; Pavel, puščavnik; Maver, opat	♉ ♊ ♋ ♌ ♍ ♎
16	Ponedeljek	Marcel, p.; Berard in tovariši, mučenci, Oton	
17	Torek	Anton, puščavnik; Marijan, mučenec	
18	Sreda	Stol sv. Petra v Rimu; Priska, devica	
19	Četrtek	Marij; Marta	
20	Petek	Fabijan in Sebastijan, mučenca	
21	Sobota	Neža, devica; Hilda	
Ned. ev.: Jezus ozdravi stotnikovega hlapca (Mt 8, 1—13)			
22	Nedelja	3. po razglasenju; Vincencij, mučenec; Viktor	♐ ♑ ♒ ♓ ♈ ♉
23	Ponedeljek	Rajmund Penafort, spoznavalec; Zaroka Device Marije	
24	Torek	Timotej, škof; Evgenij, mučenec	
25	Sreda	Spreobrnjenje sv. Pavla; Ananija, muč.	
26	Četrtek	Polikarp, škof; Pavla, vdova	
27	Petek	Janez Zlatousti, cerkveni učenik; Julijan	
28	Sobota	Peter Nolasko, spoznavalec	
Ned. ev.: Jezus pomiri vihar na morju (Mt 8, 23—27)			
29	Nedelja	4. po razglasenju; Frančišek Sal., škof	♋ ♌ ♍
30	Ponedeljek	Martina, devica; Hijacinta, devica	
31	Torek	Janez Bosco, spoznavalec; Marcela, vdova; Emma	

VREMENSKI PREGOVORI:

Če v prosincu ni snega,
ga mali traven da.
Če svetih Treh kraljev dan jasen bo,
za dolgo zimo hrani seno.
Če na Vinka sonce svetl,
bo dosti rujnega vinca v kleti.
Če sv. Anton z dežjem prihaja,
se dolgo potem zemlja napaja.

LUNINE SPREMEMBE:

Polna luna 4. januarja.
Zadnji krajec 11. januarja.
Mlaj 18. januarja.
Prvi krajec 26. januarja.
Dan zraste za 61 minut.
Od 8 ur 25 minut do 9 ur 26 minut.
Sonce stopi v znamenje vodnarja 20. ja-
nuarja ob 16 uri 1 minuti.

KRŠČANSKO ŽIVLJENJE V DRUŽINAH JE SREČA NARODA

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Sreda	Ignacij, škof; Pavel, škof; Brigita, devica	
2	Četrtek	Svečnica. Očiščevanje blaž. Device Marije; Kornelij	
3	Petek	Blaž, škof; Oskar, škof	
4	Sobota	Andrej, škof; Veronika	

Ned. ev.: O delavcih v vinogradu (Mt 20, 1—16)

5	Nedelja	1. predpostna; Agata, devica; (Sedemdesetnica)	
6	Ponedeljek	Tit, škof; Doroteja, devica	
7	Torek	Romuald, opat; Julijana, vdova; Teodor, mučenec	
8	Sreda	Janez iz Mathe, spoznavalec; Juvencij, škof	
9	Četrtek	Ciril Aleksandrijski, škof; Apolonija, devica	
10	Petek	Sholastika, devica; Viljem	
11	Sobota	Lurška Mati božja; Adolf	

Ned. ev.: Prilika o sejavcu in semenu (Lk 8, 4—15)

12	Nedelja	2. predpostna; Sedem sv. ustanoviteljev	
13	Ponedeljek	Katarina Riči, devica; Gregorij II.	
14	Torek	Valentin (Zdravko), mučenec; Vital	
15	Sreda	Faustin in Jovita, muč.	
16	Četrtek	Julijana, devica in mučenica; Filipa	
17	Petek	Frančišek Kle, mučenec	
18	Sobota	Simeon in Flavijan, škof	

Ned. ev.: Jezus ozdravi slepca (Lk 18, 31—43)

19	Nedelja	3. predpostna; Julijan in Konrad	
20	Ponedeljek	Sadot, škof; Leon	
21	Torek	Pust. Feliks; Eleonora	
22	Sreda	†† Pepelnica; Stol sv. Petra v Ant.	
23	Četrtek	Peter Damijan, škof; Romana	
24	Petek	Matija (Bogdan), apostol; Sergij, mučenec	
25	Sobota	Valburga; Viktorin	

Ned. ev.: Jezus trikrat skušan (Mt 4, 1—11)

26	Nedelja	1. postna; Andrej, škof; Viktor, spoznavalec	
27	Ponedeljek	Gabriel Žal. M. božje, spoznavalec	
28	Torek	Roman, opat; Antonija, vdova; Hermína	

VREMENSKI PREGOVORI:

Ce je svečnica topla, sončnega vremena,
čebele bogate, dobrega plemena.

Ce konec svečana sever brije,
dobre letine up zasiže.

Ce v svečanu mačka na soncu leži,
v sušcu spet rada na peč pribeži.

Jasen in sončen svečnice dan,
ženam obeta dobro za lan.

Sveti Valentin (14) prinese ključe
do korenin.

LUNINE SPREMEMBE:

Polna luna 2. februarja.

Zadnji krajec 9. februarja.

Mlaj 16. februarja.

Prvi krajec 25. februarja.

Dan zraste za 1 uro 28 minut. Od 9 ur 29
minut na 10 ur 57 minut.

Sonce stop: v znamenje ribe 19. ob 6 uri
18 minut.

BODI DOBER DELAVEC, PLAČILO PA SI ZAGOTOVI PRI BOGU

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Sreda	K v a t r e; Albin, škof; Antonija, mučenica; Feliks	
2	Četrtek	Pavel, mučenec; Neža Praška, devica	
3	Petek	K v a t r e; Benjamin, mučenec; Modest	
4	Sobota	K v a t r e; Kazimir, spoznavalec; Lucij	

Ned. ev.: Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1—9)

5	Nedelja	2. postna; Janez Jožef od Križa, spoznavalec	
6	Ponedeljek	Perpetua in Felicita, muč.; Otilija	
7	Torek	Tomaž Akvinski, spoznavalec; Teofil	
8	Sreda	Janez od Boga, spoznavalec; Julijan, škof	
9	Četrtek	Frančiška Rimska, vdova; Gregorij, škof	
10	Petek	40 mučencev; Makarij, škof	
11	Sobota	Sofronij, škof; Konstantin	

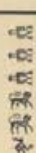
Ned. ev.: Jezus izžene hudiča (Lk 11, 14—28)

12	Nedelja	3. postna; Gregorij Veliki, papež, Obl. kronanja	
13	Ponedeljek	Teodora, muč.; Kristina	
14	Torek	Matilda, kraljica in devica; Pavlina	
15	Sreda	Klemen Marija Dvoržak, spoznavalec; Ludovika	
16	Četrtek	Hilarij in Tacijan; Herbert, škof	
17	Petek	Patricij, škof; Jedert	
18	Sobota	Ciril Jeruzalemski, škof	

Ned. ev.: Jezus nasiti 5000 mož (Jan 6, 1—15)

19	Nedelja	4. sredpostna; Sv. Jožef, ženin Marije Device	
20	Ponedeljek	Aleksandra; Janez Parmski	
21	Torek	Benedikt, opat; Filemon	
22	Sreda	Lea, vdova; Nikolaj Flüe	
23	Četrtek	Jožef Orjol in Oton	
24	Petek	Gabrijel, nadangel	
25	Sobota	Marijino oznanjenje; Dizma	

Ned. ev.: Judje hočejo kamnati Jezusa (Jan 8, 46—59)

26	Nedelja	5. postna ali tiha; Maksima	
27	Ponedeljek	Janez Damašcan; Rupert, škof	
28	Torek	Janez Kapistran, spoznavalec	
29	Sreda	Ciril, dijakon; Bertold	
30	Četrtek	Janez Klimak, opat; Rozvita	
31	Petek	Zalostna Matibožja	

VREMENSKI PREGOVORI:

Kolikokrat suša megla stoji,
tolikokrat poleti ploha prigrmi.

Igrajo v sušcu se mušice,
v aprilu vzemi rokavice.

Sv. Jožef lep in jasen,
dobre je letine prerok prijazen.

Sv. Ruperta jasno nebo,
bo malega srpana prav tako.

Če breskve pred sv. Gregorjem cveto,
trije eno pojedjo.

LUNINE SPREMEMBE:

Počna luna 4. marca.

Zadnji krajec 11. marca.

Mlaj 18. marca.

Prvi krajec 26. marca.

Dan zraste za 1 uro 45 minut.

Od 11 ur 1 minuto na 12 ur 46 minut.

Sonce stopi v znamenje ovna 21. ob 5 uri
36 minut.

DOBRE MATERE SO SVETI OGNJI, KI GORIJO ZA DRUGE

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Sobota	Hugo, škof; Venancij, mučenec	✠
Ned. ev.: Jezus jezdi v Jeruzalem (Mt 21, 1—9)			
2	Nedelja	Cvetna nedelja; Frančišek Paveški	③
3	Ponedeljek	Rihard, škof; Sikst, papež; Konrad	✠
4	Torek	Izidor, škof; Benedikt, spoznavalec	✠
5	Sreda	Vincencij Fereri; Irena	✠
6	Četrtek	Vel. četrtek; Peter, mučenec; Celestin	✠
7	Petek	†† Vel. petek; Herman	✠
8	Sobota	Vel. sobota; Dionizij; Walter	✠
Ned. ev.: Jezus vstane od mrtvih (Mk 16, 1—7)			
9	Nedelja	Velika noč; Vstajenje Gospodovo; Marija Kleofa	④
10	Ponedeljek	Vel. ponedeljek; Ezehiel	✠
11	Torek	Leon, papež; Filip, škof	✠
12	Sreda	Julij, papež; Saba; Viktor	✠
13	Četrtek	Hermenegild; Ida; Roman	✠
14	Petek	Justin, mučenec; Tiburcij	✠
15	Sobota	Anastazija, mučenica	✠
Ned. ev.: Jezus se prikaže ob zaprtih durih (Jan 20, 19—31)			
16	Nedelja	1. povelikonočna, bela; Benedikt	⑤
17	Ponedeljek	Anicet; Štefan; Rudolf	✠
18	Torek	Konrad; Apolonija	✠
19	Sreda	Leon IX, papež; Ema	✠
20	Četrtek	Neža, devica; Sulpicij	✠
21	Petek	Anzelm, škof; Silvij, mučenec; Konrad P.	✠
22	Sobota	Soter in Gaj, papeža	✠
Ned. ev.: Jezus dobri pastir (Jan 10, 11—16)			
23	Nedelja	2. povelikonočna; Juri	⑥
24	Ponedeljek	Feliks Sigmarbnski, mučenec	✠
25	Torek	Marko, evangelist; Ervin	✠
26	Sreda	Varstvo sv. Jožefa; Klet in Marcellin, papeža	✠
27	Četrtek	Peter Kanizij, spoznavalec; Zita	✠
28	Petek	Pavel od Križa; Valerija	✠
29	Sobota	Peter, mučenec; Robert	✠
Ned. ev.: Jezus napoveduje svoj odhod (Jan 16, 16—22)			
30	Nedelja	3. povelikonočna; Katarina Sienska	✠
VREMENSKI PREGOVORI: Sv. Tiburcija polje zeleno, dobra bo letina, zrnje jekleno. Če je april deževen, kmet ne bo reven. Če se v Jurjevem krokar v žito skrije, mlatič v jeseni mnogo cepev razbije. Če v dežju drevo cvete, nikdar sadja ne daje. LUNINE SPREMEMBE: Polna luna 2. aprila. Zadnji krajec 9. aprila. Maj 17. aprila. Prvi krajec 25. aprila. Dan zraste za 1 uro in 38 minut. Od 12 ur 49 minut na 14 ur 27 minut. Sonce stopi v znamenje bika 20. ob 17. uri.			
TVOJE SRCE NAJ OHRANI BOŽJE ZAPOVEDI			

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Ponedeljek	Filip in Jakob, apostola; (Državni praznik)	☉
2	Torek	Atanazij, škof; Evgen, škof	
3	Sreda	Najdenje sv. Križa; Aleksander, papež	
4	Četrtek	Monika, vdova; Florijan, mučenec	
5	Petek	Pij V., papež; Irenej, mučenec	
6	Sobota	Janez; Judita	
Ned. ev.: Jezus obeta učencem sv. Duha (Jan 16, 5—14)			
7	Nedelja	4. povelikonočna; Stanislav, škof	
8	Ponedeljek	Prikazanje nad Mihaela	☾
9	Torek	Gregorij Nacian, škof; Herma	
10	Sreda	Antonin, škof; Izidor	
11	Četrtek	Frančišek; Hieronim	
12	Petek	Pankracij, mučenec in Nerej, Domitila	
13	Sobota	Servacij; Robert Belarmin	
Ned. ev.: Jezus uči o moči molitve (Jan 16, 23—30)			
14	Nedelja	5. povelikonočna, Križeva; Bonifacij	
15	Ponedeljek	Janez Salški, spoznavalec; Zofija, mučenica	
16	Torek	Janez Nepomuk, mučenec; Maksima	
17	Sreda	Pashal Bajl., spoznavalec; Bruno, škof	☉
18	Četrtek	Vnebohod; Venancij; Erik, Erika	
19	Petek	Peter Celestin; Pudencijana, devica; Ivo	
20	Sobota	Bernardin Slenski; Elfrida	
Ned. ev.: O pričeivanju sv. Duha (Jan 15, 26—16)			
21	Nedelja	6. povelikonočna; Feliks Kantalinski	
22	Ponedeljek	Emil, mučenec; Renata, Rita	
23	Torek	Janez Krstnik Rossi, spoznavalec	
24	Sreda	Marija Pomočnica kristjanov; Ivana K.	☉
25	Četrtek	Gregorij VII., papež	
26	Petek	Filip Neri, spoznavalec	
27	Sobota	Janez I., papež; Eleonora; Beda	
Ned. ev.: Jezus govori o sv. Duhu in ljubezni (Jan 14, 23—31)			
28	Nedelja	Binkošti, Prihod Sv. Duha; Viljem; Avguštin, škof	
29	Ponedeljek	Binkoštni ponedeljek; Ivana Orleanska, d. Maksimin; Feliks	
30	Torek	Marija Magdalena P.	
31	Sreda	Kvatre; Angela Meriči; Marija Srednica mil.	☉
VREMENSKI PREGOVORI: Dež ob Vnebohodu za košnjo ni pogodu. Če Pankraca sonce peče, sladko vince v klet poteče. Če se Servac kisló drži, do konca meseca ni sončnih dni. Če je ta mesec dosti dežja, jeseni bo dosti vsega blaga. LUNINE SPREMEMBE: Po'na luna 2. maja. Zadnji krajec 8. maja. Mlaj 17. maja. Prvi krajec 24. maja. Dan zraste za 1 uro 15 minut. Od 14 ur 30 minut na 15 ur 45 minut. Sonce stopi v znamenje dvojčkov 21. ob 16 uri 28 minut. Začetek pomladi.			
MAJNIK JE VISOKA PESEM MARIJI VERNÓ VDANIH SRC			

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Četrtek	Regina; Feliks, mučenec	☿
2	Petek	Kvaterni; Marcellin in Peter, mučenca; Erazem, škof	♄
3	Sobota	Kvaterni; Klotilda; Pavla	♂
Ned. ev.: Jezusu je dana vsa oblast (Mt 28, 18—20)			
4	Nedelja	1. pobinkoština; Sv. Trojica; Frančišek C.	☿
5	Ponedeljek	Bonifacij, škof; Valerija; Ferdinand	♄
6	Torek	Norbert; Kandida, devica	♄
7	Sreda	Robert, opat; Ana	♄
8	Četrtek	Sv. Rešnje Telo; Medard, škof	☿
9	Petek	Primož in Felicijan	♄
10	Sobota	Marjeta, kraljica	♂
Ned. ev.: Prilika o veliki večerji (Lk 14, 16—24)			
11	Nedelja	2. pobinkoština; Barnaba, apostol; Flora (Cveta)	☿
12	Ponedeljek	Janez Fakundski	♄
13	Torek	Anton Padovanski, spoznavalec	♄
14	Sreda	Bazilij Vel., škof; Metod	♄
15	Četrtek	Vid; Modest in Krescencija, mučenca	☿
16	Petek	Srce Jezusovo; Frančišek Regis.; Gvido, opat	♄
17	Sobota	Adolf, škof	♂
Ned. ev.: Prilika o izgubljeni ovci in denarju (Lk 15, 1—10)			
18	Nedelja	3. pobinkoština; Efreem Sirski; Marko; Marcellin	☿
19	Ponedeljek	Julijana Falkoneri, devica; Gervazij in Protazij	♄
20	Torek	Silvrij, škof; Adalbert	♄
21	Sreda	Alojzij, spoznavalec	♄
22	Četrtek	Pavlin Nolanski, škof; Ahacij, mučenec	☿
23	Petek	Agripina; Eltruda	♄
24	Sobota	Janez Krstnik; Kres	♂
Ned. ev.: Čudežni ribji lov (Lk 5, 1—11)			
25	Nedelja	4. pobinkoština; Henrik; Viljem	☿
26	Ponedeljek	Janez in Pavel, mučenca; Vigili	♄
27	Torek	Sv. Ema, vdova; Ladislav, kr.	♄
28	Sreda	Irenej, škof; Pavel I., p.; Judita	♄
29	Četrtek	Peter in Pavel, apostola; Benedikta	☿
30	Petek	Spomin apostola Pavla; Emilijana	♄

VREMENSKI PREGOVORI:

Če na sv. Medarda dan dež,
se grozdje do brente kazi.

Megla na dan sv. Vida
je pšenica malo prida.

Če vinska trta na cvete kresnika,
ostane le lesnika.

Do kresa suknjo oblači,
po kresu jo pa s seboj vlačí.

O sv. Vidi se skozi noč vidi.

LUNINE SPREMEMBE:

Zadnji krajec 7. junija.

Mlaj 15. junija.

Prvi krajec 23. junija.

Polna luna 29. junija.

Dan zraste za 56 minut.

Od 15 ur 46 minut na 16 ur 2 minuti.

Sonce stopi v znamenje raka 22. ob 37 minut.

Začetek poletja.

DOMOVINA JE MATI; LJUBI JO, TRPI IN MOLÍ ZANJO.

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Sobota	Presv. Rešnja Kri	☿
Ned. ev.: O grehu v misli in besedi (Mt 5, 20—24)			
2	Nedelja	5. pobinkošna; Obisk. bl. D. M.; Oton	☿
3	Ponedeljek	Leon, papež; Bernardin	☿
4	Torek	Urh, škof; Berta, vdova	☿
5	Sreda	Anton Zaharija	☿
6	Četrtek	Izaija, prerok; Bogomila; Tomaž Mor	☿
7	Petek	Ciril Metod; Vilibald, škof; Benedikt	☿
8	Sobota	Elizabeta, kraljica; Kilijan	☿
Ned. ev.: Jezus nasiti 400 mož (Mk 8, 1—9)			
9	Nedelja	6. pobinkošna; Nikolaj, mučenec; Veronika	☿
10	Ponedeljek	Apolonij; Amalija	☿
11	Torek	Pij I, papež; Olga	☿
12	Sreda	Mohor in Fortunat, mučenca; Janez Gvalbert	☿
13	Četrtek	Anaklet; Evgenij; Ernest	☿
14	Petek	Bonaventura, škof; Frančišek Solan	☿
15	Sobota	Henrik, ces.; Egon	☿
Ned. ev.: O lažnjivih prerokih (Mt 7, 15—21)			
16	Nedelja	7. pobinkošna; Dev. Mar. Karmelska	☿
17	Ponedeljek	Aleš, spoznavalec; Marcelina	☿
18	Torek	Kamil Lelijski, spoznavalec; Friderik	☿
19	Sreda	Vincencij Pav.; Avrea (Zlata)	☿
20	Četrtek	Hieronim Emilj; Marjeta	☿
21	Petek	Prakseda, devica; Angelina, vdova	☿
22	Sobota	Marija Magdalena	☿
Ned. ev.: O krivičnem hišniku (Lk 16, 1—9)			
23	Nedelja	8. pobinkošna; Apolinarij; Romula	☿
24	Ponedeljek	Kristina; Terezija; Zač. pasjih dni	☿
25	Torek	Jakob, apostol; Krištof, mučenec	☿
26	Sreda	Ana, mati Dev.; Valent, škof	☿
27	Četrtek	Pantaleon, zdravnik; Rudolf, mučenec; Natalija	☿
28	Petek	Nazarij in Viktor	☿
29	Sobota	Marta, devica; Feliks	☿
Ned. ev.: Jezus joka nad Jeruzalemom (Lk 19, 41—47)			
30	Nedelja	9. pobinkošna; Abdon in Senen	☿
31	Ponedeljek	Ignacij Lojolski, spoznavalec	☿

VREMENSKI PREGOVORI:

Pred sv. Jakobom tri dni lepo,
rž prav čedno dozorela bo.

Mrzel in moker mali srpan,
trdnemu sadu močno je vbran.

Če Marijinega dne ne bo lepo,
se dež ves mesec ustavil ne bo.

Če na dan sv. Marjete deži,
orehov pričakovati ni.

LUNINE SPREMEMBE:

Zadnji krajec 7. julija.

Mlaj 15. julija.

Prvi krajec 22. julija.

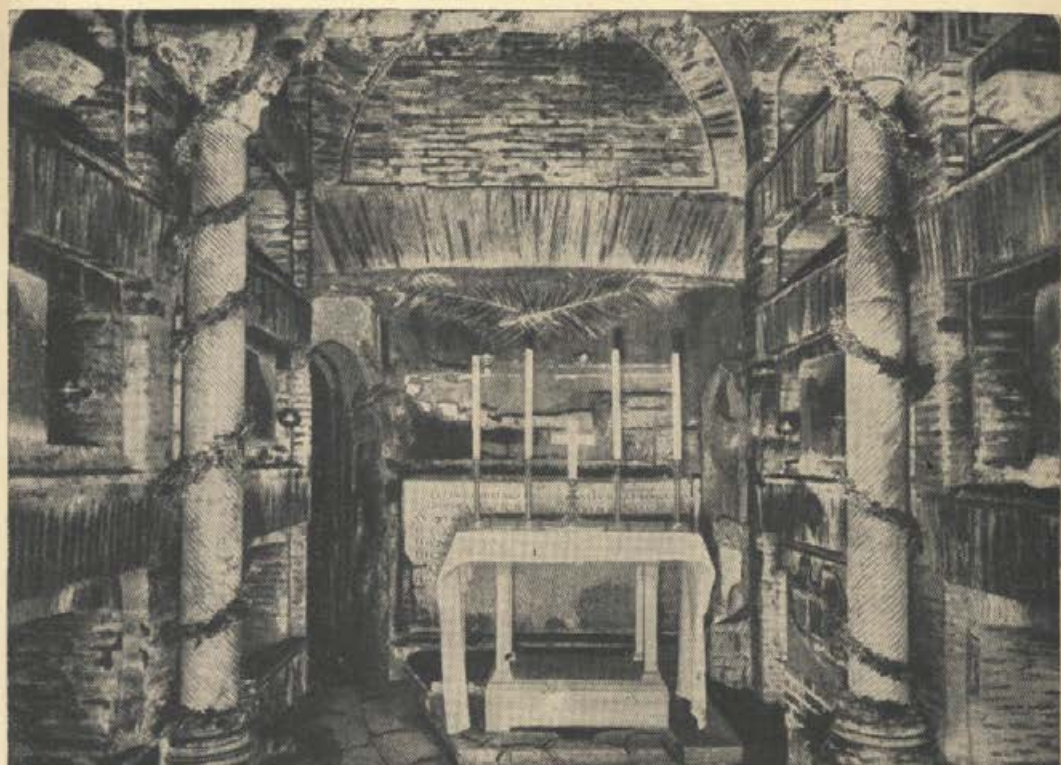
Polna luna 29. julija.

Dan se skrajša za 55 minut.

Od 16 ur 2 minuti na 15 ur 7 minut.

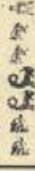
Sonce stopi v znamenje leva 23. ob 11 uri
30 minut.

PO EVANGELIJU JE PRIŠLA SLOVENCEM PRVA PROSVETA

Papeška grobnica v Kalistovih katakombah.

ZAPISKI

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Torek	Vezi sv. Petra; Makabejci	
2	Sreda	Porcijunkula; Alfonz L. c. u.; Štefan I.	
3	Četrtek	Najdenje sv. Stefana; Lidija, vdova	
4	Petek	Dominik, spoznavalec; Perpetua	
5	Sobota	Marija Snežna; Ožbolt, kralj	
Ned. ev.: Prilika o farizeju in cestinarju (Lk 18, 9—14)			
6	Nedelja	10. pobinkošna ; Gospodovo spremenjenje	
7	Ponedeljek	Kajetan, spoznavalec	
8	Torek	Cirijak, Larg in Smaragd, mučenci	
9	Sreda	Janez Vianej, spoznavalec; Peter Fab.	
10	Četrtek	Lavrencij, mučenec; Pavla, devica	
11	Petek	Tiburcij; Suzana	
12	Sobota	Klara, devica; Digna; Filomena	
Ned. ev.: Jezus ozdravi gluhonemega (Mk 7, 31—37)			
13	Nedelja	11. pobinkošna ; Hipolit in Kasijan	
14	Ponedeljek	Evzebij; Atanazija, vdova	
15	Torek	Vnebovzetje Blaž. Dev. Marije	
16	Sreda	Joahim, oče Dev. M.; Rok, spoznavalec	
17	Četrtek	Hijacint, spoznavalec; Julijana, devica	
18	Petek	Helena, cesarica; Agapit	
19	Sobota	Janez Eudes, spoznavalec; Ludvik, škof	
Ned. ev.: Prilika o usmiljenem Samarijanu (Lk 10, 23—37)			
20	Nedelja	12. pobinkošna ; Bernard; Lucij	
21	Ponedeljek	Ivana Frančiška Šant, vdova	
22	Torek	Brezn. Srce Marijino; Timotej	
23	Sreda	Filip Benicij; Flavijan, škof	
24	Četrtek	Jernej, apostol; Konec pas. dni	
25	Petek	Ludvik, kralj; Marija Mih.	
26	Sobota	Ceferin, papež	
Ned. ev.: Jezus ozdravi deset gobavih (Lk 17, 11—19)			
27	Nedelja	13. pobinkošna ; Jožef Kal., spoznavalec	
28	Ponedeljek	Avguštin, škof; Hermes, mučenec	
29	Torek	Obglavljenje Janeza Krstnika; Sabina, mučenica	
30	Sreda	Roza L. d.; Pamahij	
31	Četrtek	Rajmund M.; Pavlin, škof; Izabela	

VREMENSKI PREGOVORI:

Ce je sv. Lovrenc jasen,
grozd strden bo, viničar glasen.

Sv. Jerneja meglice,
popijejo strd za potice.

Ce se avgusta po gorah kadi,
kupi si kožo za zimske noči.

Dež na sv. Janeza glave
rad naredi orehe piškave.

Po vremenu sv. Jerneja
rada vsa jesen se nareja.

LUNINE SPREMEMBE:

Zadnji krajec 5. avgusta.

Mlaj 13. avgusta.

Prvi krajec 20. avgusta.

Polna luna 27. avgusta.

Dan se skrajša za 1 uro 34 minut.

Od 15 ur 4 minute na 13 ur 30 minut.

Sonce stopi v znamenje device 23. ob 18
uri 24 minut.

**ŽIVA VERA SE NE BOJI NITI OBLASTNIKOV; TRPI DO KRVİ
IN ZMAGE**

Kostantinov slavolok, postavljen v spomin na zmago nad poganskim cesarjem
Maksencijem 313 leta.

ZAPISKI

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Petek	Egidij, opat; Verena, devica; Tilen	
2	Sobota	Štefan, kralj	
Ned. ev.: O božji previdnosti (Mt 6, 24—33)			
3	Nedelja	14. pobinkoštna, Angelska; Doroteja	
4	Ponedeljek	Rozalija, devica; Ida; Kandida	
5	Torek	Lavrencij Justinjan, škof	
6	Sreda	Zaharija, prerok; Petronij	
7	Četrtek	Regina; Marko Križovčan	
8	Petek	Rojstvo Marije Device; Hadrijan, papež	
9	Sobota	Gorgonij; Peter Klaver, spoznavalec	
Ned. ev.: Jezus obudi mladeniča (Lk 7, 11—16)			
10	Nedelja	15. pobinkoštna; Nikolaj Tol.; Pulherija	
11	Ponedeljek	Prot in Hijacint; Teodora	
12	Torek	Ime Marijino; Gvido	
13	Sreda	Filip, mučenec; Notburga	
14	Četrtek	Povišanje sv. Križa; Krescencij	
15	Petek	7 žalosti Dev. Marije; Nikomed, mučenec	
16	Sobota	Kornelij, papež; Ljudmila	
Ned. ev.: Jezus ozdravi vodeničnega (Lk 14, 1—11)			
17	Nedelja	16. pobinkoštna; Rane sv. Frančiška; Lambert	
18	Ponedeljek	Jožef Kupert; Zofija, mučenica; Irena	
19	Torek	Januarij; Konstancija	
20	Sreda	Kvatri; Agapit; Evstahij	
21	Četrtek	Matej, apostol	
22	Petek	Kvatri; Tomaž Vil., škof	
23	Sobota	Kvatri; Linus, papež; Tekla	
Ned. ev.: O največji zapovedi (Mt 22, 35—46)			
24	Nedelja	17. pobinkoštna; Marija Devica rešitelj. jetnikov	
25	Ponedeljek	Pacifik; Kleofa, u.	
26	Torek	Ciprijan in Justina, mučenca; Vigiliij, škof	
27	Sreda	Kozma in Damijan, mučenca; Adolf	
28	Četrtek	Venceslav, knez; Ljuba	
29	Petek	Mihael, nadangel	
30	Sobota	Hieronim; Ursus	

VREMENSKI PREGOVORI:

Če na Miholovo sever vleče,
veliko zimo in sneg obeče.

Mavricija dan jasno nebo,
vetrovi pozimi hudo brijo.

Til oblačen in meglen,
grda, deževna jesen.

Mala maša za suknjo vpraša
in lastovke od nas odnaša.

Če zgodaj se selijo ptiči,
bo huda zima o božiči.

LUNINE SPREMEMBE:

Zadnji krajec 4. septembra.

Mlaj 12. septembra.

Prvi krajec 18. septembra.

Po na luna 26. septembra.

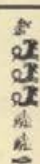
Dan se skrajša za 1 uro 40 minut.

Od 13 ur 26 minut na 11 ur 46 minut.

Sonce stopi v znamenje tehtnice 23. ob
15 uri 44 minuti.

Začetek jeseni.

GORJE SVETU ZARADI POHUJŠANJA!

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
Ned. ev.: Jezus ozdravi mrtvoudnega (Mt 9, 1—8)			
1	Nedelja	18. pobinkoštna ; Remigij, škof; Janez Dukl.	
2	Ponedeljek	Angeli varihi; Teofil	
3	Torek	Terezija Deteta Jezusa, devica; Kandid	
4	Sreda	Frančišek Asiški, spoznavalec; Edvin	
5	Četrtek	Placid, mučenec; Flavijana, devica	
6	Petek	Bruno, spoznavalec; Marija Frančiška	
7	Sobota	Marija kraljica sv. rožnega venca; Marko	
Ned. ev.: Prilika o kraljevi ženitnini (Mt 22, 1—14)			
8	Nedelja	19. pobinkoštna ; Brigita, vdova; Laura	
9	Ponedeljek	Janez Leonhard, spoznavalec	
10	Torek	Frančišek Borgia, spoznavalec; Danijel	
11	Sreda	Materinstvo Device Marije; Nikazij, mučenec	
12	Četrtek	Maksimiljan, škof; Serafin, spoznavalec	
13	Petek	Edvard, kralj; Koloman, mučenec	
14	Sobota	Kalist; Just	
Ned. ev.: Jezus ozdravi sina kraljevega uradnika (Jan 4, 46—53)			
15	Nedelja	20. pobinkoštna ; Terezija, devica	
16	Ponedeljek	Hedviga, vdova; Gerard Majela	
17	Torek	Marjeta M. Alakok; Florentij	
18	Sreda	Luka, evangelist; Janez Land.	
19	Četrtek	Peter Alkantara; Edvin	
20	Petek	Janez Kancij; Vital	
21	Sobota	Uršula; Hilarijon	
Ned. ev.: O trdosrčnem hlapcu (Mt 18, 23—35)			
22	Nedelja	21. pobinkoštna ; Kordula; Filip, škof	
23	Ponedeljek	Teodor, mučenec; Severin, škof	
24	Torek	Rafael, nadangel; Kristina	
25	Sreda	Krizant; Darija, mučenca	
26	Četrtek	Evarist, papež; Veselko, škof	
27	Petek	Frumencij, škof; Vincencij, mučenec	
28	Sobota	Simon in Juda Tadej, apostola; Cirila	
Ned. ev.: O davčnem denarju (Mt 18, 23—35)			
29	Nedelja	22. pobinkoštna ; Kristus Kralj; Narcis	
30	Ponedeljek	Alfonz Rodriguez, spoznavalec	
31	Torek	Volbenk, škof; Antonin; Krištof	

VREMENSKI PREGOVORI:

Vreme vinotoka
daje za april poroka.
Kakšno vreme sv. Uršula prinese,
tako se rado vso jesen obnese.
Sv. Lukež repni pukež.
Se nerado listje obleti,
vsak se zime naj boji.

LUNINE SPREMEMBE:

Zadnji krajec 4. oktobra.
Mlaj 11. oktobra.
Prvi krajec 18. oktobra.
Po.na luna 25. oktobra.
Dan se skrajša za 1 uro 42 minut.
Od 11 ur 43 minut na 10 ur 1 minuto.
Sonce stopi v znamenje škorpiona 24. ob
45 minuti.

KJER SO ZBRANI V GOSPODU, JE MED NJIMI TUDI ON

Glavni oltar — confessio — v baziliki sv. Petra, pri katerem mašuje sv. oče ob slovesnih prilikah.

ZAPISKI

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or printed text on the paper.

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Sreda	Vsi sveti; (8. blagorov Mt 5, 1—12)	
2	Četrtek	Spomin vseh vernih duš; Just, mučenec	
3	Petek	Venfrida, devica; Bogoljub; Hubert	
4	Sobota	Karel Boromej; Emerik	
Ned. ev.: Jezus obudi Jairovo hčer (Mt 9, 18—26)			
5	Nedelja	23. pobinkoštna; Zaharija; Elizabeta	
6	Ponedeljek	Lenart, opat; Sever	
7	Torek	Janez Gabrijel, mučenec; Engelbert, škof	
8	Sreda	Sever; Viktorin	
9	Četrtek	Teodor (Božidar); Aleksander, mučenec	
10	Petek	Andrej Ave'inski	
11	Sobota	Martin, škof	
Ned. ev.: Prilika o pšenici in ljulki (Mt 13, 24—30)			
12	Nedelja	24. pobinkoštna; Martin, papež; Avrelij, škof	
13	Ponedeljek	Stanislav Kostka, spoznavalec	
14	Torek	Jozafat, škof; Nikolaj Tavelič	
15	Sreda	Leopold, spoznavalec; Albert Vel., škof	
16	Četrtek	Jedert, d.; Otmar, opat	
17	Petek	Gregorij Čudodelec, škof; Saloma, devica	
18	Sobota	Odon, opat; (Posvečenje cerkve sv. Petra in Pavla)	
Ned. ev.: Prilika o gorčičnem zrnju (Mt 13, 31—35)			
19	Nedelja	25. pobinkoštna; Elizabeta, vdova	
20	Ponedeljek	Feliks Valoaški, spoznavalec; Edmund, kralj	
21	Torek	Darovanje Marije Device; Kolumban, opat	
22	Sreda	Cecilija, devica; Filemon, mučenec; Pragmacij	
23	Četrtek	Klemen I. (Milivoj), papež; Felicita, mučenica	
24	Petek	Janez od Križa, spoznavalec; Krizogon, mučenec	
25	Sobota	Katarina, devica; Erazem	
Ned. ev.: O razdejanju Jeruzalema (Mt 24, 15—35)			
26	Nedelja	26. pobinkoštna; Silvester, opat; Leonard	
27	Ponedeljek	Virgilij, škof; Valerijan, škof; Ahacij	
28	Torek	Gregorij III., papež; Jakob, mašnik; Ruf	
29	Sreda	Saturnin, škof; Filemon, mučenec; Paramon	
30	Četrtek	Andrej (Hrabroslav), apostol; Justina	

VREMENSKI PREGOVORI:
Deževni Vsi sveti,
pozimi tudi zameti.
Svete Katarine dan ne laže,
če po sebi prosincu vreme kaže.
Sv. Martin naj bo suh,
da pozimi raste kruh.
Če sv. Cecilija hudo grmi,
dosti pridelka ob letu kmet dobi.
Sneg sv. Andreja sto dni leži in žito mori.

LUNINE SPREMEMBE:
Zadnji krajec 3. novembra.
Mlaj 10. novembra.
Prvi krajec 16. novembra.
Polna luna 24. novembra.
Dan se skrajša za 1 uro 16 minut.
Od 9 ur 58 minut na 8 ur 24 minut.
Sonce stopi v znamenje strelca 22. ob 22
uri 3 minuti.

VSA DOBRA DELA DARUJ TA MESEC DUŠAM V VICAH

Dnevi		Prazniki in godovi svetnikov	
1	Petek	Marijan, mučenec; Natalija; Pavlina	☾
2	Sobota	Bibijana; Blanka	
Ned. ev.: O poslednji sodbi (Lk 21, 25—33)			
3	Nedelja	1. adventna; Frančišek Ksaverij, spoznavalec	☾
4	Ponedeljek	Barbara, devica; Peter Krizolog, škof	
5	Torek	Saba, opat; Krispin, mučenec	
6	Sreda	Miklavž (Nikolaj), škof; Leontija, mučenica	
7	Četrtek	Ambrozij, škof; Urban, škof; Martin, opat	
8	Petek	Brezmadežno spočetje Device Marije; Elfrida	
9	Sobota	Peter Furijs, spoznavalec; Valerija, mučenica	☾
Ned. ev.: Janez Krstnik pošlje svoje učence do Jezusa (Mt 11, 2—10)			
10	Nedelja	2. adventna; Loretska Mati božja	☾
11	Ponedeljek	Damaz, papež; Danijel, st.	
12	Torek	Aleksander, mučenec; Dionizija, mučenka	
13	Sreda	Lucija, devica; Otilija, mučenica	
14	Četrtek	Spiridion (Dušan); Konrad	
15	Petek	Konrad Of., spoznavalec; Valerijan	
16	Sobota	Evzebij, škof; Albina, devica	☾
Ned. ev.: Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Jan 1, 19—28)			
17	Nedelja	3. adventna; Lazar, škof; Vivina, devica	☾
18	Ponedeljek	Gracijan, škof; Teotim, mučenec	
19	Torek	Urban V., papež; Favsta, vdova	
20	Sreda	Kvaterni; Evgenij in Makarij, mučenca; Julij, mučenec	
21	Četrtek	Tomaž (Tomislav), apostol	
22	Petek	Kvaterni; Demetrijs, mučenec; Flavijan, mučenec	
23	Sobota	Kvaterni; Viktorija, devica (Zmagoslava); Serva	☾
Ned. ev.: Janez Krstnik oznanjuje pokoro (Lk 3, 1—6)			
24	Nedelja	4. adventna; Adam in Eva; Hermina, devica	☾
25	Ponedeljek	Božič. Rojstvo Gospodovo, Anastazija	
26	Torek	Štefan, prvi mučenec; Marin, mučenec	
27	Sreda	Janez Evangelist, apostol; Teodor in Teofan	
28	Četrtek	Nedolžni otroci; Kastor, mučenec; Teofila	
29	Petek	Tomaž, škof; David, kralj	
30	Sobota	Evgenijs, škof; Liberijs, škof	☾
Ned. ev.: Simeon in Ana oznanjujeta Gospoda (Lk 2, 33—40)			
31	Nedelja	Po božiču; Silvester I., papež; Melanija	☾

VREMENSKI PREGOVORI:

Veter na sveti dan obeta
dosti sadja drugega leta.
Zelen božič — bela velika noč.
Če otročlji nedolžni so oblačni,
ob letu ne bodo kruha lačni.
Če grundna suha sapa piska,
poleti suša vse pritiska.
Dež in veter pred božičem
koplje jamo rad mrličem.

LUNINE SPREMEMBE:

Zadnji krajec 2. decembra.
Mlaj 9. decembra.
Prvi krajec 16. decembra.
Polna luna 24. decembra.
Dan se skrajša za 16 minut.
Od 8 ur 40 na 8 ur 24 minut.
Sonce stopi v znamenje kozla 22. ob 11 uri
14 minuti. Začetek zime.

OD HLEVCA DO KRIZA JE ŠLO ODREŠENJE

PAPEŽU PIJU XII.

POZDRAVLJEN, ZEMELJSKIH RODOV PASTIR,
KI DUŠE S PETROVEGA ČOLNA VODIŠ.
ZVESTO PO KRISTOVIH STOPINJAH HODIŠ,
KO SVETU OZNANJUJEŠ PRAVI MIR.

STRASTI IN ZMOT NEVARNI JE ORKAN
ZDIVJAL, ZBESNEL SE PO VESOLJNEM SVETU
IN ČREDA ZVESTIH V STRAHU IN TREPETU
OČI UPIRA VDANO V VATIKAN.

V SIMBOL SI OLJČNO VEJICO IZBRAL,
DA Z NJO VIHARJE ČRNIH DNI USTAVLJAŠ.
Z LJUBEZNIJO TRPEČE BLAGOSLAVLJAŠ.
VOJSKAM GOLOBČKA SI MIRU POSLAL.

GOREČA BAKLA VEČNIH SI RESNIC,
KI SVETIJO LJUDEM V ZABLUD TEMINI.
TI SAM TRPIŠ V PRESILNI BOLEČINI,
KO SVET DUŠI V PLAMENIH SE KRIVIC.

VLADARJEV VSEH NAJVIŠJI SI VLADAR,
PODLOŽNIKE UPORNE S CERKVE IZKLJUČUJEŠ,
SKESANE V SRCIH — BOGU IZROČUJEŠ.
SAJ BOŽJIH SI POSTAV TI SAM ČUVAR.

KOT JAGNJE STAVLJAŠ SE NA ŽRTVENIK
ZA DUŠE VSEH, KI VDANO TI SLEDIJO.
POGANOM PA, KI SE V TEMI JEČIJO,
RESNIC SI VEČNIH — PRVI JIM GLASNIK.

DUHOVNIK SI, NAJVIŠJI SVEČENIK,
POBOŽEN, NAJPONIŽNEJŠI MED VSEMI.
SE NAS Z ROKO MAZILJENO OBJEMI
IN BODI GREŠNIKOM V NEBO VODNIK!

Njegova svetost papež Pij XII.

Ob desetletnici papeževanja Pija XII.

Ko se je v družini konzistorijalnega odvetnika Filipa Pacellija v Rimu rodil sinček Evgenij, so ji sicer vsi čestitali, pa le zato, ker je taka navada. Nihče ni v krhkem otročičku videl bodočega naslednika sv. Petra. Čeprav se je mali Evgenij že zgodaj vpisal med mašne strežnike svoje župnije in doma »maševal« ter ognjevit »pridigal« svoji sestrici, ki mu je stregla, niso starši računali s tem, da bi si otrok kdaj izbral duhovniški poklic za svojo življenjsko pot. Dali so ga celo v laiško srednjo šolo, kar je pomenilo za tisti čas gotovo drzno potezo v mnogih ozi-rih. Pa ta šola je dosegla v njem nasprotno od pričakovanja: Izšel je iz nje z utrjenim in preiskušanim krščanskim svetovnim nazo-rom. Proti pričakovanju je stopil v bogoslovje. Zdelo se je pa, da Bog ne odobrava njegove odločitve, ker ga je bolezen dve leti ovirala na poti. Končno je dosegel svoj cilj.

Ko je v počitnicah po novi maši razmišljal, katero njivo mu bo božja previdnost izročila v obdelovanje, ga je nekoč pri igranju violine (bil je priznan virtuoz) iznenadil imeniten obisk. Za hip sta si molče stali nasproti dve po svoji zunanosti popolnoma različni postavi: nežni, sloki in tanki novomašnik s povešenim lokom in obilni, močni in redečelični msgr. Peter Gasparri, tajnik za izredne zadeve v Vatikanski državi. Gasparri je mladega duhovnika meril od nog do glave in izraz dvoma se je pojavil na njegovem obrazu: »Kako so mi vendar mogli priporočiti tega človeka, ki daje videz okrevajočega bolnika! In ta violina! Ni li to znamenje sentimentalnega in nereelnega umetnika?« Kljub temu ga je vprašal, če bi ga zanimalo delo v vatikanskem državnem tajništvu. Novomašnik je takoj pritrdil, vendar ni mogel zakriti svojega razočaranja: »Mislim sem, da bom postal dušni pastir.« Gasparri mu je baje odvrnil: »To pride pozneje. Najprej boš postal pastirjev pes.« Oboje se je uresničilo. Po mnogih letih dela v cerkveni diplomatski službi je postal Pacelli škof, apostolski nuncij in po smrti kardinala Gasparrija papežev državni tajnik, ali, kakor je bil nekoč isti Gasparri napovedal, postal je pastirjev pes. Ko so se po smrti papeža Pija XI. zbrali kardinali, da izvolijo novega Petrovega naslednika, je bil že prvi dan izvoljen Evgen

Pacelli, ki si je nadel ime Pij XII. Tako se je njegova prvotna želja biti pastir, uresničila, čeprav nekoliko drugače, kot si je bil on zamišljal.

Lansko leto smo slavili prvo desetletnico njegovega kronanja. Kmalu po začetku njegovega vladanja je svet zajel v objemu strahotne vojne. V smislu svojega gesla: »Z ohranitvijo miru ni nič zgubljenega, ampak vse dobljeno,« je nenehno in vedno znova poskušal ustaviti pohod smrti in razdejanja. Njegova svarila in zapovedi so danes kakor velika obtožnica proti vsem, ki ga niso marali poslušati. Ko vsi njegovi opomini niso nič izdali, je v svojih nagovorih o božičnih nočeh in drugih prilikah tolažil trpeče človeštvo, trepetajoč kot dobri oče za vse, za dobre in hudobne, za poslušne in nepokorne. Bal se je vojne zlasti za to, ker je dobro vedel, da čaka organizirano brezboštvo samo na to ugodno priliko, da v škodo Kristusove Cerkve poplavi bujno cvetoča polja in mnogo obetajoče setve. Gledajoč naprej v težko bodočnost je v organizaciji Cerkve predvidel nekatere odločbe, ki se nam zde malenkostne in brezpomembne, ki bodo pa prej ali slej dokazale vso ostrino njegovega daljnovidnega očesa.

Posebno pozornost je papež Pij XII. posvečal misijonstvu. Zdi se, da hoče izročiti vodstvo katoliškega življenja med Črnci Črncem, med Kitajci Kitajcem. Samo na Kitajskem je 99 apostolskih vikariatov spremenil v redne škofije in nadškofije, katerim načeljujejo škofje domačini. Isto načelo ga vodi pri imenovanju novih kardinalov. Zmanjšal je njih število v uradih Vatikanske države in na ta način zvišal število onih kardinalov, ki so obenem škofje in nadškofje po vseh delih sveta. Prvič v zgodovini katoliške Cerkve vidimo v kardinalskem ornatu ne le belokozce, ampak tudi Kitajce; prvič v zgodovini se je za njegovega vladanja zgodilo, da so v kardinalskem kolegiju dosegli številčno večino kardinali, ki bivajo izven Italije. Cerkev je katoliška, to je vesoljna, in papež Pij XII. hoče, naj bi zginili še zadnji sledovi ozkosrčnosti in ne mara le pridigati enakopravnosti velikih in malih, belih in barvanih, kot to delajo različne »Charte«, temveč je tej enakopravnosti dal tudi dejanskega izraza.

Načela, ki ga pri tem vodijo, je lepo izpovedal v svojem nagovoru, s katerim je sprejel novega poslanika državnice Panama: »Notranjo vrednost tega ali onega naroda ne tvori njegova zemljepisna razsežnost, tudi obilje bogastva ne, ali pa fizična sila, temveč njegove нравne moči: ljubezen in spoštovanje нравnih načel, neomajna zvestoba dani besedi, velika dela izvršena v službi Boga, Cerkve, domovine ali drugih plemenitih ciljev; ljubezen do dela in reda; bratstvo do vseh ljudi brez razlike.«

Nešteto dokazov imamo, da spremlja pa-

pež Pij XII. tudi usodo in trnjevo pot našega malega slovenskega naroda s posebnim sočutjem in ljubeznijo. Iz gruče romarjev, ki so ga nedavno obiskali, se je posebno in osebno zanimal za Slovence in je ob slovesu večkrat zaklical: »Živeli Slovenci!«

Ob priliki desetletnice njegovega slavnega vladanja mu ne moremo pokloniti lepšega darila, kot če mu zagotovimo, da hočemo ostati zvesti Petrovi skali kljub vsem viharjem, ki nas skušajo od nje odtrgati. Tudi mi mu ob njegovem jubileju kličemo: Živel pa-pež Pij XII!«

Katoliška Cerkev

„Ti si Peter — Skala — in na to skalo bom sezidal svojo Cerkev in peklenške sile je ne bodo premagale“ (Mt. 16, 18). Tako je dejal Jezus Petru, ko mu je obljubil, da ga bo postavil za vrhovnega poglavarja svoji Cerkvi. Po vnebohodu je bilo fistih, ki so verovali v Kristusa, komaj za dobro pest, samo 120 oseb, pravi sv. Luka v Apostolskih delih (1, 15). Toda ko je prišel nanje Sveti Duh in jih napolnil s svojim vse prešinjajočim ognjem, je s Kristusovim kvasom prekvašeno testo začelo naglo vzhajati. Ob prvi Petrovi pridigi se je spreobrnilo in dalo krstiti tri tisoč ljudi. Zato binkošti po pravici imenujemo rojstni dan katoliške Cerkve. Od tistega dne se ie božja beseda naglo širila po vsem svetu. Iz Palestine je prodrla v Malo Azijo, v Egipt, na Grško, v Italijo in naprej po Evropi, Afriki in Aziji.

Zaman so se druga za drugo dvigale temne sile, da bi uničile mlado Cerkev ali vsaj zavrle njen zmagoviti pohod. Zaman so razni Herodi, Neroni, Deciji, Valerijani, Dioklecijani preganjali kristjane, jim jemali državljanske pravice, jih pošiljali v pregnanstvo, jim odvzemali imetje, jih metali iz javnih služb, jih obsojali na prisilno delo, jih silili k odpadu, jim pretili s smrtjo, jih mučili, morili, obglavljali, iz kože devali, žive sežigali in počenjali nad njimi vse mogoče grozovitosti in zverin-

stva. Vse to ni nič zaleгло, kajti kri mučencev, pravi starokrščanski pisatelj Tertulijan, je seme novih kristjanov. Po 250 letih krutega preganjanja je Cerkev stopila iz podzemlja kot pomlajena nevesta. Z novim pogumom je šla osvajat svet za pravega Boga. Mladi evropski narodi so drug za drugim uklonili svoj filnik pod sladki Kristusov jarem.

Tudi v tej in naslednji dobi Cerkvi ni manjkalo sovražnikov in preganjalcev. O tem nam priča sleherna stran cerkvene zgodovine. Ko je stari božji zoprnik videl, da z ognjem in mečem Cerkve ne more uničiti, je obudil v njej dolgo vrsto notranjih sovražnikov, ki naj bi se kakor črvi zavrtali v skrivnostno Kristusovo telo, ga razjedli in ugonobili. Nastale so številne krive vere, razkoli, odpadci: montanisti, nestorijanci, arijanci, pravoslavci, protestantje in mnogi drugi. Hude in dolgotrajne boje je Cerkev bojevala s svojimi notranjimi sovražniki. Na milijone sinov se je zgubilo in odtrgalo od matere. Včasih se je zdelo, kakor da Cerkvi bije zadnja ura. Ob arijanskem navalu je zapisal sv. Hieronim, da se je ves svet znašel v Arijevi krivi veri. In v 16. stoletju je protestantovska povodenj grozila, da zalije vso Evropo. Toda iz vseh stisk in bojov je Cerkev vselej izšla očiščena, pomlajena, okrepljena.

Mnogim, ki od daleč gledajo, se to zdi nerazumljivo, a za nas katoličane je povsem naravno in bi se čudili, če bi bilo drugače. Kajti mi vemo, da je Kristus svojo Cerkev postavil na skalo, na Petra in na njegovega pravnega naslednika, ki je vsakokratni rimski papež. Ob to skalo, buta valovje sovražstva in preganjanja že 19 stoletij, z vsem besom in brez prenehanja buta, pa vse zaman, kajti za njo stoji Kristu-sova nepreklicna beseda: „... in pek-lenske sile je ne bodo premagale.“

Biti moramo zares ponosni in Bo-gu hvaležni, da smo udje katoliške Cerkve, ki ima vse božje obljube in zagotovila.

Katoliška Cerkev je najštevilnejša in najmogočnejša verska organizacija na svetu. Poglejmo, kaj pravijo o tem sta-tistike.

Po računih učenih mož živi sedaj na zemlji po vsej priliki okoli 2300 mili-jonov ljudi. Od teh se jih kakih 846 mili-jonov prišteva raznim krščanskim ve-roizpovedim; judov bo kakih 12 mili-jonov, muslimanov 290 milijonov, bu-distov 235, konfucijcev 392, hinduistov 282, pripadnikov raznih manjših po-ganskih verstev 140, ljudi, ki se ne priz-navajo k nobeni veri pa nad 100 mili-jonov. Iz podanih števil je razvidno, da krščanska skupina daleč prekaša dru-ga svetovna verstva.

Med krščanskimi veroizpovedmi pa je prav tako odločno na prvem mestu katoliška Cerkev. Po zadnjih cenitvah smemo reči, da je katoličanov nad 416 milijonov, medtem ko je protestantov vseh barv 230 milijonov, pravoslavnih bizaninskega obreda 175 milijonov, pripadnikov raznih manjših krščanskih ločin pa 25 milijonov.

Božji Zveličar je pred svojim vnebo-hodom naročil apostolom: „Pojdite in učite vse narode“ (Mt. 28, 19). Danes se je Kristusovo naročilo domala spol-nilo; skoraj vsem narodom je dana možnost, da slišijo božjo besedo. Cer-kev je res, kakor pove grška beseda, katoliška, to je, vesoljna. Njena cerk-vena organizacija (ki v deželah, kjer je Cerkev že trdno ustanovljena, obsega

župnije, škofije in metropolije, a v de-želah, kjer poganja šele korenine, pa misijone, apostolske prefektore in apostolske vikariate) je razpredena po vsem svetu. Če izvzamemo Sovjetsko zvezo, kjer je bila katoliška cerkvena organizacija nasilno zatrta in uničena, je le nekaj držav in pokrajin v Srednji Aziji, kamor se katoliški Cerkvi, in krščanstvu sploh, še ni posrečilo pro-dreti. To so: Afganistan, Nepal, Bhu-tan, Notranja Mongolija, Tibet, Sinki-ang; skupno štejejo okoli 25 milijonov prebivalcev.

Razširjenost katoliške Cerkve nam lepo ponazorujejo naslednje številke, ki povedo, koliko je katoličanov v po-sameznih delih sveta.

Evropa	215,091.000
Amerika	166,545.000
Azija	23,635.000
Afrika	9,891.000
Avstralija in Oceanija	1,581.000
Skupaj	416,743.000

Še nazorneje priča o vesoljnosti Cerkve naslednja razpredelnica. Kaže nam število nadškofij (metropolij), ško-fij, apostolskih vikariatov, apostolskih prefektur in neodvisnih prelatur ter njih razdelitev po raznih delih sveta.

Evropa	130	530	7	2	20
Amerika	98	327	42	19	29
Azija	61	189	47	66	5
Afrika	5	16	119	48	4
Avstralija in Oceanija	7	21	16	1	1
Skupaj	301	1083	231	136	59

Metropolijam, škofijam in vikaria-tom načeljujejo škofje. Iz razpredelni-ce je razvidno, da ima katoliška Cer-kev sedaj 1615 takih škofov. Vsak iz-med njih ima svoje lastno in točno do-ločeno ozemlje, škofijo ali vikariat, na katerem mora stalno bivati ali rezidi-rati ter ondi v papeževem imenu in s pomočjo župnikov ali misijonarjev in drugih duhovnikov pase Kristusovo čredo. Poleg rezidencialnih škofov pa imamo še tako imenovane naslovne škofe; v to skupino spadajo apostol-ski vikarji in pa škofje, ki nimajo last-nega ozemlja, to so vsi pomožni škof-

je, škofje v službi pri rimski kuriji, škofje v papeški diplomatski službi in škofje v pokoju.

Apostolski prefekti in načelniki prelatur pa navadno nimajo škofovskega posvečenja. Drugače pa je njihova oblast povsem enaka oblasti škofov z lastnim ozemljem. Tako na primer slovenski misijonar salezijanec msgr. Jožef Kerec že deset let vodi apostolsko prefekturo v Čaotungu na Kitajskem in vrši vse posle, ki pripadajo krajevne-ordinariju, ni pa posvečen v škofa.

Od 416 milijonov katoličanov jih ogromna večina pripada rimskemu obredu z latinskim obrednim jezikom. Razni vzhodni obredi z lastnim obrednim jezikom štejejo le kakih osem milijonov pripadnikov. Najmočnejše jedro v tej skupini tvorijo katoliški Ukrajinci v Vzhodni Galiciji in Podkarpatski Rusiji (ki imajo razvito cerkveno organizacijo s škofi in škofijami tudi v Združenih državah in v Kanadi), kakih 40.000 katolikov v Jugoslaviji s škofijskim sedežem v Križevcih na Hrvaškem in nekaj tisoč Bolgarov. Pri nas so znani pod imenom grkokatoliki ali unijati, ker so se pred stoletji povrnili iz pravoslavlja v naročje katoliške Cerkve, a obdržali bizantinski ali grško-katoliški obred s staroslovenskim obrednim jezikom. K bizantinskemu obredu spada tudi poldrugi milijon katoliških Romunov in nekaj tisoč katoliških Grkov z romunskim oziroma grškim obrednim jezikom.

Ostalim vzhodnim verskim ločinam, ki so se združile s katoliško Cerkvijo, je Cerkev poleg obreda in jezika pustila tudi patriarhe za cerkvene poglavarje, kakor so jih imele pred združitvijo. Tako imamo sedaj šest patriarhatov za šestero vzhodnih obredov: armenskega, kaldejskega, sirskega, melkitskega, koptskega in maronitskega. Vsak patriarh ima redno oblast nad vsemi verniki svojega obreda. Prav po tem se vzhodni patriarhi ločijo od tako imenovanih zapadnih patriarhov, kakor sta na primer patriarha v Benetkah in v Lizboni. Le tu je zgolj časten naslov, ki kot tak ne daje nobene oblasti.

ORGANIZACIJA CERKVE

Vsa ogromna cerkvena organizacija, ki obsega skupno 1810 večjih ali manjših okrožij in je umno razpredena po vseh delih sveta, ima svoje središče v Rimu. V Rimu, ne v kolikor je to prestolnica italijanske republike, temveč v kolikor je to mesto, kjer je sv. Peter, kot prvi Kristusov namestnik in vrhovni poglavar njegove Cerkve, dolga leta škofoval in nazadnje mučeniške smrti umrl. V Rimu je škofovala vsa nepretrgana vrsta Petrovih naslednikov prav do današnjih dni. Papež Pij XII. je 263. naslednik sv. Petra na rimski škofovski stolici.

Kot Petrov naslednik je papež po božjem pravu vrhovni poglavar katoliške Cerkve in kot tak izvršuje vrhovno učiteljsko, duhovniško in vladarsko oblast. Papež je vogelni kamen, živa skala, ki drži pokonci veličastno stavbo katoliške Cerkve. V njegovih rokah se stekajo niti z vsega katoliškega sveta. K njemu prihajajo vsa poročila, vprašanja, prošnje, prizivi, pritožbe. Od njega izhajajo vse uredbe, določbe, rešitve, razsodbe, navodila, smernice..., ki se tičejo vere in nramnega življenja katoličanov, in preko škofov in župnikov dosežejo zadnjo gorsko vas, najbolj zgubljeni otok kje v Tihem oceanu.

Razume se, da papež vsega tega ogromnega dela sam osebno ne zmore. Zato mu pri vladanju Cerkve pomagajo papeška oblastva, ki se s tujo besedo imenujejo rimska kurija ali tudi sveta stolica. Rimska kurija obsega tri vrste oblastev: kongregacije, sodišča in urade.

Kongregacije so nekaka cerkvena ministrstva. Po sedANJI zakonodaji jih je enajst: 1. kongregacija sv. oficija varuje čistost verskega in nramnega nauka; 2. konzistorijalna kongregacija pripravlja tvarino za konzistorije (to so seje kardinalov pod papeževim predsedstvom), ustanavlja škofije, imenuje škofo in vodi nad njimi nadzorstvo; 3. kongregacija za vzhodno cerkev ureja vse zadeve, ki se tičejo oseb, discipline in obredov vzhodnih cerkev,

in potemtakem nadomešča vzhodnim vernikom vse kongregacije, razen sv. oficija; 4. kongregacija za disciplino zakramentov ureja zakonodajo o disciplini sedmerih zakramentov; 5. koncilna kongregacija se peča z vsemi stvarmi, ki se tičejo discipline svetne duhovščine in krščanskega ljudstva; 6. kongregacija za zadeve redovnikov je pristojna za stvari, ki se tičejo vodstva, discipline, študijev, imovine in privilegijev redovnikov obojega spola; 7. kongregacija za razširjanje vere vodi oznanjevanje evangelija v nekrščanskih deželah in vsa dela, ki so s tem v zvezi; 8. kongregacija za svete obrede presoja in odloča vse, kar se tiče obredov in ceremonij latinske cerkve, kar se tiče beatifikacije in kanonizacije božjih služabnikov ali kar zadeva svete relikvije; 9. ceremonialna kongregacija ureja ceremonije v papeški kapeli in na papeškem dvoru; 10. kongregacija za izredne cerkvene zadeve se pri ustanavljanju škofij in nastavljanju škofov dogovarja, kadar je treba, s prizadetimi državnimi vladami; 11. kongregacija za semenišča in univerze nadzira semenišča in cerkveni oblasti podrejene visoke šole.

Pri rimski kuriji posluje troje sodišč: 1. apostolska ali sveta penitencijarija je sodišče za notranje območje, to je, presoja vprašanja vesti, podeljuje odpustke, milosti, spreglede, odvezo od izobčenja in drugih cerkvenih kazni...; 2. rimska rota je redno in apelacijsko sodišče za zunanje območje; 3. apostolska signatura pa je vrhovno kasacijsko in revizijsko sodišče svete stolice.

Med uradi rimske kurije, cerkveni zakonik jih našteva šest, je gotovo najvažnejši urad državnega tajništva, ki skupaj s kongregacijo za izredne cerkvene zadeve predstavlja zunanje ministrstvo svete stolice. Državno tajništvo ureja odnose med sveto stolico in državami, ki imajo z njo diplomatsko zvezo. V zadnjih petdesetih letih je ugled svete stolice zelo narasel, tako da je večina držav navezala z njo

diplomske stike. Mnoge izmed njih so sklenile s Cerkvijo posebne dogovore ali konkordate, po katerih so zaščitene pravice katoličanov.

Na čelu vsake posamezne kongregacije, sodišča in urada stoji od papeža imenovan kardinal, ki se pri kongregacijah imenuje prefekt. Prvim trem kongregacijam načeljuje papež sam, posle pa vodi kardinal-tajnik. Papeška oblastva poslujejo po predpisanih pravilnikih. Vsaka važnejša zadeva in rešitev mora biti predložena papežu v odobritev. Brez njegove vednosti je vsaka pomembnejša odločitev neveljavna in nemogoča. Vse s papežem, nič brez njega.

Da bi bil popis cerkvene organiza-

VINKO BELIČIČ:

Križev pot

*Omahnil sem v zelenino trt,
od teže poletnega dneva strt,
izdajalec samega sebe.*

*Večer je poln dišav in sijaja,
pes od tuje hiše name laja,
dušo zaliva mrtva kaluža.*

*Zgibljai murv, šumot koruze,
rdeče strehe daljnih vil —
Ah, več ne razprostrti zbičanih peruti,
na tihi veletok pozabe
za vekomaj nocoj odpluti...
»Vstani spod križa, hodi — veš za cilj!«*

cije kolikor toliko popoln, bi morali spregovoriti še o ureditvi škofij in župnij, ki so osnovne celice cerkvenega organizacijskega sestava. Toda ker so to večidel znane stvari, jih ne kaže ponavljati.

SKRIVNOSTNO TELO

Katoliška Cerkev je zares mogočna in do potankosti organizirana družba. Toda njena moč prvenstveno ne sloni ne na ogromnem številu pripadnikov ne na umno izpeljani organizaciji, čeprav je ta sad dvatisočletne izkušnje. Njena sila izvira predvsem iz Kristusov-

ve obljube Petru, ko je dejal, da bo na njem sezidal svojo Cerkev, ki je pek-lenska vrata ne bodo premagala, in iz obljube, ki jo je pred vnebohodom dal vsem apostolom: „Glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta“ (Mt. 28, 20).

Po nauku sv. Pavla je Cerkev Kri-stusovo skrivnostno telo. Kristus mu je glava, Sveti Duh duša, verniki pa udje. To skrivnostno Kristusovo telo ni ne-kaj nedelavnega, brezmočnega ali ce-lo mrtvega, temveč je polno življenja, kipečih sil, ustvarjajoče in vseodrešu-joče delavnosti.

Mnogi očitajo Cerkvi, da je odpove-dala, da ni spolnila svoje zgodovinske naloge, da ni ozdravila in osrečila člo-veštva. Toda ti pozabljajo, da je Cer-kev prvenstveno poklicana, voditi ljudi k Bogu in jim pomagati k zveličanju. Urejati časne zadeve in skrbeti za gmotno blaginjo ljudi, je pa prvenstve-na naloga svetne oblasti, države.

Drugi se spotikajo nad slabostmi katoličanov, se pohujšujejo nad dej-stvom, da se celo med predstavniki Cerkve nahajajo garjeve ovce. Toda tudi ti pozabljajo ali nočejo vedeti, da Cerkev, skrivnostno Kristusovo telo, sestoji iz dveh bistveno različnih prvin, iz božje in iz človeške. Človeška na-rava je še tudi po krstu podvržena po-sledicam izvirnega greha in je nagnje-na k hudemu. Z božjo pomočjo človek sicer more premagovati hudo nagnje-nje, toda Bog nikomur ne dela sile. Človek mora prostovoljno sodelovati z božjo milostjo. Če je torej kak katoli-čan slab, grešen in hudoben, je to za-to, ker noče sodelovati z božjo milost-jjo, ne pa zato, ker bi Cerkev ne bila zmožna, da ga dvigne in ozdravi. Če je bil med dvanajsterimi eden Judež, tat, izdajalec in samomorilec, ni nič čud-nega, če se tudi med milijoni katoliča-nov najdejo manjvredni, nezvesti po-edinci. Prav to je morda največji ču-dež, da se je Cerkev kljub tolikim zu-nanjim viharjem in kljub tolikim notra-njim človeškim slabostim, ki so jih ime-li in jih še imajo katoličani in sami cerkveni predstojniki, vendarle ohrani-

la nedotaknjena in močna, še več, da raste, se krepi, cvete in rodi sadove, dragocene sadove mučencev in svet-nikov. To je najboljši dokaz, da Cer-kev ni človeško, marveč božje delo, zares skrivnostno telo, ki ga poživlja Sveti Duh in vodi Jezus Kristus.

Sv. oče govori svetu po radiu.

RAZVESELJIVA DEJSTVA

Na koncu si na kratko oglejmo še splošni položaj Cerkve v sedanjem odločilnem zgodovinskem trenutku, ob vstopu v dobo atomske sile. Ima svo-je svetle in senčne strani. V Cerkvi se kaže predvsem troje razveseljivih dej-slev: poživitev krščanskega življenja, razvoj misijonskega dela in porast so-cialnega prizadevanja.

Na tvarnih in duhovnih razvalinah, ki jih je zapustila zadnja vojska, se kr-ščansko življenje naglo poživlja in dvi-ga. In to povsod, kjer je le količkaj svobode. O tem nam priča pomemben razmah časopisov in knjig, ki se peča-jo z versko-duhovnimi vprašanji, ka-kor tudi porast dnevnikov in drugih

časopisov, ki s katoliškega stališča obravnavajo gospodarska, socialna in politična vprašanja. Katoliška Akcija je pognala trdne korenine po vseh škofijah, celo v misijonskih deželah. Ni je skoraj župnije, kjer ne bi delovali njeni odseki in izvajali papeževih navodil. S pomočjo članov KA, gorečih apostolskih laikov obojega spola, Cerkev počasi a gotovo zopet pokristjanjuje tista okolja javnega življenja, ki so se v polpretekli dobi popoganila. Sporedno s KA gre prizadevanje številnih duhovnikov, zlasti na Francoskem, ki pod vodstvom daljnovidnih škofov skušajo dušno pastirstvo prilagoditi sodobnim potrebam in razmeram; pri tem se držijo načela, da duhovnik ne čakaj vernikov v cerkvi, kamor mnogi več ne prihajajo, temveč pojdi za njimi kakor pastir za izgubljeno ovco. Razveseljivo je nadalje nadvse živahno delovanje moških in ženskih redovnih družb, zlasti tistih, ki se pečajo s socialno pomembnim delom. O požitvi krščanskega življenja nam priča tudi ogromno ljudsko gibanje, ki je kot „Marijino romanje“ zajelo vse zapadne evropske dežele in obrodilo obilico duhovnih sadov. Številni evharistični, marijanski in drugi katoliški shodi, državni, pokrajinski, škofijski, so se vršili po vseh državah tu in onstran morja ter so dali novih pobud, vlili nove gorečnosti. K poglobitvi verskega življenja so odločilno pripomogle okrožnice in nagovori svetega očeta. Pij XII. po pravici slovi kot binkoštni papež, saj poleg latinščine in laščine gladko govori pet svetovnih jezikov, francosko, angleško, nemško, špansko in portugalsko. Njegova živa in prepričljiva beseda je ob važnejših prilikah, zlasti ob velikih shodih in zborovanjih, dosegla po zvočnikih in radiu stotisoče in milijone katoličanov.

Drugo veliko obetajoče znamenje za Cerkev je silni razmah misijonskega dela v misijonskih pokrajinah in v misijonskem zaledju. V katoliških deželah polagoma prodira prepričanje, da so vsi katoličani dolžni, na kak način širiti božje kraljestvo, bodisi z molitvi-

jo ali duhovnimi darovi, bodisi z denarno podporo ali osebno žrtvijo. Družba za širjenje vere in sorodne organizacije se vedno bolj uveljavljajo. Misijonske denarne zbirke so od leta do leta pomebnejše. Število misijonarjev stalno raste, zlasti zdravnikov, profesorjev in drugih katoliških izobražencev, ki misijonsko delujejo med pogani. Pomemben napredek kaže misijonsko šolstvo, vzgoja katehistov in domačih duhovnikov. Številne in vplivne so katoliške visoke šole v Indiji, na Kitajskem in na Japonskem. Preosnova cerkvene organizacije v imenovanih treh deželah, ki se je začela pod Pijem XI., je pod sedanjim papežem stopila v odločilno dobo. Tako ima Kitajska 97, Indija 49, Japonska pa 6 škofij oziroma nadškofij. Na vseh odločilnih mestih je domača duhovščina dobro zastopana. Prav zadovoljivo se razvija misijonsko delo tudi v Indokini. V teh deželah se torej Cerkvi obeta nadvse lepa bodočnost. Vse pa prekaša črna Afrika. Tu se je število katoličanov v petdesetih letih dvignilo od pol milijona na deset milijonov. Prednjačita Belgijski Kongo in Uganda v Osrednji Afriki. Le tu se v resnici čuti binkoštni vihar Svetega Duha.

Treje razveseljivo dejstvo je požitve socialnega prizadevanja Cerkve. Skoraj ga ni govora, v katerem bi se papež ne dotaknil tega važnega vprašanja. Neprestano razlaga in poudarja krščanska socialna načela, spodbuja in opominja katoličane, naj jih izvajajo v vsakdanjem življenju. Odpraviti socialne krivice, ustaviti zatiranje slabjših, dati vsem možnost poštenega in svobodnega življenja, to je najvišja dolžnost onih, ki vladajo narode, to je temeljni pogoj za srečo človeštva na zemlji. Svet je prisluhnil. Krščanska socialna načela si počasi utirajo pot v visoke gospodarske in politične kroge. Odpad delavskih množic od Boga, ki je bil pred nekaj desetletji skoraj splošen, se je ustavil. Krščanske delavske in strokovne organizacije se krepijo, osvajajo delavske množice in skušajo odločilno vplivati v boju za delavske koristi.

SENCE IN NEVARNOSTI

Poleg svetlih strani in veliko obetajočih upov pa odkriva sedanji zgodovinski trenutek Cerkve tudi mnogo senc in nevarnosti.

Prva taka senca je občutno pomanjkanje duhovniških in redovniških poklicev. Južna Amerika s 130 milijoni katoličanov ima samo 22.000 duhovnikov, torej manj kakor mala Belgija z 8 milijoni prebivalcev. Na Francoskem je nad 10.000 župnij praznih, brez duhovnika. Afrika bi potrebovala vsaj 15.000 misijonarjev, da bi mogla zadostiti željam po Kristusu hrepenečih poganskih množic. Podobno je v Indiji, na Kitajskem, na Japonskem.

Pomanjkanju duhovnikov sledi kot nujna posledica velika nevednost in zaostalost v verski izobrazbi. V mnogih krajih latinske Amerike obstoji vse krščansko življenje katoličanov v tem, da se dajo krstiti, cerkveno poročiti in cerkveno pokopati. Pa tudi v Evropi marsikje ni dosti bolje.

Grda pega na lepem licu katoliške Cerkve je velika zaspanost, nemarnost, mlačnost, nepožrtnost, verska, socialna in politična nezavednost vernikov. Štiri sto milijonom katoličanov še do danes ni uspelo ustanoviti svetovno pomembnih časopisnih, filmskih, radijskih in televizijskih podjetij, ki bi s svojimi proizvodi krščansko načelno vplivala na svetovno javno mnenje in ga usmerjala k Bogu.

Nadaljnja temna lisa je posledica vojske. Na milijone ljudi, večinoma katoličanov, je bilo nasilno odtrganih z rodne grude in vrženih v mrzlo tujino. Mnogi izmed njih so v nevarnosti, da se v tujem okolju versko zgubijo. Družina je mnogokje v popolnem razsulu. Milijoni otrok se brez varstva potepajo po ulicah. Brezvestni filmi in časopisi jim podžigajo strasti in jih zavejajo v zločin. Nepopisna beda in revščina ženeča brezposelne v obup, v naročje komunizma...

Po zadnji vojski se je v raznih državah močno poživila masonerija. Kot zakleta sovražnica katoliške Cerkve skuša znova osvojiti zgubljene postojanke, zlasti v Italiji, in zasesti vplivna

mesia v gospodarstvu in politiki. Nevarnega tekmeča katoliške Cerkve, posebno v misijonskih krajih, predstavlja muslimanstvo. Odkar so se osamosvojile arabske države in indijski Pakistan, ki imajo povsem muslimansko prebivalstvo, je misijonska delavnost muslimov zelo narasla. Je resna nevarnost, da v nekaferih področjih prehitijo in spodrinejo katoličane. Tako v Srednji Afriki, Indiji, na Kitajskem, v Indoneziji.

Najnevarnejši sovražnik katoliške Cerkve pa je vsekakor brezbožni komunizem. O njem veljajo Kristusove besede: „Po njih sadovih jih boste spoznali“ (Mt. 7, 16). Kjer koli je prišel na oblast, je bila in je še njegova prva skrb, zadušiti katoliško Cerkev, pa naj bo to z železno pestjo ali z žametno rokavico, z ognjem in mečem ali z zvižjačo in zahrbtnostjo. To je zgodovina od včeraj in danes ter jo vsi poznamo. Preganjanje katoliške Cerkve v državah tako imenovane vzhodne demokracije je tako kruto, načrtno in dosledno, da daleč prekaša najhujše preganjanje za časa Decija ali Dioklecijana. Nekaj dejstev: na ozemlju, ki si ga je Sovjetska zveza priključila po letu 1940., je od 31 škofovskih sedežev le še šest zasedenih. Osem sto tisoč, to je blizu ena tretjina vseh litvanskih katoličanov, so odvlekli v Sibirijo in na njihove domove naselili Tatare in Mongole. Cerkvena organizacija z Rimom združenih Ukrajincev v Vzhodni Galiciji (4.000.000), je docela uničena: vsi škofje zaprti in deloma mrtvi; duhovniki večinoma pregnani in zaprti, ostali se skrivajo ali so odpadli; prebivalstvo pa je bilo siloma prepisano v pravoslavje in v množicah preseljeno v notranjost Sovjetske zveze. Podobno se je zgodilo cerkvi grško-katoliškega obreda v Romuniji. Bila je zatrta z vladnim dekretom dne 1. decembra 1948. Vse drugo kot v Galiciji... Kako se godi katoliški Cerkvi v Jugoslaviji, na Madžarskem in na Češkoslovaškem, je več kot znano. Silno napredovanje komunizma na Kitajskem, v Indokini in v Indoneziji predstavlja smrtno nevarnost za cvetoče katoliške misijone v ondotnih deželah.

ZAKLJUČEK

Ko človek pregleduje črne sence in nevarnosti, ki pretijo katoliški Cerkvi, se ga nehoče loti žalost in malodušje. Koliko duš je v nevarnosti, da se za vselej pogubijo! Koliko versko cvetočih dežel, da se spremenijo v duhovno puščavo! Slovensko srce se krči, ko misli, da bi mogla biti med temi tudi ljuba deželica onstran Karavank...

Toda malodušje ni upravičeno. Preganjanje je nujni delež krščanstva. Jezus je rekel: „Če so mene preganjali, bodo tudi vas preganjali“ (Jan. 15, 20). Trpljenje očisti. Vihar odnaša le pleve in ničvredno zrnje. Zgodovina uči, da je Cerkev še vselej zmagovita izšla iz preizkušnje.

Nam se godi, kakor se je godilo apostolom pri zadnji večerji. Ko je

Gospod napovedal bridkosti in trpljenje, ki je imelo zadeti njega in apostole, so se le ti užalostili in postali malodušni. A božji Zveličar jih je potolažil, in z njimi vred tudi nas, rekoč: „Ne bojte se, mala čreda, in zaupajte: jaz sem svet premagal!“ (Prim. Lk. 12, 32 in Jan 16,33).

Vihar se bo polegel. Črni oblaki se bodo razblinili. Sonce se bo prismejalo lepše in gorkeje kot prej.

Bodimo torej veseli in ponosni, da smo udje nezrušljive katoliške Cerkve. Hkrati pa se zavedajmo, da je Cerkev skrivnostno telo. Če en ud trpi, mu drugi skušajo pomagati. Ali mi kaj molimo in žrtvujemo za naše trpeče brate v Kristusu? Prvi kristjani so to smatrali za eno svojih pglavitnih dolžnosti.

A. V.

Sveto leto

„Dvignite, vrata, svoje glave, o, dvignite se vrata starodavna in vstopil bo Kralj slavel!“ Tako so peli v zanosu Izraelci, ko so v slovesnem sprevedu prinesli skrinjo zaveze pred tempeljski vhod. Isti obred se je ponovil na božični večer 24. decembra, ko je papež Pij XII. z vso slovesnostjo odprl „svetoletna vrata“ v baziliki sv. Petra v Rimu in vsemu svetu oznanil, da se je začelo sveto leto 1950.

„Odprite“, je dejal papež, „odprite mi vrata pravičnosti, ker je vernik po opravljeni jubilejni pokori očiščen vsake krivde vreden, da prosi plačilo svoje vere!“

Leto 1950 je torej jubilejno ali sveto leto, leto velikih milosti in odpustkov, ki jih bodo deležni rimski romarji, obenem pa leto pokore in molitve, da se dosežejo tisti nameni in milosti, ki jih papež v tem letu želi doseči.

SPLOŠNI NAMEN IN CILJ SVETEGA LETA

V buli, s katero je papež Pij XII. v baziliki sv. Petra 26. maja 1949. na praznik vnebohoda vsemu svetu oznanil, da se bo na božič slovesno za-

čelo sveto leto, je med drugim rečeno: „Velik jubilej, ki ga bomo drugo leto obhajali v Rimu, ne želi samo vse kristjane pozvati k pokori za grehe in k poboljšanju, marveč jih navdušiti tudi za svetost in čednost.“ Papež povdarja nadalje nujno potrebo svetega in čednostnega življenja, če hočemo doseči to, kar prosimo. Kajti le z nadnaravno pomočjo milosti božje bomo mogli rešiti velike probleme duhovnega in gospodarskega reda v človeški družbi. Zaradi tega papež opominja, naj se vsi verniki tega jubileja udeležijo:

„Predvsem je treba Boga prositi, da bo sleherni po molitvi in pokori dosegel od Boga odpuščenje grehov in bo sleherni z vsemi močmi delal na to, da se poboljša in si pridobi čednosti, da bo to sveto leto pripravilo veliko in vsesplošno povrneitev h Kristusu.“

PODROBNI NAMENI

„Na drugem mestu moramo Boga nujno prositi: da vsi ljudje ohranijo božjemu Odrešeniku in od njega ustanovljeni Cerkvi dolžno zvestobo z nezlomljivim duhom in krepko voljo,

da ostanejo pravice Cerkve neokrnjene in da bo Cerkev obvarovana preganjanj in spletk,

da bodo vsi, ki jim še luč kat. resnice ni zasvetila in ki v zmotah tavajo, posebno brezbožci in bogotajci, raz-

da se zedinijo različni socialni sloji v pravičnosti in bratski vzajemnosti, da ugasne sovraštvo in nasprotovanje,

da si potrebni s svojim delom lahko častno zaslužijo svoj kruh,

Papež Pij XII. v slovesnem ornatu na nosilnici ob vhodu v baziliko sv. Petra.

svetljeni z božjo lučjo ali po milosti božji nagnjeni k temu, da sprejmejo evangelij,

da bo povsod, posebno v Palestini, zavladal mir po pravični ureditvi zadev,

da bodo bogati dajali revnim potrebno in po ljubezni odmerjeno pomoč,

da se povrne mir končno v srca vseh ljudi, v vse domove, k vsem narodom in družbam narodov,

da bodo preganjani imeli moč, da ostanejo zvesti, kot je to častno pokazala Cerkev od začetka s krvjo svojih mučencev,

da se bodo begunci, ujetniki in vsi iz domovine pregnani kmalu lahko vrnili v svojo ljubljeno domovino,

da trpeči zadobe nebeško tolažbo, da po spet zacvetela čistost in krščanska čednost in se po vzgledu odraslih in starih pri mladini utrdila,

in končno, da bi se vsi ljudje lahko veselili nebeške milosti, ki edina jim lahko nakloni večno srečo.

To so veliki nameni in cilji, ki jih papež želi doseči v svetem letu in zaradi katerih kliče vesoljni krščanski svet k molitvi in pokori.

POGOJI ZA PREJEM ODPUSTKOV SVETEGA LETA

Pogoji za prejem jubilejnega odpustka so: vredni prejem sv. zakramentov spovedi in obhajila; nadalje obisk določenega števila cerkva, v katerih moramo moliti po namenu sv. očeta. Rimski romarji morajo navadno obiskati štiri glavne rimske bazilike: Sv. Petra, Lateran (sv. Janez), Marijo Snežno in Sv. Pavla — in to desetkrat, ako ni dana kaka olajšava. Za Veliko noč 1934. je zadostoval samo enkratni obisk omenjenih bazilik. Za letošnje sveto leto je pogoje za prejem jubilejnega odpustka sveti oče določil dobesedno tako le:

„V tem letu svete sprave dovoljujemo in podeljujemo vsem vernim kristjanom obojega spola, ki so vredno prejeli zakrament svete pokore in svetega obhajila in so na en dan ali v različnih dnevih v poljubnem redu obiskali bazilike sv. Janeza v Lateranu, sv. Petra v Vatikanu, sv. Pavla na Ostijski cesti in liberijsko baziliko na griču Eskvilin (Santa Maria Maggiore — Marija Snežna) ter so zmolili tri očenaše, angelsko češčenje in čast bodi Očetu, poleg tega pa še očenaš, angelovo češčenje, čast bodi in vero v vsaki baziliki, popoln odpustek njihovih časnih kazni, oproščenje in odpuščenje v Gospodu.

Dalje določamo, da verniki ta odpu-

stek zadobijo za sebe kakor tudi za rajne tolikokrat, kolikokrat izvrše predpisane pogoje.“

KAKO SE SVETO LETO ZAČNE

Otvoritev navadnega svetega leta se začne pri večernicah na sveti večer s tem, da papež z udarci kladiva odpre zazidana jubilejna vrata v baziliko sv. Petra in v slovesnem sprevodu v spremstvu kardinalov, nadškofov, škofov, prelatov, svetne in redovne duhovščine, svetnih dostojanstvenikov in vernikov gre v cerkev sv. Petra. Ta obred simbolično ponazoruje, da so se v Cerkvi odprla nova vrata — vrata milosti, skozi katera pritekajo vsem vernikom — odličnim in preprostim — vrelci neizčrpne milosti božje.

Čez eno leto se sveto leto z zazidanjem svetoletnih vrat na isti dan zaključijo.

Otvoritev svetoletnih vrat in njih zazidanje naslednje leto se vrši istočasno v vseh štirih zgoraj omenjenih bazilikah. Razen v baziliki sv. Petra, kjer opravi obrede sv. oče sam, vodijo obrede v drugih bazilikah kardinali.

PRIPRAVE NA SVETO LETO

Poleg duhovne priprave in molitev v zahvalo milosti svetega leta so se vršile v preteklem letu tudi velike tehnične priprave, da bo papeški Rim kos tej veliki nalogi in bo mogel sprejeti in postreči vse svetoletne romarje, ki bodo prihajali iz vsega sveta. Računajo na posebno veliko število romarjev iz Amerike, ki bodo prihajali celo z letali. Zato so v Rimu in Ostiji zgradili več ljudskih hotelov za romarje in razna prenočišča za tujce. Zgradili so v Ostiji tudi velikansko letališče in celo rimski kolodvor so prenavljali, da bodo nemoteno prihajali vanj premnogi posebni vlaki. V palačah in stavbah vatikanskega mesta, ki so odprta romarjem za obisk, so zgradili dvigala (lifte), da bo promet hitreje šel in ne bo pretravanja po stopnicah.

Sv. oče želi, da se ob tej priliki izključijo vse dobičkanosne spekulacije, da bo cena za prehrano in prenočišče ter vožnjo čim nižja. Zato je dal nalo-

go, naj romanja organizirajo samo škofije in tako tudi revnim omogočijo, da se romanja v Rim lahko udeleže.

Ko se sveto leto v Rimu zaključi, papež navadno dovoli, da se neslednje leto lahko dobe jubilejni odpustki tudi izven Rima, v domači škofiji. To milost razglase potem škofije in oznanijo pogoje, pod katerimi se jubilejni odpustki dobe. Za to priliko dobe tudi spovedniki posebne pravice in olajšave.

ZGODOVINA SVETEGA LETA

Jubilejno ali sveto leto ima v zametku predhodnika že v starem zakonu. V dveh svetopisemskih knjigah stare zaveze: v „Leviticu“ in „Numeri“, se govori o „jubileju“, ki tam dobesedno pomeni vesel glas trombe, ki je v 15. stoletju pred Kristusom — za časa Mozes — oznanjala tako imenovano jubilejno leto ali „iobel“.

V stari zavezi se je imenovano leto ponavljalo vsakih petdeset let, to je po sedmih letnih tednih sobotnih let (7×7=49). Sobotno leto je bilo vsako sedmo leto, kakor sobota vsak sedmi dan.

In to jubilejno leto je bilo praznovanje poravnave in sprave in leto osvoboditve. V tem letu se polja niso obdelovala in se je morala obdelovana zemlja spočiti ter je bila vrnjena prvotnemu lastniku, ki jo je morda zaradi dolgov zgubil. V tem jubilejnem letu so dobili tudi sužnji svobodo.

V tem rednem ponavljanju starega jubilejnega leta se je v cvetoči dobi Mozesove dobe, ko je bila postava še spoštovana, skrivala čudovito lepa človečanska uredba socialne ravnosti, s katero so se uravnavali in urejevali družabni položaji in zaradi nesreč ali spekulacije povročene zgube in revščina. Z njo so tudi dosegli, da so prvotni lastniki ohranili ali nazaj dobili dedno posestvo, ki je bilo ob začetku razdeljeno med dvanajstere rodove Izraelove; obenem so zopet dobili svobodo tisti, ki so zaradi kakšnih neugodnih okoliščin postali sužnji.

Spomin na to svetopisemsko jubilej-

no leto tudi v krščanski dobi ni ugasnil. Večkrat se imenuje v novi zavezi leto Gospodovo prijetno ali leto Gospodovo. Vendar se tako jubilejno leto ni slovesneje obhajalo tja do leta 1300, do Bonifacija VIII. V vatikanskih arhivih ni o tem nobenih zanesljivih zapisov.

Papež Bonifacij VIII. je prvi slovesno razglasil praznovanje jubilejnega leta. Za božič leta 1299 je po starodavni navadi prišlo v Rim h grobu sv. Petra toliko romarjev, da je papež ginen dal takoj iskati v arhivih, da ugotovi navade in tradicije prejšnjih stoletij. Našli so samo pesem iz prejšnjega stoletja, ki so jo peli v križarski vojni proti Albizanom in ki se glasi:

Milost leta jubilejnega

Briše krivdo zadolženega.

Oprt na te zapiske in na ustno izročilo je papež Bonifacij VIII. 22. februarja leta 1300 na praznik stola sv. Petra v Rimu izdal bula, v kateri je razglasil sveto leto 1300. Bula se začne z besedami: „V potrditev sodobnikom in v spomin potomcev...“ V njej papež razglša splošni jubilejni odpustek stotega leta. Zaradi tega velikega odpustka in spokornih del je dobilo jubilejno leto pozneje ime sveto leto. Od tega časa dalje naj bi se sveto leto obhajalo vsakih sto let. Toda že papež Klemen VI. je leta 1350 razglasil nov jubilej; pa tudi ta petdesetletni jubilej se ni obdržal. Že papež Urban VI. (1378—1389) ga je skrčil od 50 let na 33 let kot spomin na Kristusovo zemljsko življenje. Papež Pavel II. (1464—1471) pa je leta 1470. odločil, naj se jubilejno leto obhaja vsakih 25 let, ker je 25 let nekako srednja, povprečna starost ene človeške generacije. Tako bi vsaka generacija doživela svoj jubilej. Papež Pavel II., je tudi določil, naj se vsako redno sveto leto začne pri večernicah na sveti večer, zaključí naj se pa pri večernicah na božični večer naslednjega leta. Prvi petindvajsetletni jubilej se je obhajal pod papežem Ksistom V. leta 1475. To jubilejno leto je dobilo tudi prvič uradni naslov sveto

leto. Od tega časa dalje so si petindvajsetletni jubileji sledili redno z izjemo v letih političnih nemirov leta 1800 in leta 1850.

Slovesne in simbolične obrede z odpiranjem in zazidavanjem svetoletnih vrat pa je vpeljal papež Aleksander VI. leta 1500. Na to sveto leto je prišlo posebno veliko romarjev iz severnih krajev, posebno iz Češke, kjer so se tedaj nehale husitske homatije.

RIM SRCE KRŠČANSTVA

Kakor ob vsakem jubilejnem letu, tako se bodo tudi v tem svetem letu zbirale ob grobu sv. apostolov Petra in Pavla velikanske množice pobožnih kristjanov, da počastijo spomin prvakov apostolov, da se ob grobovih mučencev nasrkajo žive vere in neustrašenega poguma v borbi za pravice vere in Cerkve.

Prihiteli bodo narodi iz vseh delov

Atrij v baziliki sv. Petra s svetoletnimi vrati, ki so zaznamovana s križem.

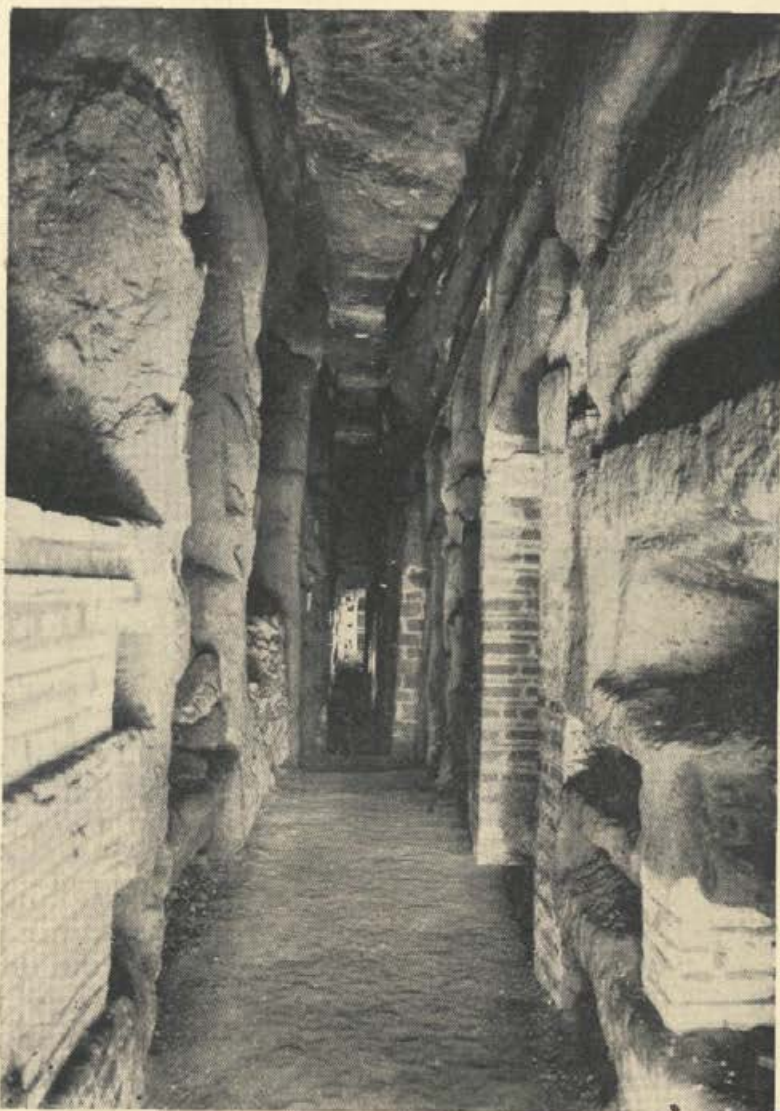
Leta 1925 je bilo zadnje redno jubilejno leto. V tem letu je prišlo v Rim nad 600.000 romarjev. Sv. oče je v tem letu imel nad dva tisoč nagovorov na romarje. Leta 1929 je bilo izredno sveto leto ob priliki zlate maše papeža Pija XI. Leta 1933-34 pa je isti papež razglasil spet izredno sveto leto kot vesplošno in največje jubilejno in sveto leto v hvaležni spomin na odrešenje človeškega rodu pred 1900 leti po našem Gospodu Jezusu Kristusu. To izredno leto je trajalo od Velike noči 1933 do Velike noči 1934.

sveta, da se poklonijo očetu krščanstva, božjemu namestniku — papežu. Vsi narodi, vse rase in barve, se bodo zbrale v središču, v srcu krščanstva, v Rimu. Tam bodo vsi spoznali in videli, da smo vsi otroci enega Očeta v nebesih, da imajo v Cerkvi vsi enake pravice, da smo vsi bratje med seboj in da med krščanskimi narodi ne sme biti mržnje in sovraštva, marveč da mora med nami kraljevati ljubezen — tista in tako velika ljubezen, s katero nas je ljubil Kristus in nas pozval: „Ljubite se med seboj, kakor sem jaz vas ljubil!“

RIMSKE KATAKOMBE

O malokateri stvari smo tako slabo poučeni kot o katakombah. Ni naša krivda. Tudi učenjaki so imeli dolgo časa zelo zgrešene pojme o njih.

drugi narodi, ki so se spotoma ustavili v rimski okolici. Misleč, da najdejo v grobovih dragocenosti, so razbili marmornate plošče, s katerimi so bili grobovi zaprti, in tako oskru-

Taki so rovi in hodniki v Kalistovih katakombah. Spredaj desno se vidijo odprti prazni grobovi.

Vse rimske katakombe leže vsaj 1 km stran od starega mestnega obzidja. Ker so bile torej nezavarovane, se ob preseljevanju narodov vdrli v nje Vandali, Goti, Longobardi in

nili trupla mučencev ter ostalih kristjanov. Da bi preprečili nadaljnje skrunjenje trupel svojih pokojnih bratov po veri, so kristjani s sveto ljubeznijo pobrali vse njih kosti in jih

prepeljali v mesto, kjer so jih pokopali pod raznimi cerkvami, največ pod Panteonom, ki je bil svojčas pogansko svetišče, pa so ga spremenili v krščansko cerkev, katero so posvetili Mariji, Kraljici mučencev, prav zaradi kosti toliko mučencev, ki so jih prepeljali iz katakomb. Saj so jih na en sam dan prepeljali tja kar 28 voz.

Ker tako v katakombah ni bilo več mučencev, je tudi dotok romarjev, ki so prej s svetim spoštovanjem obiskovali te kraje, popolnoma prenehal in ti sveti podzemski prostori so polagoma padli v pozabo. Trava in grmovje sta prerastla vhode in le še kak kmet, ki je oral nad njimi, pa se mu je tu in tam krhka zemlja vdrla, je zlezal v kak podzemski rov, da je odnesel iz njega kako marmornato ploščo, ki mu je za marsikaj prav prišla.

Šele v 16. stoletju so se začeli učenjaki zanimati za te podzemskie hodnike. Ta raziskovanja pa niso bila prav nič znanstvena, marveč pravcata ropanja in pustošenja katakomb. Začelo se je pravo tekmovalstvo, kdo bo prehodil več teh podzemskih rogov in iz njih odnesel čim več plošč z napisi in drugih znamenitosti v razne muzeje. Še danes lahko berete po mnogih podzemskih kapelicah imena teh »raziskovalcev«, ki so brez spoštovanja do teh svetih prostorov z debelimi črkami čečkali svoja imena na njih stene, sem in tja kar čez starodavne častiljive slike.

Ti »raziskovalci« so imeli čisto zgrešene pojme o katakombah. Mislili so, da so bili v njih pokopani sami mučenci. Ker so zato vse spravljali v zvezo s preganjanjem in mučenci, so tudi mislili, da so bile katakombe skrivališče kristjanov v časih preganjanj, da so celo stanovali v njih. Razne legende so to mnenje potrjevale.

Šele poznejši starinoslovci, ki so se pri proučevanju dali voditi zgolj zgodovinskim dognanjem in izkopanim, so postavili raziskovanje katakomb na znanstvena tla in nam s svojim delom podali jasno sliko o njih. Največ zaslug pri tem ima De Rossi Janez, ki je pred 100 leti odkril najznamenitejše rimske katakombe, imenovane po sv. Kalistu.

Katakombe niso nič drugega kot starokrščansko pokopališče. Razlikuje pa se to pokopališče od dandanašnjih v tem, da grobovi niso na zemeljski površini, marveč v stenah podzemskih hodnikov. Tega načina po-

kopavanja si niso izmislili šele kristjani, marveč so ga poznali že pred njimi, le da so poganski Rimljani svoje mrtve večinoma sežigali; če so jih pa pokopali, so jih navadno na isti način: v podzemskih rovih. Dočim je med pogani le sem in tja kakšna družina, večinoma iz boljših slojev, dala svoje pokojne pokopati, je bilo med kristjani pokopavanje mrtvih sveta dolžnost, ker verujemo v vstajanje mrtvih. Zato so poganska podzemska pokopališča le majhna, nasprotno pa so krščanska dosegla naravnost velikanski obseg.

Nastala pa so tako, da so dali bogatejši kristjani, ki so imeli zemljo nad 1 km daleč stran od mestnega obzidja, skopati na svojem posestvu podzemske rove za grobove svoje družine, svojih sorodnikov, pa tudi za druge brate po veri. Po potrebi so te rove podaljševali in od njih odcepljali druge na vse strani. Ker pa tudi pod zemljo niso smeli prekoračiti meje svojega zemljišča, so bili primorani rove poglobiti, oziroma zgraditi stopnice še globlje v zemljo in tam izkopati nove rove v vse strani. Tako imamo v katakombah sv. Kalista kar tri nadstropja takih rogov. Najstarejše je vrhnje, najmlajše spodnje. Skupna dolžina teh rogov samo v Kalistovih katakombah znaša okrog 30 km, morda še več; nekako 12 km je do danes očiščenih, da jih je mogoče ogledati. Ob hodnikih so tu pa tam izkopali večje prostore, visoke po tri metre in več ter različno dolge in široke. Imenovali so jih »sobe«. V stene teh sob so položili mrtlice. Zlasi mučence so radi pokopavali v take grobnice. Tudi vsi papeži so počivali tako. Nekateri take »sobe« so prav lepo poslikali in precej lepih slik je v njih še ohranjenih. V teh več ali manj prostornih podzemskih sobah so opravljali pogrebno službo božjo. Prav tako so jim prav prišle ob preganjanjih, da so se v njih zbrali za nedeljsko mašo, kadar je niso upali imeti v mestu.

Beseda »katakombe« je grškega izvora in je prišla v rabo šele pozneje. Prvi kristjani so svoja pokopališča imenovali po grško »Koimeterion«. Iz nje so naredili latinsko besedo »coemeterium« oboje bi se po naše reklo »kraj spanja.«

Okrog Rima je veliko pokopališč. Da so jih ločili, so vsakemu dali ime. Imena so izbrali po različnih vidikih. Nekatera so poimenovali po lastnikih zemljišč, druga po značil-

nosti kraja, itd. Eno takih pokopališč je v neki dolinici ob Apijski cesti, zato so temu pokopališču rekli »Ad catacumbas«, kar bi bilo po naše »V globeli«. Večina starokrščanskih pokopališč je po preseljevanju narodov bilo popolnoma pozabljenih, le par jih je ostalo znanih, sama taka, nad katerimi se je dvigala cerkev s truplom kakega zelo znanega mučenca. Med temi maloštevilnimi je bilo tudi pokopališče »Ad catacumbas«, »V globeli«, ker se nad njim dviga cerkev, ki hrani zemske ostanke sv. Sebastijana. Prvotni pomen besede »ad catacumbas«, ki je označeval le posebnost kraja, kjer to pokopališče leži, je polagoma padel v pozabo. Vedno bolj so začeli s to besedo označevati posebnost, ki se na tem kraju nahaja: starokrščansko podzem-

ski cesti, so mislili, da so vsi ti papeži in mučenci bili pokopani tam, so njemu dali ime »Katakombe sv. Kalista«.

Šele pred 100 leti — leta 1849 — je De Rossi odkril prave Kalistove katakombe. V tlaku nekega skladišča za poljedeljsko orodje sredi vinograda, ki se je razprostiral med Apijsko in Ardeatinsko cesto, je staknil kos marmornate plošče s črkami NELIUS MARTYR. Učenjak je takoj uganil, da se je moral celotni napis glasiti CORNELIUS MARTYR, po naše MUČENEC KORNELIJ. Kornelij je bil papež mučenec, ki je bil pokopan v Kalistovih katakombah. De Rossi je takoj hitel k papežu Piju IX. in ga pregovoril, da je kupil tisti vinograd. Nato je začel pod-

Kip na grobu sv. Cecilije v katakombah, ki kaže sv. Cecilijo, kakor so jo našli pri odkritju njenega groba.

sko pokopališče, pač to, kar danes razumemo pod besedo katakombe. Tako je prešlo to ime na vsa podzemna pokopališča te vrste.

Tudi največje in najznamenitejše rimske katakombe, imenovane »Svetega Kalista«, so bile skoraj tisoč let docela pozabljene. Pač so vedeli — iz raznih starih spisov je bilo to razvidno — da je ob Apijski cesti pokopališče svetega Kalista, kjer so bili pokopani skoro vsi papeži tretjega stoletja in veliko drugih mučencev, med njimi sv. Cecilija, sv. Tarcizij. A ker je tudi pokopališče »Ad catacumbas« — današnje katakombe sv. Sebastijana —, ki je ostalo vedno znano, ob Apij-

zemske rove temeljito in načrtno raziskovati in čez tri leta je našel še ostali del nagrobne plošče papeža Kornelija na grobu samem, kjer je svojčas počivalo truplo tega mučenca. Čez dve leti je odkril papeško grobnico, grob sv. Cecilije in drugih mučencev. Dognal je tudi, da je tisto skladišče, kjer je ležala gornja polovica Kornelijeve plošče, ena najstarejših starokrščanskih cerkva. Pozneje se je ugotovilo, da sta bila prav v tej cerkvi pokopana papež Zefirin in mladi mučenec Tarcizij.

De Rossijeva odkritja so povzročila velikansko zanimanje med starinoslovci in zgodo-

vinarji. Sam sv. oče Pij IX. je takoj pohitel v Kalistove katakombe, kjer je globoko ginen v papeški kripti molil pred grobovi svojih prednikov in solznih oči strmel v nagrobne napise z imeni papežev mučencev.

Od tedaj prihaja vedno več romarjev v Kalistove katakombe, da si ogledajo te svete podzemne prostore, ki so priča vere prvih kristjanov. Ko je slovenski pesnik Silvin Sardenko še kot bogoslovec obiskal to podzemsko svetišče, je ves navdušen zapel:

Katakombe, katakombe —
zibel Cerkve večno mlade,
kjer so z mehкими rokami
jo zibale prve nade!

V svetem letu poromamo tudi koroški Slovenci v Rim. Tudi mi si bomo ob obisku katakomb priklicali v spomin trpljenje prvih kristjanov in mučencev, ki so bili tam pokopani, prosili milosti in moči, da v teh težkih časih zvesti ostanemo sveti veri in rajši vse pretrpimo, kot da bi v njej mlačni postali.

GROB SV. PETRA

»Molil bom zate na grobu sv. Petra«, pravi v zncnem ljudje, ki odhajajo na romanje v Rim. V baziliki svetega Petra v Rimu se imenuje glavni ali papeški oltar confessio (vera). Ta stoji po starem izročilu nad grobom svetega Petra. Pri tem oltarju mašuje sv. oče, ko daruje ob svečanih prilikah sveto daritev v vatikanski baziliki. Pod oltar vodijo stopnice v tako imenovano kripto ali grobnico, kjer so pokopani papeži in se v njej nahajajo znameniti nagrobni spomeniki mnogih Petrovih naslednikov.

ALI JE ŽIVEL SV. PETER V RIMU?

Ko je letos sv. oče povedal, da so desetletna izkopavanja pod baziliko sv. Petra privredla do lepih uspehov in nepobitno dokazala, da je starokrščansko izročilo o grobu sv. Petra resnično, so nasprotniki Cerkve zagнали velik krik in hoteli celo zanikati, da je sv. Peter bival v Rimu.

Zato navedemo nekaj zgodovinskih podatkov o bivanju in smrti sv. Petra v Rimu. To nam bo potem tudi pojasnilo vprašanje o grobu sv. Petra.

V prvem pismu sv. Petra (V. 13) pozdravlja apostol Peter vernike iz Cerkve v Babilonu. Tedanji kristjani pa so imenovali Rim zaradi razuzdanosti Babilon.

Sv. Pavel piše v pismu na Rimljane (XV. 20), da do 58. leta ni prišel v Rim, da ne bi gradil na tem, kar so že drugi postavili. S tem je mišljena krščanska občina, ki jo je ustanovil sv. Peter.

Sv. Klemen, papež, ki je bil učenec apostolov in mučencev, katerega relikvije sta sv.

Ciril in Metod prinesla iz polotoka Kerča v Rim, je pisal leta 96—97 Korinčanom pismo, v katerem pravi, da »sta bila sv. Pavel in Peter med nami« — torej v Rimu.

Mučenec sv. Ignacij, ki so ga iz Antiohije peljali v Rim in ga mučili za cesarja Trajana, piše Rimljanom: »Jaz vam ne morem ukazovati kakor Peter.« Prosil jih je namreč, naj ne prosijo zanj pomilostitve pri cesarju.

Sv. Irenej, Dionizij iz Korinta, Klemen in Origen in končno Tertulian (v 2. in 3. stoletju po Kr.) izpričujejo, da se je v Rimu začela vrsta papežev s sv. Petrom.

Rimski duhovnik Gaj (3. stoletje) se v svojem govoru na krivoverce sklicuje na grob sv. apostolov Petra in Pavla in ju imenuje trofeje, slavne spomenike, ki so postavljeni v bližini mesta, kjer sta bila mučena prvaka apostolov.

To starodavno pričevanje pa potrjuje tudi dejstvo, da se nikoli ni nobeno drugo krščansko mesto ali občina potegovala za čast, da je pri njih umrl ali bil pokopan prvak apostolov. Tako je bivanje sv. Petra v Rimu dovolj dokazano.

KJE SO GROB IN RELIKVIJE SV. PETRA?

V starokrščanski dobi je bila navada, da so mučence pokopavali blizu mesta, kjer so bili mučeni. Izročilo pa pravi, da je bil Peter mučen na vatikanskem griču, Pavel pa na Ostijski cesti. O tem pravi omenjeni duhovnik Gaj: »Pokažem vam lahko trofeje apostolov tako v Vatikanu kakor na Ostijski cesti.«

Zgodovinar Evzebij, ki je živel v Konstan-

tinovi dobi od leta 274 do 337, govori o znamenitih spomenikih na rimskih pokopališčih, ki spominjajo na prvake apostolov. Za grob sv. Pavla ni bilo nikoli prerekanja, ker Pavel ni bil — papež. Oporavali so le grob sv. Petra.

Sv. Peter je umrl mučeniške smrti v Neronovem preganjanju leta 67. Pokopan je bil v bližini mesta, kjer so ga mučili. Na njegov grob so kristjani radi hodili molit — pozneje tudi iz oddaljenih krajev, zato so na njem postavili spomenik. Po znagi nad poganskim cesarjem Maksencijem 313. leta je cesar Konstantin Veliki postavil nad grobom vatikansko baziliko. Pod baziliko pa so postavili tudi lepo grobnico in spomenik na grob sv. Petra.

Vatikanska Konstantinova bazilika je bila dvakrat izropana. Prvič so jo izropali Saraceni 846 leta. Vendar lahko trdimo, da je ob tem prvem ropanju ostal Petrov grob nedotaknjen. Kajti knjiga »Liber pontificalis« za časa Pija II. omenja saracensko ropanje, ne govori pa o ropanju ali oneščanju groba sv. Petra. Še več. Ista knjiga poroča za vlade Leona IV., da so popravili v baziliki škodo, ki so jo prizadeli Saraceni in da so verniki po odhodu sovražnikov čistili grob in radi obiskovali oltar, »pod katerim počiva njegovo sveto telo.«

Manj ugodno je poročilo nekega romarja, ki opisuje drugo ropanje Rima in bazilike v letu 1527. (V tem času se je začelo v nemških krajih protestantstvo). Ta tujec piše v nekem pismu, kako so zdivjani vojaki gospodarili v mestu, »razdrli grob, v katerem so počivale kosti sv. Petra in onečastili relikvije.« Vendar je pa to poročilo osamljeno, dasi važno.

Neki drugi pisatelj nam poroča, da so leta 1594 nekaj prezidavali pod confessio (glavnim oltarjem), in po naključju zadeli na grobnico, ki jo omenja knjiga »Liber pontificalis«. Papež Klemen VIII. je tedaj obiskal in ogledal z zlatim križem zaznamovani grob sv. Petra. Odredil pa je, naj se zavoljo nevarnih časov odkriti grob zazida in prostor zasuje z zemljo, da relikvije ne bodo v nevarnosti. Posihdob se o grobu sv. Petra ni več govorilo. Pred petdestimi leti pa so sklenili, da bodo kripto pod sv. Petrom natanč-

no preiskali. Ostalo pa je le pri sklepu in ustanovitvi komisije.

DOSEDANJE UGOTOVITVE IZKOPAVANJ

Sedanja deset let trajajoča izkopavanja se niso začela načrtno. Papež Pij XI. je namreč želel biti pokopan blizu svojega prednika Pija X. v kripti sv. Petra. Ko so iskali za to primeren prostor, so naleteli na z zemljo napolnjen in s tankim zidom ograjen prostor, kjer so potem res postavili veličasten spomenik Piju XI. To nepričakovano odkritje je dalo povod za nadaljnje raziskovanje, v katerem so odkrili še več takih in podobnih prostorov, zasutih do stropa z zemljo. Zdaj je nastalo vprašanje, kam s to zemljo in kako spraviti ogromni spomenik Pija XI. v kripto, ne da bi morali predreti tlak v baziliki sami. Zato so iskali kar stransko pot, — rov izpod bazilike. V tem času je bila nevarnost bombardiranja vedno večja, zato so se odločili, da kripto poglobijo in jo priredijo za zaklonišče. Pri tem poglobljanju so pa odkrili res znamenite stvari.

Če na kratko povzamemo glavne izsledke izkopavanja, preden bodo objavljena natančna uradna poročila, pridemo do sledečih zaključkov: pod baziliko sv. Petra so odkrili starorimsko pokopališče, ki potrjuje staro izročilo, da je bil Peter pokopan po svoji mučeniški smrti blizu Gajevega in Neronovega cirkusa. Dalje je dokazano, da se cesar Konstantin Veliki pri gradnji prve bazilike ni posluževal cirkuških zidov, marveč je na spodnji južni strani vatikanskega griča nasipal zemljo do sedem metrov visoko in s tem pokopališče izravnal. Zemljo za to je jemal na severni višji strani griča. Teh ogromnih naporov se cesar ne bi lotil, če ne bi bil v središču, kjer naj bi stala bazilika, zelo češčen grob prvaka apostolov, sv. Petra. Nadalje so ugotovili, da so stali časovno si sledeči glavni oltarji (confessio) vsi natančno nad istim mestom, kar dokazuje, da je sveto mesto Petrovega groba ostalo vedno na istem prostoru. Zato je sv. oče upravičeno izjavil ob neki avdienci: »Odločitev božje previdnosti je bila, da je Peter izvolil Rim za svoj sedež. Peter je umrl tu v Neronovem cirkusu, za kar imamo neovrgljive dokaze. Pod središčem te gigantske kupole je bilo in je mesto njegovega groba.«

Pranganje

Zvonovi so se v sreči zamajali,
bandera so čez polja vzplapolala,
narava s cvetjem travnik je nastlala,
vse trepeti pred Njim v ponižni hvali.

Pred durmi vitki mlaji že stojijo,
na oknih veter ziba sveže veje,
ko sonce se med rožmarin prismeje,
je v sreči cvetje glavice sklonilo.

Na vasi je lepo kot še nikoli,
srce od sreče je tesno objeto,
odvrgel vsak je težo nanj pripeto,
pekoče žalosti in bridke boli.

Saj danes pranganje je v naši vasi,
oltarji v polju so Boga sprejeli,
zvonovi vkup so z možnarji zapeli,
med njive gre procesija počasi.

Kresna

Nebo sklonilo se je prav nad hiše,
kresnice letajo čez zorno plan,
že prve zvezde božja roka riše,
saj danes je sam svet šentjanžev dan.

Ob kresu zbran ves vaški je drobiž,
mladina že čez svetle ognje skače,
pozabili so starci vsak svoj križ:
Nekdaj v mladosti ni bilo drugače.

Čemernege nikjer obraza ni,
iz Roža pesem vre čez Korotan,
iz oken, izb šentjanžev cvet dehti,
nocoj, vso noč in še naslednji dan.

Kako je čudovit večer in svet!
Srce ponuja Mojci Nantej v dar,
v nebo se dviga kresnih isker žar —
nocoj ljubezen cvete brez besed.

Erik Kovačič:

Nočna vožnja

Kot zlata vlečka pravljичne kraljične,
zdaj zopet kot njen zlati pajčolan,
kot zlati laski bajne cesarične
in kot cekini iz dežele sanj,

za hipec v metežu snežinkam slične,
kot zlata mana, ki leti čez plan,
pode se iskre kot igračke mične
pred oknom vlaka, preden sine dan.

A ko posije sonce, vse izgine
ko kasna sanja, ki ob jutru mine,
in mimo oken saje le lete.

Kot babica bi pravljico skončala
in duša spet v resničnost bi zbežala,
ob prvem svitu saje se mi zde.

Večni romar

Kam romam sam, bežim v hiharno noč?
Kot tujca tujec me povsod sprejema
in zapuščenost z grozo me objema,
ko sem pregan iz toplih hiš in koč.

Kam romam, kaj pesem si gredoč
sam pojem, ko samota me prevzema?
Ne odgovarja mi tujina nema,
ne ve, kaj doma mi spomin je vroč.

Kam romam sam, ko ni na nebu zvezd.
Kot Ahasver sem, kakor večni Žid,
brezkončna cesta mi je vsa posest.

Jaz pa razvežem si usode nit,
presečem z mečem vozal daljnih cest
ter boljši svet si pojdem sam odkrit.

„Jaz sem luč sveta. Kdor gre za menoj, ne bo hodil v temi, marveč bo imel luč življenja“ (Jan. 8, 12), govori Kristus, Kralj narodov, današnjemu svetu. Luč Kristusova naj zasveti v globine teme današnjega življenja narodov. On edini more premagati poglavarja teme, kateremu sledi velik del človeštva.

V bogoslužju Velike noči zapoje Cerkev zmagoslavno, ko razsvetljuje temno svetišče z blagoslovljeno lučjo: Lumen Christi-Deo gratias — Luč Kristusova — Bogu hvala. Kristus je zmagal, njegova luč je strla vso temo smrti, greha, pekla.

V temo današnjega časa prinaša vidni namestnik Kristusov na zemlji vnovič luč Kristusovo. Pij XII. je razglasil sveto leto 1950 prav zato, da bi verniki in vse človeštvo bilo v večji meri deležno milosti Odrašenika. Luč Kristusova, njegova resnica, njegova zapoved naj se uveljavi v javnem in zasebnem življenju narodov. Deležni bomo spet velikega božjega daru odrešenja: miru.

Luči Kristusove bomo deležni v večji meri, če se bomo duhovno obnovili. Odstraniti moramo vsa dela teme, ki ovirajo vstop Kristusa v naše duše. Sveto leto je za nas nova milost, katero nam ponuja Bog, da se v Kristusu prenovimo. Bratje in sestre! „Ura je že, da od spanja vstanemo ... Zdaj je naše zveličanje bliže. ... Noč se je pomaknila in dan se je približal. Odložimo dela teme in si nadenimo orožje svetlobe“ (Rim. 13).

Sveti Oče Pij XII. pričakuje bogate sadove sv. leta za posamezne duše, za vesoljno Cerkev, za vse človeštvo. Viri božjega življenja, božje milosti so nam odprti, samo da zajemamo verno iz teh virov. Zato je pa prvi in glavni

namen sv. leta: obnoveitev človeške družbe v Kristusu. Skrb za posvečenje mora biti prva.

Središče in ognjišče duhovne obnove je daritev sv. maše. V sv. letu naj bi skušali bolj globoko spoznati vrelec vsega božjega življenja, ki teče ob božjem oltarju. Če pregledamo naše vrste, pač vidimo, kako malo je vere v sv. dogajanje na oltarju. Naša doraščajoča mladina bi morala z veseljem sodelovati pri sv. doživetju Kristusove žrtve prav v bližini oltarja. Kaj vidimo? Pri naših farnih božjih službah mladine čisto ne najdemo pri oltarju. Če še pride v cerkev, se skriva blizu zadnjih vrat, ali pri zvoniku. Vitezi Kristusovi naj bi bili, pa ne zahrepenijo po živem doživetju sv. daritve. Sodelujmo vsak po svojih močeh v skupni sv. daritvi s skupno cerkveno molitvijo in skupnim petjem. Tudi zorno pelje naj pomaga k dejanskemu sodelovanju vernikov pri sv. daritvi. Kako vzvišena naloga za naše stanovske zveze, Marijine družbe, tretjeredne skupine, otroške Marijine vrtnice, bratovščine, gojiti razumevanje za sv. mašo in kazati pota dejanskega sodelovanja.

Iz novega spoznanja skrivnosti božjega oltarja bo rastle tudi hrepenenje po daritvenem obedu sv. obhajila. „Jaz sem živi kruh, ki sem prišel iz nebes. Če kdo je od tega kruha, bo živel vekomaj ... Kdor je moje meso in pije mojo kri, ostane v meni in jaz v njem.“ (Jan. 6). Obhajilna miza naj bi v sv. letu po naših župnijah združevala več gostov pri nebeški pojedini. Zlasti naj bi rastle število mož in fantov, deklet in žena, nedolžnih otrok pri mizi Gospodovi ob stanovskih nedeljah. Zgodnje in pogostno sv. obhajilo otrok in doraščajoče mladine nam je najgotovейše zagotovilo boljših časov. Pri božji mizi bodo rastle borci Kristusovi,

ki se bodo žrtvovali za Kristusovo kraljestvo na zemlji, nosili bodo v svojem srcu zmagovito luč Odrešenika.

Minilo je petdeset let, odkar je posvetil papež Leon XIII. vesoljni svet Srcu Odrešenikovemu. Češčenje Srca Jezusovega naj se poživi in raste v sv. letu. Konstantinu je bilo dano znamenje sv. križa kot poročilo zmage iz neba. Današnjemu svetu je dano rešilno znamenje: prebodoeno Srce Jezusovo. To Srce je ognjišče ljubezni, središče vseh src. Koliko je sovraštva med narodi, kdo jih bo zedinil. Za vse bije v isti ljubezni Srce Odrešenikovo. Prvi petek v mesecu, prva nedelja, mesec junij, praznik presvetega Srca, bratovščina presvetega Srca nam bodi vsakokrat vabilo, da vračamo božjemu Srcu njegovo neskončno ljubezen in mu damo spravo za vse žalitve. Že posvečene družine naj obnovijo v sv. letu slovesno posvečenje Srcu Jezusovemu. Kristus bi rad kraljeval v vseh naših družinah. Krščanske družine pripravite mu prestol v svojem stanovanju s slovesno posvetitvijo družine.

Božja Previdnost nam je dala ravno v današnjih nevarnih časih poleg božjega Srca še Srce matere Marije kot znamenje rešenja. Zato naj raste v sv. letu tudi češčenje brezmadežnega Srca Marijinega. Sv. Oče je posvetil v težkih letih zadnje vojne Cerkev in svet Srcu Marijinemu. Marija hoče narodom današnjega sveta pomagati s posebnim varstvom, podariti hoče svetu mir, toda človeštvo mora izpolniti pogoje: prenehati mora brezboštvo, z vsem srcem naj se obrnejo ljudje k Bogu in naj v svetem spoštovanju do Vsemogočnega izpolnjujejo njegove zapovedi. Zato je treba sprave, pokore, vroče molitve. Marija po-

sebno naroča molitev sv. rožnega venca. Naj bo sv. rožni venec naša obnovljena svetoletna molitev. Molimo ga posamezno, molimo ga skupno v naših družinah, molimo ga pogostejše pri božji službi v hiši božji. Obnovili bomo posvečenje Srcu Marijinemu, ki pa ne sme biti samo v besedi, temveč v dejanju. Naše življenje naj bo vedno bolj marijansko, t. j. po zgledu božje Matere. Prve sobote v mesecu bomo obhajali s posebnim češčenjem Marijinega Srca. Darovali bomo spravno sv. obhajilo za spreobrnjenje grešnikov, prosili bomo po namenu duhovniške sobote za posvečenje duhovnikov in da bi nam Marija izprosila duhovniških poklicev.

Duhovni obnovi v sv. letu bodo služili tudi sv. misijoni in duhovne vaje po naših župnijah. Tekom lanskega leta so se vršili sv. misijoni po župnijah dekanij Borovlje-Zihpolje, Pliberk in Dobrla ves-Železna Kapla. Bogata je bila žetev. Mnogo duš je našlo v dnevnih misijona spet pot k Bogu. Izgubljene ovce so prišle spet v naročje Kristusa dobrega pastirja. Novo življenje božjih otrok je začelo kliti po naših župnijah. Priredili smo deset tečajev duhovnih vaj za razne stanove. Udeležilo se jih je 318 oseb iz raznih stanov. Skromen početek je storjen, naj bi v sv. letu rastlo gibanje duhovnih vaj, ki so šole pravih Kristusovih apostolov. Sv. misijoni se bodo v sv. letu vršili v župnijah dekanij Tinje, Rožekšt. Jakob, Celovec-dežela in Beljak-dežela. Molimo za božjo pomoč in za milosti, ki naj jih Bog deli dušam v sv. letu v sv. misijonih in duhovnih vajah. Posreduje naj nam milosti prave duhovne obnove v Kristusu Marija, Srednica milosti.

A. Z.

Vsakdo izmed nas ima važno nalogo v življenju, čeprav pogostoma ne vidimo njene pomembnosti. Kot majhne vodne kapljice se vprašujemo, kako nas morje more potrebovati. Morje nam lahko odgovori, da sestoji ravno iz majhnih vodnih kapljic.

Lacordaire

Poznam mnoge, ki se postijo, molijo, zdihujejo in kažejo vso mogočo pobožnost, ki nič ne stane, a potem ne dajo niti enega beliča njemu, ki trpi v revščini. Kaj takim pomagajo vse druge čednosti? V nebeškem kraljestvu zanje ni prostora.

Sv. Bazilij

Raztrgan krancelč

Petrov Foltej je stopil iz hiše in oko mu je obstalo nad Ojsternikom. Nekaj rahlih belih oblakov se je drsalo čez vrh in zginjalo na laško stran. Večerilo se je.

Foltej je umaknil oči z Ojsternika in se zagledal proti hlevu. Čudna praznina, ki se ni hotela umakniti iz srca, ga je bolela. Rad bi našel kje kakšno stvar, na kateri bi se ustavil in odpočil, toda vsako je že tisočkrat videl, tisočkrat preobrnil in predejal. V izbi ni mogel zdržati. Mahi vedo, kako je z njim, vedo, kaj ga teži in peče, toda pomagati ne morejo. Žobarijo včasih in žobarijo, kakor da je še činč, ko vidijo, da je vse zaman, utihnejo in odidejo v naizbo. Folteju je težko, da je tako, toda pomagati si ne more.

Kadar pogleda na štehovski krancelč, ga nekaj udari po srcu. Nič ne pomagajo vesele misli, ki jih skuša obuditi, trn v srcu se zadira globlje in globlje.

Kako počasi je vse prišlo. Foltej misli na očetovo smrt. Ko so čez prajtelj prinesli očeta v krsti čez prag in položili krsto na voz, tedaj je Foltej v resnični žalosti zgrabil za voz in zavekal. Nič prisiljenega ni bilo v tistem veku, zakaj: Foltej si ni mogel predstavljati izbe brez očeta.

Pa se je vendar navadil. Žalost se je počasi umikala, dela je bilo veliko in le; kadar je zvečer sam sedel v kovšču na klopi, je prišla misel na očeta. Ni bila več žalostna, toplo domača je bila, prelkana že z drugo mislijo, ki je Folteja dvigovala.

Riglova Mojca ima takšne kite, da se jim ne more upreti. In oči ima tako strdene, da jih vidi Foltej še v sanjah. Če gre v hlev, jih vidi, če gre v kovšče, gredo za njim, v izbi so v vseh kotih, še v kauterlu jih najde, kadar ga odpre. Dolgo se jih je otepaval, zakaj Mojca je z bajte, dninari okoli, da se preživi z materjo in bratom, ki je čudno zaostal v rasti in je podoben dvajstletnemu otroku. Le da mu je glava

kakor pri odraslem možu in da je v hrbet širši kakor otrok. Včasih je videti pri pameti, včasih pa se poganja za otroki kakor pesek, ki je vesel, da se kdo zmeni zanj.

Toda ljubezen je rasla. Nič niso pomagali ovinki, nič niso pomagale trezne misli, Mojca je prepregla vso Foltejevo dušo in jo držala v svojih strdenih očeh. Folteju so prišle prve plahe besede, iz besed prvo vasovanje in ljubezen je pognala kakor roža po dežju. Foltej je čutil, da njegovo življenje dobiva novo obliko, da se razmahuje in rase, da postaja moško.

Štehvanje je ljubezen še poglobilo.

Štehovski krancelč je bil kakor prstan. Foltej ga je obesil na steno pri postelji in zdelo se mu je, da ga skoz krancelč gledajo Mojčine strdene oči.

Zjeseni je prišel v vas nov financar. Mlad fant nekje iz Roža. Ljudem se je koj zameril. Vse dotlej niso vedeli, da zna slovensko, dokler se ni bil sprl z Oranovim hlapcem. Ob tistem prepiru se je pokazal v pravi luči. Fantje so se ga pričeli ogibati.

Petrovemu je bilo malo mar. Kaj briga njega nov financer! Njemu je dovolj Mojčina ljubezen in njene strdene oči. S financerji tako nima posla. Na planini se še nikoli ni sprl z njimi, na laško stran ne hodi, da bi ga zato lovili.

Toda fantje so že namigavali. V obraz mu nihče ni nič rekel, žobarili so le med seboj. Foltej je mirno živel naprej, vsak večer, preden je zaspal, je z očmi poiskal štehvovski krancelč na steni. Mojčine oči so žarele iz njega.

Toda novice so le pričele pliuskati po celi vasi. Prvi je dregnil v Folteja Oranov hlapec.

„Sem žinjal, da veš, pa je videti, da ne. Novi financer ti križa pot. Ti za Godeževem kovščem od Mojce, novi financer za Štrobelnom k Mojci. Resen.“

Foltej je spačil usta, pa ga je z besedo prehitel Bučarjev Nantej.

„Dro, Foltej. Oprtala ga je kakor psa ali pa on njo.“

Foltej se je zasukal. Ni spravil glasu iz sebe. Ni verjel, pa vendar mu je bilo, kakor da se mu štehvovski krancelč z neznano hitrico vrli pred očmi. Zdaj se zasmije izza njega Mojca, zdaj novi financer. Skoraj bežal je domov, se zaklenil v naizbo, v grlu pa mu je klokočalo od solza, ki jih je požiral.

Komaj je čakal na noč. Sprva je mislil, da bi šel oprezovat, potlej se je premislil. Sedel je na postelji in vrtel med prsti štehvovski krancelč. Zdelo se mu je, da drži v roki celo svoje življenje.

Potlej je odšel. Za vsak korak se mu je zdelo, da gre za njim financerjev smeh.

Mojca je bila čudno plašna.

„Nocoj si pozen, Foltej.“

„Nemara sem že dolgo prepozen“, je udarila bolečina iz Petrovega.

Mojca se je stresla.

„Ne razumem te, Foltej“, zaveka dečva.

Zdaj se Folteju odpre beseda. Kakor voda izza prefrganega jezga vre bolečina iz njega, bije ob železne križe in prosi čez roženkravt.

„Reci, da ni resen, Mojca.“

„Ni, Foltej, ni.“

Mojčine roke se tresejo.

„Skozi štehvovski krancelč te gledam vsak večer, preden zaspim. Kaj bi brez tebe?“

Mojca za roženkravtom veka.

„Še nikoli nisem žobarila z njim kakor s teboj. Žobare pa tudi druge dečve z njim.“

Ko se je Foltej odtrgal od okna, se mu je zdelo, da je vsa bolečina zginila iz srca. Toda za domačim kovščem se je bridkost povrnila.

Ko je legel, se mu je zazdel krancelč brez bleska, brez toplote. V sanjah je videl, kako novi financer vrli krancelč na roki, dokler ga ne vrže v mlakužo, ki je ostala po zadnjem dežju. In Mojca se smeje.

Foltej ne posluša nikogar več. Boji se poslušati, da ne bi zvedel resnice.

Zima je zaprla vasovanje. Bridkost v Folteju pa je rasla iz snega, ni se dala ukrotiti. Zima s svojo dolgočasnostjo je pritiskala vsak dan huje, misel je grebla vsak dan globlje, razkopavala najlišja čustva in brez prizanašanja prinašala na dan nove dokaze. Foltej se jih je otepaval, jim spet verjel, divjal, pa se spet unesel.

Noči so postajale živo trpljenje. Krancelč na steni je molčal. Foltej ni mogel najti Mojčinih oči. Oranov hlapec in Bučarjev Nantej pa kar naprej pritrujeta:

„Dro, Foltej. Oprtala ga je kakor psa ali pa on njo.“

Zdaj šele se zgane Mojca v krancelču.

„Ni resen, Foltej.“

Petrovemu se zdi, da sliši dečvin vek skozi okenske križe.

Praznina v Folteju rase. Vsak večer gleda proti Ojsterniku, vsak večer se lovi po dvoru in po kovšču, išče, da bi se zamotil, toda zaman. Praznina se ne umakne, mati je brez moči, trpljenje pa vsak dan težje in silnejše.

Zbivaže se je odprlo delo. Foltej je pričel upati. Če je bilo kaj med Mojco in financerjem, zdaj je morda že ugasnilo. Mojca mora videti, da ne more s človekom, ki je pozabil na dom in na svojo besedo. S tujim jezikom žobari

o ljubezni. Saj ne more tako, kako bi ga mogla poslušati! Prava beseda mora biti za ljubezen domača, taka, ki po rožah diši, po domači izbi, po domačem srcu.

V soboto večer je Folteja spet zgrabilo. Lep večer je bil, kakor ustvarjen za vasovanje. Nalašč je odlašal. Naj Mojca misli, da ga ne bo.

Potlej je utonil na vas. Ni šel po navadni poti. Zavil je za Godežem, po travniku obšel gornjo vas in se skril za drvimi, ki so bile zravnane ob hlevcu.

Pozno je moralo biti, ko so zašumeli

koraki okrog bajte. Foltej se je stisnil.

Koj nato se je odprlo okno. Čudno trdo so udarile tuje besede na Foltejeva ušesa.

V srcu se ni ničesar zganilo. Kakor da so tuje besede odplavile bolečino, ki je vse dotlej grebla po srcu.

Ni se zganil. Še potlej, ko se je okno znova zaprlo, je Petrov še kar čepel za drvimi.

Čez čas se je dvignil, za trenutek postal, potlej pa se trdo nameril proti oknu.

Potrkal je.

Vedel je, da še ni mogla zaspati in da ga je morala čuti.

Ni se oglasila.

Potrkal je še enkrat. Slišal je, da se je obrnila, toda vstala ni.

Skušal jo je poklicati kakor nekoč. Na vso moč se je trudil, da se ni izdal.

„Udarim jo v obraz, pljunem ji med tiste strdene oči in odidem“, je kričalo v srcu.

Zdaj se je dvignila in stopila k oknu.

„Jei, Foltej, tako pozen si nocoj! Čakala sem te. Tako čudno tuj si postal, kakor da drugim verjameš, ne meni.“

Foltej je miren. Tako miren še ni bil nikoli, kakor da med Mojco in njim ni so samo okenski križi, ampak ves Dobrač, vsa koroška zemlja, vse gore in vsa zemlja.

„Zinjajo, da tudi financarju odpiraš.“

Brez bridkosti se odluščijo besede s Foltejevega srca.

„Kdo tako žobari? Ni resen.“

Mojci se frese glas.

Pljunek udari med Mojčine oči.

„Pred menoj je odšel od okna. Videl sem ga. Počemu lažeš?“

S krikom šine Mojca od okna.

Z mirnimi koraki Foltej odhaja. Po sredi vasi. Ko stopi v naizbo, se globoko oddahne.

Potlej stopi k postelji in s sunkom potegne štehvovski krancelč z žeblja.

„— Že zdavnaj si mrtev“, se nasmehe.

S krepkim sunkom ga pretrga na dvoje. Nekaj suhih rož se usuje na tla.

Potlej mirno stopi do okna in vrže polovici na dvor. Poslednja teža se je odluščila od srca.

Zjutraj, ko je Petrovka stopila iz hiše, je molče pobrala polovici. Brez besede ju je zanesla na gnojišče.

Ko se je vračala, se je ozrla v naizbino okno.

Foltej je stal ob oknu. Prikimal je.

Samo prikimal, toda Petrovka je vedela, da je Foltej s trdo roko zapahnil vrata za žalostno ljubeznijo.

Raztrgani štehvovski krancelč je kakor kralka, debela, presekana kača sameval na gnojišču...

Foltej Hobjan

Pojmo

Človek izraža zunanje vtise ali notranje doživljanje z besedo. To je običajno v preprosti, vsakdanji govorici. Včasih pa človeka razgibljuje zunanji dogodki ali tudi notranji doživljanji: tedaj mu vsakdanja govorica ne zadoštuje in njegova beseda postane izbranejša, bolj urejena. Pravimo, da o taki priliki govori ali piše v vezani besedi ali pesmi. Če je človek čustveno posebno razgiban, nehoče izraža svoja čustva s poskoki — odtod ples — in vzkliki — odtod petje. To velja za preprostega človeka prav tako kot za izobraženca, to je človeku prirojeno. Za izražanje čustvenih doživetij je petje posebno primerno. Splošno znano dejstvo je, da so Slovani bolj kot drugi narodi čustveni; zato je naravno, da je pri slovanskih rodovih pesem posebno razvita in to v pomenu vezane besede in petja.

Slovenci smo majhen narod in je naša zgodovina zelo skromna, po svoji omiki pa smo enkovredni drugim narodom. Značilnost naše omike je zlasti naša ljudska pesem. Vse, kar more v človeku vzbuditi čustveno razpoloženje, vse to je naš narod že od nekdaj prelival v pesem. V pesmi se zrcali vse dejanje in nehanje našega človeka. Vse, kar spremlja njegovo življenje od rojstva do smrti, vse to opeva naša pesem: deželo, v kateri živimo, lepoto gora, jezer in rek, gozdove in polja, letne čase; življenje stanov: pastirja pri čredi, kmetja na polju pri setvi in žetvi, splavarja na splavu; zlasti pa se naša pesem rada pomudi pri fantu in dekletu ter njunih sanjah in hrepenenjih. Naša pesem zna biti vesela, tudi razposajena pri zlati kapljici vinske trte ali sladkega sadjevca, pa tudi zasanjana ob večerih na vasi ter žalostna in otožna ob smrti.

Slovenci ljubimo pesem, radi jo po-

slušamo, še rajši pojemo. Veliko škodo pa stja ljudski pesmi prizadejale obe vojski. Že stari Rimljani so vedeli, da med rožljanjem orožja pesem molči. In je res tako. Kar pomislimo malo nazaj, kako je bilo pred nekaj leti: moške in fantje, ki so najbolj navdušeni pevci, so morali k vojakom: ženam in dekletom pa je žalost stisnila grla, — pesem je utihnila. V zadnji vojski pa je rjava nacistična oblast izrečno preganjala našo govorico in še posebej našo pesem. Pa je bila ta pesem kljub temu premnogim našim izgnancem v najhujših preizkušnjah v tujini poleg vere edina tolažnica. Komaj pa je vojna vihra utihnila, komaj smo na svojih domovih malo svobodneje zadihali — tisti, ki so bili doma in tisti, ki so se iz vojske ali izgnanstva vrnili, — se je naša pesem spet oglasila po naših vaseh. V začetku priťajeno, plaho, potem vedno močnejše, vedno pogumnejše, in danes odmeva morda bolj kot kdaj: kot da kipi iz nas, kar smo morali leta in leta vase zaklepati.

Le radi pojmo! Kdor poje, ne kolne, pravi naš pregovor. Hoče reči: kdor rad poje, je dober človek, iz njegovih ust ne boš zlepega slišal grde besede. In to drži: ljudje, ki rado pojo, so navadno plemeniti in dobrega srca, kajti pesem vpliva na človeka zelo blagodejno, in to po melodiji in po izbrani besedi. Res je sicer, da se dobe tudi slabe pesmi z manjvredno, včasih neravno vsebino. A pošten človek zlepa ne seže po takih. Hvala Bogu jih ni veliko in jih redko slišiš — kvečjemu v kakšni dvomljivi družbi, ki zaradi prevelike količine zaužitega alkohola zgubi čut dostojnosti. Taka pesem odbija, plemenita pa blaži in priteguje. Ni dolgo, kar sem bral v nekem slovenskem ameriškem časopisu, da je eden naših izseljencev šel po mestu in zaslišal iz neke hiše slovensko petje. Mož

je malo postal, prisluhnil, nato se pa odločil: „Pojdimo noter! Dobri ljudje morajo tu biti, ker tako lepo pojo!“ In v hiši najde dolgo iskane znanke – rojake.

Pojemo navadno, ko smo dobre volje. Pa pojmo tudi, da ostanemo in postanemo dobre volje! Pesem je čudovit vir dobre volje za tistega, ki poje, in za tistega, ki posluša. Kolikokrat se mi je že zgodilo, da sem bil siten in slabe volje, pa sem se malo prisilil in začel brundati ali žvižgati kakšno pesem: verjemite, navadno nisem prišel niti do konca pesmi, pa se je že začelo jasiti v glavi. Zlasti si ne morem misliti lepega izleta brez petja. En sam človek lahko s pesmijo razgiblje in udobrovolji vso družbo. Dobra volja, ki izvira iz lepe pesmi, je naravnost nalezljiva. Če imate kdaj daljšo pot, ki jo morate peš prehoditi v večji ali manjši družbi, poizkusite tole: nalahno pojte ali žvižgajte kakšno pesem, na katero boste lahko korakali, pa boste pot prehodili, da ne boste vedeli kdaj in nobene utrujenosti ne boste čutili.

Pri naši ljudski pesmi je zanimivo, da si je danes skoro ne moremo misliti enoglasne. Včasih je bilo drugače: naša pesem je bila enoglasna, ali komaj dvoglasna. Danes se poje navadno triglasno: eden vodi („naprej poje“), drugi vzame čez, tretji pa basira. V tem smo mnogim narodom pravo čudo. Poredni ljudje vedo povedati, da če pridejo trije Slovenci skupaj, že štiriglasno pojo ...

Slovenci, in sploh Slovani, radi in veliko pojemo. Bog nam je dal ne le veselje do petja, marveč tudi možnosti za to: posebno pevsko nadarjenost. Tujci nas zavidajo za ta dar. „Slovani imate neko posebno mehkobo in toplino v glasu, česar drugi narodi tudi s šolanjem ne morejo doseči“, mi je večkrat zatrjeval neki avstrijski glasbenik. Prav je, da ta božji dar izkoriščamo: radi pojmo! Skušajmo lepo peti! Za lepo petje je potrebno več stvari. V pesem se je treba vživeti: pesem moramo peti vsebini primerno. Vesele, razpojasane pesmi se ne pojo počasi, otožne ne hitro. Zlasti pa je važno, da

vedno nalahko pojemo; nikar ne kričite! Derejo se pijanci in razgrajaci.

Včasih spremljamo petje s kakim glasbilom. Pri nas doma sem na primer v mladosti igral na flavto („strajnsčico“), piščal ali na tamburico, ko so drugi peli. Zlasti od prejšnje svetovne vojne je pri nas prišla v navado harmonika. Včasih je harmonika služila predvsem za plesno glasbo. Godci, harmonikarji pa so že od nekdaj radi segali po ljudski pesmi, da so jo igrali za ples, in to mnogi še danes delajo. A se mi zdi — na škodo naše ljudske pesmi. Zakaj? Iz preprostega razloga: pri plesu gre vse strogo v čas („po taktu“). Naših pesmi pa je bore malo takih, ki bi brez škode prenesle, da bi jih po mili volji nategovali na kopito valčka, koračnice ali polke. Še bolj nasprotno duhu naše pesmi pa je, če kdo na način valčka ali koračnice spremlja petje naše pesmi. To je morda primerno za nemško pesem, naša tega ne prenese. Če torej harmonika našo pesem spremlja, naj jo spremlja tako, kot se poje!

Še nekaj naj omenim. Prav bi bilo, če bi vsaka družina imela nekako svojo pesmarico, kakršno že. Če se dobi fiskana, fiskano; drugače pa vsaj pisano; sami zapisujemo pesmi, ki jih znamo. Zapišimo pa predvsem take, ki jih kje slišimo, pa so nam še neznanne. Računajmo, da smo pozabljivi. Pa še to: koliko naših lepih pesmi je šlo v pozabo, pesmi, ki jih je res škoda. Če bi bile kje zapisane, bi se ohranile. Pa tudi pripravno je, če je kak zvešček pesmi pri roki. Kolikokrat se zgodi, da v dobro razpoloženi družbi zapoje nekaj pesmi, potem pa se sprašujejo: „Katero bi še?“ „Katero še znamo?“ Zapisanih pesmi pa se človek veliko lažje spomni.

Kamor gre naš človek, ponese s seboj slovensko pesem, le ta ga tolaži, vliva pogum in osvežuje spomin na dom in na drage. Zadnja vojska je tisoče naših rojakov razkropila po vsem svetu: pesem jih povsod spremlja. Da se jih le peščica kje snide, že pojo, najrajši v cerkvi, pa nič manj v veselem krogu, ko obujajo spomine na

nekdanje čase in kraje. In kako radi prisluhnejo, tujci naši pesmil Nekako pred dvema letoma je odšlo nekaj slovenskih deklet v Anglijo. Dve sta dobili službe pri neki dobri družini v Londonu. Ko sta se malo udomačili, sta med delom — kot nekda doma — radi zapeli. Družini je njuno petje tako ugajalo, da sta morali vselej, kadar so prišli kaki imenitnejši gostje na obisk, nekaj naših pesmi zapeti. Ni bilo dolgo, pa sem dobil pismo: „Pošljite nama nekaj naših pesmi! Kar sva jih znali, sva že vse prepeli...“ Podobno pišejo naši ljudje iz Kanade in Argentine. V Kanadi se je lani celo zgodilo, da so slovenske fante, ki so že na ladji z našo pesmijo veliko pozornost vzbudili, precej po prihodu v novo domovino povabili, naj bi nekaj slovenskih pesmi

zapeli za prenos po radiu. In po prvem uspelem nastopu pred mikrofonom so morali še in še nastopiti v radiu.

Drži, kar piše neki Slovenec iz Anglije: „Slovinci imamo v svoji pesmi dragocen biser, kakršnega drugi narodi nimajo. S svojo pesmijo se povsod uveljavimo. V cerkvi damo s pesmijo čast Bogu in Mariji, v veseli družbi se z njo razvedrilo, tujcu pa pokažemo svojo omiko in lepoto naše zemlje.“ Laskavo je priznanje, ki ga tujci dajejo naši pesmi. Lahko smo v resnici ponosni na to.

Slovinci ljubimo svojo pesem, ker vemo, da je zlepa ni enake na svetu. Gojimo jo in radi prepevajmo Bogu v čast, narodu v ponos, sebi pa v plemenito razvedrilo!

Dr. Fr. C.

Mantelj Klemenjak.

Fantovska

Zbivaže v kovšču sem češnje posadil,
zbivaže dečvo sem zalo zasnubil,
češnje in dečvo, oboje sem ljubil,
češnje in dečvo s skrbjo sem ogradil.

Letos bi češnja že morala cvesti,
dečva pa ohcetne krancelče plesti,
pa na ograjo premalo sem pazil,
drug je zdaj k češnji in dečvi zagazil.

Češnje iz kovšča bom suho izdrl,
zavoljo dečve ne bom še umrl,
zbivaže novo bom češnje poiskal,
dečvo novo in veselo zavriskal.

Noč ob cerkvi

Široki stolp zavij je že v temino,
razcvel bezeg spod brega k cerkvi diha,
ne zgane noč se, vas pod gričem tiha,
v grobeh mrličih zdaj strme v dolino.

Počasi vstaja mesec, blede tiplje
čez cerkev, čez bezeg, grobove,
v župniščna okna, v Kapalo, bregove,
med smreke mesečine plaz se vsiplje.

Ziljani mrtvi nemo žobarijo,
nad njimi zvezde so se razblestele,
vso noč gorele bodo, v jutru silele,
z bezgom in mrtvimi molče trpijo.

Naše legije

Pogovor med Stalinom in Lavalom v maju 1935.

Preden sta sklenila pogodbo o medsebojni vojaški pomoči, je Stalin hotel vedeti, kakšna je vojaška moč Francije.

Potem ga je Laval vprašal: »Ali ne bi mogli česa storiti v pomoč veri in katoličanom v Rusiji? To bi meni zelo prav hodilo

pri papežu.«

»Kakopak!« je odvrnil Stalin. »Papež. Koliko divizij ima papež?«

Kaj je Laval na to odgovoril, mi ni znano. Gotovo pa bi bil lahko omenil število legij, ki jih pri vojaških paradah navadno ni videti.«

W. Churchill, »The Second World War«

MED VZHODOM IN ZAHODOM

Že delj časa uporablja svetovno časopisje izraz „železna zavesa“, ki da loči vzhod od zahoda. Pravijo, da gre mejna črta od Trsta do Stettina. Med zadnjo veliko svetovno vojno sta se za nekaj kratkih let vzhodni in zahodni svet sicer nekoliko spoprijateljila, toda poznejši razvoj je pokazal, da je bilo to prijateljstvo le površno. Ni zrastle iz globokih korenin. Naredile so ga le zunanje razmere in sila. Saj se v nesreči velikokrat med seboj sprijaznijo čisto tuji ljudje, da bi skupaj lažje prenašali nadloge in bridkosti. Ko pa je nesreča mimo, splahni navadno tudi tako v nadlogi in od nadloge skovano prijateljstvo. Tako je po vojski šel vzhod svojo in zahod zopet svojo pot. Še celo geslo „Demokracija“, ki ju je v vojni družilo, sta si sedaj razdelila in ga vsak po svoje prekovala. Tako govorimo o deželah „vzhodnih demokracij“ in o deželah „zahodnih demokracij.“

Vse to in še 2000-letna zgodovina kaže, da je med vzhodom in zahodom nekaj globljega, kar ju loči ali celo razdvaja. Kaj neki bi to bilo?

1. Najprej je treba ugotoviti, da sta vzhod in zahod že od pamtiveka dva različna kulturna svetova. Vzhod je svojo kulturo črpal iz grške omike, zahod pa iz latinske. Ker sta grška in latinska kultura v svojem jedru bistveno različni, sta iz njiju nastala dva v jedru različna svetova. Grška miselnost se nagiblje k umskemu razglabljanju in svojeglavemu individualizmu. Nasprotno pa je zahodna miselnost bolj praktično organizatorna.

2. Značaj vzhodnega človeka ima svoje značilnosti, ki ga ločijo od zahodnega podobno, kot se loči ognjevit južnjak od umerjenega severnjaka. Vzhodni človek se po značaju zelo rad odmakne od resničnega življenja in se zagleda v nek duhovni svet. Pri tem je zelo pasiven. Nasprotno pa zahodni človek prehaja iz duhovnosti vedno nazaj v realno življenje, tega

hoče obvladati in oblikovati. Pri tem je podjeten in na vse strani delaven. Prav iz tega dejstva je umljiv tako različen razvoj socialnega življenja na vzhodu in zahodu.

3. Različen zgodovinski razvoj vzhoda in zahoda je pustil tako globoke poteze obema svetovoma, da jih še dolgo ne bo možno zabrisati. Najvažnejšo vlogo pri tem je imel in ima še sedaj razvoj cerkvene zgodovine. Zahod je bil na splošno strnjen v veliko enoto, ki bi jo lahko imenovali „družina krščanskih narodov.“ Skupen oče te družine je bil papež, skupna mati pa katoliška Cerkev s svojim središčem v Rimu. Živo cerkveno učiteljstvo je vedno budno spremljalo razvoj dogodkov in krepko uravnavalo zasebno in javno življenje po evangeljskih načelih. Katoliška Cerkev je bila ves čas mednarodna in nadnarodna. Vedno se je z vsemi silami trudila, da bi ostala taka kot v prvem začetku, kar pove že njeno ime: katoliška (kat' holon = za vse).

Na vzhodu pa je bil razvoj drugačen. Odkar je cesar Konstantin uresničil Dioklecijanovo zamisel in prenesel cesarski prestol iz Rima v Bizanc, je šla politična zgodovina vzhoda svojo pot. Skoraj neprehodna pregraja pa je bila postavljena med vzhodom in zahodom v 9. in 11. stoletju, ko sta carigrajska patriarha Fotij in Cerularij izvedla ločitev vzhodnih kristjanov od Cerkve. Široke plasti krščanskih vzhodnih narodov za ločitev skoraj niti vedele niso, dobro pa je zato vedela politika, ki je ločitev podpirala in poglobljala, da bi na ta način ustvarila samostojen, od zahodnega Rima neodvisen in v sebi zaključen „vzhodni blok.“ S tem je nastala tako zvana vzhodna ali pravoslavna cerkev, ki je že v začetku, še bolj pa v novem veku, zašla popolnoma v politične okove raznih držav. Politika jo je raztrgala in razdrobila. Nastale so takozvane av-

tokefalne (samoglave, samostojne) narodne cerkve, ki vse do današnjih dni niso mogle več ustvariti žive medsebojne zveze. Zbližale so se, če je politika narekovala. Tako na primer v dobi ruskega carja Petra Velikega in tudi v današnjih dneh. Ob političnih zmešnjavah pa so se zopet razšle. Zaradi take odvisnosti si vzhodni od Cerkve ločeni kristjani niso mogli skoraj nič pomagati. Bili so na milost in nemilost izročeni zunanjim tokovom. Zato so zapadli v nekako omrtvelost. Žive še sedaj v nekem medlem upanju, da jih bo morda le kaka sila ali kaka okoliščina rešila političnih in nacionalnih okov. Zgodovina ločenih kristjanov ni rožnata.

4. Končno je treba poudariti še dejstvo, da je že s prihodom Turkov, zlasti pa v zadnjih desetletjih, vzhod močno vsrkala vase Azija in da bo kmalu pomenila meja med vzhodom in zahodom mejo med Azijo in Evropo.

Vzhod in zahod sta torej bila in sta še sedaj dva različna in žal tudi med seboj ločena svetova. To sta dva velika tekmeča, ki sta tudi v redkih časih premirja sumljivo in nezaupno gledala drug na drugega. Zato je bil položaj zlasti na meji med njima vedno težaven in kočljiv. Bežen pogled v evropsko zgodovino nas o tem zgovorno prepriča.

Zelo poučen primer za to je zgodovina pokristjanjenja Slovanov pred dobrimi tisoč leti. Preglejmo jo v glavnih potezih zlasti zato, ker pove, koliko zla je to prerivanje med vzhodom in zahodom že rodilo in koliko ga verjetno še bo. V zvezi s tem se je nujno treba najprej seznamiti s solunskima bratoma sv. Cirilom in Metodom, ki sta delo pokristjanjenja izvršila. Ta dva sta čudovito dobro razumela položaj slovanskega misijona. Naredila sta zanj dalekosežen in čisto svojski načrt. Njuna zamisel je bila tako veličastna, da se ji še danes čudimo in jo kratko imenujemo Ciril-Metodijska ideja.

Bilo je v 9. stoletju. Tedaj je bila politična borba med vzhodom in za-

hodom precej ostra. Na zahodu je namreč nastajala (leta 800) nova politična tvorba, tako imenovano „Zahodno rimsko cesarstvo.“ (Danes bi rekli „zahodni blok“). Vpliv vzhoda je bil že itak močno izrinjen iz Evrope, ko so prišli preko ruskih step novi narodi. Najkrepkejši sunek so dali Slovani, ki so zasedli pokrajine severne in vzhodne Evrope od Baltiškega do Jadranskega morja. Navajeni svobode so odklanjali tujo nadoblast. Bizanc, ki je tedaj igral na vzhodu vodilno vlogo, se je moral rad ali nerad sprijazniti s tem dejstvom in umakniti svoje postojanke skoraj čisto na južni rob balkanskega polotoka. Ko pa so se razmere ustalile, sta skoraj istočasno i Bizanc i zahodno rimsko cesarstvo začela misliti na izgubljene postojanke. Med obema se je začela tiha, a zagrizena borba za Slované, ki so bili tedaj še gospodarsko slabotni, politično nezreli in kulturno daleč za sosednjimi narodi. Čeprav polni primitivnega zdravja in moči, so vendar nihali kot neizkušen mladoletnik med vzhodnim in zahodnim velikanom. Kmalu so spoznali, da ne bo mogoče zapirati meja ter da zlasti verski in kulturni vplivi sosesčine vedno močnejše in globlje segajo med nje. Na eni strani (Rusi, Srbi, Bolgari, Hrvati) je pritiskal vzhod, na drugi (Polabci, Poljaki, Čehi, Moravani, Panonci in Slovenci) pa z vedno večjo silo zahod. Slovani so spoznali veliko nevarnost, ki jim je pretila, nevarnost namreč, da se bosta starodavna tekmeča vzhod in zahod v njihovih pokrajinah srečala in si jih med seboj razdelila, sami pa bodo za vedno razklani na dvoje. Zato so prenekajkrat poskušali to nevarnost preprečiti in ostati tretja velesila, samostojna in onima dvema enaka.

Vodilni slovanski duhovi so zato hrepeneli po človeku, ki bi njihovemu narodu ustvaril možnost samostojnega kulturnega življenja. Huda skrb jih je morila, ko so videli, da krščanstvo z izredno naglico prodira med narod. Spoznali so, da je proti veličastnemu krščanskemu nazoru njihovo verstvo brez moči. S tem dejstvom so računali.

Zato so želeli misijonarjev, ki bi Slo-
vane tako pokristjanili, da jim ne bi bi-
lo treba zaradi tega nagniti se politič-
no ne na vzhod in ne na zahod. V 9.
stoletju so namreč Franki in Nemci na
zahodu, Bizantinci pa na vzhodu več-
krat hudo zlorabljali vero za svoje po-
litične cilje. Moravski knez Rastislav je
zato leta 862 prosil bizantinskega ce-

sinovoma preskrbel odlično izobrazbo.
Ciril je postal duhovnik in cesarski
knjižničar, nato pa profesor modro-
slovja. Bil je tako učen, da so mu dali
naslov modrijan. Brat Metod je bil naj-
prej cesarski namestnik v neki slovan-
ski pokrajini. Pozneje pa je zapustil
državno službo in šel v samostan, ka-
mor je prišel za njim še brat Ciril. Tu

Zemljevid s črto ločnico med vzhodnim in zahodnim vplivnim območjem v Evropi.

sarja Mihaela III., naj mu pošlje slo-
vanščine večših misijonarjev. Jasno je,
da so v Bizancu tako prošnjo z vese-
ljem pozdravili. Upali so namreč, da
bodo po tej poti mogli utrditi svoj vpliv
med Slovani. Cesar je dal poiskati pri-
mernih mož. Zdela sta se mu najboljša
za to velevažno poslanstvo brata Ciril
in Metod.

Po rojstvu sta bila najbrže Grka.
Oba sta bila rojena v Solunu, Metod
okoli leta 815, Ciril pa 827. Njun oče je
bil visok državni dostojanstvenik in je

ju je našlo cesarjevo povabilo, naj bi
šla učiti Slované krščanskega življenja.
Rada sta sprejela to nalogo in odslej
posvetila vse svoje moči slovanskim
rodovom.

Predno sta odšla na delo, sta se
dobro pripravila. Metod je pregledal
predvsem pravni položaj bodočega
misijona, ker je kot bivši cesarski na-
mestnik imel o tem veliko znanje in
obilico bogatih izkušenj. Ciril pa je kot
modrijan skrbno izpopolnjeval svoje
znanje slovanskega jezika. S finim

ušesom je prisluhnil govorici solunskih slovanskih okoličanov, naredil znake za glasove in tako sestavil glagolico za pisavo slovanskega jezika. Prevedel je takoj v staroslovenski jezik mašna berila in evangelije, ki jih je potem vzel s seboj na Moravsko. Tam sta pozneje to delo oba brata nadaljevala ter prevedla še sv. mašo in obrednik.

Tako pripravljena sta leta 863. prišla med Slovane na Moravsko z jasnim delovnim načrtom. Prav tedaj se je v katoliški Cerkvi močno šopiril bizantinski in frankovski vpliv. Ciril in Metod pa sta Cerkev pojmovala drugače in sklenila s svojim delom poudariti enakopravnost vseh narodov v katoliški Cerkvi. Uvedla sta v bogoslužje slovanski jezik, kar je bilo za tedanje pojmovanje nekaj nezaslišanega. Odklonila sta i grško i frankovsko oziroma nemško vplivanje na slovanske misijone. Hotela sta Slovane neposredno pridružiti Rimu, brez posredovanja Nemcev ali Bizantincev.

To globoko pojmovanje vesoljnega krščanstva je Cirilu in Metodu pomagalo, da sta pravilno ocenila tudi narodne vrednote. Kakor posameznik, so tudi narodi ustvarjeni po božji zamisli. Zato ima vsak narod neodsvojljivo pravico in dolžnost, da razvije svoje narodne vrednosti, kakor ima vsak posamezni človek pravico in dolžnost razviti svoje osebne sposobnosti. Zaradi tega sta sveta misijonaria krepko delala tudi na kulturnem področju. Navduševala sta Slovane za krščansko narodno prosveto. Saj je Cerkev povsod in v vseh časih tako delala.

Slovani so kmalu začutili, da se sveta brata z izredno delavnostjo in ljubeznijo samo njim žrtvujeta. Videli so, da sta zaradi evangelija celo nehala biti Grka in vzhodnjaka. Zato ju je ljudstvo izredno vzljubilo. Kot otroci so preprosto in z veselim srcem sprejemali evangeljske nauke, ki sta jih oznanjala.

Imela sta naravnost čudovite uspehe. Če bi jima uspelo uresničiti veličastno zamisel, bi zgodovina Evrope in tudi zgodovina katoliške Cerkve

zlasti med slovanskimi narodi bila čisto drugačna. Vsi ti ogromni milijoni, ki so že tisoč let ločeni od Cerkve, bi bili še danes njeni poslušni otroci.

Razumljivo pa je, da je Cirilova in Metodova zamisel naletela na hudo nasprotovanje, zlasti iz zahoda. Človek komaj verjame, da so se nasprotniki oprijeli vseh sredstev, da bi to lepo setev uničili. Čeprav je bil tedaj zahod že krščanski, je v svoji še nekrščanski miselnosti grobo napadel sveta misijonarja in njuno delo.

Pri papežu v Rimu so ju tožili krivo-verstva. V Rimu so na tako obtožbo hitro prisluhnili, posebno še, ker sta bila sveta brata iz osumljenega in tedaj že močno upornega vzhoda. Ciril in Metod sta šla sama v Rim. Pred papežem Hadrijanom sta razložila svoj misijonski načrt, slavno zagovarjala slovansko bogoslužje in krepko zavrnila obrekovanje. Papež je spoznal, da sta izredno sposobna, širokopotezna, razgledana in Cerkvi z vsem srcem vdana sveta moža. Zato je sam posvetil Metoda v duhovnika, odobril slovanske obredne knjige in potrdil slovansko bogoslužje. Toda Ciril se ni več vrnil na Moravsko. V Rimu je zbolel in umrl. Priredili so mu izredno veličasten pogreb. Metod je sam šel nazaj, kjer ga je čakalo še veliko in težko delo, ki bi mu oba z bratom bila komaj kos.

Na povratku se je ustavil pri panonskem knezu Koclju, ki je bil ves vnet na Cirilovo in Metodovo zamisel. Kocelj je dobro vedel, da je za narodno in kulturno neodvisnost skoraj nujno potrebna tudi neodvisnost v cerkvenem oziru. Zato je sam prosil papeža, naj imenuje Metoda za samostojnega in le od Rima odvisnega nadškofa za slovanske pokrajine. Papež je prošnjo dobro razumel in jo uslišal. Metod je leta 869 šel drugič v Rim. Papež ga je posvetil v prvega nadškofa nezavisne panonsko-moravske nadškofije, ki jo je tedaj ustanovil.

S tem se je uresničila davna želja pokojnega Cirila. Slovani so s tem dobili svoje lastno versko in cerkveno središče. Metodova nadškofija je ob-

segala slovensko Panonijo, Moravsko, Hrvaško in deloma tudi Srbijo. Toda napadi s tem niso prenehali. Celo zaostriili so se, zlasti od zahodne strani.

Nemški škofje so proti papeževi odredbi samovoljno odvzeli Metodu Panonijo in jo priključili k Salzburgu. Metoda, ki je branil pravice Slovanov, so pa vrgli leta 870 celo v ječo, kjer so ga držali skoraj tri leta. Ko je papež Ivan VIII. za to zvedel, je nemškim škofom zagrozil z izobčenjem. Šele tedaj so Metoda izpustili in mu vrnili nadškofijo. Metod je šel na Moravsko in si za svojo prestolnico izbral Velehrad.

Miru tudi poslej ni imel. Še enkrat je moral starček v Rim, ker so ga zopet tožili in obrekovali. Papež je ponovno spoznal njegovo pravovernost, odobril delo in dovolil slovansko bogoslužje. Toda že čez pet let je Metod ves zmučen leta 885. umrl na Velehradu, kjer je še sedaj njegov grob.

Z Metodom je padel veliki branik. Zadrževani val iz zahoda je butnil z vso silo naprej in v dobrih dvajsetih letih na Češkem in Moravskem popolnoma uničil Cirilovo in Metodovo delo. Panonsko središče so pa uničili mongolski Obri, ki so takrat prišli v Evropo. Le na Hrvaškem so še do današnjih dni ostali skromni, a častitljivi ostanki slovanske liturgije. Metodovi učenci so ponesli Cirilovo in Metodovo dediščino na vzhod, med Bolgare in Ruse, ki so jo z veseljem sprejeli.

Uničenje Cirilovega in Metodovega dela je imelo za zgodovino slovanskih narodov v političnem, zlasti pa v kulturnem in verskem oziru tragične posledice. Zgodilo se je to, česar sta se sveta brata tako bala. Na slovanskem ozemlju sta se zopet z vso silo spoprijela vzhod in zahod. Slovani so bili raztrgani na dvoje. Največje zlo, ki je iz tega nastalo, je cerkvena razdvojenost. Krivdo za to nosi sam vase zamaknjeni in ošabni srednjeveški zahod, ki ni hotel razumeti Cirilovega in Metodovega poslanstva, čeprav ga je odobrilo najvišje cerkveno učiteljstvo. Bog ve, kdaj se bo ponudila krščanskemu zahodu priložnost, da bo vsaj

delno popravil svoj zgodovinski greh!

Zgodovina je šla potem svojo pot. Kmalu je vodilno vlogo na vzhodu od grškega Bizanca prevzela slovanska Rusija. Borba med vzhodom in zahodom ni prenehala. Zaradi nje so veliko prestali zlasti narodi ob črni ločnici. Prav današnje dni vzhod z vsemi silami teži za tem, da mejno črto ustali tam, do koder sega slovanski živelj. Pri tem pa mu manjka, kot pretisoč leti zahodu, onega vzvišenega in vesoljstvenega pojmovanja o narodih in Cerkvi, kakor sta ga imela sveta brata Ciril in Metod. Poleg tega pa je današnji vzhod še bacilonosec, ker ga je s herezijo komunizma okužil idejno razkrojeni zahod. Če dobro pogledamo, lahko ugotovimo, da v svoji borbi vzhod dela danes prav iste napake, kot jih je za življenja sv. Metoda počel zahod. V tej luči je kar samo po sebi razumljivo vse, kar se danes dogaja na Poljskem, Češkem in Slovaškem (Morava!), na Madžarskem, v Ukrajini, Rumuniji, Jugoslaviji in na Bolgarskem. Kakšne bodo posledice tega početja, ni možno predvideti.

To je drobec iz zgodovine o borbi med vzhodom in zahodom, drobec na prvi pogled, toda usoden tako, kot more biti usodna sila, skrita v skromnem in neznatnem atomu.

V luči poznejših dogodkov je krščanski svet spoznal veličino Cirilovega in Metodovega misijonskega dela. Zaslutil pa je tudi globino in izreden pomen njunih idej za tedanji in današnji čas. Te ideje niso z njima umrle, temveč žive in postajajo osnova velikega dela za cerkveno edinost med vzhodom in zahodom. Razvemale so naše velike može v preteklosti kot škofa Slomška in Jegliča. Obudile so bratovščino sv. Cirila in Metoda, Apostolstvo sv. Cirila in Metoda, rodile so znane kongrese ob grobu sv. Metoda na Velehradu in nastopile po zahodu. Vojna vihra je sicer njih po za nekaj časa prekinila, ni je pa zaustavila. Ciril-Metodijska ideja je morda edina sposobna premostiti vrzel, ki zeva med vzhodom in zahodom. Ona more odstraniti vse zaves in pregra-

je, ki danes tako kruto ločijo evropske narode. Ta ideja pomeni edinstvo src in duha, edinstvo med narodi in edinstvo v Cerkvi v Kristusovem duhu. Delo za tako edinstvo podpirata še vedno velika moža, ki ju je nezmotljiva sveta Cerkev uvrstila med svoje največje misijonarje in ju proglasila za svetnika.

PROFESOR LUCIFER

Znameniti angleški pisatelj in konvertit Chesterton je v svoji knjigi »Obla in križ« napisal zanimiv pogovor med profesorjem Luciferjem in menihom Mihaelom.

Menih Mihael takole govori svojemu sobesedniku:

»Pred časom sem poznal človeka, ki je bil kakor ti, Lucifer. Tudi on je prišel do prepričanja, da je križ znamenje podivjanosti, zaostalosti in nespameti. Tako je začel preganjati križ. Pregnal ga je iz svoje hiše, z vratu svoje žene in celo s podob. Pravil je, kakor praviš ti, da je to samovoljna in fantastična oblika, grda spaka, ki jo ljubijo le zato, ker je tako nesmiselna. Potem je postal še bolj divji, še bolj prenapet. Hotel je podreti križe, ki so stali ob poteh v njegovi deželi, ki je bila katoliška dežela. Končno je splezal na cerkveni zvonik, odtrgal z njega križ in ga po tragičnem samogovoru pod tihimi zvezdami zalučal v praznino.

Ko se je neke poletne noči vračal domov, ga je njegov hudič spet nenadoma napadel. Obsedla ga je blaznost, ki povzroči, da se svet v blaznikovih očeh kakor spremeni. Da bi si prižgal pipo, se je za trenutek ustavil pred dolgo leseno ograjo. Tedaj so se mu hi-

Zato smemo upati, da bodo njune ideje dosegle to, kar je človeška kratkovidnost pred tisoč leti preprečila. Velik bo tisti dan, ko se bo tudi 250 milijonski slovanski rod v vesoljni Kristusovi Cerkvi dobro počutil kot enakopraven brat vseh drugih narodov.

poma razprle oči. Nobena luč ni pomežiknila, noben list se ni ganil, ko je nenadoma zagledal, da se je vsa dolga ograja spremenila v neskončno vrsto križev, ki so stali tesno drug ob drugem, po klancu navzgor in po klancu navzdol. Tedaj je obrnil svojo težko palico in se vrgel nad ograjo kakor na trop sovražnikov. Klestil je, udrihal, lomil in ruval, dokler ni razdejal zadnjega križa ob poti. Mož je križ besno sovražil. V vsakem kolu je videl križ. Ko je prišel domov, je bil zrel za prisilni jopič. Truden se je spustil na stol, toda koj je spet skočil na noge, kajti tudi na tleh je videl neznosno znamenje. Zavalil se je na posteljo, ali vse, kar mu je prišlo pred oči, je imelo sedaj obliko zasovražene križa. Razdejal je pohištvo, zažgal hišo in drugo jutro so ga našli v bližnji reki.«

Lucifer je buljil v starega meniha, si grizel ustnice in vprašal:

»Ali je zgodba resnična?«

»Ne«, mu je odvrnil menih Mihael. »To je prilika, v kateri ste upodobljeni ti in tvoji modrakarji, ki mislite, da je človeški um vse. Začnete z uničevanjem križev in končate z razdejanjem sveta.«

Hvala ti, večna hvala

Brat Cattaneo, frančiškan, je zelo rad pridigal o smrti, večnosti in sodbi božji. Zato mu sv. Frančišek nekoč pravi: »Vedno pripoveduješ le o veliki sodbi, o trdi večnosti, o soncu in zvezdah, ki bodo padale z neba, o pepelu in raševini, v čemer naj se pokorimo. Poleg tega grdo gledaš, gubaš čelo, da se te mora vsak bati. A Gospod, ki ga oznanjujemo, ne mara, da bi se ga bali. Brat, prosim te, drugič govori več o veselih in prijetnih stvareh.«

»Pa mi povej nekaj takih veselih stvari, ki so v zvezi z Bogom!« odgovori brat Catta-

neo. Toda sv. Frančišek ni bil v zadregi. Dejal je:

»Pripoveduj na primer, kako lepo in udobno nam je Bog ustvaril hišico zemljo, kako lepo je ukazal kosom in škrančkom, naj nam skrbijo za godbo, kako je izobesil luči, sonce in luno, da lahko noč in dan gledamo svoje srečne obraze. In dalje, kako od početka dobrotni Bog skrbi, da nam po drevju dobro sadje zori, da nam hladna vodica iz zemlje izvira, kako nas obdaruje s tem, da v toplem smehu zadovoljno skupaj sedimo in skoraj ne moremo drugače, da smo dobri in drug drugega radi imamo in proti nebesom kličemo: Hvala ti, večna hvala! Res, Bog je ljubezen! Ljubezen je Bog!«

Kaj ga je strašilo

Bil je velik, močan mož. Ko sem ga spoznal, že v letih. V mladosti je moral biti pravi lepoteč.

Kdaj in kdaj sem ga srečal, iz sosedne župnije je bil. Spregovorila sva nekaj besed, malo je bil mrk, vase zaprt.

Pa ga nekaj časa nisem več videl.

Nekega jutra zaslišim med sv. mašo, kako nekdo pride v cerkev s počasnimi, težkimi koraki. Ko sem se po opraviilu slačil, zaslišim, da prihajajo tisti težki koraki proti zakristiji. Vstopi mož, postaran in sključen, da sem v njem komaj spoznal tistega znanca iz sosedne župnije.

Da bi rad govoril z menoj, mi pove s slišno nemirnim starčevskim glasom.

Naj sede in mi pove, kaj želi, ga povabim.

Sede, sedi, premišljuje. Sedem tudi jaz, čakam.

Kar začne v pretrganih stavkih, kakor bi s težavo dvigal iz preteklosti vso težo svoje zgodovine, kakor bi sproti iskal besed, da primerno in tudi določno pove, kaj mu je na srcu.

Sedel sem tiho, bolj in bolj lezel v dve gubi — breme mi je legalo na dušo in na rame. Zdaj in zdaj sem ga ošinil z bežnim pogledom. A bolj sem gledal v preteklost, v njegovo in svojo, gledal si v srce, pomišljal: »Kako čudovito je vendar človeško življenje, kako neverjetno zapletene so človekove usode!«

Polagoma mi je povedal približno vse. Konec vseh priznanj in obtožb je pa bil žalosten vzdih: »Pomagajte mi! Zmeraj hodí nekaj za menoj, me plaši in mi grozi — pomagajte mi!«

Od tedaj je prihajal pogostoma, navadno med sveto mašo. Včasih bi moral iti v šolo, štiri kilometre. Pa je tako toplo, skoraj obupno prosil: »Ostanite še, poslušajte me! Naglo hodite, v pol ure boste prišli. Saj vas ne bom dolgo zadrževal. A da vam povem, kako me zalezuje, kako me straši. Morda mi boste le mogli pomagati.«

Kaj ga je zasledovalo, kaj ga je strašilo?

Njegovo življenje, nemirna vest.

Poslovit se je prišel

Bil sem leta 1898 kakih štirinajst dni v škotijanu, na moji prvi kaplanski postaji. Kar sem moral na spoved. Spodaj ob velikovškem dravskem mostu je zbolel kmet, prevžitkar na veliki kmetiji.

Bil je star mož, res precej bolan in slab. Ko sem prišel, me je sprejel nekako izredno prijazno in toplo: »Vi ste naš novi kaplan? Pa ste še tako mladi!«

Ko sva opravila, sem posedel še nekaj časa pri njegovi postelji. Držal je mojo roko v svoji suhi in vroči in mi nekaj kratki rekel: »Ne bova se več videla.« — »O, saj ni tako hudo. Ozdravite, pa se bova še videla.« — Neverno je odkimal: »Tolažite me. A čutim, da ne bom več dolgo. Ne, ne bova se več videla.«

Zdelo se mi je, da mu je res žal, če se ne bova več videla.

Drugo jutro me je zbudilo trikratno glasno trkanje na vrata. Pogledam — bil je že dan, a zgodaj je moralo še biti, vse tiho v

župnišču in zunaj. — Treba bo menda spet kam sprevidet, sicer me ne bi tako zgodaj budili, sem pomislil, a se ne oglasil. »Bo že povedala kaj je« — da je dekla zunaj in je trkala, sem si mislil.

A se ni ponovilo trkanje, nihče se ni oglasil.

Kar zaslišim, kako nekdo gre po hodniku proti stopnicam, z drsajočimi koraki, kakor stopa star človek s šlapami na nogah, ali tudi kak mlad, če ima velike copate in v njih bolj nerodno hodi. Potem dol po stopnicah. — »Čudno, da gre dol, pa mi ni nič povedala, kaj je.« — A še bolj sem se začudil, ko sem zaslišal, kako so se odprla in spet zaprla večna vrata. — »Ali gre v cerkev? Pa nič ni povedala, in zdaj ne vem, kaj naj storim.«

Vstal sem, naglo se oblekel, šel dol v vežo. Spodaj vse mirno in tiho, zdelo se je, da v hiši še vse spi.

Potrkam na sobi dekel. — »Kaj je?« se oglasi starejša dekla. — »Trkali ste pri meni. Ali je treba na spoved?« — »Kdo je trkal?

Nas že nobena.« — »Pa je pravkar nekdo šel iz župnišča. Ali morda gospod župnik?« — »Nemogoče. Bi bile tudi me slišale. Poskusite na vratih.« — Stopim k vratom, poskusim — zaklenjena! — »Pa sem vendar jasno slišal, kako je trkalo, šlo dol po stopnicah, šlo iz župnišča. — »Sanjali ste.« — »Nisem.

Bil sem čisto buden. Vse je bilo tako jasno in razločno.« — »Tedad ne vemo, kaj bi bilo.«

Ko sva prišla po maši z župnikom v zakristijo, je tam že čakalo sporočilo, da je bolnik spodaj ob Dravi proti jutru umrl.

Res se nisva več videla. Prišel se je pa poslovit. . .

Življenje in smrt

Poklicali so me na spoved v sosedno župnijo. Mlada vdova iz naše župnije je pred nekaj leti vzela tam starejšega vdovca. Zdaj je zbolela, mlada še.

Bilo je res hudo, pljučnica v najhujši moči. Bolnica je vsa gorela.

Ko sva se midva počasi, v presledkih, ker je le s težavo govorila, pogovarjala o življenju in umiranju, je že stala ob nama tretja, skrivnostna in nevidna: smrt.

Medtem pa je v zadnji sobi majhno dekletce, bolničino, glasno pelo.

Poslušal sem med bolečimi vzdihmi bolne, skoraj že umirajoče matere, in s težkim srcem pomišljal: »Tu težko umiranje, nekaj korakov strani brezskrbno mlado življenje!«

Zdaj je tista mala pevka odrasla deklica, močna in lepa. In kar je več: pridna. Večkrat se vidiva. Naroči kdaj tudi sv. mašo za rajno mamo.

A kadar jo vidim, zaslišim spet tisto njeno brezskrbno petje ob maminem umiranju.

O življenje, mladost in smrt — kako daleč sta si narazen! In vendar — kako blizu.

Germain Nouveau:

Uboštvo

Po milosti denarja hudobija kraljuje in se smeje na zemlji. Katere duša se ne sprevrže ob njega nizkoznemdotiku?

Ali je bil Jezus bogat, ali je bil mar Peter?

Preprost čoln z razpetimi jadri iz rogože je mahna reč, četudi prištejemo sapo, ki vleče.

Čoln se je povečal: glejte, danes je Cerkev!

Delajte — se glasi pravilo — bogatite,

a ostanite ubogi v duhu. Ne na vrhovih,

lilije rasto in cveto rajši v ravninah;

le ubogi so deležni obilja nebeških darov.

Ne, Bog ne prihaja na obisk k ošabnemu bogatinu!

Jezus je bil ubog in drugega imena ni maral.

In to je Jezus vedno, še danes zveni njegov klic.

Vsak ubožec, ki ga žgeča vročina in žeja,

je Jezus. Vsak otrok, ki bos caplja, je On.

Da, Jezus je tudi naš sovražnik, ki nima kruha.

Biti ubog pomeni predvsem ljubiti modrost;

in si lahko bogat tudi v pomanjkanju.

Biti bogat v duhu, hlepeti, to ti je muka!

in si lahko bogat tudi v pomanjkanju.

Biti bogat v duhu, hlepeti, to ti je muka!

Pomeni prikleniti nogo na težko verigo.

Biti ubog v duhu pa pomeni biti svoboden. Zato:

Ljubite svobodo, ne navezujte se na nobeno stvar,

niti na posteljo, ki vabi trudno telo,

niti na vašo obleko: pripada času, ki mine.

Materina luč

S polzaprtimi očmi sta blaženo gledala breze, tiho se gibajoče v vetriču, in oblačke, ki so hiteli po modrem nebu. V nosnice jima je plal duh po resi, ki je bledordēja cvela vse-naokoli, pomešana s praprotjo in mahom.

Tam za stelnikom, za tistim belim gajem ljubezni, sanj in tišine, so se dvigali vijoličasti hribi, posejani s triji, zidanicami in samotnimi naselji. Tam so živeli ljudje v sušah in meglah, v vetrovih in nalivih, z vsemi koreninami prirasli na skopo zemljo. Tam so bile cerkvice s starimi svetniki, z majhnimi zvonovi, ki so se ob hudi uri ali ob zdravamariji ihte poljubljali, ginjeni od lastne skromnosti.

Vračala sta se po ilovnati poti, omamljena od vonja smrekove in borove smole, ki se je cedila iz rdečih debel, voljna v zadnji poletni pekočini. Nista gledala nazaj, nista gledala naprej. Zdelo se jima je, da žar septembra Marijinega praznika nima meja ne v času ne v prostoru. Iz jasnih oči jima je sijala pijanost dvajsetletne mladosti.

Koruza po njivah je močno dišala, ajda je cvetela s tisoččrnimi očesci, poljske poti so se rjavile v ovinkih, izginjale za griči, za obrovi, za omejki. Tam nekje sta se ustavila za slovo. Mračilo se je že in temni oblaki so se vlekli od zahoda — izza tistih gorskih gozdov, ki so ob večerih tako mrki, skrivnostni, grozotno vabljivi, da ti zastaja dih.

Gledal je za njo, ki je v sinjem brzela domov, vedno manjša, dokler je ni použil mrak. Tedaj je stisnil ustne in zašepetal:

»Nezvenljiva!«

Blizu njega je grenko dišal mleček. Od daleč nekje je veter prinesel glas večernega zvona, zašumel v koruzi in se zajedel v log onkraj njiv. Ljubeči se je zganil in ubral svojo pot. Hitel je, zakaj noč je legala z vso težo in grozo in njegov dom je bil zelo daleč.

Nikjer ni bilo človeka; ne pijančka, ki se vrača iz gorice pa zadeva v kamenje na poti in polglasno preklinja, ne pastirja, ki žene kravo proti domu. Samo smreke so stale ko mrki divji možje in breze ko plašne vile ob klanjih in strmcih, pogreznjenih v temo. Samo glas hitečih korakov in mladega srca v prsilih je motil mrtvo tišino.

Spotaknil se je in omahnil, da je ostro za-

duhal toplo kri. Pognal se je dalje, napenjal oči, širil roke. Neštetokrat prehojena, do sleherne stopinje znana pot je utonila v temo. Zadeval se je vedno pogostejše. Ni je bilo zvezde na nebu, ni je bilo človeške luči nikjer. Privršel je hud veter, začulo se je daljno grmenje. Temo je presekal blisk in ga oslepil. Grom je segel od obzorja do obzorja. Še malo — in usul se je dež.

Srečen, kdor je zdaj pod streho!

S poti je bilo treba kreniti na desno. A ni vedel, kje je. Ali sem že mimo Butalovega kala, je ugibal. Tema je bila ko v rogu in dež je šumel neusmiljeno. Ko se je spet zabliskalo, je z očmi hlastnil okoli sebe. Ujel je ovinek pred sabo. Zdaj pride moja steza, si je rekel. Šel je dalje. Potem je čakal, da se spet zabliška. Zaman — tema je bila ko zakleta in po hrbtu mu je polzel mrzel curek. Krenil je na slepo, a se je zaletel v glogov grm. Opraskan se je umaknil in premišljal, kaj naj stori. Blisk: hej, tam je moja steza! Pognal se je čez kamne in češminove grmiče in ko se je ustavil in previdno iztegnil roke, je otipal brin. Vedel je, da dom ni več daleč.

Mokrota v čevljih je bila do kraja mučna, roke so drgetale v zoprnem hladu, peklo ga je v oči od dežnih kapelj in napetega strmenja v temo. Bil je do smrti utrujen. Nič drugega si ni želel, kakor vreči premočeno obleko s sebe, sezuti se in si umiti noge, popiti skledico vročega mleka, zlekniti se na posteljo in čuti, kako pod životom šumi sveža, rahlo razcefrana beljavina — ah, in v topli sobi gori luč in zrak sladko diši po petroleju; in zbuditi se drugo jutro v soncu in jasnini in iti po mokri travi pobirat žolte hruške, ki jih je sklatila nevihta...

Stiska je prišla do vrhunca. Obnemogel je zaklical v temo:

»Ma-ma!«

Vse črno krog in krog. Klical je dalje in se željno oziral na vse strani. Odgovarjalo mu je šumenje dežja.

Nenadoma se je zasvetilo žoltordeče okence. Hvala Bogu! Materin glas je ljubo zaklical:

»Andrej!«

V temi je molila in ga čakala — v temi, ker je srce vztrajnejše od vseh zemeljskih luči.

Tudi tebi bo nekdo prižgal luč, te sprejel v toplo izbo in ti nalil skledico vročega mleka. Naj cvete hudobija okoli tebe, naj se ti trnje sebičnosti do krvi zadira v gležnje. Ne plaši se, če ti bo med brinovimi grmi, med glogovim in češminovim bodičem prečuti to črno, mrzlo, samotno noč. Nekoč se bo zasvetilo okence, nekdo te bo ljubo poklical in

ti se ne boš ustavljal, tudi če boš onkraj morja.

Še boš plaval po Kolpi, se sončil ob Nadiži, se razgledoval z Golice, grozdje zobal po šentruperških gričih, poslušal padajoči izvir Savinje, romal h kmečkim svetnikom po podružnicah in govoril v besedi svojih dedov.

Trnjeva pot slovenske služkinje v Trstu

To leto praznuje Marijina družba v Trstu 50-letnico svojega obstanka. Za slovenstvo v Trstu je ta slovenska ustanova naredila toliko, da še dolgo ne bo njeno delo pravično v vseh smereh ocenjeno. Ker so družbo ustanovljale in bile po večini njene članice slovenske služkinje, sem se oglasil pri edini še živeči članici, ki je bila pri njeni ustanovitvi. Petdesetletno trdo delo ji je sicer izsrkalo telesne moči, vendar pa jo je utrdilo v dveh stvareh: ostala je Slovenka z vso svojo dušo in prepričanjem; krivice, ki jih je doživljala kot Slovenka, so jo ojeklenile, da govori o Slovencih s ponosom in čudovito vero v bodočnost. In drugo, s čimer je vsa prežeta, je vera. Vse svoje trpljenje je vedno sprejemala kot božjo voljo in zato je vsa dobra do sočloveka in vserezumevajoča do svojega bližnjega. Ko govori o Marijini družbi, ji zažare oči. Na tisto dobo, ko so ustvarjale slovenska dekleta to ustanovo, je ponosna in bi rada vlila danes vsem toliko tistega ognja in veselja, kot so ga imela dekleta takrat. Mnogo mi je pripovedovala o svojih spominih in ko sem jo vprašal, če smem povedati njeno ime, tega ni hotela. Njena skromnost tega ne pusti. A v Trstu jo bodo po pripovedovanju hitro lahko uganili. Naj nam pripoveduje sama! J. P.

»V Trst sem prišla 1892. oziroma 1893. leta. Težko je povedati, kako se počuti 16-letno dekle, ko pride samo v veliko mesto, kot je Trst, in nima tu nikogar, ki bi jo sprejel, nobenega znanca. Prišla sem v službo. Ker nisem imela doma nikogar, me ni nihče vprašal: »Kaj pa če službe ne bi našla, kaj boš naredila?« Zato sem vedela, da moram službo najti.

Hodila sem po mestu in našla posredovalko za službe. Kronice v žepu so bile maloštevilne, zato sem morala službo čim prej dobiti. Posredovalka me je najprej vprašala, ali

sem Slovenka. Ko sem ji povedala, da sem, je zmajala z glavo in rekla: »Žal, mi je prepovedano dati Slovenki službo.« Začudila sem se zakaj to. Vprašala sem jo, ali smo Slovenke na tako slabem glasu, da nas Tržičani niti v službo ne marajo. Ona pa mi je razložila takole: »Zdaj so bile volitve in je bil izvoljen Slovenec Nabergoj s Proseka. Zato so Italijani tako jezni, da so prepovedali sprejeti kako Slovenko v službo.«

Bila sem vsa potrta. Tega nisem mogla razumeti. Če je bil izvoljen Slovenec, vendar ne morejo odreči ubogemu dekletu koščka kruha, ki bi si ga rada zaslužila s poštenim delom. Bila sem vsa obupana. Ko je posredovalka videla vso mojo skrb in žalost, mi je zašepetala na uho: »No, pojdi na Piazza Lipsa (ker so rasle tam lipe; danes je to Piazza Hortis) in reci, da te pošilja signora Marietta! Morda ti bo ona pomagala.«

In sem šla. Tej posredovalki ni bilo toliko mar za italijansko prepoved. Važno ji je bilo to, da spravi kakšno kronico v žep. Dala mi je naslov in bila sem sprejeta v službo.

Začela sem takoj svoje delo. Ni bilo lahko. Bila sta res samo gospod in gospa, vendar je bilo delo naporno. Najtežje je bilo nositi na glavi vodo v visoka nadstropja. Takrat Trst še ni imel vodovodov v stanovanjih. Na ulicah so bili veliki vodnjaki in ljudje so čakali v dolgi vrsti s škafi v roki, da so si nanosili vodo v stanovanje. Za mlado dekle to ni bilo lahko.

Toda mnogo huje kot prenašanje vode je bilo v tej družini drugo. Gospodar je mislil, da je služkinja njegova sužnja. Kot manjvrednega človeka je mislil, da ga lahko izrabi in uniči. Ko sem opazila prvi dan to pošastnost v njegovih očeh, sem prebдела vso noč, ker se nisem čutila varno, naslednji dan

pa sem hotela na vsak način spremeniti službo.

Šla sem s škafof po vodo. Toda namesto k vodnjaku, sem odšla k posredovalki. Povedala sem ji, da ne maram ostati v tej službi niti uro več. Ta me je okregala, češ: »Kaj, ali veš, da si Slovenka in da ne moreš izbirati službe? Kam pa misliš, da boš prišla? Kot Slovenka moraš biti pripravljena na vse! Samo razvajena si, za nobeno delo nisi...« Jaz pa sem vztrajala, da ne morem biti v taki službi, ker sem pošteno dekle in hočem tudi taka ostati. Ko je posredovalka spoznala, da me le ne more prepričati, mi je rekla, naj grem v via Rapiccio št. 2. Toda tam je pet otrok v družini in bo treba vse doma prati in vodo nanesti seveda. »Če nimate drugega«, sem rekla, »pa mi dajte to. Rajši imam to, da bi le drugače imela mir.«

Dobila sem novo službo in sem v njej ostala šest mesecev. Nekoč pa sem prinesla že več škafov vode, žile na vratu so se mi od napele in padla sem v nezavest. Gospodinja je klicala zdravnika in ta mi je prerokoval, da ne bom doživela nikdar 30 let, ker sem zelo slabotna. Seveda sem bila slabotna, ker je bila hrana zelo borna, napor pa velik.

Tedaj mi je bilo zelo težko. Iskala sem nove službe, toda povsod so hoteli čim več od nas. Slovenci, ki so se bili v preteklih letih nekako prebudili in so bili prav zato tudi pri volitvah zmagali z Nabergojem, ti vodilni Slovenci v tistih letih niso mislili na uboge slovenske služkinje. Zato smo bile prepuščene nekako same sebi. In najbolj je bila v ti isti dobi izpostavljena in brez zaščite slovenska služkinja.

Slovenstvo in tržaško javno mišljenje

V tej dobi nam je bilo prepovedano govoriti slovensko na cesti ali na tramvaju. Italijani so se takoj začeli kregati in nam groziti, če so slišali slovensko besedo. Seveda je bilo to predvsem v središču mesta. Da bi v javnem življenju, v uradih govorili slovensko, to je bilo seveda nemogoče. Edino v cerkvi so še pustili slovensko pridigo. Tako je bila do 1894. leta pridiga v slovenskem jeziku pri Sv. Justu. Tega leta pa je moral prenehati s slovenskimi pridigami mons. Slavec, poznejši župnik na Repentabru. Spominjam se, kako je prišel neke nedelje zelo žalosten na prižnico in nam je rekel: »Zelo žalostno vest imam za vas. Danes vam pridigam zadnjikrat

v slovenskem jeziku pri Sv. Justu. Zaprli so vam prižnico, a spovednice vam ne bodo nikdar!« Vendar so nam kasneje tudi spovednice. Zakaj nikogar ni več bilo in ga še danes ni pri Sv. Justu, ki bi spovedoval v slovenskem jeziku. To slovensko pridigo je prepovedal na pritisk zagrizenih Italijanov škof Glavina.

Odkar ni bilo več slovenske pridige pri Sv. Justu, so jo uvedli v cerkvi pri sv. Antonu Starem. Po cerkvah v predmestju pa je bilo seveda vse le slovensko. V Rojanu, pri sv. Ivanu, na Škednju, v Barkovljah. (Šele od 1895. leta je bila v Barkovljah pridiga tudi v italijanskem jeziku). Tudi v cerkvi sv. Antona Novega je bila pridiga slovenska. Prvi župnik v tej župniji je bil Slovenec (doma s Kranjskega). V cerkvi je bilo torej slovensko petje in slovenska molitev. A že v tej dobi so se začeli italijanski nestrpneži zaletavati v to, da Slovenci častimo Boga v svojem jeziku. Tako dolgo niso mirovali, da so zamorili slovensko besedo zdaj v eni, potem v drugi cerkvi. Fašizem pa jo je zatrl v vseh.

Tudi povsod drugod so se polastili Italijani vsega, kar je bilo slovenskega. Da omenim samo en primer. Zavod sv. Jožefa je ustanovila s pomočjo neke gospe Slovenka Ivanka Zorman. To je bila preprosta slovenska služkinja, tretjerednica; takrat še ni bilo Marijine družbe. Ta Slovenka je posvetila vse življenje in delo temu zavodu. Kasneje so prišle sestre z juga in so zavod prevzele. Ivanka Zormanova je bila v zavodu sicer do smrti, vendar pa so jo zelo prezirali in ustanoviteljica zavoda je morala mnogo prestati. Niti slovenskih otrok niso marali v ta zavod, ki ga je ustanovila Slovenka. Edino lep pogreb so ji pripravili. Ta pa je bil zares veličasten.

Vse to zapostavljanje Slovencev v Trstu smo slovenske služkinje bridko občutile.

Marijina družba

Božja previdnost nam je poslala dva moža, ki sta se začela prav posebno zanimati za slovenska službujoča dekleta. To sta bila škof Andrej Marija Šterk in šentjakobski kaplan Anton Štemberger.

Ko je kaplan Štemberger videl vso bedo slovenske služkinje, se je odločil, da bo za nas ustanovil Marijino družbo. Izredno smo se tega načrta razveselile. Mnoge so bile že vpisane v italijansko družbo, vendar tam ni bilo tiste slovenske domačnosti, da bi se po-

govorile in zapele v materinem jeziku. Dekleta so se začela z velikim veseljem in navdušenjem vpisovati v slovensko družbo.

Ko pa so Italijani zvedeli, da ustanovljamo slovensko Marijino družbo, so zagnali strašen krik in vik. Italijanska gospoda je na vse načine nasprotovala. Satan ni mitoval, kakor bi vedel, koliko mater bo družba krščansko vzgojila. Vendar nismo odnehale.

Družba je bila ustanovljena 22. julija 1899 na praznik Marije Magdalene. Škof je določil za zavetnico naše družbe prav Marijo Milostljivo. Tudi Marijin kip nam je škof daroval.

Nastopile so nove težave in nasprotovanja. Družbo so hoteli na vsak način uničiti takoj ob nastanku. Kakšna nasprotstva so bila, je razvidno že iz tega, da ni bilo mogoče priti do prvega sprejema. V takem mestu, kot je Trst, so trdili Italijani, ne more biti slovenske Marijine družbe. Gospodinje so nas kar naprej zaslíševale in spraševale, kje smo bile, ker so slutile, da smo bile pri sestanku Marijine družbe. Za vsako ceno so hotele preprečiti nastanek naše družbe.

Vendar je le prišlo do prvega sprejema. To pa šele 13. maja 1900. To je bilo v šoli sv. Cirila in Metoda pri Sv. Jakobu. Kakšno veselje je bilo takrat pri nas! Kako od srca smo zapele pesem: Vsa skrb za dušno bo lepoto...

Ta dan je bil najlepši v mojem življenju. Vesele smo bile in kar nismo mogle domov, tako je bilo lepo. A ko smo stopile skozi vrata na cesto, se je oglasila skrb, kaj bomo rekle doma svojim gospodinjam, ki nas bodo spraševale, kje smo bile. Ene so rekle, da ne bodo povedale, druge so bile korajžne in so se odločile, da bodo povedale odkrito, kje so bile. Tedaj sem bila tudi jaz pri pogumnih.

Vesela sem prišla domov in gospodinja je takoj opazila, da sem morala nekaj doživeti. Naravnost sem ji povedala, kaj velikega sem doživela. Tedaj je skočila pokonci: »Kaj? Kongregacija? — Kaj vam je tega treba?« Težko si je zapomniti vse zmerjanje takratne moje gospodinje. Potem je prišel še njen mož in potem še njeni sinovi. Na ubogo slovensko dekle se je usul plaz psovk in zaničevanja.

Ko smo šle naslednjo nedeljo v cerkev sv. Justa, smo srečale znanke iz italijanske Marijine družbe. Napadanje in zmerjanje se je nadaljevalo tudi pri njih, čeprav tega nismo

niti najmanj pričakovale. To se je kar naprej ponavljalo, tako da se skoraj nismo upale več k sv. Justu.

V tem času nam je še umrl velik dobrotnik in zaščitnik škof Andrej Marija Šterk. Ta je bil po rodu Hrvat. V tem boju za ustanovitev slovenske Marijine družbe nas je vedno podpiral in nas je povsem razumel. Bil je pravi Kristusov učenec, ki je razumel Njegovo naročilo, naj hvali in časti vsak narod Boga v svojem lastnem jeziku. Zato pa so škofa napadali od vsah strani.

Boj se je nadaljeval, me pa smo vztrajale in prosile Mater božjo za pomoč, da bi vzdržale. Še danes sem živo prepričana, da nam je Marija pomagala. Javno mnenje se je začelo kar spreminjati. Gospodinja mi je rekla nekega dne: »Ta in ta gospa išče služkinjo. Rada bi jo dobila iz vaše družbe.« Ko smo srečale dekleta iz italijanske Marijine družbe, so nas začele lepo ogovarjati. Pravile so nam, kako je hvalil našo kongregacijo njihov voditelj.

Bile smo presenečene. Marija ni pustila več zasmehovati in zapostavljati svojih otrok.

Slovenska pesem na tržaških ulicah

Predolgo bi bilo, če bi pravila, kako smo se učile slovenskih pesmi. Petje je vodila šolska sestra in k vajam smo hodile že tako zgodaj, da smo navadno ob treh in pol zjutraj že peele. Ob šestih in pol smo morale namreč biti že na delu. Pripravljati pa smo se morale za procesijo sv. Rešnjega Telesa.

Te procesije ne bom nikdar pozabila. To je bil prvi nastop naše družbe na tržaški ulici. Žene so za to priliko pripravile črn pajčolan, starejša dekleta belega, mlada dekleta pa so bila vsa v belem.

V procesiji nas je bilo okoli 500. V bližini nas so šle italijanske družbenice in ko so one molile rožni venec, smo me pele slovenske cerkvene pesmi. Ko pa so one pele, smo me molile na glas rožni venec.

Ko so Italijani gledali to procesijo, niso mogli razumeti, kdo smo me. Nekateri so mislili, da smo iz kakih samostanov, drugi pa so ugibali, ali je mogoče, da bi slovenska dekleta tako pela po tržaških ulicah. Slovenska srca pa so čutila. Iz tržaške okolice je prišlo polno ljudi gledat procesijo. To so bili seveda sami Slovenci. Ko so ti naši ljudje zaslíšali našo pesem pred občinsko hišo in po ostalih ulicah, so si brisali solzne oči.

Ta procesija je naredila velik odmev v Trstu.

Ostalo delo slovenske služkinje.

Če se povrnem spet k ostalemu delu, ki ga je opravila slovenska služkinja v Trstu, bi lahko rekla, da ni manjkala nikjer, kjer je šlo za narodno delo ali pa za versko obnovo. Omenim samo nekatere stvari.

Ko so zidali jezuitsko cerkev, smo tudi slovenske služkinje pridno nabirale denar za oltar in za streho. Svoj zaslužek smo neskopo delile. Samo mimogrede omenim, da je bila tudi v tej cerkvi slovenska pridiga, kasneje pa ne več. In je še danes ni. Koder so sprožili to vprašanje, je ostalo vedno brez odmeva.

Dobro se še spominjam graditve Narodnih domov in naših nabiralnih akcij. Ne samo v središču mesta, ampak tudi v predmestju. Zelo dobro pa se spominjam, kako in koliko smo prispevale slovenske služkinje za Narodni dom v središču mesta. Takrat so nam tudi obljubili, da bomo imele služkinje v njem svojo sobo. Toda, ko je dom stal, so rekli, da je preveč lep, da bi bilo v njem prostora za slovensko služkinjo. Posebnega prostora nismo dobile. Dobro se tudi spominjam, kdaj tudi duhovnik ni bil več zaželen v njem. Ko so kasneje Italijani dom zažgali in so plačali odškodnino, tega denarja niso dali morda za kako zavetišče služkinj, ampak so ga razdelili med tiste, ki še rojeni niso bili takrat, ko smo dom zidali.

Pa to so bolj grenki spomini. Moram reči, da sem se najbolje počutila vedno le v družbi.

Pribežališče — Marijina družba

Kadar koli smo doživele kako razočaranje, smo se zmeraj znova zatekale v družbo. O vseh doživetjih v kasnejših letih ne bom govorila. O družbi sami pa bi kar za ves čas njenega delovanja kratko omenila, kaj je najvlažnejšega naredila.

Dekleta v mestu je družba potom Rafaelovega odseka obvarovala, da niso zašla na slaba pota. V času, ko je bil Trst veliko prometno središče, je imel Rafaelov odsek organizirano kolodvorsko stražo, tako da sta pri prihodu vsakega vlaka čakali dve družbenici in sta spremili mladega dekleta, ki je prihajalo v mesto, v varna bivališča, da ni padlo v roke brezvestnežem. Iz istega vzroka je druž-

ba ustanovila v letu 1910 Zavod sv. Marte, kjer so bile brezposelne služkinje v pošteni oskrbi. Od leta 1937 upravljajo zavod šolske sestre.

Kako močna organizacija je bila Marijina družba, je razvidno že iz tega, da si je postavila z lastnimi sredstvi Marijin dom, ki je bil odprt 1912. leta. Za to hišo smo mnogo žrtvovali, ker je bil načrt, da bodo prav pod to streho lahko na stara leta živele onemogle slovenske služkinje.

Zdaj je v tem domu sedež Marijine družbe Marije Milostljive. Tu se zbirajo dekleta ob nedeljah popoldne, tu se čutijo kakor doma.

Nobena Marijina družba ni brez petja. Tudi naša ni. Krepko je pomagala pri cerkvenem petju v petih cerkvah v mestu. Goji tudi narodno petje in pevski zbor je velikokrat nastopal pri prireditvah v domu. Tudi igre nudijo mnogo veselja in pospešujejo izobrazbo. Največ izobrazbe pa črpajo družbenice iz krščanskega časopisja in so tudi njega največje propagatorice.

Družba je podpirala tudi misijone z denarjem in oblačili. Predvsem pa seveda z molitvijo.

Za izboljšanje gmotnega stanja služkinj je skrbel odsek sv. Marte (za delo) s prirejanjem kuhinjskih in šivalnih tečajev in z izdelovanjem idrijskih čipk.

Še marsikaj je družba naredila v teh petdesetih letih.

Pogled v preteklost

Ko se oziram na vso preteklost, ki sem jo preživela v Trstu, sem Materi božji hvaležna za vse, kar mi je v teh dolgih letih dala. Najlepše dneve v svoji mladosti sem preživela v Marijini družbi. Največ sem žrtvovala za njen razvoj, pa mi tega ni žal. Življenje ni bilo lahko, kot nekateri mislijo. Trdo in obupno je bilo včasih. Pa Marija nam je dala vedno moči, da smo vzdržale.

Spominjam se našega časopisa »Svetilnik«, ki smo ga izdajale v prvih letih družbe. Spominjam se nešteto shodov. Bilo je čudovito lepo. Vesela sem, da je Marija dala prav posebno prednost v družbi preprosti služkinji. Prva prednica je bila navadna služkinja Marija Novak. Druga je bila kuharica Marija Turk, tretja hišna Ivanka Gaeta. Vse so bile preproste in so zato vedno našle pravo in pristrčno razmerje do ostalih. Zato pa je tudi

vladalo posebno v prvih desetletjih res pri-
srčno razmerje. Zato pa je tudi družba takrat
najbolje uspevala.

Če pa se spomnim vsega boja in sovraštva
Italijanov do nas Slovencev v vsej tej dolgi
dobi, sem žalostna. Sovraštvo je prihajalo tu-
di od tam, od koder ga Marijina družbenica
ne bi pričakovala, saj bi morali biti vsi pra-
vi božji otroci. Težo sovraštva pa je bila de-
ležna slovenska služkinja, ki je bila najbolj

brez moči in najmanj zaščiten. Zato pa mi-
slim, da je v slovenski služkinji najgloblja
vera v Boga, ki nas ohranja in tolaži in naj-
večja narodna zavest. Narodnega ponosa v
nas ni mogel ubiti še tako domišljavi prezir,
ker smo spoznale služkinje vso narejeno pleh-
kost svojih gospodarjev. Zato so našli »slo-
venski večeri« pravo hišo. Tem smo priprav-
ljale pot slovenske služkinje 50 let in smo
danes vesele, da smo jih dočakale.« D. K.

LJUBKA SORLI:

Domladno jutro v Brdih

*Budi se vinograd iz sladkih sanj,
polje je bilke v rosi okopalo,
izza gora je sonce posijalo —
ves pozlačen je v jutru Števerjan.*

*Od onstran meje dober dan žele
mu Kojsko, Šmartno, Dobrovo, Medana...
(O, saj več niso Brda nasmejana...
Nevidne spona jih in strah teže...)*

*Pobožal je drevesa mladi svet,
pa so nadela beli si nakit,
da se bleste ko gozdnih vil tančica...*

*Raz griče glas zvonov pobožno vre...
Pod trto kmetič sklenil je roke:
»Pozdravljena, češčena, o Devica...«*

VINKO BELIČIČ:

Sam s seboj

*Kako te naj presvetlim
s potemnelimi očmi?
Kako te naj objamem
z odrevenelimi dlanmi?
Kako te naj poljubim
s pelinastimi ustnami?*

*Listi so se mi obleteli,
sokovi se vrnili v vozle korenin.
Čez vence rdečih grmičev šušti
dremotni veter iz daljin.*

*Tiho se bliska za griči,
dež bo nocoj,
a jaz bom ko ti grmiči
sam — sam s seboj.*

STANKO JANEŽIČ:

OTROŠKI SMEH OB BREGU

Sonce je zavrnilo tamkaj izza Nanosa. Do
morja se je popeljal v svetlem siju veder, ra-
dosten odmev.

Otroci so zavrnilili vsi zapovrstjo. Komaj
da so naredili križ čez lice, pa so planili iz
postelje naravnost v borjač in zavpili: »Zor-
ko! Zorko!«

Zorka pa ni bilo. Stopila je mati iz kuhi-
nje. »Ej, otroci, kaki pa ste! Da se mi takoj
oblečete! In na molitev da ne pozabite!«

Še oče se je prikazal iz kleti, od koder je
zadišalo po raznih sodih. »Zorko že pride. V
vas je šel po opravkih.« In je naprej razbi-
jal po sodih in pripravljaval in urejal to in

ono. Strašno dobre volje je bil od vse zgo-
daj. Kakor je treba ob taki priliki. Pustil je
— ribič »piškadur« že od mlada — ribe v
morju za teden dni, da opravi imenitno, ra-
dosti polno delo: trgatav.

Otroci so se oblekli takole na pól, potem
pa so sfrčali po bregu gor proti vasi. Pri-
družili sta se jim sosedova Ivica in Mira. Saj
so se že ves teden, kaj teden, mesec ali dva
pogovarjali, kako bodo skupaj preživeli
»bendino«. Samo ta presneti Zorko, kje se
potepa zdaj, da ga ni. Brez njega vendar ne
morejo začeti.

Zagledali so ga od daleč. »Zorko, Zorko,«

so zavreščali in tekli in kričali na vse mile viže. »Hitro, hitro, čas je. Čakamo, vsi čakamo: ata, mama, vsi!« Prijeli so ga za roke in začeli teči.

»No, no, saj nam grozdje ne bo ušlo.« Razsmejana usta so se vedremu fantu še bolj razlezla.

Ko so otroci slišali o grozdu, ki so tolikanj sanjali o njem, pa jim je zdaj to veliko jutro sanje uresničene prineslo prav pod nos, so nehotе obližnili ustnice in nekajkrat požrli sline; oči pa, že itak žareče oči so se jim silno zasvetile. Zorko je to opazil. Smejal se je in delal dolge, dolge korake, da so ga komaj dohajali.

Zorko bi najrajši zavriskal. Mlademu jurtu in soncu in vsej prešerni vedrini v brk. Ej, trgategv! Čutil je radost v svojem srcu, čutil je radost v srcu otrok, da bi jo lahko grabil z rokami.

Pozajtrkovali so takole mimogrede, čeprav je gospodinja pripravila dokaj slovesno.

»No, pojdimo v imenu božjem«, je spregovoril gospodar, ki je tudi že komaj čakal, čeprav se je delal dostojanstveno mirnega. Pograbili so brentače, škafe, nožiče in škarje in so šli. Tamkaj v ozadju se je prebujal veliki Trst. Naravnost pod njimi se je belo in veselo svital Miramar. Morje pa je vsepočez od Istre do Gradeža in Devina drgetalo v radostnem, čudovito lepem, srebrnorazčesanem drgetu. S stopničaste steze so zavili skozi ozka vrata v ogrado.

»Bog nam daj svoj blagoslov, da bi kaj dosti nabrali!« Resno in slovesno je gospodar utrgal prvi grozd in s tem odprl trgategv.

»Bog daj, Bog daj!« je odgovarjala stara mati, visoka in sloka ženska sedemdesetih let in se pobožno prekrizala. »Suša je bila, pa je videti še zadosti lepo.«

»In tudi dobro je, dobro, kajne?« Beseda je bila Zorkova in vprašanje je veljalo otrokom. Zapičili so se vsak v svoj trs, vsak je pograbil prvi grozd, ki je prišel do njega, in so zobali, da se Bogu usmili. Besede zdaj res nobeden ne bi mogel spraviti iz ust. Zorka sploh razumeli niso.

»Res ni slabo.« Stara mati je pokusila jagodo, potem še eno in še eno. Tako. Prve, neučakane želje so bile utešene.

»Dragi moji, iz tega ne bo nič.« je povzel Zorko. »Treba je najprej delati, potem bomo jedli. Tako so nas učili stara mati. Zdaj

začnimo. Vidve tukaj, vidva tam, midva greva pa drugam.«

»Enkrat tukaj, enkrat tam, jutri gremo pa drugam.«

Otroci so začeli peti. Zorko z njimi in naprej. Trgategv je itak pesem. Zorkov glas je zadonel čez ves breg:

»Jaz sem muzikant,
po celem svetu znan.«

Otroci so bili še glasnejši:

»Mi smo muzikantje
po celem svetu znani.«

Pesem je plavala preko vinogradov in spremljala delo. Zorko pa je ukazoval: »Delati morate dobro in pošteno. Samo dober delavec je vreden plačila. Prvo in najbolj važno pa je, da pobirate jagode. Ivica, ti imaš drobne prstke, ti boš pobirala samo jagode.«

Stara mati je bila že dokaj spredaj pa je slišala. »Da, jagode. Pred leti je nekdo iz samih jagod napravil sto hektov vina. Ali veste, kaj je to?«

»Vemo, vemo, mati!«

Zopet pojejo. Iz srca in vsi.

S sosednega pašnika tedaj pokuka mlad fantin.

»Kar k nam, Jurko, kar k nam! Vi ste tam gori vse pretihi. Na trgatvi se človek ne sme držati kot mila Jera.«

Fantič se prerije skoz ograjo, se pridruži in že poje.

Škafi so polni. Zanesejo jih na kraj. Oče in sosedov starejši fant — nosača — natlačita vsak svojo brento, si jo naprtita čez pleča in glavo, nastavita pas, da objame spodnji del brente in vrh čela, in s počasnim korakom odideta po strmi stezi navzgor.

»Bog je ustvaril zemljico, oj zemljico...
Zemljica rodila oj trtice...
Trtica rodila oj grozdka dva...«

»Dober dan, ljudje božji! Vi ste pa dobre volje. Daleč vas je slišati; ne mogla bi zgrešiti.«

Vsi so se vzravnavali in obrnili.

»Oj Darinka, ti si! Da si prišla! Kar naprej, kar naprej! Lepo je pri nas.« Otroci so zakričali in ji tekli nasproti. Prvi ji je ponujal od grozda vso mastno roko, drugi na pol objeden grozd, tretji star pipec. Bila je sorodnica sosedovih iz mesta in so jo poznali. Pravili so že Zorku o njej, a videl jo je danes prvičkrat.

S počasnim korakom se je sijočemu dekletu bližal tudi on. »Kaj pa vstopnica, dragi moji, ali jo ima?« je narejeno resno izpregovoril študent.

»Vstopnica?« Začudeno ga je pogledalo dekle.

Zorko se je zapičil vanjo s svojimi otroško sončnimi očmi. »Da, vstopnica,« je besedoval s poredno nasmejanim glasom. »Otrok moraš biti in pa dobre volje, če hočeš v našo družbo priti.«

Vesel, nezadržan smeh se je valil pod trte in pod nje. Darinka se je tolikanj smejala in se ji je zaletelo in je kašljala kot prej Zorko. Zdelo se ji je, da je s sveta padla v sam paradiž.

Prišlo je tako, da sta z Zorkom obirala isti red. Povedala je, da je študentka kot on. Tudi dobre volje ji ne zmanjka in najlepše ji je med otroki. Ko je Zorko poslušal mehko pojoči glas in mu je pogled jadral čez globoke sinje oči, mu je nekaj čudnega legalo v srce. Postajal je vse bolj molčeč, sanjav.

A tisti hip se je zdrznil. Nad njim je v vedrini sijalo nebo, pod njim je v čudoviti sinjini utripalo morje, ves breg je zadišal po grozdju, vseokrog so žgoleli otroci.

Kot jagned vzravnal, kot nebes razsijan je Zorko zavriskal, da se je odmev kotalil po bregu. Otroci se še začudili niso. Kot na povelje so zahuškali vsi hkrati in še in še.

Zorko je pel:

„Pri nas je korajža,
pri vas je pa ni.“

Otroci so peli:

„Pri nas so otroci,
pri vas jih pa ni.“

Zorko:

„Pri nas je Darinka,
pri vas je pa ni.“

Otroci: »Vi se pa lažete...«

Opoldne je gospodinja prinesla kosilo.

Darinka je posadila veliko skledo v senco pod široko razraščenimi latniki. Zorko je razdelil žlice okoli:

»Otroci, molimo! Molimo! Jejmo!« Tako zna poveljevati samo Zorko.

Jedo. Niso lačni. Pa se jim zdi imenitno takole od daleč zajemati iz skupne skleda.

Po kosilu gredo zopet trgat. Židana volja naliva olja vedrini srca vse tja v večer.

Na kamenitem zidu sede po vrsti. Objemajo sonce, ki se jim izmika in se potaplja v globino morja.

„Glejte, že sonce zahaja...“

„Lahko noč,

Bog nam svojo daj pomoč.

Zdaj smo delo dokončali,

da bi tudi gladko spali,

vsa vročina je zdaj proč,

lahko noč.“

Ta pesem je v slovo.

Luna sije. Zvezde gore. Trgači so povečerali v sobi ob dišeči kleti. Darinka pa mora domov. Pred vrati stoji in gleda, kako luna sije in zvezde gore. Zorko pristopi naskrivoma in ji potisne v roko šop grozdja, lepo povezanega s trto. Oče mu ga je izbral kot vsako leto, da ga ponese s seboj v mesto.

»To je pa tvoja plača, Darinka. Dokler grozdja snedla ne boš, se boš vsaj še kdaj spomnila na nas.«

Pristopili so otroci. Skupaj so zrlili v nebo, ki je skrivnostno bleščalo. Iz kleti in z brega je dišalo v močnem opoju. Vsi so čutili, kako se radost spreminja v trudno opojno otožje. Natiho so zapeli zadnjo pesem v slovo. Komaj slišno so si voščili: »Lahko noč!«

OB STARI DEVINSKI ZGODBI

Sredi XX. stoletja bo menda dokončno zamrla romantika srednjeveškega življenja po Evropi. Stari plemiški rodovi so večinoma utonili v zgodovino, njihovi ponosni domovi pa so razpadli. Namesto gradov vidiš danes le še žalostne razvaline, ki jih obraščajo smreke in prepleta zeleni bršljan.

Kadar naši zgodovinarji pripovedujejo o preteklosti gradov, o fevdalnih rodovih in o borbah med njimi na naši zemlji, pravijo, da govore o slovenski zgodovini. Brez dvoma so te razvaline minulih stoletij častitljive in zanimive, saj se jih drži lep kos naše preteklo-

sti, toda zgodovina slovenskega naroda je predvsem zgodovina slovenskega kmeta tlačana, ki je bil stoletja z življenjem in smrtjo odvisen od svojega gospoda — tujca na naši zemlji. Kdor bi hotel pisati res pravo zgodovino našega ljudstva, bi moral poklicati iz grobov naše prednike, vso mogočno množico starih očetov, ki jih politična zgodovina ni sprejela v svoje imenike, vse vesele in žalostne trenutke njihovega življenja, vse njihovo delo, napore in žrtve. Glavni junak slovenske preteklosti je bil namreč slovenski kmet sam: zato bo moral pisatelj slovenske zgo-

dovine veliko bolj upoštevati našo kmečko tradicijo, ki bo dopolnjevala tuje politično zgodovinsko ogrodje. Samo zgodovina naše tradicionalnosti, stoletna izročila kmečkih delavnikov in praznikov, železnih vsakdanjih navad in običajev, iger in petja, pripovedi in verovanj, vsa nepretrganost našega ustnega izročila namreč šele izpričuje prastaro zavezo našega človeka s to zemljo in od srca do srca plete zlato vez bratstva na tej zemlji.

Ob vsem tem pa zgodovinski viri molčijo. Zato si bo zgodovinar pomagal z narodopisnimi ugotovitvami in zapisi. Stoletja namreč tradicionalna sporočila okamenijo in jih tako smemo imeti za do neke mere verodostojna zgodovinska poročila. Prav zato se mi zdi, da bi mnogi spomini, ki so spleteni ob propadajočih sivih zidinah, lahko najpopolneje prikazali razmerje naših prednikov do njegovih nekdanjih oblastnikov.

Stari devinski grad spada med najzanimivejše slovenske gradove po svoji legi in stavbi. Na skrajnem koncu Jadranskega morja, na strmi skali, ki skoro navpično pada k morskimi gladini, stojijo starodavni mogočni zidovi, ki še danes vzbujajo občudovanje vsakega popotnika. Ponosno zrejo na morje pod seboj in kadar se svetijo sončni žarki, tedaj so slovenskim ribičem na Jadranu najboljše kašipot. S svojo lego Devin ne obvladuje le morja, temveč tudi cesto, ki je držala iz Furlanije na Kras. Devinski grofje so imeli nekoč v svoji posesti vso pokrajino od Goriškega Krasa preko Komna prav do tržaškega obzidja in so bili znani po svoji krutosti v ravnanju s tlačani. Marsikatera zanimivost iz življenja pod njimi se je ohranila v »starih zgodbah«, ki sem jih zapisoval leta 1947 v Devinu, Mavhinja, Sosljanu in Cerovljah. Od 11 zapisov naj tu objavim »staro zgodbo«, ki mi jo je pravila Alojzija Metlikovec iz Sosljana, rojena 1872.

»Cenkič iz Nabrežine je šel z oslom v šti-vanski malin. V Piščem dolu na kržadi ga je ustavila neka ženska. To je bila duša. 'Ti', je rekla, 'prosim te, da mi napraviš dobroto'. — 'Kakšno?' — 'Ali imaš paternošter?' — 'Imam ga.' — 'Ben, ti boš srečen, če mi narediš to dobroto. Ti in tvoj rod in tvoj prarod, vsi bodo srečni, če mi narediš to. Ma, ne stoj se bat!' — In potem mu je povedala: 'Ti boš šel z mano. Osla pusti tukaj na poti. Ne boj se, da bi ti ga kdo vzel. Vse te bo ča-

kalo. Šla bova v stari grad. Tam bo en bank in na njem strašno velika kača z zaprtim gobcem. Tista kača bom jaz in ne stoj se me bat. Tista kača je zarotjena. Nad kačo pa bo visel mlinski kamen na tanki niti. Toda tudi tega se nikar ne boj. Nič hudega se ti ne bo zgodilo. Ko boš prišel na vrata, imej paternošter v rokah. Kača bo odprla gobec, ti pa tedaj mahni s paternoštrm v njen gobec. Tako boš rešil mene in sebe in srečen boš ti, tvoj roj in prarod. Pod bankom doli je ponižan velik zaklad: dva bednja denarja. Ko boš vrgel paternošter v kačo, bo prišel denar na vrh.' — Tako sta prišla v stari grad. Toda Cenkič se je ustrašil in zbežal pred kačo. — Ko je pribežal Cenkič do svojega osla, ga je tam že čakala duša in je strašno jokala. — 'Zakaj si tako naredil?' — 'Zbal sem se kače.' — 'Zdaj, vidiš, bom morala trpeti še do sti let. Še se bo moral roditi sin, ki bo vsadil smreko. Ta smreka bo rastla in otrok tega sina bo smreko posekal in njegov otrok bo napravil iz tega lesa zibelko. Otrok, ki bo v tej zibelki ležal, bo šele lahko mene rešil.«

STANKO JANEŽIČ:

Božje oči

*Nebo se smeje
skoz nakodrane veje
oblakov, ki sanjajo.*

*Tvoje sinje oči
ljubeče se sklanjajo,
o sreči pozvanjajo.*

*Na zemlji je ni.
Iz tvojih mehkih oči
dehti, dehti.*

*Ves svet
je maja razcvet
na Marijini dlani.*

*O da smo otroci vdani,
ob Materi zbrani
sijočih oči.*

*Nebo se smeje.
Ljubezen greje,
iz src žari,*

*med brate veje
do zadnje meje,
do večnosti.*

Oton Župančič – umetnik in človek

Ime pesnika Otona Župančiča je znano pač vsakomur, kdor je hodil v kako slovensko šolo ali se zanima za Slovence. Petdeset let je bil ta umetnik najvidnejši na našem Parnasu. Obsežno je njegovo književno delo. Bil je lirik, dramatik in prevajalec; bil je mojster slovenskega jezika. V življenju je dosegel čast in slavo kakor doslej še noben slovenski umetnik. Postal je last vseh Slovencev. Po njem je svet odkril nove duhovne poteze poldrugmilijonskega naroda med Panonijo, Gospo Sveto in Adrijo.

Župančiču je življenje poteklo mirno, brez velikih zunanjih dogodkov. Rodil se je 23. januarja 1878 na Vinici v Beli krajini – v deželici brezovih gajev, mehke govorice in otožne lepote. Na Dunaju je doštudiral za profesorja, a njegova pot je šla dalje in više. Mnogo je potoval po zapadni Evropi in si tako pridobil najširše razglede. Postal je upravnik Narodnega gledališča v Ljubljani, dokler ni stopil v pokoj. Umrl je 11. junija 1949.

Župančič je skupaj z Murnom, Kettejem in Cankarjem prenovil slovensko književnost. Ti štirje so ustvarili našo „moderno“. Murna in Ketteja je že dvajsetletna pobrala jetika. Cankar je po dovršitvi sijajnega življenjskega dela ob koncu prve svetovne vojne zrel omahnil v 43. letu življenja. Ostal je tako le Župančič. Slavo, ki si jo je pridobil z lastnim delom, je povzdignila še skrivnostna onostranska luč mrtvih mladostnih tovarišev.

Štirje so mejniki ob poti Župančičeve pesniške rasti: *Čaša opojnosti* (1899), *Cez plan* (1904), *Samogovori* (1908) in *V zarje Vidove* (1920). V teh štirih zbirkah je pred nami ves pristni Župančič: pesnik sonca, svobode in moči, pesnik širokih prsi in v višine uprtih oči, iskalec luči in miru v temah in viharjih življenja. Njegova ljubezenska pesem je bila bežna in strastna. Žu-

pančiča so pritezale važnejše, globlje stvari: domovina in pesnikovo poslanstvo v narodu.

Župančič je naš največji domovinski pesnik. Čudovite so njegove pesnitve: otožna Z vlakom, razmišljujoča Duma, zmagoslavna Naša beseda. Kdo ne pozna pesmi Na Bledu in Goriskim izgnancem? Vanje je Župančič zajel utrip vsega naroda. Verzi teh domovinskih hvalnic so mogočni, polni pesniške lepote. To niso mehki izlivi za tiho branje v uri samot. To so pesmi, ki vlivajo v srca pogum, ki jasniijo oči z žarom domovinske ljubezni in navdušenja.

Župančičeve pesmi so oblikovno izredno bogate. Odlikujejo se z zvočnostjo, s podobami in primerami. Kot ustvarjene so za deklamiranje. V njih polje življenje narave v vseh svetlobnih odtenkih, življenje človeka, slovenske skupnosti in vesoljstva. Mnogokdaj se pesnik dvigne v take višine in v tako osebni svet, da ne moremo za njim. Tedaj obstanemo in se samo opajamo z bogastvom slušnih in vidnih prvin.

Bolj ko kdo drug v naši književnosti se je znal Župančič vživeti v otroško dušo. V treh pesniških zbirkah (*Pisarnice*, *Ciciban* in še kaj in *Sto ugank*) je dal slovenski mladini pesem, katere čaru se nihče ne more ustavljati. V osnovni in nižji srednji šoli se mladina uči na pamet njegove sončne, živo nazorne pesmi. Vrslice in kitice ostanejo v spominu in v mrkih težavah življenja zveni nekje globoko v srcu zlata doba detinstva: „Ciciban teče v zeleni dan...“

Manj pomemben je Župančič kot dramatik. L. 1904 je napisal zgoščeno „dramatsko sliko“ *Noč na verne duše* in po presledku dvajsetih let tragedijo *Veronika Deseniška*. Tragedija je pol-

na izraznih lepot, a je prelirična, da bi uspela na odru.

Na prvem mestu pa je Župančič med našimi prevajalci. Tuja slovstvena dela je znal tako mojstrsko presajati v slovenščino, da je bil vsak njegov prevod — bodisi drama, roman ali pesem

odnos do stvarnega življenja? Kakšno je njegovo mesto v narodovi zgodovini?

O Župančiču je že 1916 v „Domu in svetu“ napisal umetnostni kritik Izidor Cankar tele besede: „... Usodnejša napaka pa je negotovost svetovnega

„Slehernik“ na Repentabru: pogled na del gledalcev.

— praznik naše besede. Največ je prevajal iz angleščine (Shakespeare, Dickens, Galsworthy), mnogo pa tudi iz francoščine, nemščine, španščine, italijanščine in ruščine. Kot prevajalec je kazal pot, kaka bodi slovenščina v pismu, kot dramaturg Narodnega gledališča pa je učil, kaka bodi slovenščina v govoru. Za prvo in za drugo smo mu dolžni veliko hvalo.

*

Župančič je velik pesnik, velik mojster slovenske besede. Njegove zasluge za naše slovstvo so nesporne. Toda pri velikem umetniku v majhnem narodu se radi vprašamo: Kakšen je bil kot človek? Kakšen je bil njegov

naziranje, manjka mu prepričanosti resničnega preroka, popolne notranje ubranosti, ki je mali novih dob, tvorilo stoletij.“

To sodbo je potrdil Župančič s svojo neodločnostjo v obdobju prve Jugoslavije. V letih 1929—1935 smo Slovenci preživljali krčevite kulturne boje. Braniti smo morali svojo narodnost proti težnji, ki je hotela politično in kulturno spojiti jugoslovanske narode v en sam „jugoslovenski“ narod. Slovenska zastava je bila prepovedana in politični voditelji konfinirani. V srednji šoli so uvajali učne knjige iz Beograda. Iz čitanke za nižjo gimnazijo smo morali izstriči začetni list, kjer

Oton Župančič - umetnik in človek

Ime pesnika Otona Župančiča je znano pač vsakomur, kdor je hodil v kako slovensko šolo ali se zanima za Slovence. Petdeset let je bil ta umetnik najvidnejši na našem Parnasu. Obsežno je njegovo književno delo. Bil je lirik, dramatik in prevajalec; bil je mojster slovenskega jezika. V življenju je dosegel čast in slavo kakor doslej še noben slovenski umetnik. Postal je last vseh Slovencev. Po njem je svet odkril nove duhovne poteze poldrugmilijonskega naroda med Panonijo, Gospo Sveto in Adrijo.

Župančiču je življenje poteklo mirno, brez velikih zunanjih dogodkov. Rodil se je 23. januarja 1878 na Vinici v Beli krajini — v deželici brezovih gajev, mehke govorice in otožne lepote. Na Dunaju je doštudiral za profesorja, a njegova pot je šla dalje in više. Mnogo je potoval po zapadni Evropi in si tako pridobil najširše razglede. Postal je upravnik Narodnega gledališča v Ljubljani, dokler ni stopil v pokoj. Umrli je 11. junija 1949.

Župančič je skupaj z Murnom, Kettejem in Cankarjem prenovil slovensko književnost. Ti štirje so ustvarili našo „moderno“. Murna in Ketteja je že dvajsetletna pobrala jetika. Cankar je po dovršitvi sijajnega življenjskega dela ob koncu prve svetovne vojne zrel omahnil v 43. letu življenja. Ostal je tako le Župančič. Slavo, ki si jo je pridobil z lastnim delom, je povzdignila še skrivnostna onostranska luč mrtvih mladostnih tovarišev.

Štirje so mejniki ob poti Župančičeve pesniške rasti: Čaša opojnosti (1899), Čez plan (1904), Samogovori (1908) in V zarje Vidove (1920). V teh štirih zbirkah je pred nami ves pristi Župančič: pesnik sonca, svobode in moči, pesnik širokih prsi in v višine uprtih oči, iskalec luči in miru v temah in viharjih življenja. Njegova ljubezenska pesem je bila bežna in strastna. Žu-

pančiča so pritezale važnejše, globlje stvari: domovina in pesnikovo poslanstvo v narodu.

Župančič je naš največji domovinski pesnik. Čudovite so njegove pesnitve: otožna Z vlakom, razmišljujoča Duma, zmagoslavna Naša beseda. Kdo ne pozna pesmi Na Bledu in Goriškim izgnancem? Vanje je Župančič zajel utrip vsega naroda. Verzi teh domovinskih hvalnic so mogočni, polni pesniške lepote. To niso mehki izlivi za tiho branje v uri samote. To so pesmi, ki vlivajo v srca pogum, ki jasniyo oči z žarom domovinske ljubezni in navdušenja.

Župančičeve pesmi so oblikovno izredno bogate. Odlikujejo se z zvočnostjo, s podobami in primerami. Kot ustvarjene so za deklamiranje. V njih polje življenje narave v vseh svetlobnih odtenkih, življenje človeka, slovenske skupnosti in vesoljstva. Mnogokdaj se pesnik dvigne v take višine in v tako osebni svet, da ne moremo za njim. Tedaj obstanemo in se samo opajamo z bogastvom slušnih in vidnih prvin.

Bolj ko kdo drug v naši književnosti se je znal Župančič vživeti v otroško dušo. V treh pesniških zbirkah (Pisnice, Ciciban in še kaj in Slo ugank) je dal slovenski mladini pesem, katere čaru se nihče ne more ustavljati. V osnovni in nižji srednji šoli se mladina uči na pamet njegove sončne, živo nazorne pesmi. Vrstice in kilice ostanejo v spominu in v mrkih težavah življenja zveni nekje globoko v srcu zlata doba detinstva: „Ciciban teče v zeleni dan...“

Manj pomemben je Župančič kot dramatik. L. 1904 je napisal zgoščeno „dramatsko sliko“ Noč na verne duše in po presledku dvajsetih let tragedijo Veronika Deseniška. Tragedija je pol-

na izraznih lepot, a je prelirična, da bi uspela na odru.

Na prvem mestu pa je Župančič med našimi prevajalci. Tuja slovstvena dela je znal tako mojstrsko presajati v slovenščino, da je bil vsak njegov prevod — bodisi drama, roman ali pesem

odnos do stvarnega življenja? Kakšno je njegovo mesto v narodovi zgodovini?

O Župančiču je že 1916 v „Domu in svetu“ napisal umetnostni kritik Izidor Cankar tele besede: „... Usodnejša napaka pa je negotovost svetovnega

„Slehernik“ na Repentabru: pogled na del gledalcev.

— praznik naše besede. Največ je prevajal iz angleščine (Shakespeare, Dickens, Galsworthy), mnogo pa tudi iz francoščine, nemščine, španščine, italijanščine in ruščine. Kot prevajalec je kazal poť, kaka bodi slovenščina v pismu, kot dramaturg Narodnega gledališča pa je učil, kaka bodi slovenščina v govoru. Za prvo in za drugo smo mu dolžni veliko hvalo.

*

Župančič je velik pesnik, velik mojster slovenske besede. Njegove zasluge za naše slovstvo so nesporne. Toda pri velikem umetniku v majhnem narodu se radi vprašamo: Kakšen je bil kot človek? Kakšen je bil njegov

naziranja, manjka mu prepričanosti resničnega preroka, popolne notranje ubranosti, ki je mali novih dob, tvorilo stoletij.“

To sodbo je potrdil Župančič s svojo neodločnostjo v obdobju prve Jugoslavije. V letih 1929–1935 smo Slovenci preživljali krčevite kulturne boje. Braniti smo morali svojo narodnost proti težnji, ki je hotela politično in kulturno spojiti jugoslovanske narode v en sam „jugoslovenski“ narod. Slovenska zastava je bila prepovedana in politični voditelji konfinirani. V srednji šoli so uvajali učne knjige iz Beograda. Iz čitanke za nižjo gimnazijo smo morali izsličiti začetni list, kjer

je bil natisnjen Cankarjev slavospev slovenski zemlji in slovenskem narodu. Takrat bi bil moral v imenu Slovencev povzdigniti glas Župančič kot najvišja kulturna osebnost, četudi bi bil kaj tvegal. Toda on je molčal. Njegova pot ni bila premočrna, odločna in spodbudna. Živel je odmaknjen od velikih dogodkov, kot da bi se ga ne tikali.

Upravičeno je torej v knjigi Oton Župančič (1934) zapisal književni kritik Josip Vidmar: „... Videli smo, očitali in obtoževali Župančiča, da ni pokazal pravega smisla za vse to novo snovanje v narodu. Morda so očitki resnični, morda je Župančič delal napake, eno je gotovo: izgubil je svoje centralno mesto v narodu. Vzrokov za njegovo miselnost, ki je ne moremo smatrati za skladno in občutljivo za osrednjo voljo naroda, je lahko mnogo...“

Le če upoštevamo, da je Župančič pesnik eno in Župančič-človek drugo,

bomo lahko razumeli tudi njegov odnos do najnovejše dobe v zgodovini našega naroda. Župančič je to dobo uslužno pozdravil z zbirkama *Zimzelen pod snegom* in *Veš, poet, svoj dolg?* Zgodilo se mu je tako kot že večkrat prej: stvarnemu življenju se je premočno približal, hotel mu je biti tolmač in glasnik, pa se je zgubil. Zato sta te dve zbirki le slaboten odsev nekdanje umetniške veličine. „Njegovo oko je ustvarjeno za čiste, svetle razglede, za prostrane daljave; v zadušnih mrakovih globin‘ pa je nezanesljiv,“ je petnajst let pred Župančičevo smrtjo zapisal Josip Vidmar.

Ta tragični notranji spor med velikim umetnikom in majhnim, šibkim človekom je kriv, da je odšel Župančič v zgodovino ob mešanih čustvih slovenskega naroda. Toda prišel bo čas, ko bodo bridke sence sedanjega časa izginile. Šele tedaj bo moči izreči v Župančiču-človeku točno in pravično obsodbo.

Biseromašnik Jožef Kosovel

Precejšnji del zgodovine župnije Štandrež pri Gorici je združen z imenom Jožef Kosovel, ki je kot upokojeni župnik umrl med svojimi bivšimi ovčicami dne 20. februarja 1949. Saj je v tej župniji služboval 46. let. Nato pa je še nekaj živel v Štandrežu kot upokojenec. Pokojnine je dobival mesečno 1600 lir. Jasnó je, da s to vsoto ni mogel živeti niti en teden. Ako bi mu njegovi župljani ne pomagali z darili in naročenimi sv. mašami, bi moral umreti za lakoto. Ob tem se mora človek pomilovalno nasmehniti, ko bere ali sliši od novodobnih »osrečevalcev«¹ ljudstva, da so duhovniki kapitalisti in izžemalci delovnega ljudstva.

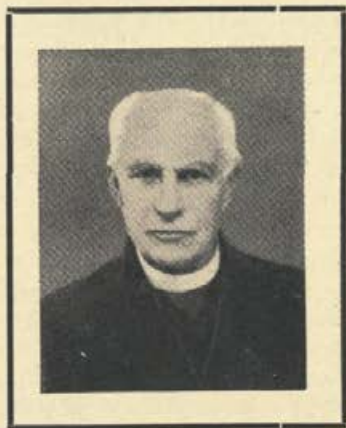
Pokojni g. biseromašnik se je rodil pred 91 leti — 23. novembra 1858 — v znani Kosovelovi hiši v Selu (župnija Batuje) na Vipavskem. Starši so nadarjenega dečka poslali v mestne šole v Gorico, češ da je preslaboten za kmečko delo. V mestu je doživljal usodo večine slovenskih dijakov svoje dobe: bil je večkrat lačen kot sit. Rad je pripovedoval, kako mu je skrbna mati peš nosila v

Gorico (16 km) vsak teden hleb koruzne pogache. To je imel za »priboljšek«² k revni gorški hrani do drugega četrtka, ko se je mamica zopet prikazala z božjim darom. Nehote se človek ob tem spomni Cankarja in njegove matere. Dijaki naše dobe bi v takih razmerah pobegnili iz šol, a stari so znali vztrajati tudi v pomanjkanju, čeprav so s praznim želodcem v zimskih mesečnih nočeh večkrat zapeli: Bledi mesec, tebi tožim — svoj na svetu lačni stan.

Da se že itak šibki dijak ob taki hrani ni obredil, je razumljivo. Kljub temu pa je Jože vsako leto dovršil svoj gimnazijski razred. Po končani maturi je stopil v bogoslovje in 7. junija 1884 je bil posvečen v mašnika. Vse življenje se mu je poznalo, da je v svoji mladosti stradal. Suh je bil kot trlica, gibčen kot veverica, trdnega zdravja ni bil nikoli. Zlasti so mu nagajali živci. Pri svejih opravkih v cerkvi in uradu pa je bil natančen.

Prvo službo je imel v Devinu, kjer je kaplanoval. Takrat je Devin imel še čisto slovensko lice. Čez pet let je odšel za kaplana v

Kamnje, l. 1892 pa je zaprosil za svojo rojstno župnijo Batuje, kjer ga je ustoličil za župnika bogoslovni profesor dr. Anton Gregorčič, takratni politični voditelj goriških Slovencev. Ta je stavil na Kosovela velike nade, katerih pa mladi duhovnik ni opravičil, ker mu politično organizatorično delo ni prijalo. Že itak je imel v svoji župniji veliko nevšečnosti zaradi starega, že ukoreninjenega nesoglasja med podružnico v Selih in sede-

žem župnije v Batujah. Spoznal je, da je le preresnična beseda: nemo propheta in patria, to se pravi, da nihče ne more biti z uspehom za preroka v svojem domačem kraju. Zato je ta voz na kratko presekalo: nekega dne je brez slovesa izginil iz župnije in odšel v Štandrež. Tu ga je v juliju 1896 ustoličil msgr. dr. Andrej Pavlica, tedanji stolni vikar v Gorici.

V tej župniji si je pokojni biseromašnik postavil trajen spomenik s tem, da je v letu 1900 sezidal novo prostorno župno cerkev sv. Andreja, ker je stara postala zaradi visokega prirastka župljanov premajhna. Najprvo je razširil trg okoli cerkve. Vse se je zgodilo na

pobudo ljudstva. Pasti so morale v ta namen kar štiri starinske hiše in na tem prostornem stavbišču je zrasla nova cerkev z visokim zvonikom, ki je danes veličastno središče štandreški vasi. Prva svetovna vojna je cerkvi sicer prizadejala hude poškodbe in župnik sam je moral z ljudstvom bežati v zaledje. Prišel pa je le do Ajdovščine, ki je takrat bila brez župnika. Tam se je ustavil in je pastiral v splošno zadovoljstvo Ajdovcev do konca vojne. L. 1919 se je spet vrnil v ljubljeno, a zelo porušeni Štandrež in je z vojno oškodnino obnovil cerkev s prejšnjim sijajem.

Kot župnik je bil skrben oče svojih faranov. Bil je dober govornik, kratek in jednat. Govoril je vedno dobro pripravljen iz srca v srce, tako da so verniki od vsake pridige odnesli globoko zasejano seme božje besede.

Po značaju je bil odkritosrčen; hinavščine ni trpel, a tudi opravljanja ne. V družbi ni silil v ospredje; rajši je poslušal kot govoril. Da bi si utrdil šibko zdravje, je dolga leta vsak dan do pozne jeseni hodil na trenutno mrzlo kopel v bližnjo Sočo. To mu je podaljšalo življenje. Zadnja leta je večkrat tožil: Ne vem, kaj me še drži tu na svetu. Vsi moji sošolci, pravi hrasti, so že davno v večnosti; le jaz, ki sem bil med njimi pravi slabik, moram še nositi križ in težo dneva.

In nosil je križ visoke starosti prečudno krepko do sv. Andreja 1948, to je do dopolnjenega 90. leta. Vsak dan in ob vsakem vremenu je točno ob svoji zgodnji uri pricapljal do precej oddaljene cerkve, točno vsak dan je po kosilu šel po vasi na sprehod še tja do božiča. Nato pa Štandrešci »starega gospoda« niso več videli na cesti. Svečica njegovega življenja je tisto zimo dogorela. Farani so mu zložili še zadnjo zbirko za pogreb, katerega se je udeležil dobesedno ves Štandrež.

SVETLOBA IN TOPLOTA

Temni in mrzli postanejo naši dnevi šele tedaj, ko ugasne v našem srcu sveti ogenj božje in človeške ljubezni. Ne smeš tako dolgo čakati, da te bo že sonce obsijalo. Luč tvoje duše naj pozdravi vse, katere na potu srečuješ.

Zadovoljstvo napravi tvojo dušo svetlo in toplo; jeza in nevolja pa jo pokrijeja s črnimi oblaki.

Vsaka premišljeno zgrešena trdosrčnost ugasne v naši duši eno lučko.

Dekan Jožef Godnič

Ko smo v Štandrežu kropili na mrtvaškem odru ležečega biseromašnika g. Kosovela, je preko meje prišla vest, da je v Dornbergu dan pred njim (19. februarja) nenadoma umrl tamkajšnji dekan g. Jožef Godnič, ki je bil zelo značilna osebnost med duhovniki goriške nadškofije.

Rojen je bil kot cerkovnikov sin v Komnu na Krasu dne 20. aprila 1884. Večino svoje mladosti pa je preživel pri stricu, duhovniku Josipu Godniču, ki je bil dolga leta kurat v Grgarju pod Sveto goro. Ta je imel odločilen vpliv na razvoj nadarjenega nečaka. Dal je fanta študirat v Malo semenišče v Gorico. O počitnicah pa je bil dijak v vzorni šoli svojega strica, ki je slovel kot izvrsten katehet in vzgojitelj mladine.

Tu se je dijak priučil ljubezni do reda,čnosti, ljubezni do šolske mladeži, gorečnosti za verske organizacije, pristne pobožnosti, neutrudne delavnosti in požrtvovalnosti. Posnemal je strica celo v pisavi. Oba sta imela krasno pisavo; to je v časih, ko še ni bilo pisalnih strojev, tudi nekaj zaleгло.

V mašnika ga je posvetil pok. nadškof dr. Sedej dne 14. julija 1907. Takoj nato so ga poslali za kaplana v Volče, čez par let pa za vikarja v Ravnico pri Grgarju, kjer je ustanovil Marijino družbo. Svetovna vojna ga je uvrstila med vojne kurate. Z regimentom je potoval od fronte do fronte prav do razsula Avstrije. V tem času je obogatel na dragocenih življenjskih izkušnjah. Življenju med vojaki je treba pripisati, da je pokojni g. Jože postal silno pozoren na dogodke okoli sebe. Vse je videl in slišal, zanimal se je za vse potankosti javnega življenja.

Po končani vojni je prišel v domovino. Leta 1921 je postal župnik (pozneje dekan) v Dornbergu. Tu je razvil bogate zmožnosti v dušnopastirskem delu. Zgledno je vodil Marijino družbo, z vso slovesnostjo je posvečeval cerkvene praznike, vsako leto je svojim vernikom pripravil duhovne vaje s pomočjo redovnih in drugih pridigarjev, fante pa je pošiljal v zaprte duhovne vaje. Ker zaradi pomanjkanja duhovnikov ni imel kaplana, je kaplanijo priredil v Marijin dom. Svojega strica pa je vzel k sebi, da mu je pomagal v spovednici in, dokler je mogel, tudi na priž-

nici. Tako je bila dornberška župnija ena izmed najvzornejših župnij na Goriškem. Skrbel je tudi za župno cerkev, katero je vso prenovil od oltarne slike sv. Danijela, farnege patrona, doli do krstnega kamna in orgel. Poleg zakristije je sezidal cerkveno dvorano, da je učil v njej verouk, ko je bil duhovnikom vstop v šolo prepovedan.

Kot skrben dušni pastir je posvečal še posebno pažnjo dečkom, pri katerih je zasledil poleg nadarjenosti tudi nagujenje za duhovski stan, in dekletom, ki so kazale poklic za redovništvo. Ni je zlepa župnije, ki je dala Bogu zadnjih letih toliko duhovnikov in redovnic kot dornberška.

Zadnja leta druge svetovne vojne so prinesla tudi g. Jožetu kakor vsem duhovnikom, ki hočejo ostati zvesti svojemu Bogu in svojemu rodu, veliko kupo grenkobe. Prvi požirek te grenkobe je izpil, ko so v Dornbergu ubili vzornega katoliškega moža in zavednega narodnjaka Ivana Brica in je potem zaradi terorja komunistov imel velike težave s pogrebom ubitega »reakcionarja«. Župnik je postal otožen in zamišljen: Kam to pelje? Po priključitvi l. 1947 je pripeljalo tudi njega, starega in bolehnega moža v ječo. Takoj prve božične praznike je preizkušal novo »svobodo« v solkanskih zaporih. Zakaj so ga zaprli, ne vemo. Po novem letu je prišel iz preiskovalnega zapora duševno in telesno strt in uničen, on, zvest sin svoje slovenske in krščanske matere. Uvidel je, da se okoli njega vse podira, kar je starega poštenja ostalo med ljudmi. Tolažilo ga je le to, da je vedno več ljudi spregledovalo hinavsko krinko in se je začelo vedno bolj oklepati Boga in cerkve.

Sredi teh stisk je prišla ura rešitve tudi zanj. Hud napad bolezní je v noči pred drugo predpostno nedeljo zrušil v njem še zadnjo odporno silo; lepo previden je izročil svojo trpinčeno dušo Stvarniku. Namesto k njegovi maši je dornberški zvon drugi dan zvonil k molitvi za pokojnega župnika-dekana.

Vsem, ki so ga poznali, ostane g. Jože svetel vzor gorečega dušnega pastirja in budnega čuvaja verskih in narodnih svetinj med Slovenci.

Katoliške organizacije na Tržaškem

V osrednji Sloveniji so imeli katoličani ves čas do konca zadnje svetovne vojne najštevilnejše in najdelavnejše politične, ljudskoprosvetne in kulturne organizacije. Vsak pravičen zgodovinar priznava in bo moral vedno priznati njihovo veliko delo in uspehe.

Tudi na obrobjih Slovenije, v pokrajinah ob njenih mejah so opravljale katoliške organizacije veliko poslanstvo, tako na Koroškem, na Goriškem in na Štajerskem. Manj pa je bilo razgibano katoliško organizacijsko življenje v Trstu in v njegovi neposredni okolici.

Po zadnji vojni so katoličani povsod v svetu začeli z močno delavnostjo. Samo tam, kjer so nedemokratski režimi prepovedali Cerkvi in katoličanom vsako organizirano delo, ni bilo čutiti nobenega življenja. Zato pa so se dovoljene in od režimov podpirane organizacije izživljale predvsem v velikih masovnih nastopih in paradah.

Tako je bilo tudi v Trstu nekaj mesecev po premirju 1945. leta. Kmalu pa so postale razmere take, da je bilo mogoče tudi slovenskim katoličanom organizirano delovanje.

Spričo tega, da se je vrnilo v Trst več slovenskih izobražencev, ki so pričeli z delom za novo slovensko šolo, ki so jo zavezniki ustanovili, z delom pri radiu in po drugih zavezniških uradih, so začutili najprej izobraženci potrebo po katoliški organizaciji. Tako so ustanovili že ob koncu 1945. leta svoje **Slovensko katoliško akademsko starešinstvo**.

Člani te organizacije so lahko postali vsi akademsko izobraženi Slovenci, ki so čutili živo potrebo po organizaciji katoličanov. Organizacija ima namreč namen pripomoči k verski in kulturni poglobitvi svojih članov. Razen tega pa starešinstvo zastopa tudi v javnem življenju katoliška in človečanska načela in si prizadeva, da bi tudi na Tržaškem zavladal duh med-

narodnega bratstva in ljubezni. Slovence pa hoče družiti v delu za močno narodno in versko udejstvovanje.

Slovensko akademsko starešinstvo je potem začelo s pripravo še ostalih organizacij. Tako je bila malo za tem ustanovljena **Organizacija katoliških akademikov**, potem **Organizacija katoliških akademičark** in nekaj mesecev kasneje tudi **Organizacija katoliških dijakov in dijakinj**. Zaradi istih ciljev je bila potem ostvarjena **Zveza slovenskih katoliških izobražencev v Trstu**, ki veže vse te organizacije in usmerja njihovo delo. V Zvezi so zastopniki vseh omenjenih organizacij. Zastopstvo Zveze slovenskih katoliških izobražencev v Trstu se je udeležilo o veliki noči 1947 mednarodnega kongresa Pax Romane v Rimu. V zadnji vrsti v sredi sedi tržaška delegacija (pod napisom: Slovenie). Zastopala je vse katoliške slovenske organizacije. (Iz osrednje Slovenije seveda ni smel priti nihče na kongres.) Tako so tržaški izobraženci na mednarodnem zborovanju opozorili svet, da žive v Trstu tudi katoliški Slovenci.

Vse te organizacije so izključno kulturnega značaja. Njihovo delo je tiho in sistematično, brez vsakega zunanjega glasnega poudarjanja. Od ustanovitve do danes so doživele te organizacije tudi manjšo ali večjo spremembo v notranji organizaciji, cilj pa je ostal do danes isti. Dijaška veja se je preimenovala v **Slovensko dijaško zvezo**, ki izdaja tudi svoj dijaški list „Mlada setev.“

Kasneje je dozorela tudi potreba po organizaciji neizobražencev, dalje potreba po politični organizaciji katoličanov, po različnih strokovnih organizacijah in tako dalje. Iz tega so zrastle do danes še te organizacije:

Slovenska krščansko socialna zveza, ki zastopa in predstavlja tržaške katoličane na političnem področju. Zveza je naslednica skupine katoličanov, ki je že prej bila sestavni del Demokratske zveze. Pokazale so se

namreč potrebe, da katoličani tako kot po vsem svetu sami skrbijo za uveljavljanje slovenskih in katoliških načel v javnem življenju. Zato ker so pač katoličani sami najbolj in večkrat tudi izključno oni prizadeti pri tem uveljavljanju. Delo Zveze se je odražalo v dveh smereh: v ljudsko prosvetnih večerih in velikih prosvetnih prireditvah in pa v stalnem in skrbnem zasledovanju javnih dogodkov na Tržaškem in v svetu, ki so se posredno ali neposredno dotikali slovenskega vprašanja sploh in posebej še vprašanja Slovencev na Tržaškem in tržaških katoličanov. Do vseh dnevnih dogodkov je Zveza zavzemala svoje stališče in skušala zaščititi narodne in katoliške interese s spomenicami, deputacijami in podobno. Pri občinskih volitvah je Zveza nastopila skupno z ostalimi slovenskimi demokratičnimi političnimi organizacijami.

Naslednja organizacija, ki jo je rodila tudi potreba in čas, je **Organizacija slovenskih katoliških učiteljev**. Šola je gotovo najvažnejša prosvetna ustanova Slovencev na Tržaškem. Pri vzgoji mladine ima katoliški učitelj še posebne važne naloge. Organizacija mu hoče pri tem pomagati. Predvsem je poglobljala strokovno in pedagoško znanje učiteljev ter proučevala z veliko skrbjo razmere in okolje, v katerem živi šolska mladina. Tako more učitelji mnogo uspešneje opravljati svoje poslanstvo.

Razen teh organizacij pa so nastala še društva, pevski zbori in podobne organizacije v podeželju in to v neposrednem stiku s slovenskim duhovnikom. Uspeh njihovega dela bo viden čez leta, v kolikor ni viden že zdaj.

Katoliške organizacije se vedno bolj utrjujejo na Tržaškem. Resnica je namreč zelo očita: komunizem samo fistih Slovencev ni zajel, ki so bili v najtrdnjšem stiku s Cerkvijo. In samo iz tehi jeder je polagoma moglo zrasti demokratično gibanje na Primorskem. Prvo časopisje, ki je neustrašeno odkrivalo zmožo že od avgusta 1945. leta, so ustvarile katoliške organizacije na Primorskem. Jasno pot so kazale Slo-

vencem katoliške organizacije, ki se niso nikdar oddaljile od Cerkve. Četorej nekateri govore, da katoličanom niso potrebne organizacije, govore to zato, ker se teh organizacij bojé. Po vsem svetu so katoličani organizirani, zato bomo tudi na Tržaškem. Mi sami pa najbolj vemo, da so nam te organizacije živa potreba. Zato bomo neustrudno delali v njih za lepšo bodočnost slovenskega naroda in za lepšo bodočnost katolicizma in katoličanov.

LJUBKA ŠORLI:

Romanje

*Na Sveto goro romarjev krdelo
se k Materi ponižanih pomika,
od koder se nebeška luč svetlika
njim, ki je od solzâ jim lice velo.*

*Marija vabi: »Ljudstvo, ki trpelo
iz dneva v dan si in ti bol velika
ko ocean je, ki nebes dotika
se na obzorju neizmernem smelo,*

*pred moj oltar gorje položi svoje,
solze vse grenke pred menoj iztoči,
težave vse potoži mi in boje.*

*Ne boš odšlo od mene brez pomoči —
vstajenja pesem ti srce zapoje,
saj kmalu i zate ta dan napoči.«*

Jesenska

*V bregu plaho in boječe
bela breza toži ...
Meni zdi se, ko da psalme
moli angel božji ...*

*Drobna ajda se čez noč je
v njivi razcvetela ...
Kakor da me skrita rana
spet je zbolela ...*

*Vseokoli se ciklamni
bohote opojno ...
Le srce je kakor morje
v meni nepokojno ...*

KAJ JE TAM ZADAJ . . .

Ob toplih poletnih večerih rad poležavam v mehki travi na griču nad mojo bajto. Nedaleč tam spodaj hrumi mesto kot panj čebel v poldanski vročini: bučanje avtomobilskih hup, drdranje vozil, kričanje otrok in lajež psov v predmestnih vilah. Če le dvignem glavo, vstane iz teme pod nogami morje lučk. Trudno in naveličano brle iz prahu in dima in kakor magična očesa, zdaj zelena, zdaj rdeča, mežikajo na cestnih križiščih signalne svetilke. Toda v medel svit zavrt oblak prahu in dima in vse, kar se pod njim skriva, mi je znan, dobro znan in zato me ne zanima.

Zlekнем se po travi. Glej, tudi nad mano je morje lučk. Pa vedre so in vesele, umite in spočite mežikajo poredno in izzivalno nizzdol. Čim bolj strnim vanje, tem globlje se mi — kakor sveder v mehko lipovino — ugreza v možgane vprašanje: kaj je tam zadaj . . . ?

VSEMIKJE

„Molče zvezdice jasne“, pravi pesnik, „odgovora ne dajo.“ Astronomu in fiziku in kemiku pa se je v tisočletnih prizadevanjih le posrečilo pogledati prav globoko v srce in obisti teh molčečih sfingov. Našli so pota in izumili naprave, s katerimi love mežikajoče poglede skrivnostnih vestalk na nebesnem svodu. Skrbno opazujejo barvo in svetlost njihovih oči in prodirajo v globine njihovega zagonetnega bistva. Kot ogromna topovska žrela zevajo noč in dan proti nebu cevi pošastnih daljnogledov, katerih leče merijo v premeru dva do tri ali celo pet metrov. Ogromna kukala love poredne, majhne pramene, ki se pode od zvezda z nesluteno hitrostjo 300.000 km na sekundo. Leče velikanke povijajo slabotne pramene v močnejše snope in jih mečejo na mizo pred zamisljenega zvezdoslovca. Ta jih fotografira, vtika jim pod pazduho termometer in opazuje njihovo temperaturo,

meri dolžino njihovega koraka in barvo njihove polti, razkraja jih v mavrične barve in tehta. Navidez nepomembne podatke in suhe številke sklada kot bistroumni detektiv v razumljivo celoto. Dan na dan je slika sveta bolj jasna in popolna, odkriva se nam njegova preteklost in usoda v bodočnosti.

Naš planet, nekdaš središče vsemirja in stvarstva, se je skrčil v malopomemben prašek v drobovju velikanske ure. Niti s svojim očetom Soncem se ne more kosati. Saj je to tako veliko, da bi Zemlja z Luno okoli sebe našla v njem dovolj prostora. Sonce ima pa poleg Zemlje še osem drugih sinov in hčera — planetov, ki v različnih razdaljah plešejo okoli njega. Že naš planet je od Sonca tako zelo oddaljen, da bi topovska krogla, v slučaju vojne med Zemljo in Soncem, šele čez 6 let priletela na Sonce. Celo brzonomi svetlobni žarki rabijo za to po 8 minut. Toda to je prava malenkost v primeri z oddaljenostjo Plutona, najmlajšega člana naše družine. Sončni žarek se poli celih 6 ur, preden ga doseže.

Število drugih zvezda je nepopislno veliko. S prostim očesom utegnemo našleti na nebesu kvečjemu kakih 3000 zvezd, z navadnim daljnogledom pa že 120.000. Najboljši sodobni teleskopi pa jih pokažejo do 1500 milijonov. Zvezde, ki jih vidimo na nebesu, so po večini stalnice, našemu Soncu podobne ognjene krogle. Njihove razdalje so tako velike, da jih s kilometri ne moremo izraziti. Kot dolžinsko enoto jemlje zvezdoslovec merilo, ki je tako dolgo, kakor je dolga pot, ki jo napravi svetloba v enem letu. Naša najbližnja stalnica se menuje alfa — Centauri in je od nas oddaljena le 4-svetlobna leta. Družina našega osončja pa ni povsem samostojna. Je le ena izmed premnogih družin, ki so med seboj povezane v zvezdno državo — Rimsko cesto. Ozemlje te države ima obliko krožnika, katerega rob vidimo na nebesu kot Rimsko cesto. Naša sončna družina se

mora nahajati nekje v sredini tega krožnika. Premer rimske ceste znaša 40.000 svetlobnih let! Država Rimske ceste ima 100 milijonov prebivalcev — zvezda. Precejšen narod, kaj ne! Pa tudi tu še ni konca! Tam zadaj so še

ne meglice, ki jih z daljnogledi še opazimo, so pa v razdalji 500 milijonov svetlobnih let. Žarek s teh zvezda, ki ga zvezdoslovec danes ujame, se je bil odpravil na pot, ko zvezdoslovca še ni bilo med živimi, ko človeka še sploh

Ogromni teleskop na gori Palomar v Kaliforniji, katerega zrcalo tehta 20 ton in ima 5 metrov premera. Z njim prodrejo v vesemirjev globino 1,000,000,000 svetlobnih let.

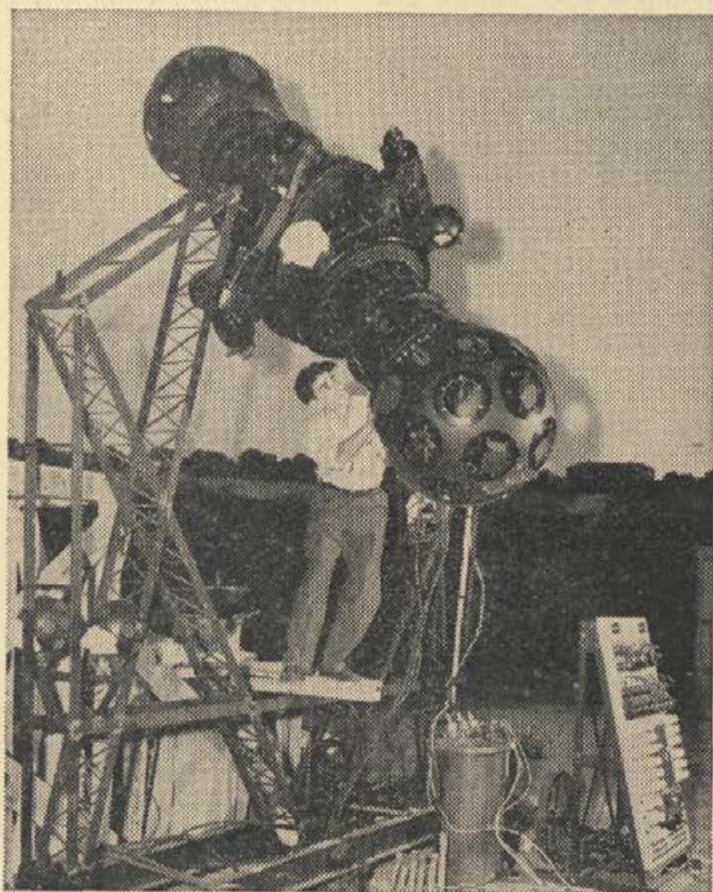
druge zvezdne države, ki se vidijo skozi daljnoglede kot majhne, polževo zavite meglice in jim zato pravimo spiralne meglice. Našo sosednjo najbližnjo zvezdno državo vidimo v ozvezdju Andromede in je od nas oddaljena 700.000 svetlobnih let. Najbolj oddalje-

ni bilo na zemlji, ko je bila zemlja še „pusta in prazna“, morda še žareča ali celo plinasta.

Hudomušni žarki z zvezda pa vedo povedati še mnogo več. Zvezde so zgrajene iz iste snovi kot Zemlja. Nič novega pod soncem! Razlika je samo

v tem, da se ista snov na različnih zvezdah nahaja v različnem stanju, glede na temperaturo, ki vlada tam. Na površju Sonca znaša temperatura 6000°C , v njegovi sredini pa 20.000°C . In vendar velja naše Sonce med svojimi vrstniki kot betežen, ugašujoč starec. „Odkod neki ta nepopisna vročina“, boš morda vprašal. Odgovor na to vprašanje pojasnjuje hkrati skrivnost atomske bombe. Obstojajo neka-

energijo, ki ji pravimo atomska energija. Taka prvina je n. pr. uran. Prvotna atomska bomba je bila nekaka škatlja, ki je vsebovala približno 1 kg urana. Posebno netilo je povzročilo, da je v škatlji zaprti uran ves in naenkrat razpadel. Kakšna katastrofa je bila to! Le 1 kg urana! En m^3 urana skriva v sebi toliko atomske energije, da bi mogla ta v hipu dvigniti ku- bični km vode (= 1 bilijon kg) 27 km

Gradnja velikega planetarija na univerzi v Sev. Carolini v USA. Planetarij ponazorjuje kroženje planetov našega osončja.

tere rudninske prvine (na Zemlji so danes že zelo, zelo redke), ki nimajo nobenega obstanka, ampak razpadajo nenehoma kakor gobavec pri živem telesu. Kos za kosom odpada od njih in iz njih nastajajo nove prvine. Lepilo, ki je držalo prej skupaj njihove sestavne dele, se pri razpadu prelije v ono

visoko v zrak. Sedaj pa pomisli, da vsebuje Sonce podobnega goriva milijonkrat več, kot znaša teža vse Zemlje!

Neznatni svetlobni žarki vedo še več! Pripovedujejo o velikem nemiru in veliki nervozi, ki vlada tam daleč. Zgleda, kakor da bi se bile zvezdne

države na neki davni konferenci skregale in sprle in beže sedaj z vrtoglavo naglico vsaka v svojo smer. Kdor zna žarkom pravilno stopiti na prste, mu odkrijejo celo smer, v katero beže posamezne meglice in hitrost, s katero se premikajo. Ti podatki kažejo, da beže meglice narazen prav tako, kot da so bile nekoč zbrane na istem mestu, v točki, ki baje ni daleč od nas. Zdi se, da je današnje vesemirje območje, kjer je nekoč eksplodirala nekaka atomska bomba; to, kar danes gledamo v vesmirju, so samo še na vse strani leteči šrapneli. Ker nam žarki povedo hitrost, s katero drve šrapneli, nam je mogoče zračunati približen trenutek, ko se je eksplozija zvršila. To se je moralo zgoditi nekako pred 5 milijardami let. Taka bi bila nekako starost sveta. Presenetljivo je dejstvo, da nas drugi načini računanja privedejo do iste številke. Kako čudovito je vse to in kaj bomo še vse zvedeli, ko bomo naše naprave še bolj poostrili! Morda ne mnogo več! Z najbolj popolnim in daljnosežnim kukalom bi končno ne videli drugega kot morda sami sebi v hrbet. Posrečilo se je dokazati, da sončni žarki niso tako ravni in premočrtni, kakršne se kažejo na Zemlji. V svetovnem prostoru potujejo v krivih črtah in vijugah. Sklepamo, da teko po določenih tračnicah, ki jim jih predpisuje prostor in da prostor ni raven, kakor bi si človek mislil, ampak ukrivljen. S prostimi čutili seve tega ne moremo zaznati, kakor bi stena, ki se plazi po fleh in ki pozna le levo in desno ne pa navzgor in navzdol, nikdar ne mogla dognati, da je Zemlja krogla in ne ploskev. Tako je tudi za našo predstavo svet raven prostor, raven prostor brez konca. V resnici pa je prostor ukrivljen in svet v njem končen, čeprav nima konca, kakor je tudi krogla omejena, dasi nima konca.

ATOM...

Če si mi sledil, dragi prijatelj, na nariini poti skozi svetove neizmernih dimenzij, te povabim, da se obrneva sedaj v nasprotno smer in obiščeva kraljestvo neskončno majhnih svetov. Tu-

di ti obstojajo prav tako resnično kot spiralne meglice. Prav tako so čudoviti in čeprav nedopovedljivo majhni, nam niso manj dostopni kot oddaljene meglice.

Vzemi kocko, ki jo rabiš pri igri „Človek ne jezi se“ (trob je približno 1 cm dolg). Nastavi čez sredino nož in udari po njem! Kocka razpade v dva dela. Vzemi enega od obeh delov in ponovi z njim isto! In z enim od dobljenih delcev zopet isto! Ko boš to delitev ponovil 12 krat, boš prišel že do tako drobnih delcev, da z nožem ne bo šlo dalje. Bolj spreten je zlatar. Ku- bični milimeter veliko kocko zlata razvalja v ploščico s površino 100 cm². Preprost račun ti pokaže, da znaša debelina tega lističa samo 0,0001 mm. Misli si, da iz tega lističa zopet izrežeš kocko, katere robovi imajo debelino lističa. Take kocke niti z dobrim drobnogledom ne bi mogel videti. Toda deljivost gre še dalje. Gotovo poznaš dišavo, ki se imenuje vanilija. Ako razpršiš le 0,000001 mm³ te dišave v enem litru zraka, jo nos že zazna. Obstojata neka kemijska spojina, ki se imenuje merkaptan. Ta smrdi tako neznosno, da ne zdržiš v sobi, če se v njej nahaja že 0,000000000000 mm³ te snovi na liter zraka. Še manjše delce dobimo, če raztopimo sladkor v vodi. Preko te meje deljivost sploh ne gre. Delce v vodi raztopljenega sladkorja imenujemo molekule. Tudi molekulo moremo sicer še dalje deliti, toda pri tem dotična snov razpade. Molekule sladkorja moramo s kemijskimi sredstvi zdrobiti v še manjše delce, ti delci pa niso več sladkor, temveč ogljik, vodik in kisik, iz katerih je sestavljen sladkor. Te delce imenujemo atome.

Če hočeš imeti predstavo o velikosti atoma, postopaj takole: misli si črto dolgo en cm! Razdeli jo na milijon delov in nato vsak razdelek še enkrat na sto delov. Tako velik je nekako premer atoma. Dolgo so mislili, da je atom res nedeljiv (atomos = nedeljiv). Kasneje pa se je učenjakom posrečilo prodreti tudi v njegovo globino. Zgodilo se jim je kakor človeku, ki stopi skozi razpoko v podzemlje. Nov, ču-

dovit svet vstane pred njegovimi očmi. Notranjost atoma je svet zase, je nekak sončni sistem v malem. Vsa masa atoma je osredotočena v jedru, okoli njega krožijo kot planeti okoli Sonca elektroni — drobcji elektrike. Razdalje med jedrom in elektroni so razmeroma mnogo večje kot med Soncem in planeti, kajti atomsko jedro je 10.000 krat manjše od atoma samega. Če pogledamo proti nebu, vidimo le nekaj svetlih točk, vse drugo je tema, praznina, luknja. Še mnogo večje luknje zijajo v snovi, čeprav se nam zdi tako kompaktna in neprodinra. Največ prostora v svetu zavzemajo luknje! Krepak mož tehta recimo 100 kg. Postavo takega orjaka si lahko predstavljáš. Če bi vsa atomska jedra, ki sestavljajo njegovo telo, stopila tako tesno skupaj, da bi vmes ne bilo nobene luknje, potem bi možak skopnel v pičico, ki bi jo z dobrim povečalnim steklom komaj videl, tehtala bi pa vseeno 100 kg. Človek je napihnjeni nič! Dognano dejstvo je, da vsebuje vsaka človeška stanica po 48 genov. Ti imajo velikost molekul in so nosilci dednih lastnosti. Lahko rečemo, da je v genih osredotočeno vse ono, kar označujemo z besedo: človeška narava. Na svetu je približno dve milijardi ljudi. Če bi vsem ljudem pobrali vse gene, bi z njimi ravno napolnili navaden nprstnik. Vse ostalo je — luknja. In če bi z Zemljo ponovili oni poskus s 100 kg težkim možakom, bi se zemlja posušila v kroglico s premerom 2 km.

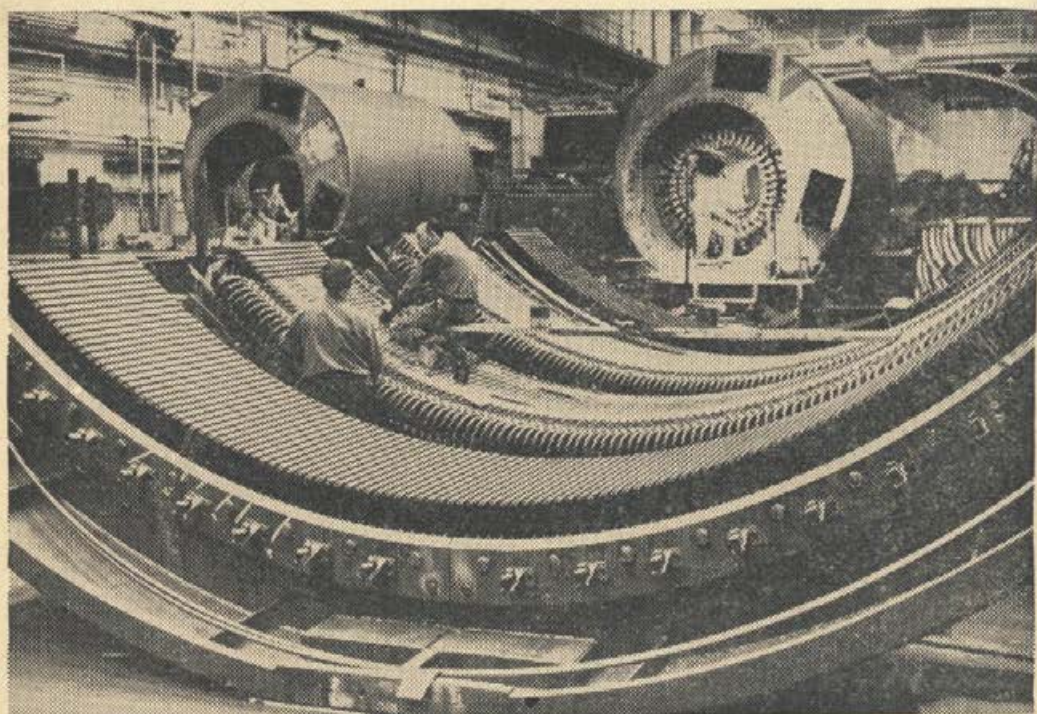
Zgodbe pa še ni konec. Tudi atomsko jedro ni enotno. Sestavljeno je iz protonov in neutronov. Njih število v jedru je z ozirom na vrsto atoma točno določeno. Tako vsebuje jedro vodika le en proton, atom urana pa 92 protonov in neutronov. To je že kar lep kup in nič čudnega, če kar sam od sebe leze narazen. Pravimo, da je uran radioaktiven. Njegova jedra razpadajo in on sam se spreminja v svinec. Pri razpadu jeder se pojavlja atomska energija. Urana in njegovih sorodnikov je na Zemlji že zelo malo, zato je atomska bomba draga šala. Čim bi se posrečilo vzbuditi v jedrih

elementov, ki jih je na Zemlji cele kupa, na umeten način isti proces, ki teče v uranu sam od sebe, potem bi razpolagali na mah s tolikim in tako cennim virom energije, da bi lahko podrli vse jezove, požgali vse elektrarne in zapeljali v muzej vse lokomotive in stroje. Človeku, ki se odpravlja na pot okoli sveta, bi zadostovalo, da pobere na cesti en gram težak kamenček in ga spusti mesto bencina v za to primerno zgrajen motor, nakar bi ga ta brez odmore popeljal okoli in okoli Zemlje.

Kaj se skriva za elektroni in protoni, danes še ne vemo. Morda tudi tu ne bomo mnogo dalje prišli. Zdi se, da je narava sama postavila meje, do katerih namerava dovoliti človeku, da s svojimi peterimi čutili šari po njeni delavnici. Zvezdoslovec opisuje lego, velikost in sestav oddaljenih meglic. Ko bereš ta poročila, si pač nehoče misliš, da ti svetovi danes zares tako izgledajo. To je pa prevara! Ker črpa zvezdoslovec svoje podatke iz svetlobnih žarkov in ker so ti rabili milijone let, preden so danes ali včeraj prispeli v daljnogled, pomeni, da so ti svetovi pač bili taki pred davnim, davnim časom; kakšni so dejansko danes, bodo zvedeli šele naši zanamci čez milijone let. Nekaj podobnega je v svetu atomov. Kakor se zaman trudiš, da bi z metlo spravil na kup po sobi raztreseno kurje perje — saj čim ganeš z metlo, vzburkaš zrak in že frči perje na vse strani — tako se tudi tem najmanjšim svetovom ne moreš približati z nobenim merilom. Človekov razum bo kajpada neumorno prodiral dalje tudi preko teh meja. Toda o svojih izsledkih ti ne bo mogel podati nobene nazorne slike, kvečjemu vrsto zamotanih računskih obrazcev, nad katerimi se bodo pač naslajale posvečene glave učenjakov, za naju pa bo ostal svet onkraj teh plotov nepojmljiv.

TEHNIKA...

Kakšno korist ima človek od vseh teh spoznanj? Vsako novo spoznanje prevzame človeka z občutkom zadovoljstva, sreče in veselja. Novo odkritje zakone pa človek tudi praktično

Moč moderne tehnike! Gradnja velikanskega generatorja v Pittsburgu. Generator bo imel 28.000 kilovatov kapacitete.

uporablja za izboljšanje življenjskih razmer. To je tehnika. Naš čas je doba tehnike. Celim narodom more v hipu upihniati luč življenja, prav tako pa tisočem in tisočem pomaga na begu pred smrtjo. Tehnika je pospešila brzino življenja, premostila je razdalje, ki so ločile narode in kontinente in bo združila vse človeštvo gospodarsko in politično v eno samo občestvo. Išoč novih možnosti za življenje, razmišlja, kako bi zapustila naš planet in se odpravila v vsemirje iskat novih selišč. Zgraditi namerava raketo, na kateri se bo človek popeljal na Luno in še dalje. Odkritje atomske energije in poznavanje vsemirja daje tem drznim načrtom stvarno podlago.

IN BOG ...

Dragi čitatelj! Če si katoličan in še veren povrh, se boš morda nekoliko zaskrbljen vprašal, ali je pri vsem tem še prostor za Boga v svetu? Bodi brez skrbi! Nikdar v zgodovini ni naravoslovna znanost tako trdno podpirala

božjega prestola kakor danes. Lahko bi ti obširno navajal imena in odstavke vodilnih učenjakov, ki so pri studiju narave prišli do zaključka, da mora obstojati neko višje bitje — Bog. Res je sicer, da ne gledajo vsi v tem bitju osebnega Boga, kakor mi katoličani, toda prav isti možje ali pa njihovi predniki še pred nedavnim časom niti besede „Bog“ niso marali poznati.

Slika narave, kakršno nam posreduje sodobna znanost, nam naravnost vsiljuje dva zaključka, ki nas precej podpirata pri iskanju končnega vzroka vseh stvari. Prvič: v naravi je smotrnost in red. Drugič: svet je po svojem obsegu in trajanju končen.

V naravi vlada red, načrtnost, smotrnost. Najmanjši prašek je izdelan s prav isto skrbnostjo in podrobno natančnostjo kot največja osvelja. Če prisluhneš delovanju naravnih sil, se ti zdi, kakor da bi imel opraviti z živim bitjem, nad vse bistroumnim in lokavim, ki se zasmehljivo roga človeški pameti in po najbolj skritih ovinkih

nezmočljivo doseže svoje cilje. Je li vse to samo od sebe? Delo slučaja? — Poglej, kako si pri gradnji poslopja zidarji mečejo opeko iz rok v roke. Vsak kos opeke roma po točno določeni, v naprej začrtani poti. Slučaj, da bi kdaj kaka opeka sama od sebe zletela iz rok enemu zidarju v roke drugemu, je navsezadnje možen ali bolje, verjeten. Le čakati bi bilo treba. Veš koliko? Število let, ko bi moral čakati na tak slučaj, ima 10 milijonov ničel. Da bi to število zapisal, bi rabil 20.000 knjig. Starost Zemlje in vsega sveta je pravi drobec v primeri s to grozno številko.

Drugi presenetljivi rezultat modernega naravoslovja so meje v naravi: svet ni neskončen, čeprav nima konca. Svet ni večni. O tem govore jasno spiralne meglice in toplotni zakoni. Francoski kanonik La Maitre, eden najboljših računarjev in astronomov, je mnenja, da je Bog svet ustvaril kot en sam radioaktiven atom nekega elementa, o katerem danes ni več sledu. Ustvaril ga je kot neko komplicirano, navito uro. Tedaj še ni bilo ne časa ne prostora. Nato je pustil atom eksplodirati, sprožil je uro. Čas je pričel teči in pojavil se je prostor. Ne poznamo nobenega zakona, ki bi nam dajal upanje, da bi se proces, katerega enodnevne priče smo, ustavil ali začel teči v nasprotno smer.

Te ugotovitve pa so smrtni udarec za ateistični materializem, ki je učil, da obstoja samo snov, ki je neskončna in večna in da je vse, kar vidimo v naravi, le mehansko gibanje snovi. Angleški filozof Bertrand Russel je v nekem članku, kjer govori o usodi, ki čaka sovjetsko znanost, duhovito zapisal, da eksplozija atomske bombe ni le uvod v novo dobo človeštva, ampak predvsem prefresljiva pogrebna pesem materializmu, ker se njeno delovanje po načelih tega naziranja ne da razložiti.

Toda ne ti ne jaz ne verujeva v Boga zato, ker tudi naravoslovci danes verujejo vanj, ker je vera v Boga zopet „prišla v modo“. Razmerje med vero in znanostjo zahteva načelne rešitve.

Cilj znanosti je resnica. Vsaka resnica pa ima svojo končno oporo v zadnji resnici, ki je Bog. Iz tega sledi, da znanost nikoli ne more dognati ničesar, kar bi nasprotovalo končni Resnici, Bogu in tako veri. Katoličan se zato znanosti ne boji, veseli se njenih izsledkov in jo podpira, on je vedno na čelu vsakega pravega napredka. Da bo pa to načelno harmonijo možno tudi dejansko opaziti, je treba, da išče znanost zares le resnico; znanstvenik mora biti pošten in iskren: nikoli ne bo zavestno prodajal zmote, kot bi bila resnica ali gole domneve kot dognano dejstvo. Vernik pa naj po drugi strani izsledkov znanosti ne odklanja fanatično, ker se mu zdi n. pr. da nasprotujejo sv. Pismu. Zgodovina beleži na obeh straneh nekaj neljubih primerov, ki jih je treba obžalovati.

Totalitarni režimi: fašizem, nacizem in bolševizem celo danes predpisujejo znanstvenikom izsledke, ki jih smejo dognati in one, ki jih ne smejo najti. O skesani spokornosti znanstvenikov, ki niso bili zadosti „na tekočem“ poroča dnevno časopisje. Že samo dejstvo, da sta n. pr. Stalin in Tito, v znanosti popolna laika, danes člana najvišjih znanstvenih ustanov, je v tem oziru dovolj zgovorno. Isti B. Russel pravi, da je ljudi pač mogoče s strojnicami in terorjem ukrotiti, naravni zakoni se pa diktatorjem smejejo in vsak, ki se bori proti njim, si bo prej ali slej polomil zobe.

Narava se mi zdi kakor velik oder, kjer se ob zvokih najbolj ubranega in najmogočnejšega orkestra razvija — za nas enodnevne — navidez vedno ista igra, igra noči in dneva, poletja in zime, rojstva in smrti. Vsaka stvar, naj si bo velika ali majhna, igra skrbno začrtano vlogo. Poleg velike pozornosti, s katero je človek v vseh časih spremljal to igro, je zanj značilno še hrepenenje, da bi preko igre same prodrli še globlje — do režiserja in suflerja in do vsega, kar se skriva tam zadaj. Čim uspešneje pa odriva na desno in levo kulise, ki stoje na poti njegovi vednoželjnosti, tem trdnejše postaja v njem prepričanje: tam zadaj je Bog...

Letalo je padlo v džunglo

Nedelja 13. maja 1945 leta je bila za vrhovno poveljstvo »Daljni vzhod« v nizozemski Novi Gvineji izreden dan. Osem članov pomožne ženske čete naj bi ta dan prvič videlo pravilčno »Skrito dolino«, ki je omejena in od ostalega sveta popolnoma odrezana po visokih pečinah in vnebokipečih gorah ter tvori pragozdni paradiž v notranjosti dežele. Še vsak pilot, ki jo je preletel, se je vrnil s pustolovskimi poročili: da so domačini velikani, lovci na glave, ljudožreči; polja so obdelana in preprežena z namakalnimi napravami, ženske pa same črne lepoticke.

Prva sem vstopila v veliko prevozno letalo. Šla sem skozi prostor za potnike in se vsedla za pilotovo kabino. Ker pa raz okno nisem imela dobrega razgleda, sem šla nazaj in sedla na zadnje mesto takoj ob vratih. Ta samovoljna sprememba prostora mi je nedvomno rešila življenje.

Pozdravila sem Lavro Besley, ki je sedela meni nasproti. Lavra je bila lepo, temno dekle. Midve sva vedno hodile skupaj na sprehode. Eleanor Hana je zasedla mesto ob meni. »Ali ni prekrasno«, je kričala, da bi prevpila brnenje motorjev.

Mnogo moških, ki so sedaj prihajali v letalo, mi je bilo tujih. Spoznala sem samo seržanta Kennetha Deckerja, kateremu sem pred nekaj tedni odrekla sestanek. Proti koncu sta prišla še poročnika John Mc. Collon in njegov brat dvojček, Robert Mc. Collon, ki sta bila neločljiva. Letalo je bilo zasedeno z osmimi mladimi dekleti in s 16 moškimi, všteti posadko. Robert Mc. Collon je šel v ospredje, kjer je še našel mesto, za Johna pa tam ni bilo več prostora.

»Ali imate kaj proti, da z vami delim to okno tu?« je vprašal John.

»Prav nič!« sem zavpila. In tako se je Bog tudi njega usmilil enako kot mene.

Dvigali smo se naglo navzgor čez Oranžno gorovje, veličastno gorsko verigo, vso pokrito s pragozdom. Dan je bil krasen in jasen. Džungla je bila videti mehka, kot da je iz zelenega perja. Zdelo se je, da bi bilo kar prijetno vanjo pasti. »Skrito dolino« smo z letalom dosegli v 25 minutah. Tedaj se je letalo spustilo navzdol, dokler nismo bili nekako 100 metrov nad rodovitnimi, lepo obdelani-

mi polji. Z bežnim pogledom smo ujeli kopic okroglih, s slamo kritih koč. Nato pa smo se spet dvigali navzgor proti prelazu. Nenadoma sem začutila, kako se je John Mc. Collon sunkovito premaknil. Pogledala sem navzdol. Ogromno letalo je s trupom oplazilo vrhove dreves v džungli.

»Daj stroju plina!«, je zakričal John, »da pridemo odtod!«

Mislila sem, da se šali. Preden se mi je zbudil najmanjši sum, da bi se moglo kaj pripetiti, je letalo že treščilo ob gorsko steno.

Niti za hip nisem izgubila zavesti, vendar težko povem, kaj se je nato zgodilo. Čutila sem le, da je šlo z menoj nenadoma gor in dol, gor in dol, gor in dol. Pri zadnjem »dol« sem zaznala, da se me je nekdo krčevito oklenil z rokami in že mi je plamen lizal obraz in lase. Večkrat sem slišala, da ima človek v nevarnosti nadčloveško moč. Sedaj vem, da je to res. Tehtam komaj 50 kg, in

vendar mi je uspelo, da sem se oprostila tega jeklenega objema in se po vseh štirih splazila — Bog ve kako — proč, da uidem strašnim plamenom.

Vse to se je zgodilo neverjetno hitro, komaj 30 sekund je poteklo, odkar smo zadeli v skalno steno.

»Moj Bog, Hastings!« je zaklical nekdo, ko sem se vzravnila. Bil je John Mc. Collon, navidez nepoškodovan, brez najmanjše praske. Okolnost, da smo sedeli zadaj v letalu in da se je rep od trupa odtrgal, nam je rešila življenje.

Preden sva mogla spregovoriti še kako besedo, sva zaslišala krik. Edini glas, ki je še od letala prišel. Ženska je klicala na pomoč. Mc. Collon je v skoku planil tja in izvlekel iz gorečega pekla eno naših tovarišic. Naslednji hip je bil že spet tam in je prinesel drugo. To sta bili onidve, ki sta sedeli nasproti meni.

Tedaj je z desne strani letala pritaval neki mož. Grozna rana je zijala na njegovem čelu, da je bilo videti golo lobanjo. Lasje na glavi so mu bili s krvjo zlepljeni. To je bil seržant Decker. Prikazen naju ne bi mogla huje prestrašiti kot on. Omahujoč se je komaj držal na nogah in venomer mrmral: »Peklensko, tako obhajati svoj rojstni dan!« Pozneje smo zvedeli, da je ta 13. maj bil Deckerjev 36. rojstni dan.

»Hastings, ali ne bi mogli kaj storiti za obe dekleti?« Mc. Collonov bodrilni ukaz me je vzdramil iz omtrelivosti. Obe sta ležali druga ob drugi. Še jaz, ki sem bila v teh rečeh neizkušena, sem jasno videla, da je Eleanor Hana v zadnjih vzdihih, Lavra Beslej pa histerično razburjena toda na videz nepoškodovana.

Ogenj je bil vedno hujši, zato smo morali delati hitro. Mc. Collon je vzdignil Eleanor in napotili smo se na kakih 20 metrov oddaljeno skalno vzpetino. Ta pot je bila za nas neskončno dolga. Prebiti smo se morali namreč skozi nepopisno razdejanje, ki ga je napravilo letalo. Kajti ob padcu je letalo podiralo in lomilo drevesa ter cefrало les. Šele sedaj sem opazila, da sem bosa in da je moja desna noga hudo ranjena in krvavi. Pozneje sem odkrila, da imam na nogah opekline. Tudi mnogo las mi je zgorelo. Levo lice pa je bilo polno mehurjev. Toda niti Decker niti jaz nisva občutila bolečin. Bolečine so se oglasile šele, ko so se rane ognijoile.

Strmoglavili smo na 3000 m visoko goro. In zato nas je zeblo do kosti. K temu je začel še vsakdanji dež Nove Gvineje. Premočena obleka je našo nesrečo še povečala. Mc. Collon je šel še večkrat k letalu, da reši, kar se

še da. Njegov brat dvojček Robert je ležal pod razvalinami letala, toda John niti z besedo ni izdal duševnega trpljenja, ki ga je trlo.

Našel je še nekaj gumijastih rešilnih čolnov. Iz njih je pobral vse, kar bi lahko rabili: par velikih, rumenih, impregniranih jader, nekaj posod z vodo, bonbone in signalno napravo. Z enim jadrom je pokril obe dekleti. Eleanor pa je dal še malo morfija. Potem pa se je zavlekel z Deckerjem in menoj pod drugo jadro. Človek mora doživeti tako strašno nesrečo, da razume, da ob taki priliki ne čutiš več, ali si možki, ali ženska. Mi smo bili preprosto trije ljudje, povezani z voljo, da si ohranimo življenje.

Ob svitu drugega dne je Mc. Collon za nekaj hipov pokleknil pri eni od deklet. Nato je mirno dejal: »Eleanor je mrtva.«

Spregovorili nismo besede več, še jokati nismo mogli. Mc. Collon se je skrbno zaval v jadro in legel pod drevo. To je bilo vse, kar smo mogli storiti.

Za zajtrk je vsak od nas zavžil požirek vode, vitamin tableto in nekaj bonbonov. Lavro, Deckerja in mene je tresla mrzlica, ki je nikakor nismo mogli premagati. Zedinili smo se, da ta dan in naslednjo noč ostanemo še na vrhu, da se opomoremo od groze. Zjutraj bi potem šli navzdol. Na tihem sem se vprašala, kako neki bom bosa prišla skozi džunglo.

Vedeli smo, da nas bodo iskali. In to jutro je res prišlo prvo letalo. Mc. Collon je naglo pograbil ogledalo v signalni napravi in ves divji dajal znamenja. Toda letalo nas ni opazilo. Zavest pa, da nas iščejo, je že sama na sebi bila tolažilna. Ob njej nam je bilo takoj lažje pri srcu.

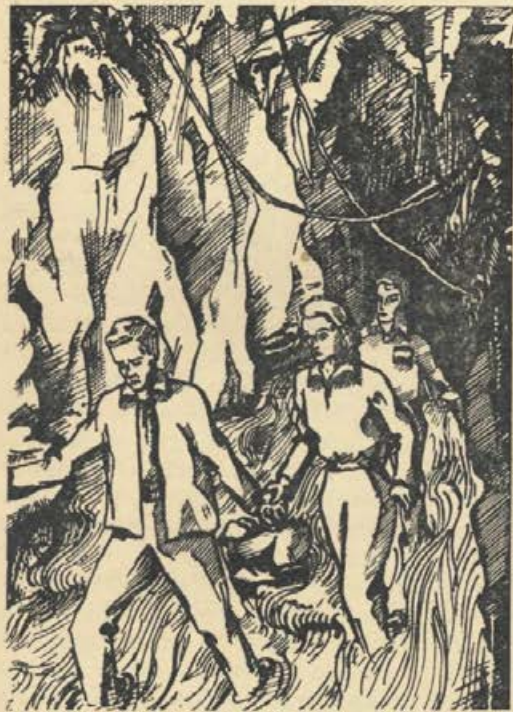
Popoldne se je gorovje kot navadno zaval v meglo in začelo je deževati. Z Lavro sva se zavlekli pod jadro; bila je čudno nemirna. Niti morfij ji ni pomagal. Malo sem zadremala in ko sem se zbudila, je ležala tako mirno, da me je postalo strah. Poklicala sem Mc. Collona. Mož je prišel k nama, prijel Lavro za roko in poslušal utrip srca. Rekel ni besede več, marveč vzel drugo jadro, zaval vanj Lavro in jo položil k Eleonori. Jaz bi morala biti strašno žalostna nad izgubo drage prijateljice, toda edino, kar sem mogla misliti, je bilo: »Zdaj bodo njeni čevlji moji.«

Ko se je zdanilo, smo jo udarili po bregu navzdol. Mc. Collon je zaval večji del železne

rezervne hrane, posodo z vodo in dve žepni svetilki v veliko culo, ki si jo je vrgel čez hrbet. Drugo, manjšo je napravil za Deckerja. Meni pa je dal majhno vedro z dnevno hrano: dve dozi vode in prgišče bonbonov.

Mc. Collon je šel naprej. Jaz sem bila v sredini, zadaj pa Decker. V džungli je vse grabilo po nas kakor s kremplji. Moji lasje so se zapletali vsak čas v grmovje in moža sta imela veliko posla z njimi, da sta me osvobodila. Končno sem obupala in dejala: »Mc. Collon, prosim, odrežite mi lase!« Mož je potegnil žepni nož in mi jih porezal na dolžino nekaj centimetrov.

Priguncali smo se v ozko sotesko in po njej nadaljevali pot. Kmalu smo zašli v strm gorski potok, kjer smo se morali zelo truditi, da smo mogli v njem hoditi, ne da bi nam spodrsnilo. Z obeh strani so padali raz skalne

stene slapovi v potok. Enkrat smo prišli do mesta, kjer je potok padal tri metre globoko. Mc. Collon je pograbil vrvem podobno liano, ki jih v džungli visi vse polno. Z njo se je zagugal čez slap in se spustil spodaj v potok.

»Naprej, za menoj, Maggi!« mi je pove-ljeval. Preden sem se mogla premisliti, sem pograbila liano in sem omotično zakolebala v praznino. Nato je prišel Decker na vrsto. Čofotnil je ob naju v vodo in kihnil: »Zlo-

mek, tega pa ne bi mislil, da se bom še kot Tarzan udejstvoval!«

Okrog poldne so nam moči pošle. Bili smo otrpli od mraza. Nad glavami smo čuli letala, ki so nas iskala. Vedeli smo pa, da nas v tej pragozdni divjini in ozki soteski ne morejo videti. Najti smo morali kako čistino, če naj nas zasledijo in odkrijejo.

Naslednjega jutra smo vzeli spet nekaj bonbonov in malo vode. Ne vem, kaj bi dala za skodelico vroče kave. Vnele so se mi noge, stegno in ožgana roka. Toliko da sem se še držala pokonci, zaradi solznih oči skoro nisem nič več videla, vendar pa me je bilo sram, da bi jih drugi videli. Ko je Mc. Collon odšel nekoč daleč naprej in ga ni bilo videti, sem histerično tarnala: »Mc. Collon je odšel in naju zapustil, vso hrano ima s sabo, midva pa bova od lakote umrla!«

Zdaj se je Decker nenadoma pokazal strogega seržanta. Njemu je bilo še huje kot meni, toda on je vedel, kaj ima storiti, da me obdrži pokoncu: »Plašljiva zajklja, taka cmera —« je bilo še najmilejše, kar mi je zabrusil. S tem me je tako razdražil, da bi ga najrajši ubila. Toda postavila sem se spet na noge in čofotala po potoku nizdol. Nikomur ni bolj znano kot meni, da sem življenje dolžna Mc. Collonu in še danes me je v dno duše sram, če le pomislim, da sem v svojem razdražljivem stanju, čeprav le za trenutek, zdvomila nad njim.

Okoli enajstih zjutraj smo po peturni hoji v vodi prišli na neko čistino. Mc. Collon je splezal na dva in pol metra visoki breg in zaklical: »Le sem, le sem, tu je lepo!«

Decker mu je sledil. Nato sta potegnili še mene za seboj. Obležala sem z obrazom obrnjena k zemlji, ne da bi se mogla ganiti. Ležali smo vsi trije, ranjeni, sopihali smo in mislili le na to, kako bi mogli ogreti svoje od mraza drgetajoče telo.

Opoldne smo zašlišali nad seboj stroje velikega letala. Mislila sem, da bomo mogli razprostrti po tleh veliko rumeno jadro. Toda čudo, letalo je že zavilo k nam, nazaj k čistini in čez nekaj minut je pilot ustavil motorje, nato se je spustil niže.

Mi, ki smo bili pravkar še tako izčrpani, da se niti na nogah skoraj nismo mogli držati, smo sedaj začeli divje skakati. Vpili smo in mahali z iztegnjenimi rokami.

Celo šaliti smo se začeli. »Mislim«, je dejal Decker z resnim obrazom, »da bo eden od

naju moral poročiti Maggi, da tako vsa naša pustolovščina dobi bolj romantičen zaključek.«

Mc. Collon-me je podcenjevalno gledal in dejal: »Za moj okus bi morala biti malo bolj okrogla.«

»Vas ne bi nikoli vzela«, sem usekala nazaj, »pa čeprav bi bili edini moški na svetu. Omožila se bom z Deckerjem!«

Ubogi Decker me je pogledal zelo vznemirjeno: »Hudiča boste omožili, ne mene!« je zaškrtal.

Čeprav sta me dva moža zavrnila, je bil ta dan vseeno sijajen. Sedeli smo in računali, kako dolgo bo trajalo, preden nam pošljejo hrano. Sredi naše vesele omamljenosti je Decker nenadoma dejal: »Ali ne slišite nekaj posebnega?« Zvenelo je tako, kakor bi v daljavi lajal trop psov. Takoj smo vedeli, kaj je to — domačini, divjaki!

Vse, kar smo o njih slišali, da so do dva metra visoki ljudozrci, da darujejo človeške žrtve, da so divji bojovníki, vse to nam je stalo v trenutku grožče pred očmi. In mi trije smo bili oboroženi samo z enim žepnim nožem.

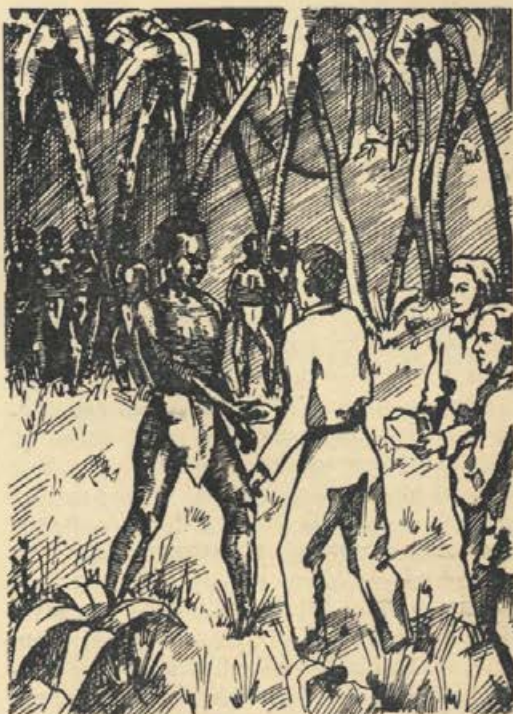
»Drugega ne moremo storiti, kot da se prijazno držimo«, je dejal Mc. Collon. Odredil je, da jim ponudimo svojo edino prehrano — bonbone, k temu skromnemu daru je dodal še svoj nož.

»Vstanimo!« je ukazal, »in smejmo se!« Črne glave so kukale izza debel. Mi smo se pa smejali. Smejali na življenje in smrt. Ponujali smo svoje darove in čakali.

Bilo je kakih 100 mož z nevarnimi kamnitimi sekirami čez ramena. Vodil jih je poglavar. Naš smeh je sedaj otrpnil kakor na kipih. Nekako v razdalji 5 metrov so domačini obstali in nas obkolili. Glavar je začel govoriti hitro, kakor bi lešnike presipaval, da je samo žuborelo. Nato se je njegovo obličje razlezlo v sijoč smehlaj. To je pomenilo rešitev, pomenilo prijateljstvo, to je pomenilo za nas — življenje.

Glavar je stopil k Mc. Collonu in iztegnil roko. Mc. Collon je od olajšanja ves oslabil pograbil ponujeno roko in jo stisnil. Črnc, ki še nikoli ni videl belca, in belec, ki še nikoli ni srečal divjaka na njegovih tleh — sta se razumela. To so napravili smejoči se obrazi.

»Zelo lepo!« »Veseli me, da vas poznam«, je vse vprek govoril Mc. Collon. »Tu je de-

setnik Hastings in seržant Decker«, naju je predstavljal. Kmalu smo sprevideli, da je divjake bilo bolj strah, kakor nas. Zdaleč niso bili dva metra visoki; merili so povprečno poldrugi meter. In bili so vse drugo kot grozni. Za obleko so imeli samo pas okoli ledij, na katerem je spredaj visela posoda iz buče, zadaj pa repu podoben velikanski list neke tropične rastline.

Vsi razen glavarja, ki ga je Mc. Collon krstil za Pita, so nosili iz močnih niti pleteno lasno mrežo, ki jim je visela z glave čez hrbet. V to mrežo so nabasali vse, kar so imeli nositi, celo surovo tobačno listje, ki so ga svaljkali v kratke zelene svaljke.

Pit in vsi, ki so bili z njim, so imeli največje in najbolj lopataste noge, ki sem jih kdaj videla. Nekateri od njih pa so bili namazani z neko črno, ostro dišečo snovjo, da bi bili videli še bolj črni.

Vsilili smo jim svoje darove. Spomnila sem se na svojo dozo za puder; joj, kako divje so bili navdušeni in kako so kokodajskali in vreščali kot srake, ko so zagledali v ogledalcu svoje obraze.

Sedaj sem bila tako trudna, da me noge, ki so me zbolele ob vsakem srčnem utripu, niso več držale. Zato sem naglo sedla. Do-

mačini so se radovedno zbrali okoli mene. Nič čudno! Me je bilo pa tudi vredno pogledati. Leva stran mojega lica je bila črna, zoglenela. Veke, in obrvi so bile posmrojene, nos otečen. Lasje so mi štrleli z glave v snopih, kakor slabo pokošeno strnišče. Res, slika, ki je mogla zanimati le divjake, ali zdravnika. Mc. Collon je kazal Pitu poškodbe, ki sva jih dobila Decker in jaz. Pit je slovesno kimal z glavo in momljal: »Un, un, un.« To je bila edina beseda njihove govorice, ki smo si jo sploh osvojili. Vedno, ko so nam govorili, smo pazljivo poslušali in godli: »Un, un, un«, in divjaki so bili nato navdušeni.

Praden so nas domačini ta dan zapustili, so nam dali nož, puderdozo in bonbone najaz. Niso hoteli sprejeti nobenih darov.

Naslednje jutro je odvrгло neko letalo za nas tovarna padala. Prvo je imelo radio-napravo. Mc. Collon jo je v naglici sestavil in govoril na mikrofoni: »Tu je poročnik Mc. Collon. Oglasite se! Ali me morete razumeti? Konec.« Brez odloga in jasno je prišel odgovor: »Tukaj je 331 (številka krožčnega letala.) Iščemo 925 (številka strmoglavljenega letala.) Razumem vas razločno.« Slišali so nas odlično!

Mc. Collon je podal poročilo o podrobnosti nesreče in je povedal naša imena. Štabni zdravnik, ki je prišel z letalom, je obljubil, da bo spustil s padalom zdravniško pomoč. Že samo to upanje je čudovito vplivalo na naše stanje. Ko je letalo odletelo, smo opazili, da so čepeli na vzpetini nam nasproti na svojih zadnjicah Pit in tovariši ter nas gledali kot v gledališču. Zakurili so majhen ogenj in kadili svoje cigare domačega izdelka. Mc. Collon, Decker in jaz smo hlepeli po cigaretah. Imeli smo jih mnogo pri sebi, toda nobene vžigalice.

»Zdaj grem čez k sosedom po ogenj«, je dejal Mc. Collon. Dobil ga je in sedaj smo vlekli vsi, domačini na svoji vzpetini in mi na svoji.

Letalo nam je odvrгло tudi hrane, toda padalo je zašlo v džunglo ne daleč od nas. Med tem ko smo tako sedeli, smo mislili na okusne prigrizke, ki najbrž le za lučaj oddaljeni čakajo na nas.

»Samo dve reči sta mi zopni«, sem dejala sanjavo: »Prva so paradižniki v konzervah, druga pa rozine.«

»Jaz bi pa pojedel paradižnike obenem s

škatljo in z vsem, če bi jih le dobil«, je izjavil Mc. Collon navdušeno. Potem se je dvignil in napotil iskat izgubljene prigrizke.

Mc. Collon in Decker sta bila odlična fanta in sta se ves čas obnašala kot moža. Šele potem, ko smo se rešili iz tega dvoumnega paradiža, smo ugotovili, da si je Mc. Collon zlomil rebro. Decker je bil vidno težko prizadet, toda kako, se je pokazalo šele pozneje. Sedaj je šepal za Mc. Collonom, odločen, da doprinese svoje k stvari. Ko sta se vrnila, sta se mi režala kot opici. V rokah sta držala edino užitno reč, ki sta jo našla — paradižnike.

Čez nekaj časa sta se odpravila oba še enkrat na pot in sta našla pol ducata tropičnih zavojev zdravil, obvez in nožev za džunglo. Mc. Collon je naju z Deckerjem obvezal. Pogled na moje noge ga je moral prevzeti tako kot mene. Opeklina na mečih so se spremenile v smrdeče gnojne tvore. Tudi noge so se ognjile, istotako roka. Hudo me je skrbelo, da ne bi zgubila nog. Toda sedaj ni bilo časa za histerične napade. Pomagala sem Mc. Collonu, da mi je namazal noge in meča z mazilom, nato pa jih obvezal. Oba moška sta me opazovala, umazano in raztrgano kot sem bila, niti malo podobna holywoodskim lepoticam, ki hodijo okoli s trajnimi kodri in cvetočimi, čistimi oblekami, sam pih in puh.

»Maggi, vi ste v resnici žalosten vzorec svoje vrste«, je pripomnil Decker.

»Tudi vidva nista krasotca«, sem ju zavrnila. Bila sta prav tako umazana kot jaz, s štiri dni staro brado povrhu.

»Sedaj ste vi na vrsti, Decker«, je dejal Mc. Collon. Niti poskusila nisva njegove zevajoče in vnete rane na čelu obvezovati. Mož si je slekel hlače in se vlegel na trebuh. Kar sva zagledala, naju je osupnilo in vedela sva, kako grozne bolečine je Decker prenašal čisto tiho. Njegov hrbet je bil hudo opaljen in grdo ognjojen. Vsak dotik mu je moral povzročati neznosne bolečine. Toda jaz sem mu jih vseeno očistila in ga namazala.

Ko se je znočilo, je bil Decker, ki so ga mučile strašne bolečine, čeprav niti za trenutek ni potožil, komaj še pri moči, da se je premaknil. Pa tudi sama sem bila preslaba in bolna, da bi mogla vzdržati na nogah. Naslednjih 72 ur je moral potrpežljivi Mc. Collon, sam že ves izčrpan, skrbeti zame kot za otroka. Čeprav nismo o tem niti besede črhnil, smo si bili vsi na jasnem, da bi Decker

mogel umreti, jaz pa zgubiti noge, ako obljubljen zdravniška pomoč kmalu ne pride.

Zjutraj se je prikazalo novo letalo z novo hrano. Prosili smo, naj zdravnike ne pustimo odskočiti v naši bližini. Kraj je bil predivji in nevaren. Bali smo se, da bi mogel kdo pri reševanju priti ob življenje.

Mc. Collon je vlačil zaloge na našo vzpetino. Privlekel je velik zavoj srajc in gat. Nato je našel odeje in nam je napravil res udobne postelje. Na koncu je prišel po hribu navzgor in zaklical:

»Heureka! Zdaj pa imamo živeža!« ter vlek s seboj zavoj hrane. Če bi nam pripravil večerjo z dvanajstimi prikuhami, ne bi bili srečnejši. Vsi smo segli po isti dobroti: šunke z jajci! Toda na moje veliko začudenje nisem mogla pospraviti niti majhne konzerve teh dobrot. Verjetno se mi je zaradi pomanjkanja želodec skrčil.

Popoldne nas je obiskal Pit in pripeljal s seboj svojo ženo. Gospa Pit je nosila svojo lasno mrežo — cekar — okoli glave, toda niti ona niti druge žene niso imele kakega nakita. Vsa njihova obleka je sestajala iz upogljivih vej spletenega predpasnika okoli ledij. Bile so pa to ljubeznive, gibčne in kot golobice plašljive stvarce.

Do smrti smo bili utrujeni, ko nas je Mc. Collon zvečer spravil v posteljo. Pa nismo počivali niti uro, ko so nas obstopili Pit in njegovi. Nudili so nam svinjo z džamsnimi koreninami in drobne zelene banane. »Počastiti nas hočejo s slavnostno večerjo«, je stokal Mc. Collon.

Skušali smo jim dopovedati, da smo bolni in zmučeni. Pit, ki je imel čudovito razumevajoče srce v svojem črnem telesu, je takoj razumel. Zgrgral nam je nekaj pomirajočih besedi in peljal svojo čredo domov. Opolnoči se je vlila nad nas tropična ploha. Oba možka sta ležala nekoliko višje od mene. Njuna postelj je bila sicer mokra, plavala pa vendar ni. Tako sta morala narediti pri sebi prostor še zame.

»Za Boga«, je zagodel Mc. Collon, »ali ne bova te babe nikoli rešena!«

Naslednji dan opoldne je bilo letalo spet nad nami. Vrgli so nam nove hrane in nam sporočili, da se bosta dva zdravnika spustila s padali tri kilometre od tod v dolino.

Ko sem pozneje videla oba prihajati po stezi, ki so jo naredili domačini, nisem mogla vzdržati solz. Spredej je šepal Ramirez s ši-

roko nasmejanim obrazom. Ni zlata, ki bi nam moglo dati več trdnosti kot ta pogled. Za njim je prišel Ben Bulatao, eden najboljših in najljubeznivejših ljudi na božji zemlji.

Oba, Dok, (ki smo ga tako prekrstili) in Rammy sta bila Filipinca, kakor tudi vsi drugi padalci, ki so nam pozneje prišli na pomoč. Takoj sta si zavihala rokave in se lotila dela. Rammy, ki si je izvil nogo, je skakal po eni sem in tja kot razposajen vrabec. Dok pa je vdiral v džunglo in iskal ter prinašal odvržene dobrrote. Ko se je zvečerilo, sta zakurila ogenj, naš prvi ogenj, in nam skuhala čokolado. To je bilo rajsko!

Nato se je Dok ob svitu žepne svetilke lotil Deckerja in mene. Za desinficiranje in obvezovanje Deckerjeve rane na čelu je rabil dve uri; in za ogojene opekline še dve uri. Nato so prišle na vrsto moje noge. Obveze so se močno sprijele in Dok se je trudil odviti jih, ne da bi mi povzročil velike bolečine. On je trznil od bolečine prav tolikokrat kot jaz.

»Videti bi morali, kako jaz trgam obveze proč!« ga je bodril Mc. Collon. Naj je bolelo, kolikor je hotelo, moja edina želja je bila, da rešim svoje noge.

Naslednji dan me je zbudil najbolj osvežujoči vonj na svetu — vonj po vroči kavi in pečeni slanini. Dok in Rammy sta si pravkar prizadevala pripraviti nam po enem tednu prvo toplo kosilo. Nato se je Dok 6 ur trudil, da je postrgal gnojno prevleko z Deckerjevih opeklin. Ne z glasom ne s trzanjem ni dal Decker čutiti, kake bolečine trpi. K vsemu drugemu se je še ugotovilo, da ima zlomljeno desno laketo. Mamila ni bilo nobenega, da bi mu olajšali bolečine. Niti požirka žganja.

Bilo je nedeljsko jutro, ko je spet prišlo letalo s sedmimi padalnimi lovci in s stotnikom Cecilom Waltersom. »Leteli bomo v glavno dolino, kakih 16 km odtod, tam bomo spustili ljudi«, je javil radiotelegrafist. »Na večer bodo že pri vas.«

Prišli so pa šele naslednji petek. Odskočili niso 16 km ampak 70 km daleč proč. Vendarle je bilo dobro vedeti, da je pomoč na poti in da nas spravijo iz te doline. Med rečmi, ki so jih odvrgli to nedeljo, je bil tudi moj rožni venec. Pa še molitveniki so bili zraven in sv. pismo. Ko je Dok začel s svojim delom pri meni, sem se vprašala, kako bom vzdržala. Ovila sem si rožni venec okoli rok in stisnila zobe. Sklenila sem biti prav

tako pogumna kot Decker. Dok je imel dolge ure posla z menoj. Pa nisem niti zastokala, toda v duši sem vpila in klicala na pomoč vse svetnike. Tako mi je postalo lažje. Sedaj sem vedela, da bo Decker ozdravel in da jaz ne bom zgubila nog.

V ponedeljek sem se čutila že toliko krepko na duši in na telesu, da se mi je zahotelo kopati se. Saj sem bila vsa umazana. V podnožju vzpetine, kamor se iz taborišča ni videlo, mi je Rammy postavil navadno vojaško kopalnico, svojo čelado. Poskrbel je za milo, krpe, brisače in snažno obleko. Nato so me krpice nesli po rebri navzdol in me pustili samo.

Slekla sem hlače in srajco in se začela drgniti. Nenadoma sem začutila, da nisem sama. Pogledala sem naokoli — in glej — na bližnjem gričku so čepeli domačini in buljili vame s široko odprtimi očmi. Še danes ne vem, zakaj so tako strmeli, ali v nenavadni obred umivanja, ali pa v kožo, ki je bila tako različna od njihove.

V petek popoldne 26. maja je prispel stotnik Walters v taborišče. Mož je skoraj dva metra visok. Bil je videti pravi velikan, ko je prihajal na čelu svojih Filipincev in povsod pričujočih domačinov. Njegov prihod je bil kakor močan, osvežujoč veter. Na vso grlo je pel priljubljen šlager, med tem ko je dobesedno plesal po poti. Z njim je bilo pet mož, trije pa so ostali v glavnem taborišču, da naredijo drsalnice za jadralno letalo. Walters je bil odličен družabnik. Večkrat nam je po večerji v našo zabavo predaval čudovito parodijo kakega pevca iz nočnih lokalov ali mehki tenor iz radia. Nato je plesal in se vrtel, da je bilo kaj. Mi in domačini smo pa navdušeno poslušali in gledali. Mož je bil za naše razpoloženje pravi blagoslov.

Dva dni za tem, ko je prišel Walters s svojimi ljudmi, je odvrгло letalo 20 križev in eno Davidovo zvezdo za pogreb ob padcu letala ubitih 7 deklet in 14 mož. Tudi napise z imeni ponesrečencev so nam vrgli z letala. Walters je vodil pogrebno četo na kraj nesreče. Med tem ko so oni postavili križe in zvezdo in na vsak križ pritrdili tablico z napisom, je nad nami krožilo letalo. Po radiu sem sedaj čula najbolj žalostne in najganljivejše nagrobne govore, ki sem jih kdaj slišala. Mi smo sedeli v tihi zbranosti ob grobovih, katoliški, protestantski in judovski vojni kurat pa so drug za drugim v letalu oprav-

ljali molitve za rajne. Nas je bolelo srce za Johna Mc. Collona, katerega brat je bil med mrtvimi. John je sedel z glavo sklonjeno na prsih, miren in obvladan kot vedno. V tem času so drugi v glavnem taborišču uredili vse potrebno za poskus, da bi nas z jadralnim letalom odpeljali domov. Za navadno letalo je bil pristanek tudi v veliki dolini nemogoč. Mogoče bi se dalo pristati z jadralnim letalom in nas vkrcati ter ga potem z drugim letalom potegniti navzgor. Kako močno smo bili odrezani od ostalega sveta, se mi je začelo prav jasni še le tedaj, ko nam je Walters razložil, da se nahajamo na ozemlju, ki je na vseh zemljevidih označeno kot neraziskano.

Pit in njegovi so nam sedaj bili že dobri stari prijatelji. Doka so oboževali. Vsako jutro jih je obiskal in obvezal kot kak okrajni zdravnik. Tropsko vnetje kože in gnojni tvorijo so pred modernimi zdravili zginjali kot po čarovniji.

Ko je Dok končno 15. junija oznanil, da sva z Deckerjem sposobna za pot, smo se poslovili od Pita in njegovih. Beseda divjak ne bi bila na mestu za te krotke, prijazne in gostoljubne človeške otroke. Poleg čudeža, da smo ob padcu z letalom ostali pri življenju, je bila dobrota in krotkost domačinov najčudovitejša, kar smo doživeli Decker, Mc. Collon in jaz. Ko smo odhajali, so nas ti dobri ljudje še nekaj časa spremljali in jokali za nami.

Zaupanje, s katerim sem se napotila na 70 km dolgo pot, je že čez pol ure splahnelo. Stalni vojaški tempo lovcev na padala je bil zame prehud. Plezali smo čez podrta drevesa, skakali od štora do štora in se valjali po blatu. Okoli poldne sem bila tako izmučena in sem imela tako hude bolične, da bi mogla vpiti. Podobno je bilo z Deckerjem. Toda nobeden od naju ni hotel veljati za mevžo. Vedela sva, da naju drugi skozi džunglo nikakor ne bi mogli nositi.

Gotovo se Mozesovemu ljudstvu ni nudil srečnejši pogled, ko so zagledali obljubljeni deželo, kot nam, ko smo stali na zadnji višini in se je pred nami odprla od sveta odmaknjena, daljna dolina — prekrasen košček rodovitne zemlje, obkrožen z ogromnimi visokimi vrhovi Oranžnega pogorja. Ob vsej zeleni dolini se je vila bakrenasto rdeča reka. Tik pod nami je bilo videti drsalnico za jadralno letalo in lep, majhen tabor iz šotorov. Trije možje, ki so tu ostali, so morali garati

kot živina, da jim je uspelo vse to napraviti.

Stotnik Walters je plesajoč korakal v taborišče. K prazničnemu dnevu je radio-tehnik v letalu, ki je krožilo nad nami, prinesel s seboj gramofon in nekaj plošč ter po njih spremljal slovesni stotnikov vhod z daleč do- nečim »boogie-wogie«.

Seržant Baylon in seržant Walasce sta ko- maj dočakala, da mi pokažeta buduar, ki sta ga zame pripravila s seržantom Obrenico. Po- lovico šotora sta predelila za mojo sobo in mi postavila v njej blazinasto postelj s trave, z lepim nylon padalom kot baldahinom nad njo. Celo posteljna preproga iz padal je bila tu. Bila sem globoko ganjena nad vsem. V taborišču je bilo vse naravnost razkošno, včevši kopalnico s koritom iz nepremočljive- ga kartona za obroke hrane; res pravi hotel. Novi gostje tudi niso varčevali z občudova- njem in pohvalo.

Letalo je vrglo culo izbranih školjk kot pla- čilno sredstvo za domačine. Te so delale ču- deže. V kratkem so seržanti dobili 7 svinj. Eno, pritlikavo, so meni na čast imenovali »Maggi«. Hodila je povsod za menoj kot psi- ček in kakor hitro se je kdo od nas vsedel, mu je »maggi« zlezla v naročje.

Dan po našem prihodu smo se napravili, da gremo v vas. Neki stari mož nam je stopil z vso častitljivostjo nasproti in nas ustavil. Kazal ni nikake jeze ali neprijaznosti, vendar nam je jasno dopovedal, da noče, da bi sto- pili v njegovo vas. Tako sem si nadela naj- bolj zapeljive poteze in prijaznost, ki sem jo zmogla, ter mežikala z ogorelimi vekami in grulila: »Ah, gospod poglavar, bodite no ta- ko prijazni!«

Stari se je topil pod mojimi pogledi. S kretnjo je dal razumeti, da smem naprej, to- da samo s tremi spremljevalci. Ta dan sem spoznala tudi poglavarjevo ženo. Vzljubili sva se na prvi pogled. To je bila spet govo- rica srca, kajti z besedami se pač nisva mogli sporazumeti. Pozneje sem obiskala kraljico še večkrat. Sedeli sva vedno v skupnem pro- storu, kjer so žene kuhale in žvečile s polni- mi usti yamsove koreninice. Njeno veličan- stvo ni veliko dalo na mojo vojaško unifor- mo. Jaz naj bi jo kar zamenjala za tak sple- ten predpasnik okoli ledij, kot so ga nosile ona in njene dvorne dame.

Nekoč sem pri takem obisku razmišljeno šla s svojim glavnikom skozi lase. Kraljica je bila vznemirjena nad tem. Okoli mene se je

zbrala polovica vasi in jaz sem se česala in česala, dokler mi ni roka omahnila.

Vsak kos naše opreme je vzbudil pri do- mačinih živo zanimanje, niso pa hoteli ničesar vzeti. Posluževali so se sicer naših dobrih sekir in nožev za džungle, ko so delali za nas. Kakor hitro pa so opravljali svoje delo, so se oprijeli svojih kamnitih sekir. Bili so prepa- metni, da bi se dali od nekaj z Marsa padlih gostov iztiriti iz svojega sto let starega ritma.

Končno smo zvedeli, da nas bo prevozno letalo z imenom »Lecke Louise« s pomočjo jadralnega letala potegnilo iz doline. V če- trtek 28. junija je prijadralo elegantno leta- lo v dolino in pristalo na drsalnici. Pritekli smo k njemu, preden je izstopil pilot poroč- nik Harry Paver.

»Čez 30 minut bo ekspres spet odpeljal«, nam je naznanil.

»30 minut!« sem zaklicala, saj še nisem spakirala. Stekli smo k šotorom po kamnite sekire, loke in pišice, ki smo jih dobili v spo- min. Nad našimi glavami pa je krožilo pre- vozno letalo in čakalo, da potegne jadrarno letalo navzgor v zrak.

Domačini so sedaj sprevideli, da jih bomo zapustili. Od žalosti so jim tekle solze po li- cih. Jaz sem pa vedela, da se ločim od prija- teljev, ki jih boljših in dobrotljivejših nikoli

več ne bom našla. Vsekovala sem se v robec prilično glasno in opazila, da Mc. Collon in Decker delata isto.

»Ne vznemirjajte se, če se bo vrv, na katero je jadralno letalo navezано, ob prvem sunku pretrgala«, je dejal Paver z glasom, ki naj bi nas pomiril.

»In kaj se bo zgodilo, če se odtrga?«

»Moj Bog«, je odgovoril Paver, »saj me je vojaška uprava zavarovala za 10.000 dolarjev.« Trdno sem tiščala v roki svoj rožni venec. Ali naj bi prestali grozno strmoglavljenje in vse napore in bolečine samo zato, da bi sedaj, ko je rešitev tako blizu, vendarle življenje izgubili. Mogočno prevozno letalo se je strmo spustilo nizdol nad nas. Krčevito sem stisnila z eno roko rožni venec, z drugo pa zagrabila za rebro jadralnega letala. Nagel sunek — nato pa smo drseli po drsalnici — zdaj smo zgubili tla pod seboj in se začeli dvigati. Oplazili smo vrh nekega drevesa in nehote sem se prestrašeno sklonila nazaj. Šele pozneje sem zvedela, kako blizu tega smo bili, da bi drugič padli v džunglo. Vlačilna vrv je v vejevju zavrla letalo in zmanjšala njegovo hitrost na 170 km, kar v tej višini zadostuje, da tako veliko letalo strmoglavi. Majorju Samuelu, ki je letalo vodil, se je posrečilo, da ga je vseeno obdržal v zraku. Toda pozneje nam je pripovedoval, da je samo za las manjkalo, da se ni zgodilo kaj drugega. Ko je bil predlagan za odlikovanje z letalskim križcem, je prepričevalno dejal: »Niti za dvanajst križev ne bi tega še enkrat poskusil.«

Zdajci smo se zavedeli, da nekaj venomer tolče ob trebuh našega nebogljenega letala. Ugotovili smo, da smo potegnili s seboj eno od velikih tovornih padal, s katerimi je bila drsalnica zaznamovana. Na mestu, kamor je padalo enakomerno toklo, se je pokazala majhna razpoka. Ne dolgo in zazijala je kakih 60 cm dolga luknja čez vso širino v trebuhu jadrala. Če smo pogledali skozi to luknjo, smo lahko videli vse, kar je pod nami drselo mimo. Ta pogled je hromil živce.

Za vrnitev smo rabili kakih 90 minut. Zdele pa so se nam dolge kot 90 ur. Toda končno je Paver brezhibno pristal s poškodovanim jadralom na tleh. Stopila sem iz letala 47 dni po odletu, ki naj bi trajal mogoče dobre 4 ure.

Ko smo stopili pred fotografske luči, sem se nehote obesila med Mc. Collona in Deckerja. Bolj kot kdaj prej sem se zavedala, kakšna sreča je bila zame, da sem nesrečo preživela s takima možema. Vsak od njiju je na svoj način trpel veliko več kot jaz. Daleč tam ob oni skalni steni je kazal bel križ na grob Mc. Collonovega brata dvojčka, Decker pa je imel s svojimi mnogimi poškodbami še dolge tedne bolniške postelje pred seboj.

S hvaležnostjo sem se tudi spominjala na stotnika Waltersa in njegove Filipince, ki so ostali še spodaj v dolini. In ko sem odšla z letališča in se spet vrnila v svoje staro življenje, sem se spomnila 2lterih na vrhu gore pod drobnimi belimi križi in Davidovo zvezdo. Šele tedaj sem se mogla razjokati.

Slovensko: A. N.

Franček Kolarič:

Mladost ugaša

*Vso težo noč je name naslonila.
Zaškrtal sem kot v divji vihri hrast,
ko se v temi je njena gnusna past
nad cvetom mojih mladih let sprožila.*

*Ko v jezne sem noči precepu visel,
iz žrela zemlje sikne žgoči sij
in v gluho noč nekdo zakliče: »Bij!«
V udarcih besnih je zamrla misel.*

*Ko zarje me je rosne zdramil smeh,
obraz zagledam svoj v neba modrini.
Sto tisoč sonc zapleše mi v očeh.*

*Obraz zoran počez in po dolžini
zdaj stiskam v skrčenih dlaneh.
Mladost kropé ugaslih sreč rubini.*

SLOVENSKO ŠOLSTVO

na Svobodnem tržaškem ozemlju

Slovensko šolstvo se je na Svobodnem tržaškem ozemlju zelo lepo razvilo in razraslo. To dokazuje, kako živa je bila želja naših ljudi po šolah v domačem jeziku, ki jih ni bilo že od leta 1923 več. Pravi napredek je možen le tedaj, če poučuješ otroka v materinem jeziku. Drugače otrok zaostane. To je osnovno načelo moderne pedagogike in je le čudno, da mnogi kulturni narodi tega ne razumejo in ne priznavajo. Materina beseda je ključ do prave omike. Otrok se mora v šoli počutiti kot doma; biti mu mora toplo in prijetno. Že Kristus je dejal: Pojdite in učite vse narode! Zato je šolstvo v materinem jeziku prva in osnovna pravica vsakega naroda na svetu.

Ko so zavezniki v maju l. 1945 zasedli Trst in njegovo zaledje, so takoj spoznali, da je treba dati Slovencem lastno šolstvo. Na pobudo polkovnika Washburna, načelnika zavezniške prosvetne komisije v Rimu, je bil v začetku avgusta 1945 ustanovljen pri ZVU v Trstu prosvetni oddelek. Prevzel ga je ameriški kap. John P. Simoni. Preuredil je dotedanji šolski proveditorat v višje šolsko nadzorništvo in mu dodelil slovenskega okrožnega nadzornika za slovensko šolstvo. Na prosvetnem oddelku se je ustanovil slovenski odsek pod vodstvom prof. dr. Srečka Barage. Ta se je takoj lotil organiziranja slovenskih šol. Koliko je bilo začetnih težav, nasprotovanja in nerazumevanja na vseh straneh, pomanjkanja prostorov, učnih moči, knjig in učil, ve samo tisti, ki je od blizu opazoval vse to. Vendar je krepka volja in žilava vztrajnost vse premagala in šole so se odprle.

OSNOVNE ŠOLE

Za osnovne šole so napravili najprej poskusno vpisovanje in sicer od 17. do 22. septembra 1945. Odziv otrok je bil polnoštevilčen. Zato je ZVU izdala okrožnico št. 8 z dne 8. oktobra 1945,

s katero je ustanovila slovenske osnovne šole v krajih, kjer je bila 1. junija 1914 slovenska osnovna šola. Na novo pa naj se ustanovijo tudi v krajih, kjer prej slovenske šole ni bilo, a je vsaj 25 šoloobveznih otrok ter v krogu 4 km ni slovenske šole. Takoj je bilo obnovljenih 33 šol, pozneje pa še 9. Pouk se je pričel v oktobru 1945.

Danes je na STO 41 slovenskih osnovnih šol. Te so:

v občini Trst: 1. Sv. Jakob, 2. v ul. Sv. Frančiška, 3. v ul. Donadoni, 4. Sv. Ivan, 5. Sv. Ana, 6. Rojan, 7. Škedenci, 8. Barkovlje, 9. Katinara, 10. Opčine, 11. Prosek, 12. Miramar, 13. Sv. Križ, 14. Trebče, 15. Gropada, 16. Bazovica;

v občini Dolina: 17. Dolina, 18. Mačkoviče, 19. Boršt, 20. Ricmanje, 21. Domij, 22. Pesek-Draga, 23. Boljunec, 24. Prebeneg;

v občini Milje: 25. Štramar, 26. Škofije, 27. Plavje, 28. Božiči, 29. Sv. Barbara;

v občini Nabrežina: 30. Nabrežina, 31. Devin, 32. Mavhinje, 33. Sesljan, 34.

Osnovna šola v Sesljanu na Krasu

Šempolaj, 35. Štivan, 36. Medja vas, 37. Cerovlje, 38. Slivno;

v občini Repentabor: 39. Repentabor;

v občini Zgonik: 40. Zgonik, 41. Salež.

Te šole je obiskovalo v šolskem letu 1948/49 skupno 3900 otrok.

Pozneje kot osnovne šole so bili ustanovljeni otroški vrtci za predšol-

sko vzgojo otrok. ZVU jih je ustanovi-
la z ukazom št. 249 z dne 17. oktobra
1946. Dne 1. avgusta 1947 je bil odprt
prvi slovenski otroški vrtec v Borštu.
Sedaj deluje na STO 9 slovenskih o-
troških vrtec, ki imajo nad 370 otrok.
Otroški vrtci so v krajih: Bazovica,

Barkovlje, Boršt, Lonjer, Sv. Jakob, Sv.
Križ, Škedenj, Trebče, Opčine.

SREDNJE ŠOLE

Vzporedno z osnovnim šolstvom se
je pripravljala ustanovitev slovenskih
srednjih šol. Tudi tu se je vršilo pos-
kusno vpisovanje od 10. do 15. sept.

SVOBODNO TRŽAŠKO OZEMLJE (STO)

so ustvarili diplomati z mirovno pogodbo z
Italijo, ki je bila podpisana v februarju 1947.
V veljavo pa je stopila 15. septembra 1947.
STO je razdeljeno v dva pasova. Prvega s
Trstom ima pod nadzorstvom Zav. vojaška
uprava, katero sestavljajo angleški in ame-

riški častniki. Drugi pas je pod Jugoslovan-
sko vojno upravo, ki ima svoj sedež v Kopru.
Med obema teče demarkacijska črta. Oba pa-
sova se bosta združila, ko bodo pri Organi-
zaciji združenih narodov imenovali guver-
nerja.

1945. Prijavilo se je 867 dijakov. To je bil spet dokaz, da so slovenske srednje šole potrebne in da bodo imele dovolj naraščaja. Zato je ZVU z okrožnico št. 7 z dne 6. oktobra 1945 ustanovila tri slovenske srednje šole: 1. nižjo triletno srednjo šolo, 2. višjo (petletno) realno gimnazijo, 3. trgovsko akademijo (petletno). Pouk se je začel 12. novembra 1945. Vse tri šole so bile nastanjene v zasebni hiši v ul. Lazzaretto Vecchio št. 9–11. Pouk se je vršil v skrčenem obsegu, ker ni bilo dovolj prostora. V šolskem letu 1947/48 se je preselil ženski del nižje srednje šole k Sv. Jakobu v ul. Scuola Nuova; naslednje leto je šel za njim še moški oddelek. S tem se je pouk uredil, vendar so prostori še danes pretesni, nezdravi in neprimerni.

Ko je 15. septembra 1947 stopila v veljavo mirovna pogodba z Italijo, je prišlo slovensko učiteljske v Gorici pod Italijo. Zato je ZVU z ukazom št. 18. z dne 8. novembra 1947 ustanovila tudi v Trstu slovensko učiteljske. Pouk se je začel 9. decembra 1947.

Sčasoma se je pokazala potreba po klasični gimnaziji, ki je nujna za nekatere vrste študija na univerzi. Samostojna klasična gimnazija se sicer ni ustanovila, pač pa se je na realni gimnaziji s šolskim letom 1948/49 odprla klasična vzporednica. Nujno potrebna je tudi slovenska dvorazredna trgovska šola.

NIŽJE STROKOVNE ŠOLE

Po zakonu morajo hoditi otroci v šolo do dovršenega 14. leta. Ker pa so osnovne šole samo petrazredne, so za tiste, ki ne gredo v srednje šole, predvidene posebne nižje strokovne šole in tečajji. Šole trajajo tri leta, tečajji pa so eno- ali pa dvoletni. Prirojeni so za razmere v posameznih krajih, da se priuče otroci tiste vrste obrti in stroke, za katero ima kraj največ pogojev in je tam najbolj razvita.

Danes deluje na STO šest takih šol in tečajev, in sicer: 1. nižja trgovska strokovna šola (triletna) v Trstu, 2. nižja industrijska strokovna šola (triletna) v Trstu, 3. kamnoseški industrijski stro-

kovni tečaj (dvoletni) v Nabrežini, 4. trgovski strokovni tečaj (dvoletni) na Katinari, 5. trgovski strokovni tečaj (dvoletni) na Opčinah in 6. trgovski strokovni tečaj (dvoletni) na Proseku. Na prvih štirih se je začel pouk 15. januarja 1947, na zadnjih dveh pa v oktobru 1947.

Na vseh srednjih in strokovnih šolah je danes 1400 učencev.

ŠOLSKE KNJIGE IN UČILA

Komaj so se odprla šolska vrata, se je pojavilo vprašanje, kako poučevati in kako se učiti, ker ni bilo nobenih šolskih knjig, kajti od leta 1925 ni izšla na STO nobena šolska knjiga. Od drugod jih ni bilo mogoče dobiti, ker jih ni bilo. Treba si je bilo pomagati z narekovanjem, pisanjem na tablo, z razmnoževanjem na ciklostil in s tistimi redkimi starejšimi knjigami, ki so na kak način ušle sili časov. Tudi slovenske založbe v Trstu ni bilo nobene, da bi zalagala šolske knjige. Zato sta kap. Simoni in dr. Baraga našla edino možno rešitev. Prosvetni urad je dosegel, da ZVU posoja denar za natis knjig. Knjige se prodajajo po odgovarjajoči ceni in izkupiček se vrača ZVU. Tako ni nihče prikrajšan. Kolikor denarja ZVU posodi, toliko ga dobi nazaj.

Marca 1946 je izšla slovenska šolska knjiga: Slovensko berilo za višje razrede osnovnih šol (Ferjančič-Bellinger) v 5000 izvodih. V nekaj mesecih je bila razprodana. Za njo je izšla cela vrsta knjig. Knjige izhajajo še danes. Skupno je izšlo 41 šolskih knjig, dva zemljepisna atlasa, zemljevid Slovenije in vrsta vzorcev iz trgovinstva.

Sedaj ima osnovna šola vse čitanke (Cegnar-Polak) in računice (Horn, Bole, Globočnik, Bergant, Zangone), zgodovinsko in zemljepisno čitanko (Velikonja), Katoliški verouk in Zemljepisni atlas.

Tudi nižja srednja in nižja strokovna šola ima vse glavne knjige: Slovenske čitanke (prof. Blažina, Glavič, Jevnikar, Kacin), Slovensko slovnico za srednje šole (Kacin, Jevnikar), Aritmetiko (Vovk), Geometrijo (Perharc), Zgodovino (Mahnič, Muhr), Zemljepis (Zu-

pan), Angleško vadnico (Skok), Latinsko vadnico (Belec, Jerel), Stenografijo (Svetelj), Zemljepisni atlas (Vižintin, Velikonja), Trgovsko računstvo in knjigovodstvo (Turina, Zubalič), Fiziko za strokovne šole (Pavlin).

Slabše je za višje šole. Vendar je tudi tukaj opravljenega že precej dela. Veliko knjig pa je še v pripravi. Tako že imamo: Zgodovino slovenskega slovstva (Beličič, Jevnikar, Geržinič), Slovenski čitanki (Jevnikar, Beličič), Latinsko vadnico (Abram, Muhr), Angleško vadnico (Zupan), Italijansko slovnico (D'Atena), Zgodovino starega veka (Šturmov), Psihologijo in pedagoške vede (Brumen), Kemijo (Žitko), Fiziko (Scharf), Verouk III.

Za šolske knjige je pri prosvetnem uradu posebna komisija, ki vse rokopise pregleda, popravi, odobri in skrbi za natis.

Poleg knjig je primanjkovalo tudi raznih učnih pripomočkov, slik, zem-

ljevidov, fizikalnih, kemičnih in drugih aparatov. Pouk je nepopoln, če pitaš učenca samo z besedami. Treba mu je pokazati, da sam vidi in spozna, kakšne so stvari, kako delujejo in zakaj prav tako in ne drugače. Zato so si začele vse šole počasi nabavljati učne pripomočke. Danes jih imajo vsaj za prvo silo, a jih vsako leto izpopolnjujejo. Sem spadajo tudi dijaške in učiteljske knjižnice. Šola sama ne more dati dijaku vsega, mora se tudi sama doma izpopolnjevati. Zlasti za matrinščino so nujno potrebne primerne slovenske knjige. Zato so vse šole ustanovile dijaške knjižnice. Manjka pa sredstev, a tudi primernih knjig.

*

Slovensko šolstvo je v štirih letih na Svobodnem tržaškem ozemlju svojega obstoja rodilo tako lepe sadove, da smemo in moramo biti nanj ponosni. Pognalo je tako čvrste korenine, da ga ne bo mogla nobena sila več uničiti.

Ljudskoprosvetno delo katoličanov na Tržaškem

S tem da je fašizem uničil vse slovenske organizacije na Primorskem, je bilo seveda uničeno tudi vsako ljudskoprosvetno delo med Slovenci. Slovenska beseda se je morala umakniti z ulic, trgov in uradov in skoraj nihče ni upal glasno slovensko govoriti drugje kot doma za zaprtimi vrati. Najdalj se je še ohranila slovenska beseda v cerkvi. Do danes še ni nepristransko ocenjena vloga slovenskega duhovnika v naši zgodovini. Ni še napisana velika knjiga o njegovem izrednem narodnem delu. Vsi „narodnjaki“, ki bi radi danes hodili pomilovalno mimo slovenskega duhovnika, prav malo vedo ali pa nočejo vedeti, kaj je slovenski duhovnik naredil za ohranitev narodne zavesti med slovenskim ljudstvom na Primorskem in na Koroškem. Najbolj se je upiral pritisku na obeh frontah prav duhovnik, ki je vedno branil Kristusovo načelo, da se mora oznanjati Njegova beseda v vseh jezikih, tudi v slovenskem. In ko je slo-

venska pesem že izginila celo iz vasi, se je v nedeljo v cerkvi še vedno oglašila v vsej svoji lepoti. In ko sta trgovec in advokat že davno nehala javno govoriti slovensko, je naš duhovnik še vedno jasno in vneto razlagal katekizem v materini besedi in zraven razlagal in učil tudi slovenski jezik. Tako je vso dolgo dobo preganjanja slovenstva in slovenske besede živel slovenski duh v slovenskih cerkvicah in slovenska srca so se zbirala okoli slovenskega dušnega pastirja. To je neizpodbitna zgodovinska resnica, ki jo moramo javno povedati, ker jo mnogi namenoma prezirajo.

Ker je bilo možno slovensko življenje edinole v najtesnejšem stiku s Cerkvijo, zato je tudi ljudskoprosvetno delo živelo edinole tu. Verske organizacije, posebno Marijine kongregacije, so imele poleg izključno verskih prireditvev tudi manjše igrice, pevske nastope, poljudna prosvetna predavanja in podobno. Na teh prireditvah se

je poživljala slovenska misel in slovenska narodna zavest.

Posebej bi bilo potrebno napisati poročilo o velikem delu Marijine kongregacije, ki deluje že petdeset let pri Sv. Jakobu v Trstu. Ta kongregacija, ki ima svoj Marijin dom, je opravila med preprostimi slovenskimi služkinjami delo, ki se pozna danes in se bo poznalo tudi še desetletja. V tistem Marijinem domu so doživljali ponižani in zapostavljeni Slovenci in Slovenke nešteto krat potrditev v svojem slovenskem vztrajanju. Ko je bilo povsod drugod neizhodno, krivično in grdo, je v Marijinem domu živela še vedno vera v lepšo slovensko prihodnost. Slo-

vojni sami pa je še bolj zacvetelo. — Poleg šentjakobske kongregacije, ki se je zbirala in delovala v Marijinem domu, je bilo vidno tudi ljudskoprosvetno in narodno delo kongregacij v Rojanu, pri Sv. Ivanu in Škednju. Seveda ne moremo posebej govoriti še o vseh ostalih kongregacijah po slovenskih župnijah v okolici Trsta. Farne kronike hranijo dragocene zapiske, ki jih bo lahko uporabil tisti, ki bo pisal natančno zgodovino našega naroda.

Veliko ljudskoprosvetno delo katoličanov pa se je pokazalo zlasti v zadnjem času, ko so se tržaški katoličani združili v politično-kulturno organizacijo: Slovensko krščansko socialno

PAX ROMANA — Mednarodni kongres v Rimu o veliki noči 1947.

venska pesem in lepota slovenske besede je vlivala obupanim in ponižanim Slovencem v tem domu vedno nove vere. Jedro Slovencev so bile tu slovenske služkinje in to jedro je do danes ostalo. Samo te Slovenke so postavile temelj, na katerem je začelo rasti slovenstvo po zadnji vojni.

Marijin dom v Trstu je opravil veliko ljudskoprosvetno delo, ki se bo še dolgo poznalo. — Tudi v najhujšem pritisku fašizma pred zadnjo vojno in med njo je bilo to delo živo, po

zvezo, katera ima poseben prosvetni odsek. Ta odsek je prirejal v preteklem letu velike prosvetne prireditve, ki jim je dal naslov „Slovenski večeri.“ Vsakih štirinajst dni so se zbirali Slovenci na teh večerih v velikem številu. Vsi večeri so bili res slovenskega značaja, kjer je bilo govora o slovenski književnosti, o slovenski folklori, o slovenskih pokrajinah, o naši pesmi in tako dalje. Predavanja so navadno pojasnjevale skioptične slike in film, nastopali pa so tudi razni pevski zbori

in godalne skupine. Večeri so se tržaškim Slovincem izredno priljubili, tako da jim je bilo žal, da so v poletnih vročih mesecih prenehali.

Posebej je treba poudariti, da so na teh večerih brali slovenski pisatelji svoja izvirna dela. Spoznali smo Mirka Javornika, Antona Novačana, Vinke Beličiča, Avgusta Želeta, Simona Gregarja, Stanka Janežiča, Marijo Nagodečovo, Metoda Turnška itd. V času, ko slovenska umetnost v osrednji Sloveniji trpi veliko zapostavljanje in veliko nasilje, je ta svobodna umetnost Slovencev na Svobodnem tržaškem ozemlju izrednega pomena. Zato so

Prizor iz „Divjega lovca“ na Repentabru.

prav ti večeri doživeli največji in najlepši uspeh.

V okviru prosvetnega odseka SKSZ pa je tudi deloval oder, ki je priredil dve veliki prireditvi na pro-

stem (Slehernika in Divjega lovca, o čemer poročamo na drugem mestu). V pripravi pa je še načrtnejše prosvetno delo. Težava je le v tem, da Slovenci v Trstu nimamo nobene svoje dvorane, kjer bi bilo možno imeti prosvetne prireditve.

Razen teh prireditev je treba omejit še kulturna predavanja, ki jih je imelo Slovensko akademsko starešinstvo. Tu pa so katoliški starešine v akademski debati in v stvarnih znanstvenokulturnih predavanjih razpravljali o sodobnih vprašanjih, ki morajo zanimati katoličane in do katerih mora zavzeti svoje stališče.

Kulturnoprosvetne večere je redno prirejalo tudi Društvo slovenskih katoliških učiteljev. Vendar so bili ti večeri bolj za zaključeni krog, ker so bili namenjeni predvsem učiteljem.

Štánovskega značaja so bile tudi prireditve Društva katoliških akademikov in akademičark ter Slovenske dijaške zveze.

To je samo na kratko zbranih nekaj podatkov o kulturnem in ljudskoprosvetnem delu katoličanov na Tržaškem. Treba je reči, da so se tudi tržaški katoliški Slovenci zavedali svoje dolžnosti in odgovornosti tako, kot so se je zavedali katoličani v svetu že prej. Dela je veliko in ni lahko. Vendar bomo našli gotovo neustrašene delavce, ki bodo nadaljevali s prizadevanjem. Če bo to prizadevanje raslo v taki meri, kot je od končane vojne do danes, potem bodo tržaški katoličani tudi na tem področju izpolnili svoje naloge.

Slavenska tržaška radijska postaja

Že nad tri leta deluje slovenska tržaška radijska postaja. V tem času je opravila tako kulturno, narodno in tudi politično delo, da se je vredno ustaviti ob njej tudi v Mohorjevem koledarju. Nas ne zanima toliko politična vloga te postaje. Nas zanima predvsem njeno kulturno in narodno delo.

Nekoliko predzgodovine. Potem ko so Nemci zasedli slovenski Kras in Trst, so videli, da je prav za prav njihov italijanski za-

veznik ravnal zelo nespametno, da je hotel zatreti in zatajiti vsako slovensko življenje v teh krajih. Nemci so spoznali, da na tej zemlji živi slovenski človek tisočletja in da ga ni mogla odnesti nobena, še tako ostra burja, ampak da ga je le še bolj priklenila na kraško skalo. Nemci so zato ponudili šolo v slovenskem jeziku in s slovenskim učiteljem. Začeli pa so tudi oddajati na radijskih valovih poročila in druge oddaje v slovenskem jezi-

ku. V vrednost teh oddaj, šol in časopisov se ne bomo poglobljali. Narekovala jih je stiska, v kateri je bil Hitler, in ne morda pravičnost do majhnega naroda. Dejstvo je, da je veliki nemški mogočnejši moral priznati, da živi na Primorskem Slovenec in da mimo njega ne more nihče, ki hoče imeti tu oblast.

Ko so Jugoslovani po končani vojni prevzeli oblast na Primorskem, so seveda takoj zasedli tudi tržaško radijsko postajo. V prvem času so jo uporabili predvsem za poročila. O kakem kulturnem in umetniškem delu postaje tedaj ne moremo govoriti. Prvič v dneh po končani vojni ni bil tak spored zanimiv, drugič pa je tudi manjkala organizacija in ljudje. Zato je bilo glavno delo postaje obveščati poslušalce o položaju, širiti politična poročila in s politično propagando pridobivati ljudske množice. Postaja je delovala dvojezično.

V juniju 1945 je prevzela oblast na tem ozemlju Zavezniška vojaška uprava. Slovenski spored, ki nas predvsem zanima, se je skrčil kmalu na račun oddaj v italijanščini. Slovenci smo imeli na postaji predvsem poročila trikrat na dan in spored v slovenščini, ki je trajal okoli dve uri opoldne in zvečer okoli osme.

Že takoj v tej prvi dobi po prevzemu postaje so zavezniki določili tudi kulturne oddaje. Ker pa so imeli Slovenci, ki so pripravljali slovenski spored, navodila, da morajo biti vse oddaje politične, da morajo imeti vse neko politično smer, zato so v vsem sporedu seveda posvečali glavno skrb komunistični politični težnji.

Čim bolj pa je šla politika zapadnih zaveznikov svojo pot, stran od Sovjetske zveze, toliko bolj so dobivale drugačen značaj tudi slovenske radijske oddaje.

Zavezniki so spoznali izreden politični pomen slovenskih radijskih oddaj. Zato so se odločili, da bodo postavili posebno radijsko postajo samo za Slovence.

16. junija 1946 se je res oglasila nova samo slovenska postaja v Trstu. Zapadni zavezniki so si pridobili krog sodelavcev, ki je kmalu dvignil slovensko tržaško radijsko postajo na dostojno višino.

Od tega časa do danes je ta postaja opravila tako pomembno narodno in kulturno delo, da bo potrebno o tem napisati posebno, daljšo razpravo.

Postaja je našla izreden odmev pri primor-

skih Slovencih. Po dolgih letih zatiranja slovenske besede je v radijskem aparatu zadonela slovenska pesem in slovenska beseda.

Te in podobne oddaje so postajo slovenskemu ljudstvu izredno priljubile. Zato so našle pot do srca tudi mnoge ostale oddaje s popolnoma umetniško in kulturno težnjo.

Če bi danes pregledali ves spored postaje za tri leta nazaj, bi videli, da je postaja nudila svojim poslušalcem marsikatero lepo oddajo. Približala nam je vso slovensko zgodovino, našo domačo in svetovno književnost, prikazala domačo in svetovno dramatiko posebej s slušno uprizoritvijo pomembnih klasičnih in modernih odrskih del vseh narodov; na postaji so sodelovali najboljši slovenski pevci, na sporedu je bila in je še naša narodna in umetna glasba in pesem, slovanški in ostali veliki skladatelji; postaja je nudila marsikako uro veselja in zabave pa tudi resnega izobraževalnega sporeda.

Zaledje te postaje je sicer majhno, toda naloge postaje rastejo gotovo preko okvira tržaškega ozemlja. Ko se je postaja izvila iz vseh začetnih težav, ima danes brez dvoma nalogo, da poleg nepristranskega obveščanja in demokratične vzgoje goji pravo in resnično slovensko kulturo. Samo tako bi postaja ostala zanimiva in slovenska. Polovičarstva in amaterstva v njenem sporedu danes ni mogoče več zagovarjati. Voja je končana in kar je bilo v prvih dneh po svobodi, danes ni več mogoče. Nemogoče je iti nazaj. Radijska postaja, ki je v službi naroda, ima velike naloge. Ne sme in ne more hoditi za ljudstvom, ampak mu mora kazati pot in smer. Danes so željni prave slovenske kulture ne samo Slovenci na Tržaškem, ampak tudi drugi, katerim nudijo neslovensko in potvorjeno blago.

Člani Radijskega odra pri oddaji slušne igre.

Razodetje prvih svobodnih volitev v Trstu

LIPA IN HELEBARDA -
ZNAK SLOVENSKE
NARODNE LISTE

Svobodno tržaško ozemlje, ali bolje, njegovo anglo-ameriško zasedbeno področje, je edini, četudi zasedeni predel današnjega sveta, ki štiri leta po končani vojni še ni doživel dvojege: pravih političnih volitev in pa ljudskega štetja.

Izvedbo enega in drugega je preprečevala bojazen zavezniške vojaške uprave, da bi izidi volitev in štetja pokazali, da je dejanski politični in narodnostni položaj v svobodni tržaški državi drugačen, kakor pa trdijo razna uradna poročila.

Če bi bili politične volitve razpisali pred sporom med Titom in Kominformom, je skoraj gotovo, da bi bili združeni komunisti dobili pri njih večino. Ta večina bi se bila verjetno izrekla za priključitev Trsta k Jugoslaviji ali pa vsaj za njegovo neodvisnost.

A tudi brez tega ozadja bi morebitna komunistična večina ali vsaj močno uveljavljene komunistične partije pri tržaških volitvah pomenilo hud udarec za zahodne demokratske države in za njihovo politiko tik pred železnim zastorom. Trst bi bil edino, po zaveznikih zasedeno področje na svetu, kjer bi kljub Marshallovemu načrtu komunizem pokazal takšno moč in takšen vpliv.

Nepristransko ljudsko štetje pa bi bilo pokazalo, da je Slovencev na anglo-ameriškem področju svobodnega Trsta mnogo več, kakor so jih sedanje oblasti voljne priznati.

Izidi volitev in štetja bi bili zlasti neprijetni za zavezniško politiko po 20. marcu 1948. Tedaj so Velika Britanija, Francija in Amerika zaradi italijanskih volitev predlagale, naj bi Svobodno tržaško ozemlje dali Italiji. Ta predlog so utemeljevale med drugim tudi z razlogom, da je Trst čisto italijanski in da bi takšna rešitev odgovarjala željam ogromne večine prebivalstva.

Te razloge je v svojih številnih poročilih Varnostnemu svetu Združenih narodov vztrajno navajal tudi sedanji zavezniški vrhovni poveljnik v Trstu. Neprenehoma je skušal dokazovati pretežno italijanstvo tega področja. Slovence je označeval kot neznatno manjšino. O raznih političnih skupinah, ki so se zavemale za samostojno tržaško državo, pa je trdil, da nimajo nobene zaslombe v domačem prebivalstvu in da so vsa bolj ali manj povezana s komunizmom ali vsaj z Jugoslavijo.

Spor med Titom in Moskvo je povzročil popoln razdor tudi v tržaškem komunizmu. Tržaška partija in vse njene pomožne organizacije (Osvobodilna fronta, Italijansko-slovenska antifašistična unija itd.) so se razbile na titovsko in kominformistično ločino. Protikomunistična volivna zmaga v Italiji in zavezniške obljube o vrnitvi Trsta so zedinile italijanske vrste. Zavezniške oblasti so sodile, da je komunizem — in z njim slovenstvo — v Trstu na tleh. Italijanstvo in volja za priključitev naj bi po njihovem bila tako močna, da zdaj lahko tvegajo poskus z volitvami. Bili so prepričani, da v takšnem položaju njihova politika ne more doživeti drugega kakor popolno zmago.

In tako so po dolгих pripravah razpisali upravne, to je občinske volitve na angloameriškem področju Svobodnega tržaškega ozemlja za mesec junij 1949.

Volitve naj bi bile navzlic na videz nepolitičnemu značaju vendarle zmagovit plebiscit za italijanstvo Trsta in za njegovo priključitev Italiji.

Že sam zakon o volivnih imenikih je bil sestavljen povsem pristransko. Dajal je volivno pravico vsem italijanskim državljanom, ki so 15. septembra 1947 bivali v Trstu. Tako je lahko volilo vsaj 30.000 različnih italijanskih beguncev iz Istre, ki so se po koncu vojne ali po uveljavi mirovne pogodbe zatekli v Trst. Poleg tega so lahko volili tudi tisoči italijanskih državljanov, ki žive po Italiji, a so še vedno vpisani v sezname tržaškega prebivalstva. Niso pa smeli voliti nešteti slovenski Tržčani, ki jih je fašizem pregnal v Ju-

goslavijo, a so se po vojni vrnili domov — ker niso bili več italijanski državljani! Isto je bilo s Slovenci, ki so se umaknili v Trst iz tistih predelov Primorske ter Istre, ki jih je po mirovni pogodbi dobila Jugoslavija.

Zaradi vsega tega smo po tem zakonu doživeli povsem nenaravni pojav, da je bilo v Trstu volivcev 72 odstotkov od celotnega števila prebivalstva. A v Italiji na primer je volilcev komaj 52 odstotkov, v drugih državah pa še manj.

Kako so potekale priprave za volitve, dokaj zgovorno priča na primer dejstvo, da 15.000 vpisanim volilcem niso mogli dostaviti volivnih pozivov, ker jih ni bilo mogoče najti. Zanimivo je, da je med temi bilo dosti Slovencev in pa takih, o katerih je bilo treba pričakovati, da bodo volili za neodvisni Trst. Nosilcu titovske liste Štoku niso dovolili kandidirati, ker so dognali, da je kot rojen Tržačan izgubil stalno bivališče, ker je bil dolga leta v fašistovskih zaporih. S podobno pretvezo so onemogočili kandidature voditelju tržaške Fronte za neodvisnost Sporenju.

Ker je bilo pričakovati, da bodo italijanske stranke dobile v Trstu veliko večino, so volitve za mesto določili na 12. junij, za okoliške občine pa na 19. junij — da bi izidi v Trstu vplivali na odločitev podeželskega prebivalstva.

Pri volitvah je nastopilo dvanajst strank. Italijanska Krščanska demokracija, Italijanska socialistična stranka, italijanska Republika stranka, italijanska Liberalna stranka ter izrazito fašistični skupini Italijansko socialno gibanje ter Italijanski blok, torej šest jih je imelo v programu priključitev Trsta k Italiji. Komunistična partija (kominformisti), titovska Ljudska fronta, Slovenska narodna lista (skupna lista Slovenske demokratske ter Slovenske krščansko-socialne zveze, obeh slovenskih protikomunističnih skupin), Fronta za neodvisnost, Tržaški blok ter Republika stranka gibanje za neodvisnost pa so šle v boj z geslom za samostojni Trst.

Menda jih ni bilo po vojni v Evropi volitev, ki bi bile požrle toliko denarja in toliko papirja kakor volitve v Trstu. Za propagando so mobilizirali toliko ljudi in toliko tehnike — zvočniki, letala, avtomobili, film —, da je bilo mesto mesec dni povsem spremenjeno. Sodijo, da je italijanske stranke volivni boj veljal nad pol milijarde lir.

Svoboda propagande je bila posebno za italijanske skupine neomejena. V Trstu so lahko kandidirali ljudje, ki še v Italiji ne bi zaradi svoje preteklosti smeli. Na fašističnih kandidatnih listah so bila imena, ki so Slovincem izza italijanske okupacije v sila žalostnem spominu. Na shodih so nastopale vse najvišje glave iz italijanskega političnega življenja s predsednikom vlade De Gasperi-jem in socialističnim prvakom Saragatom na čelu. Govoril je lahko celo bivši fašistični državni poslanec Des Croix.

Ali so volitve potrdile vsa pričakovanja? Ali so opravičile vse to ravnanje in propagando?

Razodetja, ki jih dobimo iz trezne in vsestranske presoje volivnih izidov, nam pravijo, da ne. Potrdilo za to prepričanje nam daje tudi dejstvo, da še zlepa ni domači in tuji tisk o kakih volitvah toliko pisal, preden so bile, pa tako malo po njih, kakor je to bilo na Svobodnem tržaškem ozemlju. To priča, da so se nešteti preroki urezali in da je pri volitvah bilo več premagancev kakor pa zmagovalcev, dasi jih je na zmago toliko računalo.

Volitve pomenijo kljub vsemu zunanjemu videzu dejansko zmago tistih političnih skupin, ki pri vseh medsebojnih ideoloških razlikah hočejo imeti Trst kot samostojno državo. Teh šest strank je na celotnem tržaškem ozemlju, to je v mestu Trstu in v 5 podeželskih občinah dobilo 71.431 glasov ali 39,2 odstotka. Od 160 odborniških mest pa so jih te stranke zasedle 104 ali 65 odstotkov; od tega samo v mestu Trstu 20 ali natanko tretjino. Če upoštevamo, da je za priključitev k Italiji glasovalo vsaj 30.000 neupravičenih, po drugi strani pa da ni moglo voliti vsaj 15.000 Tržačanov, ki bi se bili morda odločili za samostojni Trst, potem lahko mirno trdimo, da hoče večina tržaškega prebivalstva lastno državo. V Trstu samem je za neodvisnost volilo skoraj 37 odstotkov vseh upravičencev, v okolici pa nad tri četrtine. Slovenci so seveda vsi volili tako.

Volitve dalje pomenijo mogočno uveljavljenje Slovencev kot celote. Na vsem Svobodnem tržaškem ozemlju je bilo od skupnega števila 160 kandidatov izvoljenih 80 ali natanko polovico Slovencev. V mestnem občinskem svetu v Trstu bo sedelo vsega 9 slovenskih odbornikov. To priča, da je uradno vo-

lilo v Trstu samem vsaj 24.000 Slovencev. Mnogo slovenskih glasov v mestu so dobile vse tri neodvisne skupine, ki niso postavile slovenskih kandidatov. Te so pobrale najmanj 6000 slovenskih glasov. Če k temu prištejemo še 8000 takih Slovencev, ki niso imeli volivne pravice, ali niso dobili volivnih izkaznic, vidimo, da je samo v mestu Trstu bilo blizu 40.000 slovenskih volivcev. Ako vpoštevamo še podeželje, ki je v ogromni meri slovensko in je tudi volilo tako, potem drži, da je na celotnem Svobodnem tržaškem ozemlju 50.000 slovenskih volivcev in volivk. Ker je odstotek volivcev pri Slovencih zaradi svojevrstnega volivnega zakona znaša kvečjemu 50%, mora po tem računu biti vseh Slovencev na Tržaškem nad 100.000. Če se oziramo še na dejstvo, da imajo slovenske rodbine več otrok kakor italijanske, zrase celotno število slovenskega prebivalstva na 105 do 110.000 duš. Zavezniške uradne statistike, ki jih sestavljajo seveda Italijani, naštevajo vseh Slovencev komaj 35.000. Volivni plebiscit je vse te »statistike« zgovorno postavil na laž. Pokazal je, da je Slovencev na tem spornem področju nad 35 odstotkov — in v tej ugotovitvi je vsa velika slovenska zmaga pri prvih svobodnih volitvah v Trstu.

Nekomunistični Slovenci so se spričo splošnih in političnih razmer v Trstu pri svojem prvem nastopu tudi častno odrezali. Slovenska narodna lista, pod katero sta nastopali obe politični organizaciji demokratičnih Slovencev (Slovenska krščansko socialna zveza in Slovenska demokratska zveza) je dobila na vsem ozemlju 4865 glasov ter 24 odbornikov, kar zneso 13.3 od celotnega števila mest. Pri tem je treba upoštevati, da je slovenska demokratična politična organizacija na Svobodnem tržaškem ozemlju mlada; da se mora boriti s tremi mogočnimi, z denarjem in zunanjo podporo oboroženimi nasprotniki, namreč kominformisti, Italijani in titovci; da ne uživa nobene podpore zavezniških oblasti in da so nekateri njeni liberalni člani tik pred volitvami kazali morda malo preveč kulturnobojnega razpoloženja, kar je marsikateriga vernega Slovenca odvrnilo, da bi bil dal svoj glas tej listi. Na splošno pa se je ob vsem tem pravi slovenski demokratični tabor pri volitvah za začetek dosti razveseljivo uveljavil.

Tretjo, nič preveč razveseljivo zmago pa so žal odnesli levi in desni skrajneži. Komu-

nisti in fašisti so dobili vsega skupaj 59.281 glasov ali 33 odstotkov, od tega komunisti moskovskega in beograjskega kova 41.000 ali 24 odstotkov, obe italijanski fašistovski skupini pa nad 10 odstotkov. V Italiji sami so pri aprilskih volitvah 1948 novi fašisti dobili komaj 2 odstotka glasov.

Ta nepričakovana moč, ki so jo pri volitvah dosegli skrajneži, pomeni poraz za politiko zahodnih demokratičnih držav na tako kočljivem in pomembnem ozemlju, kakor je Trst. Zakrivila ga je zavezniška vojaška uprava sama, ki položaja ni pravilno ocenjevala in ki je mislila, da je najboljši protiutež komunizmu podpiranje italijanskega šovinizma in celo fašizma. Zavezniški odgovorni ljudje so pozabili, da je Trst v veliki meri delavsko, proletarsko mesto, ki o fašizmu noče nič več slišati, ker ga je pet in dvajset let krvavo okušalo. Tržaški proletarec Italijo danes še vedno istoveti s fašizmom. Proti neoviranemu razmahu ter propagandi šovinizma in fašizma je iskal obrambe v drugi skrajnosti — v komunističnem totalitarizmu. Žalostno pri vsem je dejstvo, da je s to zmago skrajnosti dobila hud udarec tudi prava demokracija in z njo vsi tisti, ki jih svet smatra za njene nosilce.

Slovenci so, žal, volili precej kominformistično. Ideološko opredelitev so predpostavili nacionalni. To je treba pripisati dejstvu, da slovenski proletarec vidi edino v kominformu, za katerim stoje Sovjeti, uspešno obrambo proti fašizmu. Drugi razlog za takšno opredelitev so sadovi titovske politike in njene dolgoletne vzgoje. Ta je tržaškim Slovincem s poudarjanjem nenaravnega »bratstva« ter internacionalizma ubijala narodni čut in nacionalno zavest. Zato so volili internacionalistično in celo proti tistim, ki so jih prej k temu navajali. Tretji vzrok slovenskega nagiba h kominformu pa je spet zavezniška politika. Če pomislimo, da je zavezniška vojaška uprava šele mesec dni pred volitvami milostno dovolila uporabo slovenščine kot »tujega« jezika ne v uradih, marveč na nagrobnih spomenikih, potem si lahko mislimo, kaj preprosti slovenski človek o zahodni demokraciji sodi in kako se spričo tega politično odloča.

Prve svobodne volitve v Trstu so pokazale razmerje sil na Svobodnem tržaškem ozemlju. Pokazale so napake, ki jih je doslej delala

zahodna politika tukaj, ter nakazale pot za bodočnost. Kdor zna gledati in šteti, je lahko prišel do spoznanja, da hoče tržaško ljudstvo spoštovanje veljavnih pogodb, ker se je izreklo za Svobodni Trst, in da noče fašizma

v nobeni stari ali novi obliki. Kdor te volje ne bo upošteval, bo tukaj doživel poraz. Posledice poraza prave demokracije v Trstu pa se bodo usodno čutile daleč na ono stran železnega zastora.

Erik Kovačič:

Sredi poti

Zdi se mi, kot bi bil sredi poti,
pa sem v viharju smer pravo zgrešil,
ko sem se s silami v sebi boril,
zdaj pa me prava pot silno skrbi.

Vse kažipoti je zbrisal nalič,
skrb pa me v srcu le bolj še skeli,
a ni razgleda, znamenja ni,
kjer bi v goščavi smer pravo odkril.

K božjemu nebu pogled sem vzravnal.
Bog, ki je sonce in zvezde nam dal,
Bog, ki v sebi je sama modrost,

dal bo človeku, dal meni moči,
da bom našel si, kar iščem vse dni:
cesto do sreče, do večnosti most.

O ječi

Kot roža sem, ujeta med zidove,
ki proti soncu svoj dviguje cvet,
da bi ujela vsaj en žarek spet
ter mogla bi pognati še cvetove.

En sončni žarek v njene bi sokove
pognal življenje, stajal mrzli led,
čebelice bi srkale njen med,
če kdo razrušil bi zidov okove.

Teži me k tlom, kot rožo korenine,
svobode sončni žarek mi ne sine,
v telesa tesno ječo sem ujet

in čas in kraj so mrzle, mrke stene,
kjer kače vsak dan sikajo strupene,
kot pes čuvaj sem v groze čas pripet.

V. Beličič:

Begunec

V tuji deželi poslušam ptice moje mladosti,
cvetoča drevesa davnega doma
poljubljam s pogledi.

Nihče ne pozna me, nihče mi ne pravi: Sedi!
Morje drhti ob strmi obali,
obzorje zlati se v večerni dalji
— odpnimo čoln!

Stanko Janežič:

Sreca

Tišina in mrak
kot tujca dva
sta šla iz srca.

Zdaj sonce v očeh
in vrisk in smeh
me spremlja čez prag

in vodi stopinje
skoz dalje sinje,
prek bisernih morij

do zlatih obzorij.
tam svetel grad
vseh radostnih nad

prijazno se smeje,
skrivnostno vabi:
»O pridi, pozabi

na prostor in čas,
ki žalost veje
in smrt v obraz.«

In grad sem odprl
in srečo zazrl
in že sem — umrl.

DOSTOJEVSKI IN KOMUNIZEM

F. M. Dostojevski spada med največje ruske in svetovne pisatelje. V svojih delih je obravnaval sama velika, globoko segajoča vprašanja, ki zadevajo duševnost vsakega človeka ali pa usodo velikega dela človeškega rodu. Takega poznavalca človeške duše ni zlepa najti med svetovnimi pisatelji. Imel pa je tudi preroški pogled v bodočnost; drugače si namreč ne moremo razlagati, kako je lahko jasno videl usodo ruskega naroda po socialni revoluciji, ki se je izvršila 45 let pozneje.

V letih 1871—1872 je spisal obširen roman »Besik«, ki je ena najbolj preroških knjig preteklega stoletja. Ob tem delu se človek prepriča, da je pravi umetnik res — videc. Ta roman je strašna obsodba revolucionarjev, sovražnikov resničnega življenja. Napol-resnica je najstrašnejši bič človeštva, hujša od kuge, lakote in vojne. Načrt o »novem človeku« se pričenja z neomejeno svobodo in se konča z neomejenim zatiranjem. Pisatelj imenuje »bese« tisto inteligenco, ki je zgubila stik z narodom in krščanstvom.

Ta roman je pisal Dostojevski z jezo, strastjo, skoro s strahom. Veliko junakov, ki v njem nastopajo, je vzel iz resničnega življenja, izmed ljudi, ki jih je poznal. Glavno vlogo ima Stavrogin; tega je pisatelj posnel po znanem ruskem revolucionarju Bakuninu, katerega je videl leta 1876 v Ženevi na kongresu »Mednarodne zveze za mir in svobodo«; takšne kongrese so prekucuhi sklicevali že takrat. Stavrogin ima velikanško voljo do oblasti, a to voljo mu pri koreninah spodjeda pomanjkanje vere v kakršno koli vrednoto. Kirilov, tudi osebnost iz »Besov«, pravi o njem:

»Kadar veruje, ne veruje, da veruje;
če pa ne veruje, ne veruje, da ne veruje.«

Njegova nadčloveška moč razpada in postane razdiralna, ker ne najde nobene opore in nobene vrednote. Odklanja tudi samomor, ker vidi v njem le privid samovoljnosti. »Moral bi se ubiti in se spraviti s sveta kakor ostuden mrčes; toda bojim se samomora, ker nočem pokazati velikodušnosti.« Ko se drugi oklepajo nasprotujočih si idej, se Stavrogin smehlja: »Vse skupaj je bedasta burka, za katero ni nihče odgovoren.«

V drugih važnih osebah tega romana kot so Kirilov, Verhovenski, Šatov, so utelešene posamezne ideje Stavroginove. Kirilov napada krščanstvo, brez katerega bi človeštvo razpadlo; Verhovenski se ukvarja z rušenjem obstoječega reda. »Čujte«, pravi Stavroginu, »najprej bomo napravili nered. Rekel sem Vam že: prodrli bomo v ljudstvo... Potrebna sta nam eden ali dva razvratna rodova; to bosta rodova groznega nizkotnega razvrata, ki naredi iz človeka ostudno, strahopetno, okrutno in sebično golazen. — To je tisto, kar potrebujemo... Zraven pa bo tudi nekaj »sveže krvi«, da bi se navadili nanjo. Oznanjali bomo pustošenja... netili bomo požare... širili bomo bajke... In zmeda se bo pričela! To bo prevrat, kakršnega svet še ni videl. Rusijo bo zagrnila megla.«

Ali vzemimo nakaj misli iz dvogovora med Stepanovičem in Karmozinovim.

»Sveta Rusija je na svetu zadnja, ki bi se mogla upreti čemu. Rusija je tisti kraj sveta, kjer se lahko vse godi brez najmanjšega odpora. Vesela bo vsakega izhoda, samo dopovedati ji je treba. Vse bistvo ruske revolucije se zaključuje v zanikanju. Ruskemu človeku je čast zgolj nepotrebno breme. Prve dni maja se začne (namreč revolucija) in ob Šmarnu bo vse končano. — Socializem se širi pri nas največ iz sentimentalnosti. V nobeni glavi ni niti ene lastne misli več. — Sram pred lastnim mnenjem, to vam je moč.«

Šipaljev predlaga razdelitev človeštva v dva neenaka dela: »Ena desetina dobi osebno svobodo in neomejeno oblast nad ostalimi devetimi desetini; te pa izgube svojo osebnost in se spremenijo v nekakšno čredo. Vsi člani družbe naj nadzirajo drug drugega; dolžnost ovadbe je skupna za vse. Vsi so sužnji in v suženjstvu enaki. Omike ni treba, veče imamo dovolj; udomačiti se mora samo pokorščina. Na svetu primanjkuje le enega: pokorščine. Kjer zadiši po rodbini ali ljubezni, se rodi takoj želja po lastnini. Toda mi zadušimo to željo in upihnemo slehernega veleuma v zibelki.«

»Najprej dvignemo punt,« pravi Verhovenski Stavroginu. »Poslušajte: učitelj, ki se z otroki posmehuje Bogu, je naš. Zagovornik,

ki brani omikanega s tem, da je bolj razvit od svojih žrtev in da ni mogel drugega kot ubijati, je naš. Učenci, ki umorijo kmetiča, da okusijo to čustvo, so naši. Porota, ki oprosti hudodelca, je naša. Državni tožilec, ki trepeče pri sodni razpravi, da je premalo svobodomiseln, je naš. In literatje, o, naših je mnogo, strašno mnogo, še sami tega ne vedo, ... povsod častihlepje, zverski apetit. Tu pride vsaka garjeva skupinica prav.«

»Rusko brezboštvo se ni še nikoli povzpelo nad slab dovtip,« godrnja Šatov. »Bili bi nesrečni, ako bi se Rusija tako preuredila, da bi postala neizmerno bogata in srečna. Ne bi imeli več koga sovražiti... Komur bo vseeno, živeti ali ne, tisti bo novi človek. Ta-

krat bodo delili zgodovino na dva dela: od gorile do uničenja Boga in... Zdaj mora vsak vse storiti, da ne bo Boga.«

Dostojevski obravnava v tem romanu le duhovne činitelje; gospodarskih se ne dotika. Zanj je komunizem »zoprnik in sovražnik Evrope in vsega sveta«... »Socializem ni šamo delavsko vprašanje, ampak največ brezbožno vprašanje, vprašanje, sedanjega utelešenega brezboštva, vprašanje babilonskega stolpa, ki ga gradijo brez Boga.«

Zato pravi s takim zanosom: »Velika ideja bo ožarila vso Rusijo. Pobegnili bodo be-si in prosili, da bi se smeli naseliti v svinje. Bolnik bo ozdravel in sedel k Jezusovim nogam. Vsi ga bodo začudeno gledali.«

VELIKI POPOTNIK

Spomenik Ivana Cankarja na Vrhniki

On je bil v sedmi, jaz v drugi realki.

Po veliki noči je bilo. Spominjam se, da so skozi šolska okna silile zelene kostanjeve veje. Takrat sva se dogovorila. Ko so vzcevale češnje in so silili v šolsko sobo čmrlji, sva že taval v sanjah po Tržaški cesti. Ti so bili

mogočni oznanjevalci pomladi. Nato se je ves blagoslov vsul z neba. Na cesti naju je objela pomlad... Topoli, neraztepeni redi trave, kosci v senci in težki parizarji na cesti.

Bližala sva se Vrhniki in njemu so oči začarele. Tako se je zagledal v Sv. Trojico, da se je spoteknil ob cestnem kamnu.

Njegova mati naju je sprejela s prekrizanim rokama. Tudi z materjo je bil redkobe-seden. Za večerjo nama je kuhala močnik in spala sva na listju pri kozi. S soncem sva vstala in ob osmih sva že naročila polič vina pri Tolazziju v Spodnjem Logatcu.

Ko nama je potem nek furman namignil, naj prisedeva, je on zamahnil z roko, češ, kaj mi mar vsi vozovi sveta!... Zdelo se mi je, da tudi mene težko prenaša.

Lačna sva pridrsala do Postojne, to se pravi: jaz sem bil lačen, on pa vedno žejen. Na vrtu hotela Krona so bili Francozi, ki so prišli iz jame. Pri Dolenjem Purgarju sva sedla v najtemnejši kot gostilniške sobe. On je ogledoval lovske slike, jaz sem naročil pol litra.

Potem sva se peljala na gozdarskem vozu... Ko sva se bližala Hrenovicam, je rekel: »Ti, ali ni ta vas podobna Vrhniki?« In dolgo je gledal v ponosni zvonik. Hotel sem mu nekaj omeniti o dozdavnem Metulumu, o Jamskem vitezu, o razvodu med Jadranskim in Črnim morjem, pa ga nisem hotel dražiti.

Prenočila sva v Lokvi. Po večerji sva šla v gostilno k Muhi. »Ti, tega človeka bi bilo treba študirati.« Pokazal je na starega Muha.

Zjutraj sem mu ponudil kave. »Norec, pol litra vina prinesi!« me je nahrulil. Šel sem po vino in nesel prijatelju. Srečal me je oče, me ustavil in srdito pogledal: »S takimi ljudmi se pajdašiš!«

Zadnjič sva počivala v gostilni Pri pošti v Bazovici. Nato sva šla morju nasproti. »To je krasno,« je rekel. Morje je zbegalo tudi

Zjutraj sva se peljala s kolesljem do Razdrtega. On je opazoval, kako se s šine siplje pesek, kako se ptiči spreletavajo, najbolj pa konje. Pramčka sta imela na kratko privezan rep; od njiju je vse puhtelo. Ko smo se spustili v dir, sem opazil, da se je nasmehnil kot otrok...

Cesta se je prevalila, kot bi ločila dva sveta. V širokih in strmih rebrih se niža svet do morja. »Čigav je ta svet?«

In Smrt je izpregovorila; resen in globok je bil njen glas, skoraj blag.

„Človek, povej, kako si živel, komu živiš!“

Ivan Cankar: Konec. — Iz Podob iz sanj.

mene. On pa je stal in stal. Počasi se je okrenil, kot bi sledil črti, ki spaja obzorje z morsko gladino. »Od štajerskih goric pa do strme tržaške obali...«

Pod strmim klancem na Dilcah sem se pa le oglasil: »Danes niti koraka več!«

V gostilni so mene poznali in spala sva na postelji. Pod oknom sta bila dva voza sena; dišalo je kot iz panja. On je slonel na oknu in opazoval zvezde.

»Naš! Že enajst stoletij teče tu naša meja. Povsod se je spremenila, samo tu ne.« Morje pa se je lesketalo in smejalo. Ta lesket je segel še preko socerbskega gradu. On je zamahnil z roko, kot bi blagoslavljal grob. »Adrijo varujte nam, penečo Dravo!« Pri ključu sem mu pokazal pot s prstom. Nato je omahnil po koprski cesti proti Boljuncu.

Bil je veliki popotnik Ivan Cankar.

Joža Lovrenčič-Košanov - 60 letnik

Dr. Joža Lovrenčič

2. marca letošnjega leta praznuje 60 letnico naš goriški rojak dr. Joža Lovrenčič-Košanov. Težki časi, ki jih danes preživlja naša svobodna kultura, ne dovoljujejo, da bi slovenska Goriška ta jubilej svojega pesnika in pisatelja primerno proslavila. Še manj je pričakovali kakega priznanja iz slovenskega kulturnega središča, ki je čez vso književnost „starega sveta“ razprostrlo zaroto molka.

Joža Lovrenčič se je rodil leta 1890 v Kredu pri Kobaridu. Studiral je v Gorici in kasneje v Gradcu, nato pa kot profesor in ravnatelj služboval po Goriškem, v Trstu, 24 let v Ljubljani in nazadnje zopet v Gorici. Sedaj živi v Ljubljani, toda sredi novega sveta krivično pozabljen in zapostavljen. Oni, ki so v imenu pravice dvignili roko nad našo preteklostjo, niso odličnemu šolniku in do zadnjega najagilnejšemu kulturnemu delavcu izkazali niti toliko narodne hvaležnosti, da bi mu priznali vsaj pravico do pokojnine.

Svojo prvo pesem je Lovrenčič zapel že kot drugošolec v Vrhu; še kot gimnazijec pa se je oglašal z ljubezenskimi pesmimi v Slovanu in Omladini; njegove najmočnejše lirične pesmi sta prinašala Zora in Ljubljanski zvon, največ pa Dom in svet. Njegova poezija se je razvijala iz podajanja vtisov in občutij v ekspresionistično umetnost, do katere je prišel razvojno v svoji prvi zbirki „Devela dežela“ (Trst 1917). Čas begunstva po prvi svetovni vojni mu je navdihoval goriške begunske motive, ki so dosegli svoj vrh v samostojni pesnitvi „Oče naš“ (1915). Kasneje pa je Lovrenčič našel pot v epiko, ki mu je rasla iz domačijske romantične težnje. Domača faustovska zgodba o študentu, ki se je zapisal hudiču, a ga odreši mati s svojo smrtjo, je osnova njegovega „Sholarja iz Trente“ (1915–1921), ki je doslej najboljši primer slovenskega epa. Podobne romantične snovi si je Lovrenčič kasneje najraje izbral za svoje pripovedne pesnitve in mimo „Kronike Trente“ (1922), „Gorskih pravljic“ (1921) je v zadnjem času napisal še dvoje epov, ki snovno in oblikovno rastejo iz slovenske narodne pesmi: „Duhovin“ (1947) in „Romanca o Ravbarjih“ (1948).

V pripovedni pesmi je začetek Lovrenčičeve epike. Njegova pripovedna dela so večinoma raztresena po revijah in časnikih in zato manj dostopna. V „Goriški straži“ (1924) je izšel biografski roman o Valentinu Staniču — „Cerovškov gospod“, v Ljubljanskem Zvonu rimski roman „Publius in Hispala“ (1927), v Ameriškem Slovencu „Dom ob Soči“ (1930), v Slovencu „Anali izumrlega naroda“ (1931). Zelo lepi in največ ponatisa potrebni so toplo pisani spomini na goriška študentovska leta: „Med Scillo in Charibdo“ (Mentor, 1930). Poleg teh daljših del pa so mnoge avtobiografske črte in podobe iz ljudskega življenja na Goriškem raztresene po številnih

revijah in publikacijah, pri katerih je sodeloval.

Oznaka dela Lovrenčiča pa bi ne bila popolna, ko bi ne omenili še vsega njegovega vztrajnega, dolgoletnega zbiranja in objavljanja gradiva za zgodovino kulturnega življenja njegove Goriške, ki je dobilo končno podobo v „Zgodovini slovenske besede v Posočju“ (1944–1945), ki še čaka na dostojno objavo. Natančneje bi bilo treba poročati o dragocenih prispevkih naši mladinski književnosti (zbirka legend, „Iliho življenje“, pravljica novela „Pastir z belo ptico“, povest „Tonca iz lonca“) in o njegovem vestnem prevajalskem delu (prvi slov. prevod Storzka, Svensonove mladinske knjige, Deledda). Poglavje zase pa je njegovo literarno vzgojno delo ob Mentorju, saj so šli skozi to prvo šolo kritike in vzpodbude vsi mlajši slovenski književniki.

Dolgo vrsto let je Joža Lovrenčič s svojim delom bogatil slovensko kulturno dediščino, vzgajal našo mladino in s svojim kristalnim krščanskim značajem bil zgled slovenskega katoliškega izobraženca. Na to drugo ob naših

kulturnih jubilejih ob samem vrednotenju zunanjih oblik človeškega dela preradi pozabljamo, čeprav je prav v tem vsa veličina umetnika — človeka. Prav zato ne gledamo v Lovrenčičevi 60-letnici le kulturni jubilej njegovega dela, ampak tudi življenjski jubilej svetlega krščanskega značaja.

Nabrežinski „breg“

JOŽA LOVRENČIČ:

Uvod v Sholarja iz Trente

*Od vzhoda do zahoda čas ima peroti,
ki mimo nas in z nami dan za dnem
odnašajo ga nemi večnosti v objem:
kaj je že kdaj bilo, nikdar več poti
ne najde v dobo živih naših dni —
vse je ko kaplja, ki se v tla gubi.*

*Zamislil sem se v tajne naših gor,
ki pravljicega jim življenja zor
je v vekih preminulih bajno svetil
in v srcih želje čudežne je netil,
in videl sem: vse gine in vse mine —
v poletu čas odnaša še spomine...*

*Ah da, železna kača z rdečimi očmi,
v spredavnih dneh prerokovana,
že vije, grize v gore se in pije kri
jim pravljice, ki njej ni dana.
Iz mojih misli čara davnega ne more
iztrgati nihče, s sanjavo mi ga roko
mladost v srce je vtisnila globoko
in dala svetel mi spomin na gore.*

*Vam, naše gore, vzdihlji zemlje do neba,
vam pesem, ki preteklost vašo vanjo
sem vlil ljubeče kakor lepo sanjo,
vzcvetelo v tajnah hrepenečega srca!*

„Slehernik“ na meji duhov svetov

Kultura z vsemi svojimi različnimi obrazi je največkrat edini zaklad majhnega naroda. Samo na kulturnem področju tak narod lahko enakopravno tekmuje z velikimi ljudstvi ter se enakopravno uveljavlja med njimi. Kultura je namreč vrednota, ki se ne meri po sežnjih zemlje in po številu ljudi.

Z izvirnim kulturnim ustvarjanjem majhen

uresniči svoje najvišje narodne cilje, so nam zgovoren dokaz za to resnico.

Za pravo in svobodno samobitno kulturno ustvarjanje je potrebno dvoje:

1. da temelji na duhovnih izročilih lastnega naroda in

2. da v vsaki dobi skladno veže preteklost lastne kulture z njeno bodočnostjo, sicer se

Tiho, slovesno so se odprle duri in ogromna je stala na pragu sodnica Smrt.

Ivan Cankar: Konec. — Iz Podob iz sanj.

narod najuspešneje dokazuje svojo samobitnost. Dokazana duhovna in kulturna samobitnost pa mu daje pravico do zahteve po spoštovanju in priznanju enakopravnosti, političnih pravic ter lastne državnosti kot najvišje oblike narodne neodvisnosti in svobode.

V tem je veliki pomen prave lastne kulture za sleherni majhen narod in za nas Slovence še zlasti. Baltski narodi, Finci, Irci, Slovaki in drugi, ki so za trajno ali začasno

kulturna rast nenaravno pretrga, zastane ter izmaliči.

Slovenec je zaradi trenutnih razmer v središču takšno kulturno delo zdaj omogočeno žal samo v obrobni predelih domovine; v tistih pokrajinah, ki so politično ločene od nje, pa zato leže v svobodnem svetu. To sta slovenska Koroška in Svobodno tržaško ozemlje.

Edino tam lahko danes uspeva svobodna in

nepopačena slovenska kultura, prosveta in umetnost, ki na preteklosti zida za bodočnost.

Razmere za takšno potrebno in bistveno narodno delo so tudi na teh slovenskih področjih bile takoj po koncu vojne na moč neugodne. Dvajset let tujega političnega zatiranja je razdejal vse slovenske kulturne ustanove od šolstva do tiska. Razgnalo in zatrla je slovenski razumniški sloj ter onemogočilo vzgojo novega naraščaja. Ljudstvu pa je vzelo narodno samozavest, vero vase ter pogum za kakršno koli kulturno izživljanje. Slovenska kultura je tukaj živela samo še kot spomin.

Za predvojnim zatiranjem je prišla medvojna in povojna ideološka zmeda. Z načrt-

nikov in vzgojnikov, ki bi vedeli, kaj hočejo in kaj je slovenstvu tukaj potrebno.

Uspeh, ki ga je doživela veličastna uprizoritev »Slehnika«, dokazuje, kako rodovito kulturno njivo predstavlja kršni Kras.

V okviru Slovenske krščansko socialne zveze, politične in kulturne organizacije katoliških Slovencev na Svobodnem tržaškem ozemlju, je »Slovenski oder« 22. in 29. maja 1949 vprizoril to Hofmannthalovo svetovno znano srednjeveško duhovno igró in sicer na zgodovinskem Repentabru nad Trstom.

Iti s tem biserom svetovne književnosti, s tem težkim in nič kratkočasnim starodavnim misterijem pred ljudstvo, je bilo drzno in pogumno dejanje. Doživeti pa z njo uspeh, ka-

Starodavna slovenska božja pot Repentabor pri Trstu

nim poudarjanjem internacionalizma so tedaj v slovenskih ljudeh še naprej ubijali narodni čut. Z oznanjanjem politične kulture, dekle trenutnih sistemov, teženj in gospodarjev, so Slovencem jemali smisel za pravo kulturo ter voljo do resničnega dela na tem področju in do sprejemanja sadov čiste narodne omike.

Poleg tega je skoraj nepremagljivo težavo za kakršno koli slovensko kulturno tvornost predstavljalo popolno pomanjkanje ustvarjalcev: kulturnih delavcev, razumnikov, umet-

kor ga je žel »Slehnika« na Repentabru, se pa pravi, dobiti pretresljivo potrdilo o pravilnosti takega kulturnega dela in potrdilo o prebujenju in duhovnem zdravju lastnega ljudstva.

Po 1500 Slovencev z vseh koncev Tržaškega ozemlja in z Goriškega je pri vsaki predstavi dve uri dolgo zadrževalo dih ob zgodbi o slehniku izmed nas; ob zgodbi o človeku, ki na smrtno uro zbeži od njega vse, na kar se je v življenju vezal: bogastvo, prijatelji,

ljubezen, posvetne radosti, in mu ostanejo zvesta le vera in dobra dela, v spremstvu katerih lahko prestopi strašni prag večnosti. Napeta pozornost in razumevanje, ki se je kazalo na vsakem obrazu, sta pričala, kako je to slovensko ljudstvo žejno resnice in lepote in kako zna biti hvaležno zanj.

Prvič je med vso dolgo predstavo deževalo, toda dež ni odgnal niti človeka. Vse je do konca vztrajalo pri tem svojevrstnem mističnemu vere, visoke umetnosti in lepote.

Res je bilo dano in storjeno na zunaj vse, kar lahko pomore vsaki igra do uspeha. Oder — če moremo o odru govoriti — je bil po-

jalov napor in glas brez odmeva. Pravi smisel vsega je bil v dejstvu, da so množice odhajale z Repentabra drugačne: z novo vero vase in v svojo veljavo ter z velikim ponosom nad svojo kulturo in umetnostjo.

In zaradi tega je »Slehnrik« postal simbol in potrdilo kulturnega ustvarjanja svobodnih Slovencev med svobodnimi Slovenci, hkratu pa bodrilo k nadaljevanju in k novim prizadevanjem.

Širši narodni in splošni pomen tega kulturnega dogodka je prav dobro poudaril Walter Bretholz, posebni dopisnik uglednega švicarskega dnevnika »National Zeitung« in

„Slehnrik“ na Repentabru: glavni prizor v igri — Smrt pokliče Slehnrika na oni svet.

stavljen v odmaknjeno srednjeveško okolje slovenskega tabora: sredi sivega ozidja kamnitna cerkev, na drugi strani starodaven, podrt slovenski dom vrh žive skale. Vse tako neresnično, a duhu večno resnične zgodbe o usodi človekovi tako čudovito blizu! Igra, režija in slikovitost so bile na višku, beseda mojstrska in mojstrsko govorjena.

Toda brez tisočev Slovencev, ki jim je ta umetnost in ta resnica segla do dna duše in jim nekaj povedala, bi bilo vse mojstrstvo le

vodilnega švedskega lista »Svenska Dagbladet«. Ta se je po naključju udeležil predstave. Nato je napisal uvodnik pod naslovom »Slehnrik na meji dveh svetov«. V njem pravi:

»Na Repentabru so se pred stoletji branili slovenski krščanski kmetje pred turškimi navali od vzhoda. Tu, na dvorišču te stare trdnjave, sem bil malo pred volitvami na anglo-ameriškem zasedbenem področju Trsta priča ene najbolj svojevrstnih in pomembnih poli-

tičnih manifestacij, kar sem jih kdaj doživel.

Skupina slovenskih igralcev je tukaj pred kakimi 1500 gledalci vprizorila Hofmanns-thalovega »Slehernika«.

Med razvalinami nekdanje trdnjave in med majhno cerkvijo so postavili preprost oder. Trdnjavo dvorišče so spremenili v prostor za gledalce. Za sedeže so služile surove deske, podložene z zaboji od piva. Vzvišeni del dvorišča in obzidje pa sta tvorila lože in stojišča.

Prizorišče za »Slehernika«, ki v marsičem nič ne zaostaja za Salzburgom! Tudi igranje samo je bilo na zavirljivi višini.

Občinstvo so sestavljali največ delavci in delavke, kmetje in kmetice, ki so prišli sem z otroki in celo z dojenčki. Dogodke na odru so spremljali z vnetim čustvovanjem, kakor ga je sposoben samo preprost človek.

Nihče ni niti z besedo omenil, da bi prireditelj imela tudi kak političen pomen. In vendar je vprizoritev »Slehernika« na Repentaboru bila na moč pomembna politična manifestacija! Dokazala naj bi namreč — in je tudi dokazala — da žive na tleh Svobodne tržaške države Slovenci, ki niso niti titovci niti kominformisti, marveč Slovenci, pristaši zahodne svobode; ljudje, ki se priznavajo k svobodnemu zahodnemu svetu in hočejo, da prizna tudi ta nje.

Kdor je šel k tej gledališki predstavi, je vedel, da gre za demonstracijo. Demonstracija za slovenstvo na splošno — kajti sloven-

stvo se čuti ogroženo tudi v Trstu — še zlasti pa za svobodno slovenstvo, ki na oni strani, v »ljudskodemokratski« republiki Sloveniji ne more več obstajati.

Ta manifestacija je veljala slovenskemu ozemlju onstran meje, a prav tako tudi področju na tej strani; to je, angloamerišskemu zasedbenemu predelu. Tostran meje naj bi zlasti pobijala trditev, katero Italijani v volivnem pa tudi narodnostnem boju, ki se odigrava v Svobodni tržaški državi, pogosto uporabljajo. Ta trditev pravi, da so »vsi Slovenci komunisti« in da zaradi tega ne morejo za se zahtevati nobenih narodnostnih in ne političnih pravic...

Tukaj teče meja med dvema svetovoma. Meja med Zahodom in Vzhodom. Zahod si je tukaj ustvaril majčkeno, skoraj osamljeno, toda neznansko važno vojaško, politično in psihološko postojanko. Vzhod pa to postajanko od zunaj in od znotraj naskakuje.

Repentabor, trdnjava na gori, je slovenske kmete stoletja branila pred navali Turkov; Repentabor, kjer so slovenski kmetje in delavci iz predstave »Slehernika« naredili demonstracijo zoper komuniste tostran in onstran meje — ta Repentabor postaja simbol silnega današnjega boja med dvema svetovoma!

Naj ta boj traja še tako dolgo; naj se še tolikokrat razdivja znova in zahteva še toliko žrtve — končati se more samo in edino z zmago svobode!«

LJUBKA ŠORLI:

Tolminska idila

Vsa v smehu deklica se tam po trati,
za roko dragega držeč, sprehaja.
Grmicevje robide ju obdaja,
krog njiju rde ciklamni kakor svati...

Tolminka se v dolini s soncem brati —
do Roden njenih valčkov šum prihaja
in kakor pesem dvoje src napaja...
Kje lepše sreče jima je iskati?

Nekje v bližini se pode ovčice
in z zvončki drobnimi lepo cingljajo —
po travi mehke delajo stezice...

Oči se deklici sladko smehljajo,
ko boža dragi rožnato ji lice,
in z vetrom zlati ji lasje se igrajo...

Ob stoletnici kmetijskega združništva

Kmetijsko združništvo se je v zadnjih petdesetih letih izredno razvilo in je nekako prevzelo vse dele kmetijske proizvodnje. Povsod tam, kjer je prevladala želja za medsebojno pomoč v združni obliki, je bila združna organizacija varstvo in opora kmečkih domačij. Danes je kmetijsko združništvo gospodarski činitelj prvega reda.

Na načelu samopomoči in samouprave je bila ustanovljena prva zadruga pred sto leti, na tem načelu osnovana, se je razširila združna misel po vsem svetu in na tem načelu osnovane zadruge so omogočile kmetu gospodarsko osvoboditev, nato pa ohranitev gospodarske neodvisnosti in gospodarske svobode.

Letos je ravno 100 let, ko je ustanovil prvo kmetijsko zadrugo F. V. Raiffeisen. Zato gotovo ne bo odveč, če se čisto na kratko najprej spomnimo tega velikega dobrotnika kmetijskega stanu na vsem svetu.

Friderik Viljem Raiffeisen je bil rojen 30. marca 1818 v Hammu v Nemčiji. Moral bi postati artilerijski častnik, zaradi slabih oči pa je vstopil v upravno službo. Leta 1845 je postal župan (takrat so bili župani v Nemčiji še imenovani uradniki) v Weyerbuschu, leta 1848 v Flammersfeldu v Porenju in leta 1852 v Hedersdorfu pri Neuwiedu. Umrl je 11. marca 1888.

V zimi leta 1846/47 je ustanovil Raiffeisen, ki je bil takrat župan v malem podeželskem mestu Weyerbusch, društvo za nabavo kruha. Takrat je bilo namreč v tem delu Nemčije veliko pomanjkanje in lakota. — Že v naslednjem letu je bil Raiffeisen premeščen v Flammersfeld. Kot posledica slabih letin je bilo takrat v tem delu Nemčije izredno pomanjkanje denarja in kmetje, ki niso imeli gotovine, so morali iskati posojilo pri bogatih meščanih, ki so posojali denar po oderuških obrestih.

Zato je zbral leta 1849 Raiffeisen 60 premožnejših, toda uvidnejših meščanov in ustanovili so »društvo za podpiranje potrebnih kmetov.« Člani društva so jamčili solidarno za posojila, ki so jih dobivali kmetje za nakup živine. Začetoma je društvo kar samo nakupovalo živino in jo dajalo kmetom na odplačilo v petih letih. Pozneje pa je ustanovil Raiffeisen društvo, ki je dajalo kme-

tom denarna posojila. Tako je bilo leta 1864 ustanovljeno v Hedersdorfu prvo hranilno in posojilno društvo, za katero je Raiffeisen tudi sestavil pravila. Načela teh pravil so še danes v veljavi pri vseh zadrugah Raiffeisnove oblike.

Kot rojstno leto združne ideje v kmetijstvu, ki temelji na načelu samopomoči, pa moremo vzeti leto 1849. Pri ustanovitvi prve zadruga si je zastavil Raiffeisen vodilo, v zadrugah vzgajati ljudi k skupnosti na podlagi načel in nauk krščanske ljubezni do bližnjega.

Ta načela so bila vodilna v združništvu v vseh preteklih sto letih. Le včasih je prišla vmes doba, ko so na ta načela v združništvu pozabili in so tako posamezniki kakor tudi državne oblasti poizkušale izrabiti združno organizacijo za svoje namene. Povsod tam, kjer so to poizkusili in še poizkušajo, je črtan iz temeljnih načel zadruga nauk o krščanski ljubezni do bližnjega. — To se je zgodilo tudi pri nas na Koroškem za časa nacističnega režima. Pa tudi vojne in poveljne razmere niso vplivale ugodno na združništvo. Zato bo ena prvih nalog vzgojiti med kmečko mladino spet prave združnike, ki bodo delali spet v duhu prve zadruga pred sto leti.

Raiffeisnova ideja o združništvu je mogla le tako in samo zato osvojiti celi svet, ker je gradila delo v zadrugah na načelih krščanske ljubezni do bližnjega, ker je vzgajala člane k zavesti, skupnosti in samopomoči ter k zavesti odgovornosti pred skupnostjo. vse pa po načelu samouprave.

BISTVO ZADRUGE

Zadruga so organizacije, ki so zgrajene na demokratični podlagi in skrbijo za skupne koristi z demokratičnimi načeli upravljanja poslov. Zadruga naj nastanejo torej ne prisiljeno, ampak po želji kmetov samih, in naj rastejo ter se večajo tudi z delom članov samih, ki naj torej zadruga upravljajo. Povsod naj pri vsem delu zadruga vlada popolna demokracija, vodstvo pa naj bo v rokah pravično in svobodno voljenih odbornikov.

Temeljni zakon, nekaka ustava zadruga, naj bo vedno načelo samopomoči, nikdar ne načelo dobička.

Da bodo kmetijske zadruga uspevale, je

potrebno, da se vsi kmetje-člani zadruga nujnosti in potrebe zadruga tudi zavedajo. Skrivnost uspeha kmetijskih zadrug obstaja namreč v tem, da poveže v gospodarsko skupnost posamezne, gospodarsko šibke kmete, ki tako v skupnosti dosegajo uspehe, katere kot posamezniki nikdar ne bi mogli doseči. Zato pa je potrebno, da se vsi člani tudi zavedajo, da so člani skupnosti, brezpogojno se morajo k tej skupnosti priznavati in pripravljani morejo biti — ako potrebno — za to skupnost tudi nekaj žrtvovati.

Le tako in s tem, da se prostovoljno odpovedo deloma svoji gospodarski svobodi in se podredijo koristim skupnosti, bodo tudi sami deležni gospodarskih koristi, ki jim pa bodo nato tudi zagotovile za bodočnost gospodarsko neodvisnost in svobodo. Ta gospodarska skupnost in ta gospodarska povezanost je najlepše izražena v starem združnem načelu: »Posameznik za vse in vsi za posameznika!«

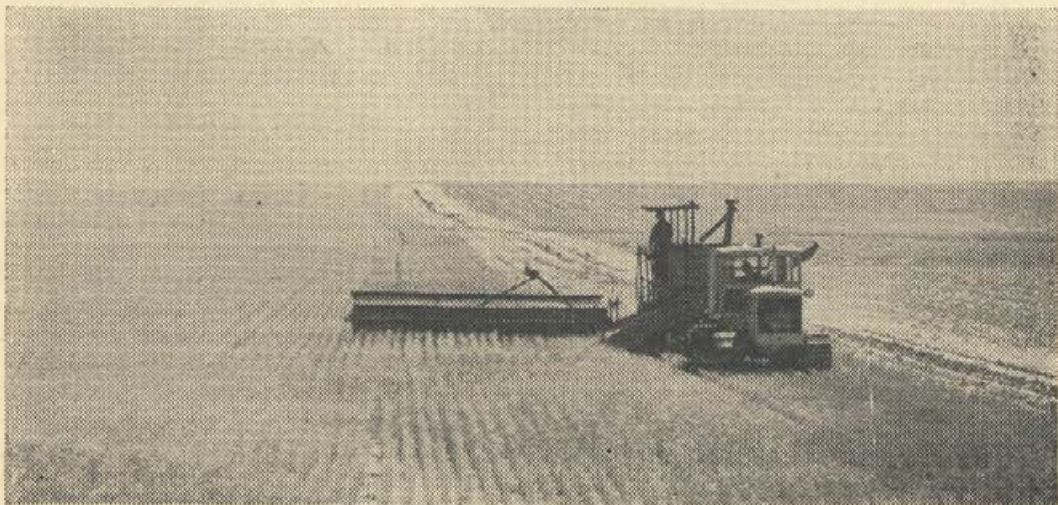
Demokratski način vodenja zadruga je jamstvo, da posamezni člani zadruga ne bodo oškodovani. Saj morejo na občnih zborih in pri volitvah odbora vsi člani popolnoma svobodno povedati in uveljaviti vse upravičene želje. Ravno zato pa je tudi važno, da vlada na vseh zborovanjih zadruga demokracija in to prava demokracija, ne kako narekovana, dirigirana ali vodena. Demokracija pa ne pomeni za posameznika le čim več pravic, ta narekuje tudi gotove dolžnosti do skupnosti.

Nič ni kmetu na svetu svetejšega kakor svoboda in samostojnost ter neodvisnost na njegovi kmetiji. To svobodo in to samostojnost pa bo mogel ohraniti le, ako se bo svobodno vključil v zadruga, ki jih bo pa nato tudi sam upravljal. Zato pa mu te zadruga, katerim je mogoče odstopil gotov del samostojnosti, zagotavljajo gospodarsko svobodo in gospodarski obstoj na svobodni kmetiji.

Je torej popolnoma na združnikih samih oziroma na njih razumevanju pravega združništva, ali bodo zadruga v resnici vsakemu posamezniku koristile v taki meri, da bo vsak posamezni združnik mogel ostati tudi še v naprej svoboden in tudi gospodarsko neodvisen kmet. Zlasti za kmečko mladino je važno, da je pravočasno prepojena s pravim združnim duhom; za starejše ljudi je razumljivo, da se včasih težje živijo v nove razmere.

KAKO NAJ BO UREJENA ZADRUGA?

Danes prehaja kmetijstvo, zlasti pa srednje- in malokmetijstvo v težke čase. Malokmetijstvo, kakor je v večini na Južnem Korškem, bo kar naenkrat v boju za svoj obstanek, njegov temelj bo kakor omajan. Kmetje namreč ne bodo več mogli dohitevati časa in razvoja gospodarstva. Že danes ne morejo dohitevati hitro napredujoče tehnizacije kmetijstva, ker to onemogoča mali obseg kmetij, velika raztrganost kmetij, večkrat tudi neugodna lega kmetij. Posamezni kmetovalci se že zavedajo, da sami ne bodo mogli

Kombinirani traktor pomaga ameriškim kmetom pri delu na velikih poljih.

več premagovati težkoč, ki se bližajo in že mislijo na to, kako bi svoje kmetovanje postavili na trdnejšo podlago.

Toda vsi kmetovalci bodo morali spoznati nevarnost, ki jim grozi. Nič več ne bodo smeli čakati, da bi jim pomagala javna uprava, četudi bi bilo to do gotove mere pravilno in nujno. Kmetje bodo morali vzeti svojo usodo sami v roke in bodo morali podvzeti vse, kar bi jim moglo pomagati k izboljšanju njihovega gospodarskega položaja. Pri tem pa morajo zahtevati tudi pomoč od zgoraj, pomoč od dežele in pomoč od države.

Že enkrat — bilo je pred približno petdesetimi leti — si je pomagalo kmetstvo z ustanovitvijo gospodarskih zadrug, takrat predvsem z ustanovitvijo posojilnic in hranilnic, v nekaterih pa tudi s proizvodnimi ter nakupnimi in prodajnimi zadrugami. Tudi danes se moramo zavedati, da bo izboljšanje našega gospodarskega položaja mogoče iskati samo v zadrugištvu. To naj bi bilo vodilo reorganizacije kmečkega gospodarskega življenja pri nas.

Toda v zadruga mora priti novo življenje in vsak kmet se mora zavedati in mu mora preiti v kri, da je edino zadruga močna hrbenica njegove kmečke domačije.

Danes je v naših vaseh marsikje že več organizacij in če nastanejo še nove zadruga, se bo število raznih organizacij še povečalo. V vseh pa bodo skoraj isti ljudje. Premalo pa je sposobnih kmečkih ljudi v občini in na vasi, da bi bilo mogoče imeti na vasi večje število raznih kmečkih organizacij. Vse te je treba povezati v močno in enotno vaško, župnijsko ali občinsko zadrugo, ki mora biti prilagojena gospodarskim razmeram vasi, župnije oziroma občine. Ta zadruga pa ne sme biti upravljana po kakem birokratskem načelu in po paragrafi, ampak po zdravem kmečkem razumu. Ta nova zadruga ne sme biti zgrajena po kakem načrtu ali po naročilu in zapovedi iz kake osrednje pisarne, ampak mora priti iz potreb in iz zavesti kmetov samih. Pravila zadruga naj bodo zato kratka, jasna in enostavna, ter naj vsebujejo samo to, kar zakon izrečno zahteva.

Zadruga naj obsega vse dele in panoge kmečkega udejstvovanja. Najprej naj obsega vse gospodarske dele, kakor živinorejo, planšarstvo in mlekarstvo, sadjarstvo in uporabo sadja, namakanje in osuševanje, zgradbo potov, stavbarstvo, elektrifikacijo vasi,

gozdarstvo, kmetijske stroje, nakup in prodajo blaga ter kmetijskih pridelkov itd. Nadalje naj kot poseben oddelek obsega zadruga tudi posojilnico in hranilnico po Raiffeisnovem načelu. Vsak oddelek zadruga, katerih število je popolnoma v skladu s krajevnimi potrebami, dela ločeno sam za sebe in ima svojega posebnega načelnika. Vsi načelniki posameznih oddelkov skupaj s predsednikom zadruga sestavljajo vodstvo ali odbor zadruga.

Poslovodstvo zadruga je seveda za vse oddelke zadruga kot celota enotno. Zato bodo morali poiskati zadrugniki po možnosti v svojem okolišu sposobno osebo, ki naj bo nastavljenec zadruga. Ta naj bi bil v vsem zadrugnikom v pomoč, ne sme pa v zadrugi odločati, zato so zadrugniki sami.

Da ostane zadruga vedno nekako mlada in delovna, je potrebno, da so tudi vodilni zadrugniki vsaj v nekem številu vedno tudi mlajši kmečki gospodarji. Zato naj bi bilo že v pravilih zadruga označeno, na koliko let je omejena poslovna doba načelnikov odsekov in predsednika zadruga.

Neobhodno potrebno je, da je en oddelek, in to celo glavni oddelek zadruga tudi posojilnica in hranilnica. S tem je dodeljena zadrugi denarna podlaga in ji je zagotovljena možnost dela in obstoja. Kmetje naj nalagajo svoje prihranke pri svoji krajevni zadrugi. Kmetje pa naj imajo tudi možnost, da dobijo pri zadrugi kratkoročno manjše posojilo po nizki obrestni meri in brez velikih pisarij. Pravilno je, da del naložb uporabi zadruga za potrebe krajevnih zadruga same.

Ne bi bilo pravilno, ako bi le nekatere kmetijske pridelke hoteli vključiti v zadrugo, kakor tudi ne bi bilo pravilno, ako bi samo nekatere dele kmečkega življenja vključili v zadrugo. Potrebno je, da se vse udejstvovanje kmečkega življenja vključi v zadrugo. Potrebno pa je tudi, da vse pridelke prodajamo zadrugi. Zato bo morala imeti zadruga pač toliko več odsekov. Seveda pa bodo morali zadrugniki tudi upoštevati nasvete in navodila, ki jih bo dala zadruga za zboljšanje pridelovanja raznih pridelkov. Zato bo gotovo nujno, da bo zadruga tudi vzgojno vplivala na svoje člane.

Eden namenov zadruga je tudi, da izloči številno posredovanje in prekupčevanje med kmetom in potrošnikom na eni strani ter na drugi strani med izdelovalcem kmetijskih po-

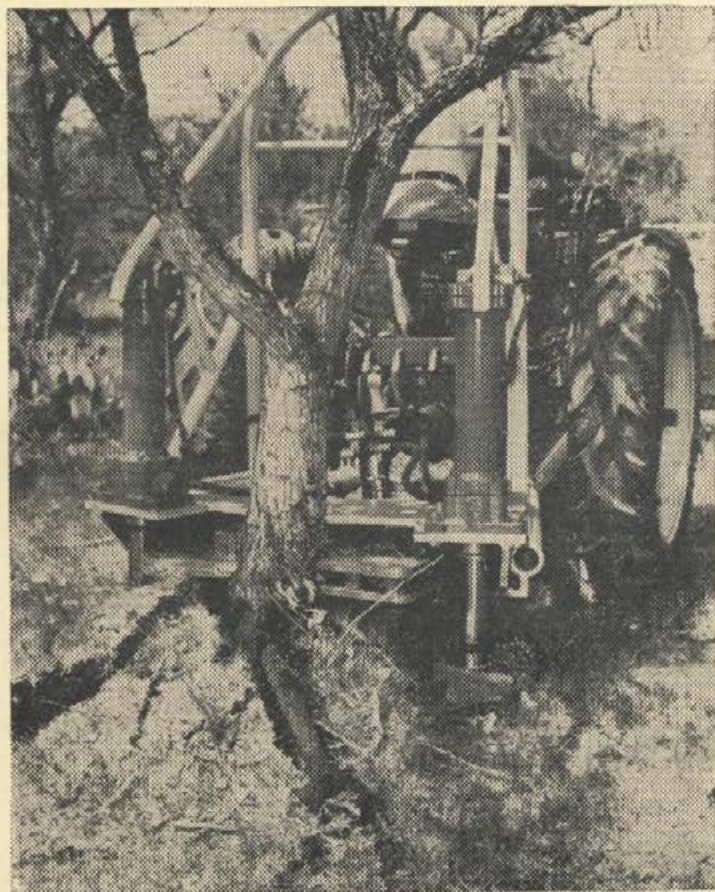
trebščin in med kmetom. S tem pa izginejo že sami po sebi vsi ogromni zaslužki, ki jih imajo veletrgovci in številni preprodajalci in nakupovalci. Vsi ti dobički pridejo v dobro kmetu, ki je včlanjen v zadrugi. Ko so kriti stroški, ki jih ima zadruga s svojim poslovanjem, so vsi ostali dohodki zadruga last skupnosti in so jih tudi nato posamezniki deležni s tem, da pridelke dražje prodajajo ali pa potrebščine ceneje kupujejo.

Zadruga morejo nuditi kmetom tudi kredit za nakup nekaterih potrebščin. Večkrat v času nakupa kmet nima gotovine. Brez denarja pri trgovcu ne dobi blaga ali pa le po znatno višji ceni, ako mu trgovec blago kreditira. Drugače je pri zadrugi. Tam more dobiti kmet razne potrebščine že na račun pridelkov, ki jih bo pozneje oddal zadrugi. Zadruga mu računa za kreditirano blago le nizke obresti in kmet ni prisiljen prodati tr-

govcu svojih pridelkov po vsaki, tudi zelo nizki ceni.

Proizvodne zadruga ne delajo na svoj račun, one predelujejo in vnovčujejo kmetijske pridelke po naročilu članov in na njihov račun. Posamezni kmetovalci pa bi si ne mogli urediti večjih naprav za predelovanje pridelkov. Pa tudi pridelkov posamezni kmetovalci ne bi mogli tako vnovčiti, kakor more to skupna poslovna zadruga.

Le takrat, ako bodo vsi pridelovalci združeni v zadrugi, bo mogoče tudi v bodočnosti dobiti za pridelke primerne cene, ki bodo odgovarjale pridelovalnim stroškom. Samo dobro urejena zadruga bo mogla najti še vedno odjemalce za domače pridelke, posamezni pridelovalci sami za sebe tega ne bi mogli in bi morali nujno propasti v brezobzirnem konkurenčnem boju.

Traktor ruje drevesa s koreninami vred

Drugače pa naj zadruga od svojih članov ne zahteva prevelikih denarnih žrtev. Da pa so na uspevanju zadruga kmetje bolj zavzeti, naj bodo deleži večji in jamstvo naj bo tudi večkratno, nikdar ne prenizko. Bilo pa naj bi članom dano na prosto, da li plačajo članarino in deleže v gotovini ali pa v delu oziroma v blagu.

Zadruga pa mora skrbeti tudi za strokovno in splošno stanovsko izobrazbo svojih članov in pa vaške mladine. Zato naj skrbi za primerna predavanja, tečaje, ureditev knjižnice, igre in odrske prireditve, pevske krožke itd. Zadruga naj tudi skrbi za stanovsko zastopstvo svojih članov.

Gotovo je ena najbolj demokratičnih dežel na svetu Švica. Vendar pa je malokje kmetijsko združništvo tako razvito kot ravno v tej deželi. Kmetje se zavedajo, da morajo zaradi zagotovitve svojega gospodarskega obstoja prostovoljno nekaj popustiti od absolutne svobode, ki bi jim le škodovala pri prodaji pridelkov.

Vsi delavci se zavedajo velike važnosti kon-

zumnih zadrug in se teh zadrug vedno bolj oklepajo kot svojega podjetja. Naj bi se tudi kmetje zavedali velike koristi, ki jim jih morejo nuditi zadruga še v veliko večji meri, kot to morejo konzumne zadruga delavcem.

Samo dve poti sta: ena vodi v siromaštvo, obubožanje in gospodarsko propast, druga pa k gospodarski samostojnosti. Po prvi poti hodijo kmetovalci, ki hočejo biti sami, po drugi poti hodijo kmetje, ki so v zadrugah. Sami se morejo odločiti za eno ali drugo pot, dokler je še čas, dokler ne bo prepozno.

Le takrat bodo mogli gledati kmetje mirno v bodočnost, ako se bodo pravočasno združili v zadrugah. Z njihovo pomočjo bodo mogli pridelovati boljše pridelke in te bodo mogli prodati po primernih cenah. To vse pa jim bo zagotovilo nadaljnji obstoj in svobodno življenje na kmetiji.

Nekaj velikega bo na tak način mogoče razviti na vasi, ako bodo v zadrugi res nekako vsi skupno živeli in skupno delali, istočasno pa bodo ohranili svojo popolno neodvisnost.

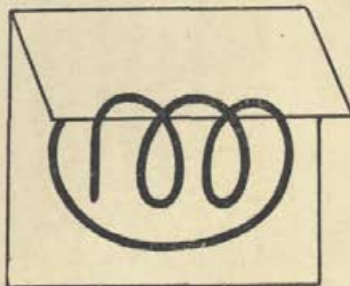
DVE - ZA BISTRE GLAVE

V vrsti stoji izmenoma en prazen in ob njem en poln kozarec. Sedaj pa pozovi svoje goste, naj kozarce tako razvrstijo, da bodo na eni strani trije prazni, na drugi pa trije polni kozarci drug ob drugem. Premaknili smeš samo en kozarec!

(Rešitev: Preli iz polnega kozarca med dvema praznima v prazen kozarec med dvema polnima kozarcema! Tako si premakni samo en kozarec.)

Napiši na list s svinčnikom število 100 in ga obkroži s krogom tako, da svinčnika ne odmakneš s papirja — torej z eno potezo.

(Rešitev: Upogni del papirja, napiši z eno potezo število sto in polovico kroga, potem papir odgigni — ne dvigni pa svinčnika — in krog zaključi. Glej sliko.)

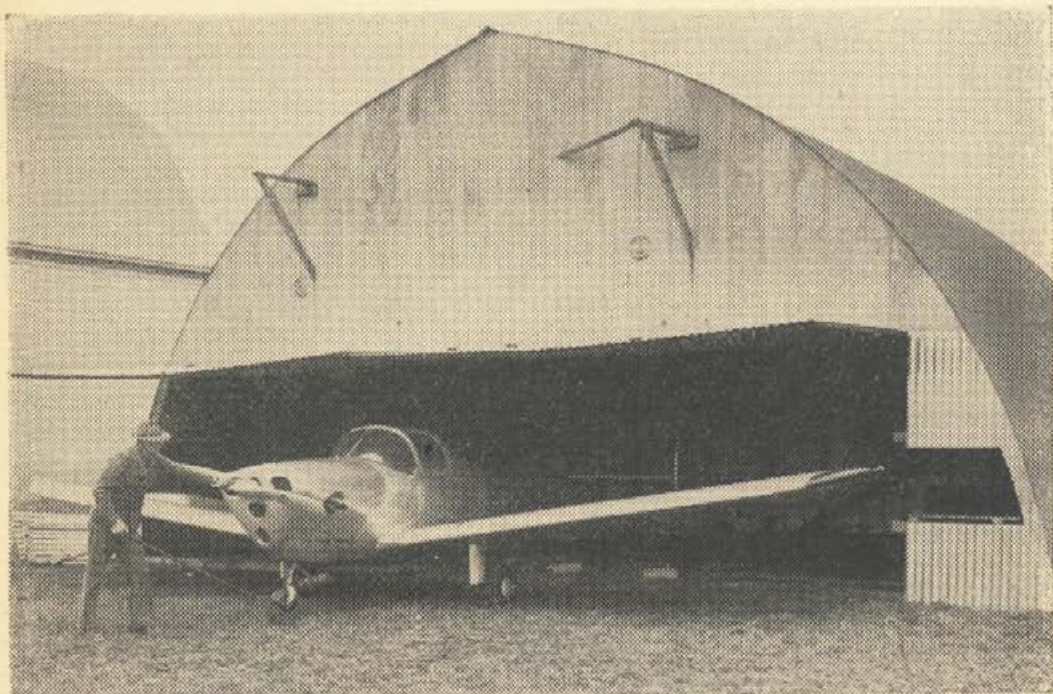
Prvovrstno perilo po meri vseh vrst tudi iz materijala, ki ga stranke same prinesejo.

Popravila

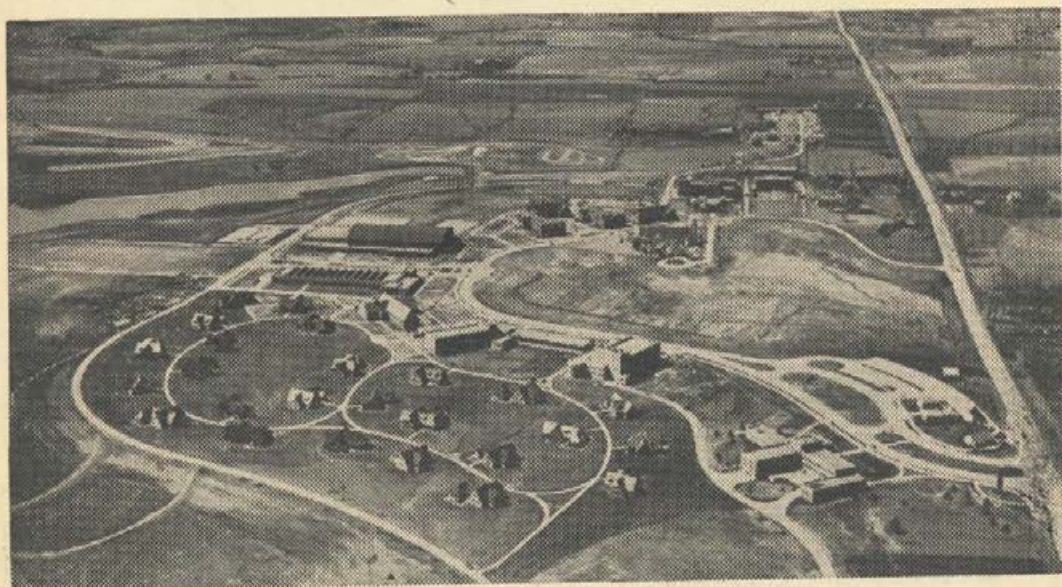
Specialna trgovina za perilo in modne reči

J.M.DREXLER

Klagenfurt - Celovec - Heiligen-Geist-Platz 2 - Telefon 10-10

Ameriški farmerji so napredni. Na obsežna in oddaljena polja se vozijo z letali. Slika kaže farmarjev hangar z letalom

„Deška vas“ — za dečke brez staršev. — Take vasi je ustanovil duhovnik Flanagan, kjer se dečki prevzgajajo iz potepuhov v poštene državljane — po čisto moderni zamisli in popolnoma svobodno. Sami se upravljajo — le vrhovno vodstvo in učiteljstvo je odraslo

MALO ZA ŠALO MALO ZA RES

Ameriška reklama

Zavarujte se takoj zoper nezgodo. Neka naša zavarovanka si je nedavno zlomila lakt. Takoj smo ji izplačali 500 dolarjev. Jutri boste vi tudi že lahko tako srečni!

Za praznoverneže

Neka gospa si ni upala vvesti se k mizi, ki je bila pogrnjena za 13 oseb. Počakala je, da je vseh 12 odjužinalo, nato pa se je sama vsedla k mizi. Sredi obeda jo je zadela kap.

*

Namestnik vrhovnega poveljnika španske rdeče armade, general Emil Mola, se je ubil pri neki letalski nesreči. Kmetom, ki so ga našli na polju, se je zdelo čudno, da je general imel na nogah samo nogavice. Neki častnik pa jim je stvar pojasnil: generalu je neka vedeževalka napovedala, da bo v čevljih umrl. Zato si je mož v letalu vedno čevlje sezul...

*

Neki vrtnar je bil zelo ponosen na svoje bujno zoreče melone. Bile so v resnici najlepše, največje in najokusnejše daleč naokoli. Toda kmalu pred bratvijo je ugotovil, da vsako jutro nekatere zmanjkajo. Zato je postavil med melone veliko desko z napisom:

Življensko nevarno!

Ena od melon na njivi je zastrupljena!

Drugo jutro je bil hudo presenečen. Njegov napis je bil spremenjen. Napisano je bilo:

Življensko nevarno!

Dve meloni na njivi sta zastrupljeni!

*

Neki majhen uradnik iz Sovjetije je več mesecev uradno potoval po Združenih državah. Nato so ga vprašali o vflisih.

„Marsikaj je v resnici čudovito,“ je dejal Rus zamišljeno. „V drugih stvarih pa sem spet razočaran. Tako n. pr. so mesta slabo preskrbljena z zdravstvenimi napravami. V Sovjetiji boste na vsaki večji postaji našli postajo za razuševanje. V Združenih državah pa nisem niti ene videl.“

Mark Twain je napisal nekemu mladenci, ki se je pritoževal nad nerazumevanjem svojih staršev takole: „Potrpite malo. Ko sem bil jaz 14 let star, je bil moj oče tako neumen, da sem ga komaj prenašal. Toda komaj sem bil star 21 let, sem kar strmel, koliko se je stari mož v sedmih letih naučil.“

ČE SO SI DVOJČKI PREVEČ PODOBNI

Zakaj pa jokaš, Pepček?

»Brat Tonček me je nabil. To sem povedal prijatelju Nandetu. Prosil sem ga, naj Tončka kje počaka in naj ga pošteno naklesti. Danes je čakal za sosedovim voglom. Prišel sem mimo jaz. Zgrabil me je in me premlatil kot slamo. Zdaj pa imam!«

LEPA TOLAZBA

Volilni govornik je začel svoj govor v tujem mestu. Dvorana je bila nabito polna poslušalcev, to je videl. Ni pa mogel videti, da so bili meščani skoro brez izjeme čisto drugega političnega mišljenja kakor govornik. Zato so med govorom žvižgali, piskali in ropotali, da je šlo skozi ušesa. Ko je bilo vsega konec, je hotel sluga v dvorani tolažiti potrtega govornika.

»Ne ženite si tega k srcu, gospod doktor!« je dejal stari. »Danes je bila tu zbrana vsa najbolj mizerna publika vsega mesta. Kdor ima le količjak pameti v glavi, je itak ostal doma.«

VOŠČILA K PRAZNIKOM

Tik pred božičem je poslal student svojemu profesorju izpitno nalogo in priložil pisemce: »Sam Bog ve odgovor na to vprašanje. Vesele praznike!«

Malo pred novim letom je profesor odgovoril: »Bog bo dobil odlično; Vi pa nezadostno. Srečno novo leto!«

*

- Zakaj si tako žalosten?
- Pes se mi je izgubil.
- Pa daj oglas v časopis.
- Ali misliš, da zna brati?

— Te drame pa ne pojdem gledat.

— Zakaj ne? Saj je zelo zanimiva.

— Naj bo. Na lepaku pa je pisano, da med prvim in drugim dejanjem poteče en mesec. Tako dolgo pa ne morem čakati.

Strokovna trgovina za gospodinjsko
in kuhinjsko orodje, keramiko, ste-
klene bisere

Matthäus Seher

Klagenfurt - Celovec
Bahnhofstraße 24

Prodajalne dvorane.

Zehrer

Celovec - Klagenfurt
Alter Platz

PECIVO, SLADKORNI
IZDELKI, SVEČE

Nakupuje surov in čebelni vosek

Alpska tovarna slaš^vcic
in sladkornih izdelkov

Ludwig Gelautz

DUNAJ — WIEN
CELOVEC-KLAGENFURT

Sveče, mila, parfumerija in
gospodinjske potrebščine

Strokovna trgovina mil

FRANZ
SIEBERT'S ERBEN

CELOVEC, KLAGENFURT
STAUDERPLATZ Nr. 8

Poljedelski stroji in orodje
Popravila vseh vrst strojev
Velika zaloga nadomestnih delov

C. PROSCHI

Inženirska pisarna in izdel. strojev
CELOVEC - Adlegasse 19
Telefon 23-29

Ustanovljena 1875 Ustanovljena 1875
Odlikovana z zlato in srebrno kolajno

50

let

Koroški deželni zavod za zavarovanje zoper požare

Ustanovljen 1899 od koroške deželne vlade

KLAGENFURT - CELOVEC

ALTER PLATZ 30

Zavaruje zoper ogenj, vlom, poškodbe v
stanovanju, orodju, vodovodih, steklu in
zvonovih

Koroško deželno zastopstvo zavarovalnega zavoda avstrijskih zveznih dežel

Celovec - Klagenfurt
Heuplatz 7, Telefon 28-82

Poslovalnice v vseh
večjih krajih ozemlja

Vse panoge zavarovanja (Elementarne nezgode, življenj-
sko zavarovanje in bolniško)

Okrajna zastopstva med drugimi: Velikovec, 2.-Mai StraÙe 24
RoÙek, Dola ves, p. Šmarjeta
v Rožu
Beljak, PestalozzistraÙe 8III
Šmohor, 168

Franc Mertel

LESNA TRGOVINA - ŽAGA

KUPIM IGLASTI LES TUDI NA
KORENINI!

Specialiteta: TRAMI USO TRIESTE

BRNCA PRI BELJAKU
(FÜRNITZ BEI VILLACH)

TISKARNA IN ZALOŽNIŠTVO

Ustanovljeno 1782

JOHANN LEON SEN. **KLAGENFURT - CELOVEC**

TISKARNA - KLIŠARNA - KNJIGOVEZNICA

Vse želje glede tiska in klišejev za trgovino, obrt in industrijo ka-
kor tudi za vse zasebne potrebe Vam najboljše in najhitreje ter od-
lične kakovosti izdela naše podjetje.

75. LETNICA

PRVE KOROSKE TOVARNE HARMONIK

R. NOVAK

CELOVEC - KLAGENFURT

Ebentaler Straße 7, Obusna postaja, Marijamsée Tel. 24-81

Izdeluje vsakovrstne nove harmonike.

Popravlja stare.

Zahtevajte cenik gratis!

Blagovi, moško in žensko perilo,
posteljno perilo, volna, volneni izdelki
nogavice, torbice in drobnarije dobite
najceneje in v iz vrstni kвалiteti pri
tvrdki:

Friedrich Kosehier

TEKSTILNA IN MANUFAKTURNA
TRGOVINA

Klagenfurt - Celovec

Kinoplatz St. Ruprecht

Furnirje, vezane plošče, panell-plošče,
karton plošče in vse lesne sorte vam
nudi v bogati izbiri in nizkih cenah

Schnabl Franc

Celovec - St. Ruprecht

Telefon 39-4-63

Pfrimer in Mösslacher

Centralna kuriava,
sanitetne naprave

Napeljava krajev-
nih vodovodov

CELOVEC - KLAGENFURT

Viktringer Ring 37-89

Telefon 22 45

KMETJE, DELAVCI, OBRTNIKI!

Nad 70 let posluje Šentjakobska hranilnica
in posojilnica v dobrobit skupnosti. Priprav-
ljena je tudi danes svojo nalogo izvršiti vse-
stransko v vašo zadovoljnost.

Zato:

Tvoje prihranke naloži v domačem, z naj-
boljšim jamstvom zgrajenem denarnem
zavodu.

Posluži se pri poravnavi računov vseh vrst
nakazila potem naše denarne zadrage!

Po možnosti časovnih prilik vam bomo tako
mogli ustreči tudi v potrebi s posojilom!

V velikih časih naj bo tudi naše razumeva-
nje v združnem pogledu jasno in močno! V
skupnosti je moč! V pametnem spoznanju in
ravnanju pa blagostanje!

Hranilnica in posojilnica v Št. Jakobu v Rožu

VELEVINARNA

Zapriseženo prirodna mašna vina
izvaža in dostavlja

VELETRGOVINA Z VINOM

Emil Tellian

Celovec - Klagenfurt

Paradeisergasse 10

Gottfried Anrather

▣ Zlati in srebrni nakit
prstani, uhani

▣ Velika zaloga ur vseh
vrst in kvalitet

SOLIDNA POSTREŽBA
ZMERNE CENE!

Sprejema tudi popravila

VINARNA

Glantschnig

Priporoča bela in rdeča vina

Najboljše sorte iz raznih
vinorodnih krajev doma
in iz tujine

Celovec - Klagenfurt
PAULITSCHGASSE 14
TELEFON 15-31

Slavenci in Slavenke po svetu

Natačite se na „Družino in dom“
„Nedeljo“
„Naš tednik“

Naslov: Celovec - Klagenfurt, 10.-Oktober Straße 27

KAZALO

Koledarski del	1—28
Papežu Piju XII. (Franček Kolarič)	28
Slika Pija XII.	29
Ob desetletnici (dr. L. Ž.)	30
Katoliška Cerkev (A. V.)	31
Križev pot (Vinko Beličič)	34
Sveto leto (A. N.)	38
Rimske katakombe (dr. Fr. B.)	43
Grob sv. Petra (A. N.)	46
Pranganje — Kresna (M. Jakopič)	48
Nočna vožnja — Večni romar (E. Kovačič)	48
Duhovna obnova v svetem letu (A. Z.)	49
Raztrgan krancelj (Foltej Hobjan)	51
Pojmo (dr. Fr. C.)	54
Fantovska — Noč ob cerkvi (Nantej Klemenjak)	56
Med vzhodom in zahodom (Prof. A. L.)	57
Profesor Lucifer	62
Hvala ti, večna hvala	62
Kaj ga je strašilo — Poslovit se je prišel (Meško Franc Ks.)	63
Življenje in smrt (Meško Franc Ks.)	64
Uboštvo (Germaine Nouveau)	64
Materina luč (V. Beličič)	65
Trnjeva pot slov. služkinje v Trstu (D. K.)	66
Pomladansko jutro v Brdih (Lj. Šorli)	70
Sam s seboj (V. Beličič)	70
Otroški smeh ob bregu (Stanko Janežič)	70
Ob stari devinski zgodbi	72
Božje oči (Stanko Janežič)	73
Oton Župančič — umetnik in človek (V. Beličič)	74
Biseromašnik Jožef Kosovel	76
Dekan Jožef Godnič	78
Katoliške organizacije na Tržaškem	79
Romanje — Jesenska (Lj. Šorli)	80
Kaj je tam zadaj (dr. L. Žagar)	81
Letalo je padlo v džunglo	88
Mladost ugaša (Fr. Kolarič)	96
Slovensko šolstvo na Svob. tržaškem ozemlju	97
Ljudskoprosvetno delo katoličanov na Tržaškem	100
Slovenska tržaška radijska postaja	102
Razodetje prvih svobodnih volitev v Trstu	104
Sredi poti — V ječi (Erik Kovačič)	107
Sreča (Stanko Janežič)	107
Sreča (Stanko Janežič)	107
Dostojevski in komunizem	108
Veliki popotnik	109
Joža Lovrenčič — 60 letnik	111
Uvod v Šolarja iz Trente (Joža Lovrenčič)	112
Slehernik na meji dveh svetov	113
Tolminska idila (Ljubka Šorli)	116
Ob stoletnici kmetijskega združništva	117

*Tiskarna, knjigoveznica, knjigarna, izposojevalnica
knjig, založništvo, klišarna, prodajalna papirja,
nabožnih slik in predmetov*

CARINTHIA

DRUŽBA SV. JOŽEFA

Celovec - Klagenfurt, Völkermarkter Ring 25

Telefon 36 51, in Funderstraße 1, filiala Wolfsberg, Johann-Offner-Straße 30

*Vir ugodnih nakupov za oblasti, urade in pisarne vseh
vrst. Stalna zaloga šolskih knjig, šolskih zvezkov in vseh
ostalih potrebščin za učence in učitelje.*

*Knjigarna ima v prodaji bogato izbiro znanstve-
nih del iz vseh področij. Vsaka zaželeni knjiga
na razpolago, če jo je le mogoče dobiti.*

Christof Neuner

Klagenfurt - Celovec

St.-Veiter-Straße 4

Ustanovljeno 1793

- Usnje
- Čevlji
- Usnjeni izdelki

Velika izbira!

Kvalitetna roba!

SKL

B 1160/1950

019890492

COBISS •

DRUŽBA SV. MOHORJA V CELOVCU

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA KULTURNA USTANOVA

bo v enem letu stopila v svoje drugo stoletje
PRIHODNJE LETO BO IZŠEL NJEN STOTI KOLEDAR

Za svojo stoletnico vabi Družba vse Slovence po svetu, naj se strnejo okoli svoje najstarejše kulturne ustanove, jo podpro s svojim delom in udnino ter ji tako pripomorejo, da bo Družba mogla spet v znanem razmahu in podjetnosti vršiti svoje versko in kulturno poslanstvo med slovenskim ljudstvom širom sveta.

DRUŽBA SV. MOHORJA V CELOVCU
KLAGENFURT - 10.-OKTOBER STRASSE 27